

Strasbourg, 19.10.2021

SWD(2021) 289 versioni përfundimtar

DOKUMENTI I PUNËS SË STAFIT TË KOMISIONIT

Raporti i Shqipërisë 2021

i cili shoqëron dokumentin

Komunikimi i Komisionit për Parlamentin Evropian, Këshillin, Komitetin Ekonomik dhe Social Evropian dhe Komitetin e Rajoneve

2021 Komunikatë mbi Politikën e Zgjerimit të BE-së

{COM(2021) 644 versioni përfundimtar} - {SWD(2021) 288 versioni përfundimtar} -
 {SWD(2021) 290 versioni përfundimtar} - {SWD(2021) 291 versioni përfundimtar} -
 {SWD(2021) 292 përfundimtar} - {SWD(2021) 293 versioni përfundimtar} -
 {SWD(2021) 294 versioni përfundimtar}

TABELA E PËRMBAJTJES

1.	Hyrje	4
1.1.	Konteksti	4
1.2.	Përmbledhje e raportit	4
2.	Grupi 1: Bazat e Procesit të Aderimit.....	9
2.1.	Funksionimi i institucioneve demokratike dhe Reforma në Administratën Publike	9
2.1.1	Democracia	9
2.1.2.	Reforma e administratës publike	14
2.2.	Sundimi i ligjit dhe të drejtat themelore.....	18
2.2.1	Kapitulli 23: Gjyqësori dhe të drejtat themelore.....	18
2.2.2	Kapitulli 24: Drejtësia, liria dhe siguria	35
2.3.	Kriteret ekonomike	47
2.3.1	Ekzistenca e një ekonomie tregu funksionale.....	48
2.3.2	Kapaciteti për të përballuar presionin konkurrues dhe forcat e tregut brenda Unionit....	54
2.4.	Prokurimet publike, statistikat, kontrolli financiar	57
	Kapitulli 5: Prokurimi publik.....	57
	Kapitulli 18: Statistikat	59
	Kapitulli 32: Kontrolli financiar	61
3.	Marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë dhe bashkëpunimi rajonal.....	64
4.	Aftësia për të marrë përsipër detyrimet e anëtarësimit	66
	Grupi 2: Tregu i brendshëm.....	66
	Kapitulli 1: Lëvizja e lirë e mallrave	67
	Kapitulli 2: Liria e lëvizjes së punëtorëve	68
	Kapitulli 3: E drejta e vendosjes dhe liria për të ofruar shërbime	69
	Kapitulli 4: Lëvizja e lirë e kapitalit	70
	Kapitulli 6: Ligji për shoqëritë tregtare.....	72
	Kapitulli 7: Ligji i pronësisë intelektuale.....	73
	Kapitulli 8: Politika e konkurrencës	74
	Kapitulli 9: Shërbimet financiare	75
	Kapitulli 28: Mbrojtja e konsumatorit dhe shëndeti	77
	Grupi 3: Konkurrueshmëria dhe rritja gjithëpërfshirëse	80
	Kapitulli 10: Shoqëria e informacionit dhe media	80
	Kapitulli 16: Tatimet.....	82
	Kapitulli 17: Politika ekonomike dhe monetare.....	83
	Kapitulli 19: Politika sociale dhe punësimi	85

Kapitulli 20: Ndërmarrja dhe politika industriale	90
Kapitulli 25: Shkenca dhe kërkimi.....	93
Kapitulli 26: Arsimi dhe kultura	94
Kapitulli 29: Bashkimi doganor	97
Grupi 4: Axhenda e Gjellbër dhe lidhja e qëndrueshme	98
Kapitulli 14: Transporti.....	99
Kapitulli 15: Energjia.....	101
Kapitulli 21: Rrjetet trans-evropiane	104
Kapitulli 27: Mjedisi dhe ndryshimet klimatike	106
Mjedisi	107
Grupi 5: Burimet, bujqësia dhe kohezioni	110
Kapitulli 11: Bujqësia dhe zhvillimi rural.....	110
Kapitulli 12: Siguria ushqimore, politika veterinare dhe fitosanitare	111
Kapitulli 13: Peshkimi	113
Kapitulli 22: Politika rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore	114
Kapitulli 33: Dispozitat financiare dhe buxhetore	116
Grupi 6: Marrëdhëniet e jashtme	117
Kapitulli 30: Marrëdhëniet e jashtme	117
Kapitulli 31: Politika e jashtme, e sigurisë dhe e mbrojtjes	120
Shtojca I - Marrëdhëniet ndërmjet BE-së dhe Shqipërisë	123

1. HYRJE

1.1. Konteksti

Shqipëria ka vazhduar të zbatojë Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit dhe në bazë të marrëveshjes u zhvilluan takimet e organeve të përbashkëta.

Më 25 mars 2020, Këshilli vendosi - dhe anëtarët e Këshillit Evropian miratuan këtë vendim¹ - për të hapur negociatat e anëtarësimit me Shqipërinë. Këshilli i ngarkoi Komisionit të raportonte për një sërë çështjesh që duheshin adresuar nga Shqipëria përpara Konferencës së parë Ndërqeveritare për negociatat e anëtarësimit.

Në përgjithësi, dhe pavarësisht sfidave të paraqitura nga pandemia COVID-19, Shqipëria ka vazhduar të tregojë angazhimin e saj ndaj reformave të orientuara nga BE dhe ka dhënë rezultate të prekshme dhe të qëndrueshme. Ajo ka përmbushur të gjitha kushtet e përcaktuara në Konkluzionet e Këshillit të Marsit 2020 për Konferencën e parë Ndërqeveritare.

Në tetor 2020, Komisioni miratoi paketën e zgjerimit² dhe vlerësoi se kushti që lidhet me funksionimin e Gjykatës Kushtetuese ishte afër përmbushjes, ndërsa të gjitha kushtet e tjera që duheshin plotësuar para mbajtjes së Konferencës së Parë Ndërqeveritare mbi negociatat për anëtarësim ishin plotësuar. Gjykata Kushtetuese rifitoi funksionimin në dhjetor 2020. Ndërkohë, Shqipëria ka vijuar të përmbushë të gjitha kushtet e tjera dhe ka bërë progres të mëtijshëm të konsiderueshëm e të qëndrueshëm në adresimin e prioritetëve të tjera të theksuara nga Këshilli.

Pandemia e COVID-19 vazhdoi gjatë gjithë periudhës së raportimit. Në fillim të tetorit 2021, Shqipëria kishte regjistruar 171,794 raste dhe mbi 2,710 vdekje për shkak të pandemisë COVID-19. Komisioni ka shpërndarë 50.6 milionë euro grante për të përmbushur nevojat më imediate dhe për të ofruar një përgjigje socio-ekonomike ndaj pandemisë. Komisioni ka dhënë gjithashtu ndihmë makrofinanciare prej 180 milionë eurosh përmes një kredie shumë të favorshme; kësti i parë (90 milionë euro) është disbursuar në mars 2021.

Së bashku me dhurimin e pajisjeve mjekësore, dorëzimi i vazhdueshëm i vaksinave të financuara nga BE është një shenjë e prekshme e solidaritetit të BE-së. Shqipëria ka një strategji vaksinimi mbarëkombëtare. Rreth 26% e popullsisë u vaksinua plotësisht në fillim të shtatorit. Ajo mori 143,910 doza Pfizer/BioNTech nga BE midis majit dhe gushtit 2021, mundësuar nga Austria dhe financuar nga granti EU4Health, dhe Shtetet Anëtare të BE-së dorëzuan 310,000 doza nga fundi i shtatorit 2021. Nisma COVAX e mbështetur nga BE dërgoi gjithashtu mbi 143,400 doza në Shqipëri në të njëjtën periudhë.

1.2. PËRMBLEDHJE E RAPORTIT 3,4

Për sa i përket **kritereve politike**, zgjedhjet e përgjithshme u mbajtën më 25 prill 2021, pas marrëveshjes ndërpartiake të 5 qershorit 2020 që çoi në një reformë të gjerë zgjedhore, në përputhje me rekomandimet e OSBE/ODIHR. Identifikimi elektronik i votuesve u zbatua në 97% të qendrave

¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7002-2020-INIT/en/pdf> dhe <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2020/03/26/>

² COM(2020)660 përfundimtar i 6.10.2020 dhe SWD(2020)354 përfundimtar i 6.10.2020.

³ Ky raport mbulon periudhën nga qershori 2020 deri në qershor 2021. Ai bazohet në të dhëna nga burime të ndryshme, duke përfshirë kontributet e qeverisë së Shqipërisë, shteteve anëtare të BE-së, raportet e Parlamentit Evropian dhe informacione nga organizata të ndryshme ndërkombëtare dhe joqeveritare. Ai gjithashtu përfshin rezultatet e vlerësimeve dhe indekseve krahasuese të nxjerra nga palë të tjera të interesuara, veçanërisht në fushën e zbatimit të ligjit.

⁴ Për gjendjen aktuale, raporti përdor shkallët e mëposhtme të vlerësimit: faza e hershme, njëfarë niveli përgatitjeje, mesatarisht i përgatitur, nivel i mirë i përgatitjes dhe mjaft i avancuar. Për progresin e bërë gjatë periudhës raportuese, është përdorur shkalla e mëposhtme: kthim prapa, asnjë progres, progres i kufizuar, pak progres, progres i mirë dhe progres shumë i mirë. Aty ku është e përshtatshme, janë përdorur edhe hapa të përkohshëm.

të votimit, ndërsa votimi elektronik dhe numërimi elektronik u pilotua me sukses në 32 qendra votimi në Tiranë. Vlerësimi përfundimtar i OSBE/ODIHR-it konstatoi se zgjedhjet në përgjithësi ishin të mirë organizuara. Administrata e re zgjedhore fitoi besimin e shumicës së palëve të interesuara. Shqetësimet mbetën të lidhura me keqpërdorimin e burimeve publike apo funksionet zyrtare, me pretendimet për blerje votash dhe me rrjedhjen e të dhënave të ndjeshme personale që mbulonin preferencat politike të qytetarëve. Këto raste janë duke u hetuar. Parlamenti vazhdoi të punojë nën kufizimet e vendosura për shkak të pandemisë. Në lidhje me reformat e orientuara nga BE, Parlamenti miratoi një sërë pjesësh të rëndësishme të legjislacionit, në fusha të tilla si azili, regjistrimi i popullsisë dhe efikasiteti i gjyqësorit. Gjatë gjithë periudhës së raportimit, qeveria ka mbajtur fokusin në reformat e kërkuara për rrugën e vendit drejt BE-së, pavarësisht sfidës së adresimit të ndikimit negativ social dhe ekonomik të pandemisë COVID-19. Në legjislaturën e re, mazhoranca dhe opozita do të duhet të përmirësojnë dialogun politik dhe të punojnë së bashku me të gjitha pjesët e shoqërisë për të avancuar më tej axhendën e reformës në BE dhe negociatat e anëtarësimit. Koordinimi brenda administratës duhet të përmirësohet, veçanërisht në lidhje me integrimin në BE. Reforma administrative territoriale duhet të konsolidohet më tej si pjesë e axhendës më të gjerë të decentralizimit. Kjo është veçanërisht e nevojshme për të garantuar autonominë fiskale lokale dhe për të fuqizuar bashkitë për të ofruar shërbime publike cilësore. Është bërë përparim i kufizuar në zbatimin e udhërrëfyesit për krijimin e një mjedisi të favorshëm për shoqërinë civile. Megjithatë, shoqëria civile shqiptare ka qenë në gjendje të ofrojë mbështetje dhe shërbime për njerëzit më vulnerabël të prekur nga pandemia e COVID-19.

Shqipëria është mesatarisht e përgatitur për reformën në **administratën e saj publike**. Është bërë njëfarë progresi në ndërtimin e kapaciteteve në ministritë e linjës për zbatimin e vlerësimeve të ndikimit rregullator, miratimin e udhëzimeve për këshillimet publike, ngritjen e sistemeve të IT-së për planifikimin e integruar, rritjen e shkallës së zbatimit të Planit Kombëtar të Integritimit Evropian, rritjen e numrit të shërbimeve elektronike, dhe përfundimin e fazës së testimit për të automatizuar sistemin e listës së pagave. Zbatimi i reformës së administratës publike (RAP) 2015-2022 dhe strategjive të reformës së menaxhimit të financave publike 2014-2022 (MFP) ka vazhduar pavarësisht ndikimit të pandemisë.

Sistemi gjyqësor i Shqipërisë është gjithashtu i përgatitur mesatarisht. Shqipëria ka vazhduar zbatimin e reformës gjithëpërfshirëse në drejtësi, duke rezultuar në një progres të mirë. Në veçanti, ajo arriti një moment historik të rëndësishëm në fund të vitit 2020, me emërimin e tre gjyqtarëve të rinj në Gjykatën Kushtetuese. Me shtatë gjyqtarë në detyrë, Gjykata Kushtetuese rifitoi kuorumin e nevojshëm prej minimumi gjashtë anëtarësh për të mbajtur seancat plenare, duke qenë kështu plotësisht funksionale dhe *duke përmbushur kushtin përkatës të vonuar për KPN, i cili vazhdon të përmbushet*. Gjykata Kushtetuese ka filluar të ushtrojë plotësisht funksionet e saj, duke përfshirë edhe gjykimin e mosmarrëveshjeve kushtetuese ndërmjet institucioneve shtetërore për kompetencat përkatëse. Progresi ka vazhduar edhe në emërimet në Gjykatën e Lartë. Gjykata e Lartë rifitoi kuorumin e saj në mars 2020. Me promovimin nga Këshilli i Lartë Gjyqësor i gjashtë gjyqtarëve të rinj në mars dhe korrik 2021, ajo ka arritur në nëntë gjyqtarë në detyrë, të cilët e bëjnë atë plotësisht funksionale - *një kusht për KPN, i cili vazhdon të përmbushet*. Priten emërimet e mëtejshme në Gjykatën e Lartë. Parlamenti miratoi ndryshime në dhjetë ligje që synojnë të forcojnë më tej efikasitetin e sistemit gjyqësor dhe kapacitetin e tij për të luftuar korrupsionin dhe krimin e organizuar.

Rivlerësimi i përkohshëm i të gjithë gjyqtarëve dhe prokurorëve (**procesi i vetingut**) ka avancuar në mënyrë të qëndrueshme, duke vazhduar të japë rezultate të prekshme - *një kusht për KPN, i cili vazhdon të përmbushet*. Nën kujdesin e Komisionit Evropian, Operacioni Ndërkombëtar i Monitorimit ka vazhduar të mbikëqyrë procesin. Deri më 15 shtator 2021, institucionet e vetingut kishin përfunduar 437 çështje në shkallë të parë, duke përfshirë të gjitha dosjet me përparësi. Nga 437 vendime, 298 janë të formës së prerë (d.m.th. pas ankimit). Në përgjithësi, 62 % e dosjeve të vetingut të përpunuara deri më tani kanë rezultuar me shkarkime dhe pushime kryesisht për shkak të dorëheqjeve nga të vlerësuarit. Institucionet e vetingut pritet të vazhdojnë t'i referojnë organeve

të prokurorisë të gjitha rastet kur ka indicie për vepra penale.

Struktura e Specializuar Kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar (SPAK), e përbërë nga Zyra e Prokurorisë së Posaçme (ZPP) dhe Byroja Kombëtare e Hetimit (BKH), janë funksionale – kusht për Konferencën e Parë Ndërqeveritare (KPN), i cili vijon të plotësohet. Përderisa buxheti i vitit 2021 parashikon emërimin e 20 prokurorëve, PP-e ka arritur objektivin e parë prej 15 prokurorëve, përfshirë edhe kryeprokurorin e posaçëm. Raundi i parë i rekrutimit për hetuesit e BKH-së rezultoi në emërimin e 28 hetuesve, të cilët, pas një programi intensiv trajnimi, tashmë janë funksionalë. Një raund i dytë për të rekrutuar 32 hetues shtesë u hap në prill 2021 dhe pritet të përfundojë para fundit të vitit.

Shqipëria ka njëfarë niveli përgatitjeje në **luftën kundër korrupsionit**. Ajo bëri disa përparime në forcimin e luftës kundër korrupsionit - një kusht për KPN, i cili vazhdon të përmbushet. Në përgjithësi, zbatimi i Strategjisë Ndërsektoriale kundër Korrupsionit është në rrugën e duhur. Edhe pse vetingu i anëtarëve të sistemit gjyqsor është një proces administrativ, ai po jep rezultate në luftën kundër korrupsionit pasi gjyqtarët dhe prokurorët e shkarkuar, si rezultat i vetingut, vihen para drejtësisë. Shqipëria ka bërë përpjekje të mëtijshme për të krijuar një histori solide në luftën kundër korrupsionit, megjithëse mbetet një objektivi që kërkon vullnet politik dhe veprime të mëtijshme të strukturuar dhe të qëndrueshme. Dënimet në rastet që përfshijnë zyrtarë të nivelit të lartë mbeten ende të kufizuara, duke nxitur një kulturë të mosndëshkimit brenda niveleve më të larta të shtetit. Strukturat e specializuara kundër korrupsionit (SPAK dhe gjykatat kundër korrupsionit dhe krimin të organizuar) duhet të forcojnë ndjeshëm kapacitetin e përgjithshëm të vendit për të hetuar dhe ndjekur penalisht korrupsionin. Në përgjithësi, korrupsioni është i përhapur në shumë fusha të jetës publike dhe të biznesit dhe mbetet një çështje shqetësuese serioze.

Shqipëria ka njëfarë niveli përgatitjeje në **luftën kundër krimin të organizuar**. Ka bërë përparim të mirë në përmbushjen e rekomandimeve të vitit të kaluar. Ajo arriti rezultate të prekshme në luftën kundër krimin të organizuar, duke përfshirë rritjen e bashkëpunimit me shtetet anëtare të BE-së dhe Europolin - një kusht për KPN, i cili vazhdon të përmbushet. Vendi vijoi me zbatimin e Plan Veprimit të Task Forcës së Veprimit Financiar (FATF) për të përmirësuar efektivitetin në fushën kundër pastrimit të parave dhe paketën e masave të përkohshme parandaluese për të rritur kapacitetin e tij për të luftuar organizatat kriminale (Operacioni Forca e Ligjit) gjatë gjithë vitit. Shkëmbimi i informacionit cilësor dhe operacionet e përbashkëta policore që përfshijnë partnerë ndërkombëtarë u intensifikuan më tej. Shqipëria ka vazhduar të tregojë angazhimin e saj për të luftuar prodhimin dhe trafikimin e drogës, ndërsa ka vazhduar monitorimi ajror nga shërbimet ligjzbatuese të shteteve anëtare të BE-së. Sistemi i ri i specializuar kundër krimin të organizuar dhe korrupsionit mundëson bashkëpunim të përforcuar ndërmjet policisë dhe shërbimeve të prokurorisë. Hetimet financiare duhet të shoqërojnë në mënyrë sistematike procedurat penale. Duhet të vazhdojnë përpjekjet për të rritur numrin e ndjekjeve penale dhe dënimeve përfundimtare, veçanërisht në nivel të lartë. Shqipëria miratoi një strategji dhe plan veprimi të ri kombëtar ndërsektorial kundër terrorizmit në dhjetor 2020 dhe bëri përparim shumë të mirë në zbatimin e marrëveshjes dypalëshe me BE-në për operacionalizimin e Planit të Përbashkët të Veprimit kundër terrorizmit për Ballkanin Perëndimor. Nevojiten më shumë përpjekje për të trajtuar krimin kibernetik, trafikimin e qenieve njerëzore dhe rastet e pastrimit të parave.

Për të drejtat themelore, Shqipëria zbaton instrumentet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut dhe ka ratifikuar shumicën e konventave ndërkombëtare në lidhje me mbrojtjen e të drejtave themelore. Shqipëria ka bërë përpjekje për të përmbushur detyrimet e saj sipas këtyre instrumenteve. Për sa i përket miratimit të legjislacionit të mbetur zbatues në lidhje me ligjin kuadër të vitit 2017 për mbrojtjen e pakicave kombëtare, ajo miratoi një akt nënligjor shtesë për arsimin e pakicave në dhjetor 2020, i cili e çoi numrin e akteve nënligjore të miratuara në tetë. Legjislacioni i mbetur zbatues, duke përfshirë vetë-identifikimin dhe përdorimin e gjuhëve të pakicave, ende nuk është miratuar. Përpjekjet janë në vazhdim për të zbatuar një reformë gjithëpërfshirëse të sektorit të tokës dhe për të konsoliduar të drejtat e pronësisë. U miratua një ligj për regjistrimin e popullsisë. Shqipëria ka njëfarë niveli përgatitjeje/është e përgatitur mesatarisht në fushën e **lirisë së**

shprehjes. Nuk ka pasur progres gjatë periudhës raportuese. Atmosfera e sulmeve verbale, fushatave shpifëse dhe akteve të frikësimit ndaj gazetarëve nuk është përmirësuar. Tensionet mes aktorëve politikë dhe gazetarëve janë shtuar gjatë krizës së COVID-19 dhe në kuadër të zgjedhjeve parlamentare. Sulmet e raportuara kundër gazetarëve nuk kanë rezultuar në ndonjë dënim përfundimtar. Duhet të sigurohet vetërregullimi në mediat online. Duhet të ndërmerren hapa për ta bërë plotësisht funksional autoritetin rregullator audioviziv në një mënyrë që të garantojë pavarësinë dhe legjitimitetin e tij. Pavarësia e transmetuesit publik, standardet profesionale dhe qëndrueshmëria financiare duhet të forcohen. Pas opinionit të pafavorshëm të Komisionit të Venecias dhe kritikave të gjera për projekt-amendamentet në ligjin për median që synojnë rregullimin e medias online dhe disa aspekte të shpifjes, përfaqësuesit e mazhorancës qeverisëse u angazhuan publikisht për të garantuar që çdo legjislacion i ri për median të jetë në përputhje me Rekomandimet e Komisionit të Venecias dhe të paraqitet për konsultim në organizatat mediatike. Qeveria e rishqyrtoi çështjen dhe Kuvendi nuk iu rikthye çështjes. Parlamenti dhe qeveria që dalin nga zgjedhjet e 25 prillit duhet të mbështesin angazhimin për të siguruar që çdo ndryshim i mundshëm në ligjin e medias do të jetë në përputhje me Opinionin e Komisionit të Venecias dhe t'i nënshtrohet konsultimeve të duhura. Për **barazinë gjinore**, zbatimi i strategjisë kombëtare dhe planit të veprimit 2016-2020 për barazinë gjinore u pengua nga një boshllëk i vazhdueshëm financimi. Një strategji e re për barazinë gjinore 2021-2030 u miratua në qershor 2021. Shqipëria duhet të bëjë përpjekje për të siguruar financimin e duhur shtetëror për ta zbatuar atë në nivel qendror dhe vendor. Kërkohen gjithashtu përpjekje për të siguruar që të gjitha strategjitë kombëtare në nivel qendror dhe vendor të jenë të integruara gjinore dhe të aplikojnë buxhetim të përgjegjshëm gjinor.

Sa i përket **migracionit**, kuadri ligjor për migracionin është kryesisht i përafruar me acquis të BE-së, por ka nevojë të përditësohet në përputhje me zhvillimet e fundit. Në shkurt 2021, Shqipëria miratoi një ligj të ri për azilin. Strategjitë për një menaxhim të integruar të kufirit dhe diasporën u miratuan në vitin 2020. Zbatimi i strategjisë kombëtare të migracionit dhe planit të veprimit për 2019-2022 vazhdon, duke ofruar një kornizë të qartë për menaxhimin dhe koordinimin e flukseve të migracionit dhe Komisioni ka nxjerrë katër raporte monitorimi. Pavarësisht mbylljes së kufijve gjatë muajve mars-maj 2020, Shqipëria vazhdoi të përjetonte një fluks në rritje të emigrantëve të parregullt, kryesisht nga Greqia dhe që largoheshin nga Shqipëria pas disa ditësh, rrugës për në vendet e tjera të BE-së. Numri i migrantëve të parregullt të kapur në Shqipëri në vitin 2020 është rritur me 13% krahasuar me vitin 2019.

Sipas të dhënave të Eurostat, **numri i shtetasve shqiptarë që kanë paraqitur kërkesa për azil** në vendet anëtare të BE-së është ulur me 66% në vitin 2020 krahasuar me vitin 2019, nga 20,415 në 6,935 aplikime. Pandemia e COVID-19 kontribuoi në një pjesë të madhe në këtë rënie të mprehtë, por mund të vërehet se rënia mesatare e aplikimeve nga pjesa tjetër e botës në BE është shumë më e vogël (-33%). 'Norma e njohjes' në 2020 ishte rreth 4.4% krahasuar me 5.3% në 2019. Që kur aplikimet arritën kulmin në vitin 2017 në shtetin anëtar më të prekur, numri i aplikimeve ka rënë nga 12.130 në 2017 në 2.985 në 2020. Tre policë shqiptarë të ndërlidhjes janë vendosur në BE dhe një oficer ndërlidhës nga BE punon në Tiranë për të ndihmuar me kontrollet e daljes. Çështja e shtetasve shqiptarë që bëjnë kërkesa të pabazuara për azil në vendet anëtare të BE-së dhe vendet e lidhura me Shengenin kërkon ende përpjekje të konsiderueshme nga autoritetet shqiptare. Krahas fushatave informuese, kontrolleve të plota kufitare, ndërgjegjësimi për të drejtat dhe detyrimet nën regjimin pa viza, identifikimit dhe adresimit të arsyeve themelore, ka vazhduar dialogu dhe bashkëpunimi me vendeve më të prekura. Komisioni po monitoron nga afër prirjen në kuadër të mekanizmit monitorues pas liberalizimit të vizave.

Për sa u përket **kritereve ekonomike**, Shqipëria ka bërë disa përparime dhe është mesatarisht e përgatitur në drejtim të zhvillimit të një ekonomie tregu funksionale. E goditur nga goditja e dyfishtë nga tërmeti i nëntorit 2019 dhe pandemia COVID-19, PBB u tkurr në vitin 2020, edhe pse me më pak se sa pritej fillimisht. Mbyllja e vendit për shkak të pandemisë dhe kufizimet e udhëtimeve ndërkombëtare shkaktuan humbje të konsiderueshme për sektorët e turizmit dhe

prodhimit, por ekonomia filloi të rimëkëmbet në gjysmën e dytë të vitit. Brenda hapësirës së kufizuar të politikës fiskale dhe monetare në dispozicion, qeveria dhe banka qendrore ndërmorën veprime të shpejta dhe të përshtatshme për të mbështetur biznesin, familjet dhe sektorin e shëndetësisë. Kjo zbuti ndikimin në tregun e punës dhe ruajti stabilitetin e sektorit makroekonomik dhe financiar. Gjithashtu kjo rriti raportet e borxhit publik dhe deficitit dhe rriti cenueshmërinë e vendit ndaj goditjeve të jashtme. Përballja me goditjen e dyfishtë zgjeroi kapacitetin e administratës, por ajo ruajti kryesisht vazhdimësinë e biznesit dhe puna vazhdoi për shumicën e reformave dhe nismave legislative në vazhdim.

Shqipëria ka bërë njëfarë progresi dhe ka njëfarë niveli përgatitjeje në **kapacitetin e saj për të përballuar presionin konkurrues dhe forcat e tregut** brenda BE-së. Ajo ka bërë përmirësime në infrastrukturën e energjisë dhe transportit, përdorimin e komunikimit dixhital dhe në rezultatet e arsimit, por mbeten boshllëqe të konsiderueshme në krahasim me homologët e saj rajonalë dhe evropianë. Konkurrueshmëria e Shqipërisë pengohet nga mungesa e njohurive sipërmarrëse dhe teknologjike, nivelet e konsiderueshme të informalitetit, nevojat e paplotësuara për investime në kapitalin njerëzor dhe fizik dhe shpenzimet e ulëta për Kërkim dhe Zhvillim. Boshllëqet e mëparshme dhe të konsiderueshme në nivelin e aftësive dhe në arsimi janë thelluar ndoshta për shkak të izolimeve të lidhura me COVID-19 dhe mësimi në distancë, i cili nuk është i mundur për të gjithë. U rritën integrimi rajonal dhe eksportet por mbetën poshtë mundësive. Mungesa e produkteve dhe diversiteti gjeografik në eksportet e Shqipërisë rrisin cenueshmërinë e saj ndaj goditjeve të jashtme.

Përsa i përket **prokurimit publik**, ku Shqipëria është mesatarisht e përgatitur, vendi ka bërë progres të mirë, veçanërisht duke miratuar ligjin e ri për prokurimin publik. Për sa i përket statistikave, ku Shqipëria është gjithashtu e përgatitur në mënyrë të moderuar, ka bërë disa përparime në përafrimin me standardet ESA 2010, publikimin më të shpejtë dhe miratimin e Ligjit për Regjistrimin e Popullsisë. Shqipëria është mesatarisht e përgatitur në shumicën e fushave për **kontrollin financiar**, ku vendi ka bërë disa përparime, veçanërisht në kontrollin e brendshëm financiar publik dhe auditimin e jashtëm.

Shqipëria është mesatarisht e përgatitur në shumicën e fushave të **tregut të brendshëm**, përkatësisht lëvizjen e lirë të mallrave, shërbimeve dhe kapitalit, politikën e konkurrencës dhe shërbimet financiare. Ajo ka bërë disa përparime në veçanti duke miratuar një ligj për sigurimin e detyrueshëm në transport dhe në harmonizimin e mëtejshëm të legjislacionit të tij bankar, por Komisioni i Ndihmës Shtetërore duhet të bëhet i pavarur dhe me burime të mjaftueshme. Përgatitjet janë në një fazë të hershme për mbrojtjen e konsumatorit dhe shëndetit, pasi vendi nuk ka bërë përparim në shëndetësi përveç reagimit të tij ndaj COVID-19. Shqipëria duhet të zbatojë qasjen Një Shëndet dhe të sigurojë që të gjithë të kenë mbulim cilësor të kujdesit shëndetësor. Ky grup politikash është kyç për përgatitjet e Shqipërisë për të përmbushur kërkesat e tregut të brendshëm të BE-së dhe është i një rëndësie të madhe për integrimin e shpejtë dhe zhvillimin e tregut të përbashkët rajonal.

Shqipëria ka arritur një nivel të moderuar përgatitjeje në shumë fusha të lidhura me **konkurrencën dhe rritjen gjithëpërfshirëse**, përkatësisht shoqërinë e informacionit dhe median, taksat, politikën ekonomike dhe monetare, politikën e sipërmarrjeve dhe industrisë, arsimin dhe kulturën, si dhe bashkimin doganor. Vendi ka njëfarë niveli përgatitjeje në politikën sociale dhe atë të punësimit, si dhe në shkencë dhe kërkime. Shqipëria ka bërë progres veçanërisht në Strategjinë e Specializimit të Zgjuar dhe në pjesëmarrjen e saj në programin kërkimor Horizon 2020, por zhvillimi ishte i kufizuar në politikën ekonomike e monetare dhe në bashkimin doganor gjatë periudhës raportuese. Duhet të ndiqen reforma socio-ekonomike për të ndihmuar në evidentimin e dobësive ekzistuese strukturore, konkurrencës së ulët, papunësisë së lartë dhe ndikimit të pandemisë.

Shqipëria është mesatarisht e përgatitur në shumicën e fushave që lidhen me **Axhendën e Gjelbër dhe lidhjen e qëndrueshme**, përkatësisht rrjetet trans-evropiane, energjinë, mjedisin dhe ndryshimet klimatike. Ajo ka një nivel përgatitjeje në fushën e politikës së transportit. Vendi ka

bërë njëfarë përparimi në shumicën e fushave, veçanërisht nëpërmjet planifikimit të rishikuar të transportit dhe lidhjes energjetike. Nevojiten më shumë përpjekje për të përmirësuar performancën e anijeve nën flamurin shqiptar dhe për të zbatuar legjislacionin për energjinë dhe mjedisin, jo më pak në zonat e mbrojtura. Tranzicioni i gjelbër dhe lidhja e qëndrueshme janë kyçe për integrimin ekonomik brenda rajonit dhe me Bashkimin Evropian, duke lehtësuar tregtinë ndërkufitare brenda rajonit dhe duke krijuar përfitime reale për bizneset dhe qytetarët. Ky grup dhe reformat në fjalë kanë lidhje të rëndësishme me Programin e Reformës Ekonomike të Shqipërisë, Planin Ekonomik dhe Investues të Komisionit dhe Axhendën e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor të miratuar nga Shqipëria në dhjetor 2020.

Shqipëria ka njëfarë niveli përgatitjeje në shumicën e fushave të lidhura **me burimet, bujqësinë dhe kohezionin**, përkatësisht bujqësinë dhe zhvillimin rural, sigurinë ushqimore, politikën veterinare dhe fitosanitare, peshkimin dhe dispozitat financiare dhe buxhetore. Ai është përgatitur në mënyrë të moderuar për sa i përket politikës rajonale dhe koordinimit të instrumenteve strukturore. Shqipëria ka bërë progres të mirë në fushën e peshkimit, duke riaktivizuar sistemin e monitorimit të anijeve (VMS). Ajo ka bërë disa përparime në dispozitat financiare dhe buxhetore, në bujqësi dhe zhvillimin rural, si dhe sigurinë ushqimore, politikën veterinare dhe fitosanitare, por duhet të krijohet regjistri i fermave. Ajo ka bërë përparim të kufizuar në politikën rajonale dhe koordinimin e instrumenteve të financimit strukturor. Në këtë aspekt, koordinimi ndër-institucional për asistencën e para-anëtarësimit ka nevojë për përmirësim dhe çështjet duhet të adresohen në lidhje me planifikimin strategjik, zbatimin dhe kapacitetin monitorues të projekteve të infrastrukturës në kuadër të Planit Ekonomik dhe të Investimeve.

Shqipëria ka arritur një nivel të mirë përgatitjeje për sa i përket **marrëdhënieve të jashtme, sigurisë së jashtme dhe mbrojtjes**. Për sa i përket kapitullit të negociatave për marrëdhëniet me jashtë, Shqipëria ka bërë progres të mirë dhe ka arritur një nivel të mirë përgatitjeje, jo më pak duke miratuar dhe ratifikuar protokollet shtesë të Marrëveshjes së Tregtisë së Lirë të Evropës Qendrore dhe duke çertifikuar operatorët e parë ekonomikë të autorizuar (OEA). Ka punuar në zgjerimin e Korsi/Korridoreve të Gjelbërta me shtetet anëtare të BE-së. Vendi ka dhënë gjithashtu masa të politikës për ndihmën humanitare dhe ndihmën për zhvillim. Vendi mbajti një kryesim të suksesshëm të CEFTA-s. Për sa i përket Politikës së Përbashkët të Jashtme dhe të Sigurisë të BE-së, ajo vazhdoi të ruante përafrimin e plotë me të gjitha vendimet dhe deklaratat përkatëse të BE-së. Vendi mbajti kryesimin në detyrë të OSBE-së në vitin 2020, duke demonstruar përkushtimin e tij ndaj bashkëpunimit shumëpalësh. Shqipëria vazhdoi të marrë pjesë në misionet dhe operacionet e BE-së për menaxhimin e krizave.

2. GRUPI 1: BAZAT E PROCESIT TË ANËTARËSIMIT

2.1. FUNKSIONIMI I INSTITUCIONEVE DEMOKRATIKE DHE REFORMA E ADMINISTRATËS PUBLIKE

2.1.1. Democracia

Zgjedhjet e përgjithshme u mbajtën në 25 prill 2021, pas marrëveshjes ndërpartiake të 5 qershorit 2020 që çoi në një reformë të gjerë zgjedhore. Identifikimi elektronik i votuesve u zbatua në 97% të qendrave të votimit, ndërsa votimi elektronik dhe numërimi elektronik u pilotua me sukses në 32 qendra votimi në Tiranë. Vlerësimi përfundimtar i OSBE/ODIHR-it konstatoi se zgjedhjet në përgjithësi ishin të organizuara mirë. Administrata e re zgjedhore fitoi besimin e shumicës së palëve të interesuara. Shqetësimet mbetën të lidhura me keqpërdorimin e burimeve dhe funksioneve publike, me akuzat për blerje votash dhe me rrjedhjen e të dhënave të ndjeshme personale që mbulonin preferencat politike të qytetarëve. Këto janë duke u hetuar.

Puna parlamentare vazhdoi nën kufizimet e vendosura nga pandemia COVID-19. Në lidhje me reformat e orientuara drejt BE-së, Parlamenti miratoi një sërë ligjesh të rëndësishme, ndër të tjera atë për azilin, regjistrimin e popullsisë apo efikasitetin e gjyqësorit. Qeveria shqiptare ka mbajtur fokusin në reformat në rrugën e vendit drejt BE-së, pavarësisht sfidës për të ulur ndikimin negativ social dhe ekonomik të krizës COVID-19 dhe pasojat e tërmetit të nëntorit 2019. Shumica dhe opozita do të duhet të përmirësojnë dialogun politik dhe të punojnë së bashku me të gjitha pjesët e shoqërisë për të avancuar më tej axhendën e reformave në BE dhe negociatat e pranimit.

Zgjedhjet

Më 6 shtator 2020, Presidenti i Republikës dekretoi datën 25 prill 2021 si datën e zgjedhjeve të ardhshme të përgjithshme parlamentare. Zgjedhjet u zhvilluan si pasojë e ndryshimeve të Kodit Zgjedhor të miratuara më 23 korrik 2020, duke kodifikuar marrëveshjen e gjerë ndërpartiake të 5 qershorit 2020, në përputhje me rekomandimet⁵ e OSBE/ODIHR - *një kusht për KPN, i cili vazhdon të përmbushet*.

Më 30 korrik 2020, Parlamenti miratoi ndryshime shtesë në Kushtetutë, për të lejuar votim preferencial. Këto ndryshime, që nuk lidhen me rekomandimet e OSBE/ODIHR⁵, kërkonin ndryshime të mëtejshme në Kodin Zgjedhor, të cilat u miratuan përfundimisht më 5 tetor 2020. Partitë politike diskutuan grupin e dytë të amendamenteve në Këshillin Politik, por pa arritur konsensus përpara se Parlamenti t'i votonte. Opozita jashtëparlamentare i cilësoi këto ndryshime si të njëanshme. Presidenti vuri në dyshim kushtetutshmërinë e tyre dhe iu drejtua Komisionit të Venecias për një opinion urgjent. Komisioni i Venecias hodhi poshtë urgjencën e kërkesës dhe në dhjetor nxorri një opinion të përbashkët me OSBE/ODIHR. Opinioni i përbashkët arriti në përfundimin se nuk kishte bazë për të kundërshtuar vlefshmërinë e ndryshimeve të 30 korrikut dhe ndryshimeve të mëvonshme në Kodin Zgjedhor, megjithëse duke e konsideruar procesin të nxituar dhe duke nënvizuar rëndësinë e konsultimeve më gjithëpërfshirëse.

Më 5 tetor 2020, në përputhje me marrëveshjen e 5 qershorit u reformua edhe organi i menaxhimit të zgjedhjeve, i përbërë nga Komisioneri Shtetëror i Zgjedhjeve, Komisioni Rregullator dhe Komisioni për Ankesa dhe Sanksione.

Në nëntor 2020, Parlamenti miratoi ndryshimet në ligjin për partitë politike për ta përshtatur atë me Kodin Zgjedhor. Këto dispozita rregullojnë financimin publik për partitë pjesëmarrëse në zgjedhje dhe fushata elektorale, trajtimin e donacioneve dhe kredive private dhe ndalojnë përdorimin e burimeve publike për të mbështetur subjektet zgjedhore. Dispozitat trajtojnë gjithashtu procedurat e raportimit dhe zbulimit, auditimin e fondeve dhe shpenzimeve të fushatës, si dhe sanksionet. Ndryshime të tjera teknike në zbatim të Marrëveshjes së 5 Qershorit u miratuan në dhjetor 2020. Komisioni Qendror i Zgjedhjeve nxori akte nënligjore që plotësojnë këtë kuadër ligjor. Një reformë më e gjerë për financimin e partive politike, e cila nuk është pjesë e rekomandimeve të OSBE/ODIHR për reformën zgjedhore, duhet të kryhet gjatë legjislaturës së re.

Pas një fushate të tensionuar elektorale, zgjedhjet u mbajtën më 25 prill 2021, duke zbatuar kuadrin e ri zgjedhor, i cili është në përputhje me rekomandimet e OSBE/ODIHR. U vendosën kufizime nga pandemia, duke përfshirë të drejtat e votës. Autoritetet shqiptare ndoqën më tej të gjitha aspektet kryesore të mbuluara nga rekomandimet e OSBE/ODIHR. Për herë të parë, identifikimi elektronik i votave u përdor në të 5199 qendrat e votimit, me më pak se 150 qendra votimi që duhej të mbështeteshin në identifikimin e bazuar në letër. Gjithashtu, u testua me sukses një projekt i votimit elektronik dhe i numërimit elektronik në një zonë zgjedhore me 32 qendra votimi në Tiranë dhe nuk hasi në ndonjë pengesë të rëndësishme. Zbatimi i votimit jashtë vendit nuk ishte i mundur, kryesisht për shkak të kohës së kufizuar në dispozicion.

⁵ OSBE/ODIHR specifikoi më 26/04/2021 se fushat në të cilat rekomandimet mbetën të pazgjidhura përfshinin: të drejtat e votës për personat me aftësi të kufizuara intelektuale ose psikosociale; përgjegjësia penale për shpifje; përdorimi i materialeve të fushatës partiake në lajme; dhe të drejta të barabarta të vëzhguesve partiakë dhe qytetarë.

Në vlerësimin përfundimtar të procesit zgjedhor, Misioni i Kufizuar i Vëzhgimit të Zgjedhjeve (MKVZ) i OSBE/ODIHR-it pranoi se zgjedhjet në përgjithësi ishin të organizuara mirë nga administrata zgjedhore. Palët e interesuara kishin besim të mjaftueshëm për të marrë pjesë në zgjedhje dhe Komisioni Qendror i Zgjedhjeve i reformuar (KQZ) mbikëqyri procesin zgjedhor në mënyrë të organizuar dhe transparente. Sipas OSBE/ODIHR, ka pasur shqetësime në lidhje me keqpërdorimin e burimeve dhe funksioneve shtetërore nga partia në pushtet dhe figura të tjera publike, duke përfshirë akuzat e përhapura për blerje votash dhe rrjedhjen e të dhënave të ndjeshme personale që mbulojnë preferencat politike të qytetarëve. Komisioni për Sanksione dhe Ankesa i KQZ-së shqyrtoi një sërë rastesh të pretenduara për parregullsi zgjedhore. Rezultatet e zgjedhjeve për nëntë zona u kundërshtuan para Kolegjit Zgjedhor për shqyrtim përfundimtar, i cili në të gjitha rastet ka vendosur të lërë në fuqi rezultatet paraprake. Më vete, prokuroritë kanë nisur procedime penale në më shumë se 50 raste, veçanërisht për presion ndaj subjekteve zgjedhore, falsifikimin e materialit ose rezultateve zgjedhore dhe shkelje të fshehtësisë së votës. 38 raste trajtohen drejtpërdrejt nga strukturat e posaçme kundër korrupsionit dhe rasti i rrjedhjes së të dhënave nga Komisioneri i të Dhënave Publike (*shih Kapitullin 23 - Gjyqësori dhe të Drejtat Themelore*). MKVZ gjithashtu vuri në dukje se partitë kryesore u përpoqën të rrisin rolin dhe pjesëmarrjen e grave si kandidatë në fushatë dhe u respektuan kuotat e detyrueshme prej 30% në listat e kandidatëve dhe, në shumicën e rasteve, u tejkaluan. Të dhënat e KQZ-së konfirmojnë se nga deputetët e zgjedhur, 92 janë meshkuj (65.7%) dhe 48 janë femra (34.2%). Nga 1871 kandidatë të regjistruar, 732 ishin gra. Legjislacioni zgjedhor duhet të qartësojë më tej renditjen e kandidatëve femra në lista për të rritur praninë e tyre në pozitat fituese dhe përfaqësimi i grave në administratën zgjedhore mbetet i pamjaftueshëm, me vetëm 3 nga 12 anëtarët e KQZ-së. Parlamenti i ri zgjodhi si kryetare një grua më 10 shtator.

Lidhur me pretendimet për blerje votash dhe kundërvajtje të kryera në zgjedhjet e mëparshme, katër të pandehur janë shpallur fajtorë për kundërvajtje zgjedhore të kryera në kuadër të zgjedhjeve të përgjithshme të vitit 2017, katër të pandehur janë shpallur fajtorë për falsifikim të materialit zgjedhor dhe rezultateve zgjedhore në zgjedhjet lokale të vitit 2019, dhe janë dënuar me burgim. Në qershor 2021, 21 punonjës të qendrave të votimit u dënuan me burgim për krime elektorale të kryera në vitin 2017.

Parlamenti

Kuvendi vazhdoi punën nën kufizimet e vendosura nga pandemia COVID-19. Shumica e punës së komisionit u zhvillua virtualisht, ndërsa seancat plenare u zhvilluan në prezencë. Puna e komisioneve parlamentare u transmetua drejtpërdrejt përmes një kanali televiziv të dedikuar dhe në rrjetet sociale. Gjatë periudhës raportuese, Parlamenti miratoi gjithsej 280 akte ligjore, nga të cilat 149 ligje - kryesisht në funksion të zgjedhjeve të prillit 2021 - dhe hodhi poshtë 21 dekrete presidenciale që kthejnë ligjet për shqyrtim.

Për sa i përket rolit të saj në **integrimin në BE**, 16 nga ligjet e miratuara në Parlament synonin përafrimin me *acquis*. Këshilli Kombëtar për Integrimin Evropian ende duhet të konsolidojë rolin e tij dhe të garantojë përfshirjen e tij më të gjerë në çështjet e integritetit në BE. Në lidhje me reformat e orientuara nga BE, Parlamenti miratoi më 23 mars 2020 një grup të gjerë ndryshimesh që synojnë rritjen e efikasitetit të gjyqësorit.

Për sa i përket **funksionit mbikëqyrës** të Kuvendit, deputetët përdorën instrumentet në dispozicion të opozitës, duke paraqitur 18 'interpelanca', prej të cilave tre janë përgjigjur nga kryeministri, duke treguar një tendencë rritjeje nga viti i kaluar.

Gjatë periudhës raportuese, Kuvendi emëroi në korrik të 2020 kreun e ri të Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe dy anëtarë të Gjykatës Kushtetuese. Gjithashtu, Kuvendi emëroi anëtarë të Autoritetit të

Konkurrencës, Autoritetit të Mbikëqyrjes Financiare dhe plotësoi vendet vakante në bordin drejtues të transmetuesit publik.

Sa i përket **transparencës dhe llogaridhënies**, Parlamenti u përpoq të kufizonte aksesin fizik të gazetarëve në mbledhjet e komisioneve të përhershme dhe e rishikoi atë vendim më vonë, pas konsultimit me gazetarët. Dokumentacioni parlamentar, si procesverbalet e seancave plenare dhe mbledhjeve të komisioneve, lë hapësirë për transparencë më të madhe. Gjithashtu, Parlamenti krijoi një platformë për konsultimin e projektligjeve. Megjithatë, konsultimi publik me shoqërinë civile dhe grupet e interesit mbeti formal dhe i kufizuar në ndikimin e tij.

Performanca e administratës është ende e dobët për sa i përket zbatimit të rekomandimeve nga **Avokati i Popullit**, duke treguar një tendencë në rënie në periudhën raportuese. *(shih më shumë tek Reforma e Administratës Publike)*

Qeverisja

Qeveria shqiptare ka ruajtur fokusin në reformat në rrugën e vendit drejt BE-së, pavarësisht sfidës për të ulur ndikimin negativ social dhe ekonomik të krizës COVID-19 dhe pasojat e tërmetit të nëntorit 2019. Koordinimi brenda administratës duhet të përmirësohet, veçanërisht në lidhje me përfshirjen e tyre në proceset integruese në BE. Reforma administrative territoriale duhet të konsolidohet më tej si pjesë e axhendës më të gjerë të decentralizimit. Kjo është veçanërisht e nevojshme për të garantuar autonominë fiskale lokale dhe për të fuqizuar bashkitë që të ofrojnë shërbime publike me cilësi të mirë standarde.

Në shtator të vitit 2020, kryeministri zëvendësoi ministrin e Arsimit, Rinisë dhe Sporteve, ndërsa në dhjetor të 2020-ës u zhvilluan dy valë riorganizimi të qeverisë që çuan në zëvendësimin e katër ministrave, mes të cilëve edhe Ministrin për Evropën dhe Punët e Jashtme. Më 18 shtator 2021, pas zgjedhjeve të 25 prillit bëri betimin një qeveri e re. Nga 17 anëtarë, 12 janë gra. Gjashtë nga ministrat nuk ishin pjesë e qeverisë ë mëparshme.

Në shkurt 2021, qeveria miratoi Planin Kombëtar për Integrimin Evropian (PKIE) 2021-2023, aktualisht në zbatim. Janë bërë përpjekje më të mëdha për të arritur një shkallë më të lartë të zbatimit të PKIE-së gjatë periudhës raportuese, falë drejtimit dhe monitorimit të përkushtuar dhe efektiv nga qeveria qendrore. Megjithatë, integrimi në BE është më i ulët në prioritetet e përcaktuara në programin e qeverisë së re të paraqitur në shtator 2021. Konsultimet dhe vlerësimi i çështjeve të lidhura me BE-në vazhduan ndërmjet aktorëve qeveritarë dhe parlamentarë me palët e interesuara përkatëse, duke përfshirë organizatat e shoqërisë civile, nën kuadrin e Këshillit Kombëtar për Integrimin Evropian, por mbeten jo sistematike. Pavarësisht përpjekjeve të fundit për të përmirësuar rregullimet e përgjithshme të qeverisjes me konsultimet publike, konsultimi mbi politikën dhe legjislacionin duhet të jetë më thelbësor në mënyrë që të rritet më tej gjithëpërfshirja dhe transparenca e procesit të reformës, veçanërisht për çështjet që lidhen me reformat e orientuara nga BE *(shih Reformën e administratës publike)*.

Në periudhën e raportimit, një kryenegociator për negociatat me BE-në mori një rol të ri në strukturat përkatëse të BE-së në vend. Nevojiten përpjekje shtesë për të përmirësuar më tej koordinimin dhe riorganizimin ndërmjet strukturave të negociatave të BE-së, përgjegjëse për përgatitjen e vendit për negociatat e anëtarësimit, dhe organeve të tjera. Kjo ka të bëjë me rolet e ekipit të Kryenegociatorit, Ministrisë për Evropën dhe Punët e Jashtme dhe bashkëpunimin e tyre me strukturat përgjegjëse për planifikimin e politikave sektoriale, asistencën dhe monitorimin e BE-së. Për zhvillimin e negociatave të anëtarësimit me BE-në, vendi duhet të rrisë burimet njerëzore dhe financiare të dedikuara për anëtarësimin në BE në të gjithë administratën dhe më e rëndësishmja në komunikimin me BE. Duhet të ekzistojë një metodologji për të siguruar që BE-ja konsultohet sistematikisht nga autoritetet përkatëse gjatë hartimit të legjislacionit në fushën e acquis të BE-së.

Reforma administrative territoriale duhet të konsolidohet më tej si pjesë e axhendës më të gjerë

të decentralizimit. Nevojitet një monitorim dhe vlerësim sistematik i zbatimit të strategjisë kombëtare ndërsektoriale të decentralizimit dhe qeverisjes vendore 2015-2022. Vlerësimi i fundit i tillë ishte rishikimi afatmesëm i strategjisë duke përfshirë periudhën deri në vitin 2018.

Ndërkohë që bashkive u janë dhënë kompetenca më të mëdha për politikëbërje, **njësive të qeverisjes vendore** (NJQV) ende u mungojnë burimet e mjaftueshme financiare dhe kapacitetet administrative për t'i ushtruar ato në mënyrë efektive. Përfaqësimi i grave në pushtetin vendor ka nevojë për përmirësim. Edhe pse 44 për qind e vendeve të këshilltarëve vendorë u fituan nga gratë në zgjedhjet e fundit vendore, vetëm tetë nga 61 bashkitë drejtohen nga gra. Komunitat kanë nevojë për ndërtim të vazhdueshëm të kapaciteteve për stafin e tyre. Autonomia fiskale e NJQV-e është në rrezik, pasi pjesa më e madhe e buxhetit të tyre varet nga transfertat kombëtare. Si rezultat, edhe pse komunitat po përmirësohen në mbledhjen e të ardhurave të tyre, aftësia e përgjithshme e institucioneve vendore për të ofruar shërbime publike cilësore mbetet e kufizuar. Situata e tyre financiare është bërë gjithnjë e më e komplikuar nga pandemia, ku burimet në dispozicion të NJQV-e po tkurren më tej.

Zbatimi i Ligjit për Shërbimin Civil mbetet për t'u përmirësuar në nivel lokal. Kontratat e përkohshme për pozicionet e shërbimit civil, megjithëse në rënie, vazhdojnë të jenë mjaft të shpeshta në NJQV. Gjatë vitit 2020 u dhanë 70 vendime gjyqësore për rikthimin në detyrë të nëpunësve civilë, duke e çuar totalin në 222, duke u ulur përqindjen e vendimeve të ekzekutuara nga 59% në 2019 në 49.1% në 2020. Mekanizmi i zhvillimit të karrierës si transferimi anësor dhe ngritja në detyrë tregojnë për shenjat e para të përmirësimit.

Pavarësisht pandemisë, komunitat kanë inkurajuar pjesëmarrjen e publikut në vendimmarrjen e tyre përmes organizimit të mbledhjeve të Këshillit online të hapura për publikun dhe mjeteve të tjera inovative. Megjithatë, kuadri institucional për pjesëmarrje efektive dhe gjithëpërfshirëse ka nevojë për fuqizim të mëtejshëm. Zbatimi në nivel lokal i Ligjit për konsultim publik mbetet i pakënaqshëm. Sa i përket transparencës, vërehet njëfarë përmirësimi pasi të 61 bashkitë tani po publikojnë online vendimet e Këshillit të tyre.

Pesë bashki kanë miratuar dhe pilotuar plane integriteti me masa për të luftuar korrupsionin në nivel lokal. Zbatimi i tyre duhet të monitorohet nga afër dhe të inkurajohet miratimi i planeve të integritetit në komunitat e tjera.

Këshilli Konsultativ funksionoi si forumi kryesor për dialogun institucional dhe koordinimin ndërmjet pushtetit qendror dhe atij vendor. Efikasiteti dhe efektiviteti i punës së tij duhet të forcohet. Procesi i zbatimit të urdhrat të kryeministrit për 'matricën e kompetencave' që shqyrton përgjegjësitë ndërmjet nivelit të qeverisjes duke adresuar mangësitë apo mbivendosjet është në vazhdim. Nuk disponohet asnjë histori e qartë deri më tani.

Rrjeti i koordinatorëve vendorë të BE-së ka forcuar përfshirjen e NJQV-ve në procesin e anëtarësimit në BE, duke rritur ndërgjegjësimin për politikën e BE-së, të drejtën e BE-së, fondet dhe programet e BE-së. 60 bashki kanë zbatuar Vendimin e Këshillit të Ministrave nga korriku 2018 për institucionalizimin dhe përmirësimin e "tryezave të BE-së" bashkiake në "Njësi të BE-së".

Ministria e Evropës dhe e Punëve të Jashtme dhe Ministria e Financave dhe Ekonomisë hartuan një Vendim të Këshillit të Ministrave për të siguruar bashkëfinancimin dhe shmangien e pengesave të tjera për bashkitë shqiptare për të aksesuar financimin nga Instrumenti i Para-Aderimit (IPA); është ende për t'u miratuar.

Përsa i përket **planifikimit të territorit**, pandemia si dhe tërmeti i nëntorit 2019 ngritën nevojën për rishikimin e planeve vendore për të marrë parasysh veçanërisht elementët e mbrojtjes civile. Koordinimi i strategjive kombëtare sektoriale me planet vendore është i dobët.

Shoqëria civile

Është bërë përpunim i kufizuar në zbatimin e udhërrëfyesit për një mjedis mundësues për shoqërinë

civile. Miratimi i ligjit për regjistrimin e organizatave jofitimprurëse sjell disa përmirësime. Këshilli Kombëtar për Shoqërinë Civile mbetet i dobët dhe duhet të reformohet për të siguruar përfaqësimin e duhur të shoqërisë civile shqiptare. Nevojiten përpjekje thelbësore për të siguruar konsultime kuptimplota dhe sistematike me shoqërinë civile si pjesë e një dialogu politikash gjithëpërfshirëse për reformat. Pandemia e COVID-19 ka dobësuar më tej stabilitetin financiar të shoqërisë civile, tashmë të dobët për shkak të kuadrit të pafavorshëm ligjor dhe fiskal. Pavarësisht kësaj sfide, shoqëria civile shqiptare ka ofruar mbështetje dhe shërbime për njerëzit më vulnerabël të prekur nga pandemia COVID-19, duke plotësuar ose ndonjëherë duke zëvendësuar ndërhyrjet shtetërore.

Kuadri ligjor dhe rregullator i Shqipërisë për të drejtën e lirisë së tubimit dhe organizimit është përgjithësisht në përputhje me standardet ndërkombëtare. Megjithatë, që nga fillimi i pandemisë COVID-19, rregullat dhe protokollet e përkohshme që synonin parandalimin e përhapjes së infeksionit sollën kufizime në lirinë e grumbullimit.

Ligji për regjistrimin e organizatave jofitimprurëse, i miratuar në qershor 2021, synon futjen e një regjistri elektronik, i cili do të lehtësojë procesin e regjistrimit dhe do të rrisë transparencën dhe saktësinë e regjistrimit të Organizatave Joqeveritare (OJQ). Ai synon gjithashtu përmbytjen e Planit të Veprimit të FATF-së (*shih Kapitullin 24 - Drejtësia, Liria dhe Siguria*).

Udhërrëfyesi për një mjedis të favorshëm për shoqërinë civile mbetet fuqimisht i varur nga mbështetja e donatorëve. Zbatimi i masave të tij është i ngadalshëm dhe deri më tani nuk është vënë re asnjë ndikim në sektor. Kërkohen përpjekje dhe burime shtesë për të përshpejtuar zbatimin e tij, në mënyrë që të krijohet një mjedis më i favorshëm për funksionimin e shoqërisë civile dhe për të kontribuar në miratimin e politikave dhe ligjeve të shëndosha. Ndërsa ligji i vitit 2014 për konsultimin publik, i cili përcakton normat procedurale për transparencën dhe pjesëmarrjen e publikut në vendimmarrje, është përgjithësisht në përputhje me standardet evropiane, konsultimet shpesh mbeten ushtrime artificiale. Përveç kësaj, fushëveprimi i ligjit duhet të zgjerohet edhe në vendimet e qeverisë. Udhëzimet dhe kuadri i monitorimit për konsultimin publik të miratuar në janar synojnë të përmirësojnë rregullimet e qeverisjes për një zbatim më të mirë të ligjit (*shih gjithashtu Reformën e Administratës Publike*).

Aftësia e Këshillit Kombëtar për Shoqërinë Civile për të shprehur prioritetet e organizatave të shoqërisë civile (OSHC) në proceset e politikëbërjes është ende e dobët. Ligji për Këshillin Kombëtar nuk është ndryshuar për të reflektuar ndryshimet në portofolet ministrore dhe përfaqësimin në Këshill dhe për të përmirësuar funksionimin e tij. Agjencia për Mbështetjen e Shoqërisë Civile mbetet organi kryesor publik që ofron mbështetje financiare për shoqërinë civile, por buxheti i saj u reduktua me 40% në vitin 2020, duke e bërë financimin publik të pamjaftueshëm për të mbështetur aktivitetin e OSHC-e, veçanërisht në shërbimet sociale.

Nuk ka ende asnjë dëshmi për rimbursim të suksesshëm të TVSH-së në lidhje me zbatimin e udhëzimit për rimbursimin e TVSH-së për përfituesit e OSHC-e të fondeve të BE-së dhe granteve të tjera të donatorëve. Stimujt tatimorë për donacionet e korporatave nuk promovojnë donacione për OSHC-e dhe nuk ka stimuj tatimorë për donacionet individuale.

2.1.2. Reforma e administratës publike

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** për reformën në administratën publike. Është bërë **njëfarë progresi** në dhënien e rekomandimit të raportit të vitit të kaluar duke ndërtuar kapacitetet e ministrive të linjës për të zbatuar vlerësimet e ndikimit rregullator, duke miratuar udhëzimet për konsultimet publike, duke vendosur sistemet e IT-së për planifikimin e integruar, duke rritur shkallën e zbatimit të Planit Kombëtar të Integritetit Evropian, duke rritur numrin e shërbimeve elektronike, dhe përfunduar fazën e testimit të automatizimit të sistemit të pagave. Zbatimi i reformës së administratës publike dhe strategjive të reformës së menaxhimit të financave publike ka vazhduar pavarësisht ndikimit të pandemisë COVID-19. Është bërë njëfarë progresi në të gjitha rekomandimet e Komisionit për vitin 2020, të cilat mbeten pjesërisht të vlefshme.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- të përmirësojë kuadrin rregullator për planifikimin e politikave të integruara dhe të rrisë kapacitetet për planifikimin dhe monitorimin e politikave, duke hapur sistemin e integruar të politikëbërjes;
- të aktivizojë mekanizmin e parashikuar në ligjin për Organizimin dhe Funksionimin e Administratës Shtetërore duke përgatitur raportin e monitorimit të gjendjes së institucioneve të varura;
- të inkurajojë zbatimin e bazuar në merita të ligjit për shërbimin civil në të gjitha nivelet, veçanërisht në nivelin lokal ku nevojitet depolitizimi i shërbimit civil dhe gjithashtu trajnim më i mirë, dhe miratimi i një politike pagash për nëpunësit civilë dhe zgjerimi i automatizimit të sistemit të pagave nëpërmjet sistemit të informacionit të menaxhimit të burimeve njerëzore.

Kuadri strategjik për reformën e administratës publike

Gjatë gjithë vitit 2020, qeveria vazhdoi të monitorojë zbatimin e strategjisë së **reformës së administratës publike (RAP) 2015-2022** dhe **strategjisë së reformës së menaxhimit të financave publike (RMF) 2014-2022**. Pavarësisht krizës së COVID-19, institucionet shqiptare kanë bërë përpjekje thelbësore për të ruajtur një rekord të mirë zbatimi të strategjisë së reformës së administratës publike. Duhet bërë më shumë për të arritur monitorimin e orientuar drejt rezultateve, duke përfshirë analizën e performancës. Përgjegjësia politike për RAP-e i është caktuar zëvendës-kryeministrit dhe nga Departamenti i Administratës Publike dhe Departamenti për Qeverisje të Mirë vazhdon të ofrohet mbështetje teknike. Megjithatë, lidhja ndërmjet mbështetjes teknike dhe politike për RAP duhet të forcohet. **Qëndrueshmëria financiare** duhet të përmirësohet, pasi reforma e përgjithshme e administratës publike varet nga financimi i donatorëve të jashtëm.

Zhvillimi dhe koordinimi i politikave

Baza ligjore dhe struktura institucionale për një **sistem koherent të politikëbërjes** janë pjesërisht të vendosura. Është bërë përparim në nxjerrjen e mjetit të IT-së për një Sistem të Planifikimit të Integruar për të automatizuar lidhjen ndërmjet planifikimit strategjik të politikave dhe buxhetimit dhe rritjes së numrit të trajnimeve dhe nëpunësve civilë të trajnuar në fushën e planifikimit strategjik nga viti i kaluar. Monitorimi dhe raportimi i përfortuar i planit analitik vjetor tregon një normë të përmirësuar të zbatimit krahasuar me një vit më parë. Megjithatë, integrimi dhe përdorimi i plotë i shtyllave të IT-së kërkon trajnim të mëtejshëm dhe përmirësim të mbledhjes dhe përpunimit të të dhënave. Autoritetet duhet të përmirësojnë kuadrin rregullator ekzistues për planifikimin afatmesëm të politikave, të përmirësojnë koherencën ndërmjet planifikimit të politikave dhe buxhetimit, të krijojnë një funksion qendror të dedikuar të kontrollit të cilësisë për planifikimin dhe zbatimin e politikave. Cilësia e performancës, rëndësia, gjithëpërfshirja dhe rregullsia e mekanizmave të grupeve të menaxhimit të politikave të integruara ndryshon në mes të sektorëve dhe roli i tyre në koordinimin e politikave ka nevojë për përmirësim.

Nevojiten përpjekje të mëtejshme për të përmirësuar kapacitetin administrativ si në ministritë e linjës ashtu edhe në Zyrën e Kryeministrit, si dhe për të përcaktuar dhe zbatuar më mirë funksionet e planifikimit dhe monitorimit të politikave (*shih Kapitullin 32: Kontrolli financiar*). Mbetet të miratohet rregullorja e Kryeministrit.

Në vitin 2020, u arrit përparim thelbësor në monitorimin e zbatimit të Planit Kombëtar për Integrimin Evropian dhe miratimin në kohë të planit të ri për 2021-2022. Norma e zbatimit të Planit Kombëtar për Integrimin Evropian është përmirësuar në 87% nga 60% e vitit të mëparshëm. Nevojitet një koordinim më i fortë ndërmjet Kryeministrit, Ministrisë së Evropës dhe Punëve të Jashtme dhe Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë për të mbështetur më tej ministritë e linjës në procesin e planifikimit dhe kostos më të besueshme të Planit Kombëtar për Integrimin Evropian dhe përafrimit me planin vjetor analitik.

Në lidhje me **zhvillimin e politikave gjithëpërfshirëse dhe legislative dhe të bazuara në fakte**, administrata duhet të forcojë kapacitetet e saj. Progres i mëtejshëm është arritur në rritjen e

përdorimit dhe monitorimit të vlerësimeve të ndikimit rregullator për propozimet legjislative dhe rritjes së trajnimeve në këtë fushë në të gjithë administratën. Qeveria ka nevojë të vazhdojë përpjekjet për institucionalizimin e vlerësimeve të ndikimit rregullator, duke përmirësuar gjithashtu funksionin e kontrollit qendror të cilësisë.

Përsa i përket **këshillimit publik**, ueb-portali elektronik është funksional dhe korniza rregullatore është përmirësuar përmes miratimit të udhëzimeve për përgatitjen e planeve vjetore si dhe raporteve në janar. Është rritur numri i akteve ligjore që kalojnë në konsultim publik dhe përdorimi i regjistrat elektronik. Funksioni i kontrollit të cilësisë në konsultimin publik ka nevojë të forcohet për t'u fokusuar më shumë në përmbajtje sesa në proces.

Shqyrtimi publik i punës së qeverisë mbetet i kufizuar. Roli i mbikëqyrjes parlamentare të performancës së qeverisë, duke përfshirë agjencitë e varura, mbetet ad-hoc dhe duhet të rritet. Shumica e raporteve të politikave të qeverisë vazhdojnë të paraqesin aktivitete të zbatuara dhe jo rezultate. Komunikimi me qytetarët për reformat në vazhdim duhet të përmirësohet.

Menaxhimi i financave publike

Ministria e Financave dhe Ekonomisë drejton **reformën e menaxhimit të financave publike**. Disa vende mbeten të paplotësuara në Ministri. Strategjia e zgjeruar e MFP-së për 2019-2022 u rishikua për të nxjerrë ndikimin e pandemisë dhe për t'u kthyer gradualisht, në afat të mesëm, në rrugën fillestare të reformës. Strategjia e rishikuar është miratuar dhe publikuar në mars 2021. Raporti i monitorimit të MFP për vitin 2020 është në pritje të miratimit dhe publikimit.

Gjatë periudhës raportuese, u përgatit programi buxhetor afatmesëm 2021-2023, duke përdorur sistemin e informacionit të menaxhimit financiar shqiptar të zhvilluar rishtazi, dhe u miratua siç duhet. Buxheti i vitit 2021 dhe ekzekutimi i buxhetit të vitit 2020 ishin në përputhje me ligjin e rishikuar të buxhetit organik. Drafti i strategjisë afatmesme të të ardhurave është në pritje të finalizimit.

Pas konsultimeve publike, në nëntor u miratua strategjia e parë e prokurimit publik 2020-2023 dhe në dhjetor, ligji i ri për prokurimin publik. Të gjitha detyrimet e prapambetura tani regjistrohen në një llogari specifike thesari dhe raportet e detyrimeve të prapambetura prodhohen direkt nga sistemi. Institucioni suprem shqiptar i auditimit dhe komisioni i prokurimit publik kanë kryetarë të sapoemëruar. (*Shih gjithashtu Kapitujt 5, 16, 29 dhe 32*).

Transparenca buxhetore mbetet e kënaqshme me publikimin e të gjitha dokumenteve kyçe buxhetore, si buxheti vjetor, buxheti i qytetarëve dhe një listë e investimeve publike, duke përfshirë partneritetin publik-privat (PPP), në kuadër të programit buxhetor afatmesëm. Publikimi më i specifikuar në kohë i ekzekutimit të buxhetit raporton, në veçanti detyrimet e prapambetura. Transparenca në të gjithë qeverinë vazhdon të tregojë nivele të ndryshme. Pjesëmarrja e publikut në procesin buxhetor duhet të forcohet më tej.

Shërbimi publik dhe menaxhimi i burimeve njerëzore

Progresi i deritanishëm në **rekrutimin, promovimin dhe shkarkimin e bazuar në merita** duhet të konsolidohet, veçanërisht duke adresuar fragmentimin e kuadrit legjislativ dhe duke aplikuar standarte uniform në të gjithë administratën publike. Të gjitha vendet vakante të planifikuara në vitin 2020 u plotësuan krahasuar me 95% në 2019. Megjithatë, ministratë e linjës duhet të raportojnë më saktë dhe në kohë për çdo vend vakant të hapur pranë Departamentit të Administratës Publike, për përfshirjen e tyre në planet e përgjithshme vjetore të rekrutimit.

Nevojitet respektim më i mirë i dispozitave ligjore që rregullojnë organizimin e procedurave të rekrutimit dhe parimit të meritës në lidhje me gradat e larta dhe rekrutimin cilësor për pozicionet hyrëse. Në të gjithë administratën, përshkrimet e vendeve të punës mbeten për t'u harmonizuar plotësisht në përputhje me kategoritë e përcaktuara në ligjin e shërbimit civil. Procedurat e përzgjedhjes ad-hoc vazhdojnë të përdoren për punësimin e të rinjve të diplomuar në administratën publike. Zbatimi i duhur i ligjit për shërbimin civil kërkon më shumë përpjekje, veçanërisht në nivel

lokal. Në vitin 2020, **numri i shkarkimeve** të nëpunësve civilë ra në 635 nga 896 në 2019, por shumica vazhdojnë të justifikohen me ristrukturimin e institucioneve apo riklasifikimin e personelit si jo më pjesë e shërbimit civil. Në periudhën raportuese, është zvogëluar edhe më tej diferenca në zbatimin e vendimeve gjyqësore që konfirmojnë shkarkimin e nëpunësve civilë si të paligjshëm.

Sistemi informativ i **menaxhimit të burimeve njerëzore** vazhdon të jetë i plotësuar, por nuk mbulon ende të gjithë sektorin publik dhe mbetet për t'u shtrirë në nivel lokal. Qeveria po vendos masa për një mekanizëm koordinues për monitorimin dhe vlerësimin e menaxhimit të burimeve njerëzore ndërmjet nivelit qendror dhe lokal. Komisioneri për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil monitoron zbatimin e ligjit për shërbimin civil në nivel qendror dhe vendor, por do të kishte nevojë për më shumë staf dhe burime financiare për të përmbushur më mirë përgjegjësitë e tij mbikëqyrëse.

Sistemi i **shpërblimit** bazohet në një sistem klasifikimi të vendeve të punës që kërkon reforma të mëtejshme. Mungesa e një politike pagash të bazuar në kriteret e qarta për shtesat e pagave dhe rritjet e pagave dëmton drejtësinë dhe koherencën e sistemit. Automatizimi i sistemit të pagave përmes sistemit të informacionit të menaxhimit të burimeve njerëzore duhet të shkojë përtej fazës së testimit dhe të mbulojë të gjithë sektorin publik.

Programet e trajnimit të Shkollës Shqiptare të Administratës Publike vazhduan të përshtatnin programet e trajnimit në lidhje me **zhvillimin profesional** të nëpunësve civilë me kufizimet e lidhura me pandeminë, duke rezultuar në një rritje të kurseve të trajnimit me vitin e kaluar. Mbetet për t'u vendosur cikli i menaxhimit të cilësisë së ofertës së trajnimit. Kapaciteti administrativ profesional i nëpunësve civilë të nivelit vendor duhet të forcohet. Kuadri rregullator është krijuar për të parandaluar korrupsionin dhe për të garantuar **integritetin** e zyrtarëve publikë dhe nëpunësve civilë, por kapaciteti institucional për verifikimin e pasurive dhe vlerësimin e deklaratave të konfliktit të interesit duhet të përforcohet (*shih gjithashtu Kapitujt 23 dhe 24*).

Llogaridhënia e administratës

Kuadri ligjor për organizimin e administratës qendrore nuk përcakton linja koherente të **llogaridhënies** dhe marrëveshjet e qeverisjes ndërmjet organeve mbikëqyrëse dhe atyre vartëse. Vitet e fundit, organet vartëse janë krijuar pa planifikim strategjik dhe kanë bërë transferimin e nëpunësve civilë në punësim sipas kodit të punës. Duke pasur parasysh monitorimin e pamjaftueshëm të statusit të agjencive në varësi, Departamenti i Administratës Publike duhet të aktivizojë mekanizmin e parashikuar me Ligj për Organizimin dhe Funksionimin e Administratës Shtetërore për përgatitjen e raporteve të rregullta të monitorimit për statusin e institucioneve në varësi. Përveç kësaj, institucionet politikëbërëse jo gjithmonë monitorojnë zbatimin e politikave nga agjencitë e tyre vartëse dhe këto të fundit jo gjithmonë raportojnë për performancën e tyre. Ndryshimet ligjore të ardhshme duhet të përmirësojnë përcaktimin e funksioneve në politikëbërje dhe të përfshijnë kërkesat për planifikimin dhe raportimin e performancës nga organet vartëse dhe ministritë mbikëqyrëse. Rrjedha e punës dhe proceset e vendimmarrjes së administratës shtetërore duhet të përmirësohen. Llogaridhënia menaxheriale brenda institucioneve është ende e përqendruar në procese sesa në arritjen e rezultateve, dhe nuk delegohet shumë vendim-marrje nga menaxhimi i lartë në atë të mesëm.

E drejta e qytetarëve për administrim të mirë ka nevojë për rritje. Shkalla e zbatimit të rekomandimeve të Avokatit të Popullit është ulur lehtë në periudhën raportuese nga 62% në 55% dhe Kuvendi duhet të forcojë përpjekjet në mbështetje të aktiviteteve të Avokatit të Popullit dhe institucioneve të tjera publike të pavarura me rol mbikëqyrës. Ligji për të Drejtën e Informimit rregullon **të drejtën e qytetarëve për qasje në informacione publike**. Një numër në rritje i autoriteteve publike kanë miratuar dhe publikuar programet e tyre të transparencës. Roli i koordinatorëve për të drejtën e informimit brenda autoriteteve publike duhet të forcohet duke emëruar zyrtarë të lartë në këtë rol. Në vitin 2020, numri i autoriteteve publike që kanë instaluar regjistrin elektronik të kërkesave dhe përgjigjeve është dyfishuar krahasuar me një vit më parë.

Ekziston një kuadër legjislativ **për të drejtën për drejtësi administrative**. Kapaciteti i sistemit të gjykatës administrative dhe i kolegjeve të apelit për t'u marrë me çështjet është i kufizuar, duke çuar në vitin 2020 në një rritje të kohës së nevojshme për zgjidhjen e çështjeve dhe respektivisht në rritjen e numrit të çështjeve të pazgjidhura. Legjislacioni është në fuqi për mbrojtjen e **të drejtës së qytetarëve për të kërkuar kompensim** dhe zbatohet në praktikë në çështjet gjyqësore. Mungesa e mbledhjes së të dhënave e bën shumë të vështirë vlerësimin e efektivitetit të regjimit të përgjegjesisë.

Ofrimi i shërbimeve për qytetarët dhe bizneset

Institucionet dhe ligjet për ofrimin e shërbimeve publike janë në fuqi për të siguruar **administrim të orientuar drejt përdoruesit**. Në vitin 2020, numri i one-stop-shops dhe e-shërbimeve u rrit, edhe pse në nivele të ndryshme automatizimi, dhe informacioni për qytetarët mbi shërbimet publike u bë më i aksesueshëm. Përhapja e “front desks” që ofrojnë shërbime administrative në nivel vendor tani mbulon 59 nga 61 bashkitë dhe kanë filluar aktivitetet për zgjerimin e recepsioneve në njësitë administrative. Ende duhet të përcaktohen standardet minimale kombëtare për shërbimet. Duhet të përpunohet një politikë e përgjithshme për të drejtuar zgjerimin dhe integrimin e shërbimeve online dhe ballë për ballë. Të dhënat e qytetarëve duhet të mbrohen, duke ndjekur standardet më të larta të mbrojtjes së të dhënave.

Kodi i Procedurave Administrative ofron kuadrin legjislativ **për thjeshtimin e procedurave administrative** në përputhje me standardet ndërkombëtare. Ekziston një plan veprimi për zbatimin e Kodit. Pavarësisht trajnimeve më të larta në shërbimin civil për Kodin, pasiguria ligjore për qytetarët dhe bizneset vazhdon, pasi pati vonesa në harmonizimin e ligjeve dhe akteve nënligjore sektoriale me Kodin.

2.2. SUNDIMI I LIGJIT DHE TË DREJTAT THEMELORE

2.2.1. Kapitulli 23: Gjyqësori dhe të drejtat themelore

Shqipëria ka një **nivel përgatitjeje/është e përgatitur mesatarisht** në zbatimin e acquis të BE-së dhe standardeve evropiane në këtë fushë. Është bërë **përparim i mirë**, veçanërisht nëpërmjet zbatimit të vazhdueshëm të reformës gjithëpërfshirëse në drejtësi. Gjykata Kushtetuese ka rifituar funksionalitetin e plotë me emërimin e tre gjyqtarëve të rinj. Gjykata e Lartë ka rritur efikasitetin e saj me emërimin e gjashtë gjyqtarëve shtesë. Procesi i verifikimit vazhdoi të jepte rezultate të prekshme. Kuadri legjislativ është forcuar më tej për të siguruar një dhënie më efikase të drejtësisë. Përpjekjet operacionale kundër korrupsionit po sjellin disa rezultate. Nevojiten përpjekje shtesë për të rritur më tej sekuestrimin dhe konfiskimin e aseteve që rrjedhin nga korrupsioni dhe për të zhvilluar historikun e rasteve të nivelit të lartë. Sa i përket të drejtave themelore, ka pasur progres në shumicën e fushave, ndonëse përpjekjet duhet të vazhdojnë për zbatimin. Për të drejtat pronësore, duhet të bëhet progres në regjistrimin e parë të mëtejshëm të pronave dhe proceset e pronësisë kalimtare, në një mënyrë transparente dhe gjithëpërfshirëse. Për sa i përket mbrojtjes së personave që u përkasin pakicave kombëtare, Shqipëria duhet të miratojë legjislacionin e mbetur zbatues në lidhje me Ligjin Kuadër të 2017-ës.

Funksionimi i gjyqësorit

Shqipëria është **e përgatitur në mënyrë të moderuar** për funksionimin e gjyqësorit. Është bërë **progres i mirë**, me vazhdimin e zbatimit të reformës në drejtësi dhe procesit të vetingut, i cili përparoi në mënyrë të qëndrueshme, pavarësisht ndikimit të pandemisë COVID-19. Një moment historik i rëndësishëm u arrit në fund të vitit 2020, me emërimin e tre gjyqtarëve të rinj në Gjykatën Kushtetuese. Me shtatë gjyqtarë në detyrë, Gjykata Kushtetuese ka rifituar kuorumin e saj të nevojshëm prej minimumi gjashtë anëtarësh për të mbajtur seancat plenare, duke qenë kështu plotësisht funksionale dhe duke përmbushur kushtin që lidhet me GJNP-në e parë. Progresi ka vazhduar edhe në emërimet në Gjykatën e Lartë, me promovimin nga Këshilli i Lartë Gjyqësor i gjashtë gjyqtarëve të rinj në mars dhe korrik 2021. Parlamenti miratoi ndryshime në 10 ligje që

synojnë të forcojnë më tej efikasitetin e sistemit gjyqësor dhe kapacitetin e tij për të luftuar korrupsionin dhe krimi i organizuar. Procesi i verifikimit ka vazhduar për të dhënë rezultate konkrete, nën mbikëqyrjen e plotë të Operacionit Ndërkombëtar të Monitorimit (IMO). Deri më sot, 62% e dosjeve të vetingut të përpunuara kanë rezultuar me shkarkime, dorëheqje apo përfundime të mandatit. Magjistratët e shkarkuar nga organet e vetingut po ndiqen penalisht nga Prokuroria e Posaçme. Gjykata e SPAK ka sekuestruar pasuritë e një ish-prokurori të Përgjithshëm, si dhe të dy ish-gjyqtarëve të Gjykatës Kushtetuese dhe një ish-gjyqtar të Gjykatës së Lartë. Organet vetëqeverisëse të gjyqësorit kanë vazhduar të përmbushin mandatet e tyre. Është bërë progres i kufizuar në rekomandimin për përmirësimin e sistemit të menaxhimit të rasteve, i cili mbetet i pazgjidhur.

Rekomandime për vitin e ardhshëm:

- avancimi i mëtejshëm i procesit të rivlerësimit të gjyqtarëve dhe prokurorëve;
- vazhdimi i konsolidimit të kapaciteteve të sistemit gjyqësor dhe institucioneve të qeverisjes, duke përfshirë forcimin e mëtejshëm të sistemit të edukimit ligjor dhe duke finalizuar dhe zbatuar hartën e re gjyqësore;
- të ndërmarrë hapa vendimtarë drejt hapjes së një sistemi të ri të integruar të menaxhimit të çështjeve dhe të sigurojë ndërveprimin e tij në të gjithë sistemin e drejtësisë, në përputhje me metodologjinë e Komisionit Evropian për Efikasitetin e Drejtësisë (CEPEJ).

Rivlerësimi gjithëpërfshirës kalimtar i të gjithë gjyqtarëve dhe prokurorëve (veting) përparoi në mënyrë të qëndrueshme dhe dha rezultate të prekshme pavarësisht sfidave të paraqitura nga pandemia COVID-19. Operacioni Ndërkombëtar i Monitorimit (IMO), i vendosur nën kujdesin e Komisionit Evropian, vazhdoi të ushtrojë mbikëqyrje të pavarur.

Deri më 15 shtator 2021, institucionet e vetingut kanë përfunduar 437 raste të verifikimit në shkallë të parë, përfshirë të gjitha dosjet me përparësi. Nga 437 vendime, 298 vendime janë të formës së prerë (d.m.th. pas ankimimit). Në përgjithësi, rreth 62 % e dosjeve të vetingut të përpunuara deri më tani kanë rezultuar me shkarkime dhe përfundime për shkak të dorëheqjeve nga të vlerësuarit ose plotësimit të moshës së pensionit. Zbërthimi i vendimeve të shkallës së parë është si më poshtë: 176 largime nga puna, kryesisht për çështje që kanë të bëjnë me pasuri të pajustificuara; 161 konfirmime në detyrë; 96 vendime për pushimin e procedurës së vetingut; 2 vendime për pezullimin e të vlerësuarve, me detyrim ndjekje trajnimi. Organi i Vetingut në shkallë të parë (KPK) ka nisur zyrtarisht hetimet për të 766 çështjet e vetingut në pritje. Operacioni Ndërkombëtar i Monitorimit (IMO) ka vazhduar të kryejë rolin e tij mbikëqyrës në procesin e verifikimit dhe ka nxjerrë opinione për vlerësimet e shkallës së parë, duke përfshirë 18 rekomandime për apelim dhe dy mendime kundërshtuese. Institucioni i Vetingut të Komisionerëve Publikë ka ndjekur të gjitha rekomandimet për ankim.

Në mars 2021, 12 këshilltarë ligjorë shtesë u emëruan në KPK dhe gjashtë zyrtarë shtesë ligjorë në Dhomën e Posaçme të Apelit, gjë që ka ndikuar pozitivisht në ritmin e procedimeve. Vazhdimësia dhe përfundimi i procesit të vetingut nga organet e vetingut duhet të sigurohet, nën dritën e mandatit kushtetues të anëtarëve të KPK-së dhe Komisionerëve Publikë.

Më 9 shkurt 2021, Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut (GJEDNJ) ka vendosur në çështjen Xhoxhaj kundër Shqipërisë, duke konstatuar se procesi i vetingut ndaj ish-gjyqtarit të Gjykatës Kushtetuese kishte qenë në përputhje me parimet dhe të drejtat e përgjithshme të parashikuara nga Konventa Evropiane. për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ) dhe në përgjithësi proporcionale. Vendimi u bë përfundimtar më 31 maj 2021.

Institucionet e vetingut pritet të vazhdojnë t'i referohen organeve të prokurorisë rastet ku ka të dhëna për vepra penale. Deri më tani në Prokurorinë e Posaçme (PPS) janë dorëzuar 23 dosje, ku 10 çështje kanë të bëjnë me ish-gjyqtarë të Gjykatës së Lartë dhe Gjykatës Kushtetuese. Nga 23 raste,

21 hetime janë në vazhdim, një hetim është mbyllur dhe një ka rezultuar me dënim. 10 raste të tjera janë referuar në prokuroritë kompetente të rretheve. Hetimet e pasurisë janë duke u zhvilluar për të gjitha rastet në vazhdim.

Dokumentat strategjike

Strategjia ndërsektoriale e drejtësisë 2017-2020 dhe plani i veprimit janë përditësuar dhe mbeten në fuqi deri në fund të vitit 2021. Ministria e Drejtësisë ka krijuar strukturat e nevojshme koordinuese ndërinstitucionale për të mbështetur zbatimin e reformës. Strategjia dhe plani i saj i veprimit 2021-2025 duhet të miratohen me kohë.

Mekanizmat e koordinimit nëpër institucionet e drejtësisë, komunikimi dhe transparenca duhet të rriten më tej.

Organe të reja të specializuara

është ngritur dhe funksionon Struktura e Specializuar për Kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar (SPAK), e përbërë nga Zyra e Prokurorisë së Posaçme (ZPP) dhe Byroja Kombëtare e Hetimit (BKH). Buxheti i vitit 2021 parashikon rritje në gjithsej 20 prokurorë për PSP-në. Raundi i parë i një procesi rekrutimi transparent dhe të bazuar në merita për hetuesit e NBI-së rezultoi në emërimin e 28 hetuesve, të cilët pas një trajnimit intensiv tre mujor janë funksionalë. Një thirrje e dytë për rekrutimin e 32 hetuesve të tjerë u hap më 6 prill 2021 dhe është në rrugë e sipër. Siç parashikohet me ligj, zhvillimi i BKH vazhdon të ndiqet nga një Komision Ndërkombëtar i përbërë nga dy ekspertë të drejtësisë penale të emëruar nga BE-ja dhe dy nga qeveria e SHBA-së.

Më 23 mars 2021, Kuvendi miratoi ndryshimet, si pjesë e një sërë legjislacioni për efikasitetin e gjyqësorit, duke shtrirë juridiksionin e SPAK-ut në të gjitha veprat penale terroriste dhe duke hequr nga kompetenca e tyre korrupsionin e vogël. Janë miratuar edhe amendamente për kompensimin e stafit të BKH-së. Gjykatat e Posaçme Kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar (Gjykatat e SPAK) të Shkallës së Parë dhe të Dytë vazhduan dëgjimin e çështjeve të ndjekura penalisht nga PSP.

Institucionet e qeverisjes gjyqësore

Institucionet e vetëqeverisjes së gjyqësorit kanë vazhduar të jenë plotësisht funksionale dhe kanë funksionuar me efektivitet gjatë gjithë periudhës raportuese, duke përfshirë Këshillin e Lartë Gjyqësor (KLGJ), Këshillin e Lartë të Prokurorisë (KLP) dhe Këshillin e Emërimeve në Drejtësi (KED). KLGJ ka përparuar me emërimet e gjyqtarëve në pozicione vakante të krijuara nga procesi i vetëqeverisjes së gjykatave dhe miratoi një numër të konsiderueshëm aktesh nënligjore që rregullojnë veprimtarinë e sistemit gjyqësor dhe gjykatave. KLP ka vazhduar me ngritjen në detyrë të prokurorëve të rretheve. KLGJ duhet të sigurojë miratimin e akteve rregullatore të detajuara dhe KLP duhet të sigurojë bashkëpunim të ngushtë me Prokurorinë e Përgjithshme në një mënyrë më transparente.

Pavarësia dhe paanshmëria

Kuadri ligjor dhe institucional i vendosur nga reforma në drejtësi e vitit 2016 siguron pavarësi të fortë dhe garanci të paanshmërisë për gjyqtarët.

Megjithatë, tentativa për ndërhyrje të brendshme dhe të jashtme në sistemin gjyqësor vazhdon të mbetet një çështje shqetësuese. Integriteti dhe mjeshtëria e gjyqtarit duhet të vazhdojnë të mbeten fokusi i trajnimit të magistratëve.

Ndarja e rastësishme e lëndëve brenda sistemit të prokurorisë mbetet ende për t'u zbatuar me prioritet. Duhet të ndërmerren hapa vendimtarë dhe të shpejtë drejt hapjes së një sistemi të ri të integruar të menaxhimit të çështjeve, për të rritur efikasitetin dhe transparençën e sistemit të drejtësisë.

Llogaridhënia

Inspektori i Lartë i Drejtësisë (ILD) ka kryer plotësisht funksionet e tij gjatë periudhës raportuese, veçanërisht duke nisur dhe kryer hetime disiplinore ndaj magjistratëve. ILD-së i është caktuar staf shtesë, ambiente dhe buxhet i shtuar. Kërkohet ende rekrutimi i inspektorëve shtesë, si dhe masa me qëllim adresimin e çështjeve të grumbulluara dhe për të lejuar ILD të kryejë inspektime tematike të rregullta.

Gjatë periudhës raportuese, ILD ka pranuar 3 054 ankesa nga të cilat 1 347 janë trashëguar nga Inspektorati i mëparshëm. ILD ka trajtuar 173 ankesa dhe ka nisur tetë hetime.

ILD dhe KLP janë përgjegjës për miratimin dhe monitorimin e rregullave të etikës dhe kodit të sjelljes. ILD ka përmirësuar formularët e vlerësimit dhe i ka përshtatur ato me standardet e reja ligjore. Është e rëndësishme që vlerësimet të kryhen rregullisht dhe diferenca e mbetur të reduktohet në mënyrë të qëndrueshme. ILD shkarkoi dy gjyqtarë në bazë të hetimeve dhe kërkesave të ILD. KLP duhet të finalizojë me shpejtësi rregullat dhe procedurat për vlerësimin e prokurorëve. Kërkesa e ILD për shkarkimin e një prokurori është refuzuar nga KLP.

KLP, KLGJ dhe ILD kanë publikuar rregullisht vendimet dhe procesverbalet e mbledhjeve të tyre plenare. Duhet të sigurohet akses i hapur ndaj vendimit të arsyetuar të gjykatës, në përputhje me rregullat e mbrojtjes së të dhënave.

Profesionalizëm dhe kompetencë

Sistemi i rekrutimit, përzgjedhjes, emërimit, transferimit dhe shkarkimit të gjyqtarëve dhe prokurorëve menaxhohet ekskluzivisht nga institucionet vetëqeverisëse të gjyqësorit. Ndryshimet kushtetuese dhe ligjore kanë reduktuar ndikimin politik gjatë procesit të emërimit, duke siguruar një sistem karriere të bazuar në merita.

Një moment historik i rëndësishëm u arrit në fund të vitit 2020, me emërimin e tre gjyqtarëve të rinj në Gjykatën Kushtetuese. Me shtatë gjyqtarë në detyrë, Gjykata Kushtetuese ka rifituar kuorumin e saj të nevojshëm prej minimumi gjashtë anëtarësh për të mbajtur seancat plenare, duke qenë kështu plotësisht funksionale dhe duke përmbyllur *kushtin që lidhet me KPN*. Procesi i emërimeve për postet e mbetura të Gjykatës Kushtetuese është në vazhdim dhe pritet të finalizohet sapo të jetë emëruar gjysma e gjyqtarëve të Gjykatës së Lartë. Nga dhjetori 2020 deri në mesin e qershorit 2021, Gjykata Kushtetuese ka marrë 27 vendime në seancat plenare, nga të cilat janë pranuar 14 kërkesa për antikushtetutshmëri dhe 13 kërkesa janë refuzuar. Gjykata ka filluar të ushtrojë plotësisht funksionet e saj, duke përfshirë edhe gjykimin e mosmarrëveshjeve kushtetuese të kompetencës në pritje midis pushteteve shtetërore dhe institucioneve.

Progresi ka vazhduar në emërimet në Gjykatën e Lartë, me promovimin nga KLGJ të gjashtë gjyqtarëve të rinj në mars dhe korrik 2021. Me nëntë gjyqtarë në detyrë, Gjykata e Lartë disponon kuorumin e nevojshëm për të kryer funksionet e saj juridiksionale, duke përfshirë vendimin për rekurs kundër vendimet e Gjykatave të Specializuara Kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar dhe për unifikimin e praktikës gjyqësore. Regjistrimi i 10 vendeve vakante të mbetura në Gjykatën e Lartë duhet të vazhdojë me urgjencë të madhe.

Është përmirësuar cilësia e trajnimit fillestar dhe të vazhdueshëm në Shkollën e Magjistraturës (SM). KLP dhe KLGJ, në bashkëpunim me SHM, kanë miratuar kalendarin e trajnimeve për vitin akademik 2020-2021. Vlerësimi periodik i gjyqtarëve dhe prokurorëve merr parasysh trajnimin e vazhdueshëm të gjyqtarëve dhe prokurorëve dhe përfshin vlerësimet e dhëna nga SHM. SHM duhet të thjeshtojë procesin e aplikimit për aktivitetet e tij të vazhdueshme të trajnimit. Nevojiten përpjekje të mëtejshme nga SHM për të përforcuar stafin e tij akademik dhe për të siguruar procedura konkurruese dhe transparente të rekrutimit. SHM duhet të fokusohet në përmirësime të mëtejshme të cilësisë së metodologjisë dhe diversitetit të substancës së trajnimit fillestar dhe të vazhdueshëm. SHM vazhdoi të strehohej në ambiente të përkohshme. SHM duhet të marrë një rol më proaktiv në koordinimin e donatorëve dhe asistencës së OSHC-e. Në vitin 2020, nga SHM u diplomuan 19 gjyqtarë, dy prokurorë dhe 12 ndihmës ligjorë. SHM është një vëzhgues i Rrjetit Evropian të Trajnimit Gjyqësor (RRETGJ). Ai duhet të përfitojë në mënyrë më proaktive nga

aktivitetet e RRETGJ dhe nga ekspertiza brenda rrjetit.

Cilësia e drejtësisë

Shqipëria kishte 307 gjyqtarë me kohë të plotë (10,8 për 100,000 banorë) dhe 300 prokurorë me kohë të plotë (10,5 për 100,000 banorë) në 2020. Sipas Komisionit Evropian për Efikasitetin e Drejtësisë (KEED), mesatarja evropiane është 21 gjyqtarë/1 prokurorë për 100 000 banorë. Ndarja buxhetore e vitit 2020 për sistemin gjyqësor ishte 44 milionë euro. Kjo është 14.5 euro për banor. Institucionet e vetëqeverisjes së drejtësisë dhe procesi i vetëqeverisjes mbështeten nga një plan buxhetor prej 12 milionë eurosh. Infrastruktura e gjykatave mbetet e varfër në përgjithësi dhe alokimet e ardhshme buxhetore duhet të trajtojnë nevojat urgjente të institucioneve gjyqësore me më shumë vendosmëri. Ndërmjet viteve 2018 dhe 2020, paga mesatare e gjyqtarëve dhe e prokurorëve u rrit ndjeshëm përkatësisht me 40% dhe 73%, që është një zhvillim shumë pozitiv.

Aktiviteti i gjykatave monitorohet nëpërmjet raportimit tremujor të gjykatave dhe të dhënat bëhen publike në raportet vjetore të KLP dhe KLGJ.

Efikasiteti

Më 23 mars 2021, Kuvendi miratoi ndryshime në 10 ligje që synojnë të forcojnë më tej efikasitetin e sistemit të drejtësisë dhe të lehtësojnë një funksionim më të mirë të gjykatave, në përputhje me standardet e BE-së. Në veçanti, ndryshimet legjislativë parashikojnë masa specifike për të lehtësuar reduktimin e lëndëve të pazgjidhura, për të përshpejtuar procedurat gjyqësore dhe për të forcuar kapacitetet e organeve të reja të specializuara në fushën e antikorrupsionit dhe krimit të organizuar për t'u fokusuar në korrupsionin e nivelit të lartë dhe krimin e rëndë. U ndryshuan gjithashtu dispozitat e kuorumit për emërimet e anëtarëve të Gjykatës Kushtetuese në Gjykatën e Lartë, në përputhje me udhëzimet e Komisionit të Venecias.

Efikasiteti i sistemit gjyqësor është ndikuar nga kohëzgjatja e procedurave, shkalla e ulët e pastrimit dhe numri i madh i lëndëve të pazgjidhura. Gjykatat e apelit kanë një numër të madh çështjesh të trashëguara dhe vende të lira gjyqësore, me vetëm 40 nga 78 gjyqtarë të apelit në detyrë. Një hartë e re gjyqësore duhet të miratohet urgjentisht dhe të zbatohet për të rishpërndarë gjyqtarët dhe burimet brenda sistemit gjyqësor. Kohëzgjatja mesatare për një çështje në shkallën e apelit është 998 ditë për çështjet penale dhe 1742 për çështjet civile dhe tregtare.

Gjykatat që kanë numrin më të madh të çështjeve të prapambetura janë Gjykata e Lartë dhe Gjykata Administrative e Apelit. Kjo e fundit ka 15 178 çështje nga të cilat 7 463 janë më të vjetra se dy vjet. Shkalla e shqyrtimit është 37%. Gjykata e Lartë ka numrin më të madh të çështjeve të prapambetura prej 36 288 çështjesh, nga të cilat 27 843 më të vjetra se dy vjet (77%). Megjithatë, pas emërimeve të reja në Gjykatën e Lartë, shkalla e shqyrtimit u rrit ndjeshëm me 46% krahasuar me vitin e kaluar. Gjykata e Lartë ka dhënë 3690 vendime që nga rifitimi i funksionalitetit të saj në mars 2020 deri në qershor 2021. Gjatë tremujorit të parë të vitit 2021, Gjykata e Lartë ka dhënë 647 vendime të formës së prerë, nga të cilat: 145 të miratuara nga kolegji administrativ, 241 nga kolegji civil dhe 261 nga kolegji penal. Në korrik 2020, Gjykata e Lartë miratoi udhëzime për reduktimin e ngarkesës së mbetur dhe rritjen e efikasitetit për Gjykatën e Lartë. Ndër masat kryesore janë rekrutimi i stafit të ri kërkimor administrativ dhe ligjor, përmirësimi i metodave të punës dhe rritja e komunikimit dhe transparencës.

Grumbullimi dhe raportimi i të dhënave statistikore gjyqësore është përmirësuar, por nevojiten përpjekje të mëtejshme. Politika, planifikimi dhe përpjekjet buxhetore vendimtare nevojiten urgjentisht për të krijuar një sistem të ri të integruar të menaxhimit të çështjeve dhe për të garantuar ndërveprimin e tij në të gjithë sistemin e drejtësisë, në përputhje me metodologjinë e CEPEJ.

KLKGJ ka bërë progres në matjen e efikasitetit të gjykatave duke miratuar rregulloren e nevojshme në vitin 2021 dhe grafikët statistikorë për vlerësimin e performancës së magistratëve në bazë të treguesve të CEPEJ. KLKGJ miratoi udhëzimet për mbledhjen e të dhënave statistikore për gjykatat dhe një anketim përshtypjesh në internet. Rregullat standarde dhe treguesit e efikasitetit duhet të miratohen menjëherë nga KLKGJ.

Janë 29 çështje në pritje pranë Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës për mbikëqyrjen e ekzekutimit të vendimeve përfundimtare të Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut.

Përdorimi i zgjidhjes alternative të mosmarrëveshjeve vazhdon të jetë i kufizuar dhe duhet të forcohet më tej. Ndërgjegjësimi i qytetarëve për shërbimin alternativ për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve është i ulët dhe duhet të rritet.

Lufta kundër korrupsionit

Shqipëria ka **një nivel përgatitjeje** në luftën kundër korrupsionit. Është bërë **njëfarë progresi** në forcimin e luftës kundër korrupsionit. Zbatimi i Strategjisë Ndërsektoriale kundër Korrupsionit në përgjithësi është në rrugën e duhur. Vetingu i anëtarëve të drejtësisë po sjell rezultate në luftën kundër korrupsionit. Task Forca kundër korrupsionit gjatë vitit të kaluar ka qenë më pak efektive dhe duhet të riaktivizohet. Ende nuk është parë ndikimi konkret i Drejtorisë Kundër Korrupsionit të krijuar së fundmi në Ministrinë e Drejtësisë në hetimin, ndjekjen penale dhe gjykimin e korrupsionit të nivelit të lartë. Krijimi i një rrjeti koordinatorësh kundër korrupsionit në 17 institucione është një hap pozitiv në luftën kundër korrupsionit. Rekomandimet e raportit të fundit vjetor janë zbatuar vetëm pjesërisht. Përpjekjet dhe vullneti politik duhet të rriten në drejtim të konsolidimit të historikut të sekuestrimit dhe konfiskimit të aseteve kriminale, si dhe krijimit të një historie solide në luftën kundër korrupsionit. Struktura e Posaçme Kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar (SPAK) kontribuoi në përmirësimin e sekuestrimit dhe konfiskimit të aseteve kriminale në rastet e lidhura me korrupsionin. Në përgjithësi, korrupsioni është i përhapur në shumë fusha të jetës publike dhe të biznesit dhe mbetet një çështje shqetësuese serioze. Dënimet në rastet që përfshijnë zyrtarë të nivelit të lartë mbeten të kufizuara, duke nxitur ende një kulturë të mosndëshkimit brenda niveleve më të larta të shtetit.

Rekomandime për vitin e ardhshëm:

- të vazhdojë të forcojë luftën kundër korrupsionit; progres i mëtejshëm drejt krijimit të një historie solide të hetimeve, ndjekjes penale dhe gjykimin të rasteve të korrupsionit, sekuestrimit dhe konfiskimit/rikthyerjen e aseteve kriminale që rezultojnë nga veprat e lidhura me korrupsionin;
- të sigurojë që struktura e Posaçme për Antikorrupsionin dhe Krimin të Organizuar (SPAK), d.m.th. Prokuroria e Posaçme (PP) dhe Byroja Kombëtare e Hetimit (BKB), si dhe Gjykatat e SPAK, të trajtojnë efektivisht korrupsionin e nivelit të lartë; të sigurojë burime, aftësi dhe bashkëpunim adekuat ndërmjet këtyre strukturave të reja dhe subjekteve të tjera të ndjekjes penale dhe gjyqësore;
- të sigurojë që të nisin në mënyrë të vazhdueshme dhe sistematike procedurat penale kundër gjyqtarëve dhe prokurorëve të akuzuar për sjellje kriminale gjatë procesit të rivlerësimit;
- të adresojë në mënyrë efektive rekomandimet e GRECO-s dhe të zbatojë planin e veprimit përkatës brenda kornizës kohore.

Regjistri i ecurisë

Përpjekje të mëtejshme u bënë për sa i përket ecurisë së **hetimeve, ndjekjeve penale dhe dënimeve** në luftën kundër korrupsionit, megjithëse ai mbetet një objektiv që kërkon vullnet politik dhe veprime të mëtejshme të strukturuar dhe të qëndrueshme. Numri i rasteve të korrupsionit të dërguara në gjykatë ishte 413 në vitin 2020 (643 në 2019), përfshirë 53 nga SPO. 270 persona (zyrtarë të mesëm dhe të lartë) u dënuan në shkallë të parë (262 në 2019) dhe 87 në apel dhe në nivelin përfundimtar në 2020 (246 në 2019). Numri i përgjithshëm i referimeve në prokurori ka rënë paksa në 3 016 në 2020 (3 167 në 2019).

Për dënimet e **zyrtarëve të nivelit të lartë shtetëror**, në vitin 2020 janë hapur 73 raste kundër zyrtarëve të lartë (98 në vitin 2019) dhe janë ngritur 11 aktakuza me 20 persona (krahasuar me tre aktakuza me 10 persona në vitin 2019). Një i pandehur i përfshirë në korrupsion të nivelit të lartë u dënua me burgim përfundimtar nga gjykatat kundër korrupsionit dhe krimin të organizuar. SPAK

zhvilloi procedime penale në disa çështje të profilit të lartë (një ish-prokuror i Përgjithshëm, nëntë ish-gjyqtarë të Gjykatës së Lartë dhe Gjykatës Kushtetuese, një ish-Gjyqtar i Dhomës së Posaçme të Apelit, një Zëvendës Shef i Operacionit të Pushtetit Ligjor të Policisë së Shtetit, 20 komisionerët zgjedhorë të akuzuar për krime elektorale gjatë zgjedhjeve të 2017 dhe një ish-ministër i Mbrojtjes). Hetimet deri më tani nuk kanë rezultuar në një numër të konsiderueshëm dënimesh përfundimtare të zyrtarëve të lartë shtetërorë. Nevojiten përpjekje të vazhdueshme për të trajtuar kulturën e mosndëshkimit brenda niveleve më të larta të shtetit.

Vetingu i anëtarëve të drejtësisë ka vijuar të ketë një ndikim pozitiv në luftën kundër korrupsionit. Deri më sot, 62% e dosjeve të vetingut të përpunuara kanë rezultuar me shkarkime dhe dorëheqje. Mes magistratëve të lartë, 10 ish-gjyqtarë të nivelit të lartë të Gjykatës së Lartë dhe Kushtetuese janë shkarkuar përmes vetingut ose kanë dhënë dorëheqjen. PSP ka nisur procedimin penal ndaj 10 ish-gjyqtarëve të Gjykatës së Lartë dhe Gjykatës Kushtetuese dhe ka referuar 10 çështje të tjera (që nuk përfshijnë gjyqtarë të nivelit të lartë) në prokuroritë kompetente të rretheve. U verifikuan 45 nga 300 zyrtarë të nivelit të lartë të Policisë së Shtetit, Gardës së Republikës dhe Shërbimit për Çështjet e Brendshme dhe Ankesat (SHÇBA), duke sjellë deri tani një shkarkim dhe një dorëheqje. Procesi i verifikimit dhe rezultatet e tij mbeten vendimtare për të rikthyer besimin e publikut tek gjyqësori dhe organet ligjzbatuese të shtetit.

Arritja e dënimeve përfundimtare në rastet e korrupsionit të nivelit të lartë mbetet një prioritet i rëndësishëm. Metodologjia e mbledhjes së të dhënave për rastet e korrupsionit dhe krimin të organizuar duhet të përmirësohet më tej. Nevojitet një sistem i unifikuar i menaxhimit të rasteve për hetime, ndjekje penale dhe dënime. Sigurimi i funksionimit efikas të punës së SPAK-ut dhe BKH-it mbetet i një rëndësie kyçe për të minimizuar numrin e çështjeve të ndjeshme/të nivelit të lartë. Autoritetet ligjzbatuese të rretheve duhet të forcohen për të trajtuar me efikasitet çështjet që nuk mbulohen nga mandatet e SPAK dhe BKH.

Për **deklarimet e pasurisë nga zyrtarë të lartë shtetërorë**, në vitin 2020 janë referuar në prokurori nga Inspektorati i Lartë i Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Konfliktit të Interesit (ILDKPKI) 12 çështje, asnjë prej të cilave nuk ka përfunduar me dënim. Në vitin 2019 janë referuar shtatë raste në prokurori që kanë përfunduar me dënim dhe pushim nga puna. Në total, ILDKPKI referoi gjashtë zyrtarë të rangut të ulët dhe të mesëm në organet e prokurorisë në vitin 2020. Nuk ka pasur dënime përfundimtare. Në vitin 2019 ka pasur 12 referime dhe 12 dënime përfundimtare. Në vitin 2020 janë hetuar 33 raste të Konfliktit të Interesit, krahasuar me 42 në vitin 2019.

Sekuestrimi dhe konfiskimi i aseteve kriminale urdhërohen dhe kryhen në mënyrë më koherente në rastet e korrupsionit që nga krijimi i SPAK. Vlerësimet e rrezikut janë rritur brenda administratës qendrore dhe është miratuar një metodologji e vlerësimit të rrezikut të korrupsionit.

Është bërë njëfarë progresi në krijimin e një ndërfaqeje ndërmjet sistemeve të ndryshme elektronike të menaxhimit të çështjeve të policisë, prokurorisë dhe gjykatave. Nga Ministria e Drejtësisë po ngrihet një sistem për të menaxhuar ndjekjen e denoncimeve të korrupsionit.

Vazhdoi zbatimi i ligjit për **sinjalizimin dhe mbrojtjen e sinjalizuesit**. Në vitin 2020, nëntë raste të raportimit të jashtëm u regjistruan dhe u hetuan nga ILDKPKI, krahasuar me 14 në vitin 2019.

Sa i përket **mekanizmave të kontrollit të brendshëm**, Task Forca Antikorrupsion ishte më pak efektive se në vitin 2020. Në vitin 2020, 214 çështje me 317 zyrtarë u referuan në prokurori krahasuar me 250 raste me 474 zyrtarë në vitin 2019. Kontrolli i Lartë i Shtetit referoi 8 raste në 2020 duke përfshirë 12 drejtues në prokurori (krahasuar me 28 raste që përfshinin 40 drejtues në vitin 2019). Shkalla e zbatimit të rekomandimeve të përgjithshme të Kontrollit të Lartë të Shtetit nga institucionet publike duhet të përmirësohet. *(shih gjithashtu Kapitullin 32)*

Për **aksesin në informacion**, në vitin 2020 është miratuar një model i rishikuar për Programin e Transparencës institucionale si dhe për Regjistrin e Kërkesave dhe Përgjigjeve. Komisioneri për Informacionin dhe Mbrojtjen e të Dhënave ka pranuar 715 ankesa dhe ka nxjerrë 23 vendime, ndërsa në vitin 2019 janë pranuar 786 ankesa. Në 59 institucione publike u krijua dhe u instalua një

sistem për të regjistruar numrin e përgjithshëm të kërkesave të bëra dhe për t'u mundësuar qytetarëve të paraqesin kërkesa online për informacion publik. Transparenca është rritur me të gjitha ministrinë që kanë miratuar dhe publikuar programin e tyre të transparencës (*shih gjithashtu Reformën e Administratës Publike*).

Ndikimi i masave kundër korrupsionit në **zonat veçanërisht vulnerabël** (dogana, administrata tatimore, arsimi, shëndetësia, prokurimet publike, kontratat PPP etj.) mbetet i kufizuar. Kontrollat e brendshme dhe mekanizmat e inspektimit brenda administratës publike mbeten të dobëta dhe joefektive.

Kuadri institucional

Parandalimi i korrupsionit

Duhet të sigurohet një koordinim efektiv ndër-institucional ndërmjet strukturave të reja qeveritare të përfshira në luftën kundër korrupsionit. Ndikimi i strukturave anti-korrupsion në parandalimin e korrupsionit në sektorin publik mbetet i vështirë për t'u matur. Kapaciteti institucional dhe operacional i rrjetit antikorrupsion në ministrinë e linjës, në nivel vendor dhe në Zyrën e Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit (KKKK) në Ministrinë e Drejtësisë është rritur lehtë. Nuk ka përfunduar rekrutimi i stafit në Drejtorinë e veçantë Antikorrupsion në Ministrinë e Drejtësisë. Kuadri rregullator i rrjetit të koordinatorëve Antikorrupsion në 17 institucione të krijuara për parandalimin dhe trajtimin e korrupsionit në administratën shtetërore mbetet i dobët. Duhet të sigurohet një koordinim efektiv midis strukturave të reja në Ministrinë e Drejtësisë, Njësisë së Transparencës dhe Antikorrupsionit në Kryeministri, Njësisë së Posaçme së Antikorrupsionit dhe Evazionit të ngritur edhe pranë Kryeministrit si Grupi i Integruar i Menaxhimit të Politikave për RAP dhe Qeverisje të Mirë.

Roli i ILDKPKI në zbulimin e **konflikteve të interesit dhe kontrollin e deklaratave të pasurisë** u përforcua nëpërmjet miratimit të Ligjit për denoncimin dhe mbrojtjen e denoncuesve dhe zbatimin e procesit të vetingut. Burimet njerëzore nuk janë forcuar në dy vitet e fundit.

Roli i Kontrollit të Lartë të Shtetit në kuadrin e përgjithshëm kundër korrupsionit është të identifikojë dhe trajtojë në mënyrë efektive dobësitë sistematike. Kapaciteti inspektues në prokurimin publik duhet të përmirësohet më tej. Prokurimi elektronik pritet të arrijë më shumë transparencë dhe të reduktojë mundësitë për abuzim.

Grupi i Shteteve të Këshillit të Evropës kundër Korrupsionit (GRECO) përfundoi në shtojcën e Raportit të tij të Dytë të Përpunueshmërisë (raundi i katërt) për Shqipërinë i tetorit 2020 se Shqipëria kishte trajtuar në mënyrë të kënaqshme nëntë nga 10 rekomandimet ndërsa një ishte zbatuar pjesërisht. Në raportin e parë të raundit të pestë, që ka të bëjë me parandalimin e korrupsionit dhe promovimin e integritetit në qeveritë qendrore (funksionet e larta ekzekutive) dhe agjencitë e zbatimit të ligjit, botuar në dhjetor 2020, GRECO konstatoi se kuadri ligjor për parandalimin e korrupsionit të anëtarëve të Këshillit të Ministrave dhe këshilltarëve të tyre politikë, dhe i policisë, është gjithëpërfshirës, por tepër kompleks.

Legjislacioni dytësor i lidhur me integritetin është në fuqi, por ende nuk është krijuar një sistem i përgjithshëm i menaxhimit të rrezikut të integritetit. Planet e integritetit janë miratuar në vitin 2020 për Ministrinë e Drejtësisë dhe Policinë e Shtetit Shqiptar, së bashku me një metodologji për vlerësimin e rrezikut të korrupsionit.

Në vitin 2020, në portalin online janë regjistruar 29 817 ankesa për promovimin e “bashkëqeverisjes” me qytetarët dhe bizneset. 1 083 ankesa lidhur me korrupsionin të ardhura në portalin online janë transmetuar në Polici, por asnjë nuk ka rezultuar në procedim penal. Janë marrë 34 masa administrative. Në vitin 2019, portali kishte marrë gjithsej 23 605 ankesa në lidhje me administratën publike, nga të cilat 22 423 ishin zgjidhur me 171 masa administrative dhe 20 raste në Task Force Kundër Korrupsionit. Numri i shërbimeve elektronike për çështje administrative u rrit në 1 021 në 2020 krahasuar me 601 në 2019.

Zbatimi i ligjit

Organet e specializuara të ngarkuara me hetimin, ndjekjen penale dhe gjykimin e çështjeve komplekse të korrupsionit - Gjykatat Kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar dhe SPAK, duke përfshirë Prokurorinë e Posaçme (PSPO) dhe Byronë Kombëtare të Hetimit (BKB) - janë tashmë plotësisht funksionale.

Kuadri ligjor

Shqipëria është palë e të gjitha konventave ndërkombëtare kundër korrupsionit, përfshirë Konventën e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit. Ajo ka vazhduar të përmirësojë kuadrin e saj ligjor për parandalimin dhe luftimin e korrupsionit.

Ndryshime të mëtejshme në Ligjin për **financimin e partive politike** dhe Kodin Zgjedhor u miratuan nga Parlamenti më 23 korrik 2020 (shih gjithashtu seksionin 2.1.1 Demokracia). I gjithë legjislacioni dytësor për kuadrin rregullator për integritetin është në fuqi, por mbetet shumë kompleks dhe i fragmentuar dhe mungon zbatimi efektiv. Rekomandimet e pazgjidhura të BE-së për përmirësimin e financimit të partive politike dhe reformës zgjedhore, të cilat nuk janë pjesë e rekomandimeve të OSBE/ODIHR-it, duhet ende të adresohen. Incidentet e ndodhura gjatë fushatës zgjedhore, veçanërisht në lidhje me blerjen e votave, kanë treguar se ka nevojë për financa transparente të partive politike.

Kuadri strategjik

Zbatimi i Strategjisë Ndërsektoriale kundër Korrupsionit në përgjithësi është në rrugën e duhur, edhe pse ka të meta. Këto të meta përfshijnë nevojën për të forcuar pronësinë, për të forcuar kapacitetet institucionale, për të përmirësuar buxhetimin e duhur të aktiviteteve të strategjisë. Një plan i ri veprimi për 2020-2023 për zbatimin e strategjisë së zgjeruar u miratua në korrik 2020. Është ndërmarrë një rishikim afatmesëm i Strategjisë. Konsultimet me palët përkatëse të interesit përpara miratimit të raporteve janë përmirësuar, duke përfshirë përdorimin e platformës së konsultimit publik.

Të drejtat themelore

Shqipëria përputhet në përgjithësi me instrumentet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut dhe ka ratifikuar shumicën e konventave ndërkombëtare në lidhje me mbrojtjen e të drejtave themelore. Gjatë periudhës raportuese, ka pasur progres në të drejtat pronësore në lidhje me regjistrimin, dixhitalizimin dhe zbatimin e skemës së kompensimit. Për të drejtat e pakicave, një akt nënligjor shtesë është miratuar për arsimin e pakicave, por aktet e tjera nënligjore janë ende në pritje të miratimit. U miratua ligji për regjistrimin e popullsisë. Kuadri ligjor për anti-diskriminimin është përmirësuar më tej, por praktika gjyqësore ende nuk është zhvilluar në mënyrë thelbësore. Është bërë përparim në aspekte të tjera të të drejtave themelore, për shembull në zbatimin e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara dhe në barazinë gjinore. Në veçanti ka pasur progres në sigurimin e fondeve adekuate për zbatimin e strategjisë së dedikuar, dhe është miratuar në qershor një strategji e re për barazinë gjinore 2021-2030. Janë miratuar akte nënligjore lidhur me Ligjin për banim social. Rekomandimet e vitit të kaluar janë zbatuar pjesërisht.

Rekomandime për vitin e ardhshëm:

- të miratojë aktet nënligjore në pritje për të drejtat e pakicave, veçanërisht për vetëidentifikimin dhe përdorimin e gjuhëve të pakicave dhe rritjen e kapaciteteve të Komitetit Shtetëror për Pakicat Kombëtare;
- të vazhdojë regjistrimin e parë të pasurive të paluajtshme dhe zbatimin e ligjit për finalizimin e proceseve të pronësisë provizore, në mënyrë transparente dhe gjithëpërfshirëse.
- të përmirësojë sigurinë dhe të kufizojë aksesin dhe përdorimin e të dhënave personale të ruajtura

Shqipëria përputhet në përgjithësi me **instrumentet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut** dhe ka ratifikuar shumicën e konventave ndërkombëtare. Nënshkrimi i Protokollit Fakultativ të Konventës për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara dhe Protokollit Fakultativ të Konventës Ndërkombëtare për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore është në pritje që nga viti 2019. Vlerësimi i nivelit të zbatimit të legjislacionit, politikave dhe strategjive për të drejtat e njeriut mbetet një sfidë për shkak të mungesës së monitorimit dhe të dhënave gjithëpërfshirëse. Shqipëria ka dorëzuar Raportin e Pestë Kombëtar Periodik mbi zbatimin e Konventës për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave pranë Komitetit për Eliminimin e Diskriminimit ndaj Grave (Komiteti CEDAW).

Pas miratimit të Rishikimit Universal Periodik nga Këshilli i të Drejtave të Njeriut (shtator 2019), institucionet kombëtare u angazhuan në një dialog për zbatimin e të drejtave të njeriut me qëllim integrimin më të mirë të të drejtave të njeriut në politikat strategjike dhe zhvillimore dhe për të identifikuar fushat e fokusit. Në dhjetor 2020, Shqipëria emëroi një vëzhgues, një vëzhgues alternativ dhe një zyrtar ndërlidhës kombëtar në Agjencinë e Bashkimit Evropian për të Drejtat Themelore.

Shqipëria vazhdon të sigurojë bashkëpunim të mirë me **Gjykatën Evropiane të të Drejtave të Njeriut**. Që nga 1 janari 2021, ishin 563 çështje në pritje (104 raste të komunikuar) pranë GJEDNJ-së, shumë prej të cilave kanë të bëjnë me pronat dhe proceset e rregullta ligjore në çështjet e lidhura me pronën. Në vitin 2020, Gjykata dha tre aktgjykime, të gjitha konstatuan shkelje të KEDNJ.

Riakreditimi i Avokatit të Popullit nga Aleanca Globale e Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (GANHRI) me “Status A” në dhjetor 2020, është një hap pozitiv. Në vitin 2020, gjithsej 256 rekomandime të dorëzuara nga Avokati i Popullit kanë mbetur të qëndrueshme, prej të cilave 69 janë pranuar, 24 janë refuzuar, 34 kanë kaluar pa përgjigje dhe 49 janë ende në proces.

Avokati i Popullit rriti ndjeshëm numrin e rasteve të trajtuara ex-officio dhe një numër i shtuar rekomandimesh iu drejtuan pushteteve qendrore dhe vendore për marrjen e masave konkrete për respektimin e të drejtave dhe lirive themelore gjatë pandemisë COVID-19, veçanërisht për grupet vulnerabël.

Gjatë kufizimeve të pandemisë, Avokati i Popullit rekomandoi që të lejohen protestat duke respektuar protokollin e COVID-19, gjë që është shpërfillur nga autoritetet. Megjithatë, kërkesa e Avokatit të Popullit për të dhënë informacion me shkrim për masat e marra në burgje dhe për respektimin e të drejtave themelore të të burgosurve, në përgjithësi u respektua. Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimet (KMD) nxori tre rekomandime kryesore në përgjigje të situatës së COVID-19: dy për zgjerimin e listës së kategorive specifike në nevojë dhe një për propozimin e ndryshimeve në Kodin Penal në lidhje me dhunën në familje, mosbindjes ndaj masave të COVID-19 dhe shkeljes së rregullave të karantinës.

Zbatimi efektiv i rekomandimeve të Avokatit të Popullit nga autoritetet publike nuk është përmirësuar mjaftueshëm për të rritur llogaridhënien institucionale publike. Roli i KMD-së u forcua përmes ndryshimeve në ligjin që rregullon funksionin dhe organizimin e saj. Për të dytin vit radhazi u ul buxheti i Avokatit të Popullit.

Lidhur me të **drejtën e jetës**, në korrik 2020, Kuvendi i Shqipërisë miratoi ndryshimet në ligjin për të drejtën e informimit për dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë. Legjislacioni zbatues në lidhje me këto ndryshime duhet të miratohet. Gjatë periudhës raportuese, prokuroritë nuk arritën të kryenin asnjë hetim ‘ex officio’ për çështjet e personave të zhdukur gjatë kohës së komunizmit. Zgjidhja e rasteve ka mbetur e ulët pjesërisht për shkak të mungesës së kapaciteteve dhe burimeve. Nevojitet vullnet politik për të krijuar një mekanizëm efikas bashkëpunimi ndërmjet institucioneve përkatëse dhe për të rritur ndërgjegjësimin

e publikut për këtë çështje.

Për parandalimin e **torturës dhe keqtrajtimit**, Mekanizmi Parandalues Kombëtar ka kryer vizita inspektuese monitoruese në 10 Institucione të Ekzekutimit të Vendimeve Penale, një rënie e theksuar nga viti i kaluar për shkak të pandemisë COVID-19. Nga 85 rekomandimet e Avokatit të Popullit që synojnë përmirësimin e kushteve të burgjeve dhe trajtimin e të burgosurve, 52 janë zbatuar plotësisht, 22 janë zbatuar pjesërisht dhe 11 janë në zbatim.

Pas rekomandimeve të Komitetit për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimit ose Ndëshkimit Çnjerëzor ose Poshtërues (KPT), nevojiten përmirësime të mëtejshme në funksionimin e objekteve të paraburgimit.

Rinovimi i burgut të Lezhës, si një objekt ndërmjetës për trajtimin e personave me trajtim të detyrueshëm mjekësor, ka përparuar. Megjithatë, kushtet në objektin mjekësor Zaharia mbeten të papërshtatshme.

Plani i veprimit për zhvillimin e **sistemit të burgjeve** (2019-2022) është në fuqi. Paketa ligjore për burgjet është miratuar nga Kuvendi i Shqipërisë dhe ka hyrë në fuqi në gusht 2020. Në vitin 2020 janë miratuar gjashtë manuale për stafin arsimor për programet e rehabilitimit të të burgosurve. Nga qershori 2020 deri në mars 2021 janë trajnuar 782 punonjës nga sistemi i burgjeve.

Përdorimi i alternativave të paraburgimit vazhdoi të rritet në vitin 2020. Krijimi dhe funksionimi i Shërbimit të Provës, si pjesë e reformës në sistemin e ekzekutimit të dënimeve penale, ka përmirësuar ndjeshëm drejtësinë restauruese në Shqipëri që nga viti 2019. Ky shërbim është plotësisht funksional në të gjithë vendin dhe parashikon dënimin alternativ ndaj burgimit duke përfshirë edhe për të miturit. Rritja e numrit të dënimeve alternative kontribuoi në uljen e mbipopullimit të burgjeve.

Në të gjithë vendin, numri i të burgosurve tashmë është nën kapacitetin e sistemit të burgjeve me 19.4%. Përdorimi i monitorimit elektronik mbetet i pezulluar që nga viti 2017 për shkak të një mosmarrëveshjeje ligjore të pazgjidhur.

Për **mbrojtjen e të dhënave personale**, po vazhdojnë përpjekjet për përafrimin e legjislacionit për mbrojtjen e të dhënave personale me Rregulloren e Përgjithshme për Mbrojtjen e të Dhënave Personale 2016/679 dhe Direktivën e Policisë 2016/680. Në dhjetor, një Vendim i Këshillit të Ministrave miratoi në parim Protokollin e 2018-ës për ndryshimin e Konventës për Mbrojtjen e Individëve në lidhje me Përpunimin Automatik të të Dhënave Personale, i cili i hapi rrugën nënshkrimit të tij. Shtatë punonjës shtesë janë punësuar në zyrën e Komisionerit për Mbrojtjen e të Dhënave dhe Informacionit (IDP) në vitin 2020. Komisionerit duhet t'i caktohet staf shtesë në mënyrë që ai të përmbushë detyrat e shtuara të parashikuara në legjislacionin për mbrojtjen e të dhënave personale që pritet të miratohet në periudhën e ardhshme raportuese. Në vitin 2020, Komisioneri ka marrë 308 ankesa nga subjektet e të dhënave që është një nivel i krahasueshëm me vitin 2019. Komisioneri ka kryer 60 inspektime dhe ka nxjerrë 20 rekomandime, 18 vendime dhe 37 sanksione administrative. Kjo paraqet një ulje të aktivitetit, e cila mund të shpjegohet me pandeminë COVID-19. IDP-ja nisi një hetim administrativ ex-officio pas rrjedhjes së të dhënave të ndjeshme personale, përfshirë preferencat politike, të shfaqura gjatë fushatës për zgjedhjet e përgjithshme të 25 prillit. IDP publikoi raportin e tij, i cili përfshin gjetjet e shkeljes së rregullave të mbrojtjes së të dhënave. IDP-ja iu dërgoi rekomandime autoriteteve përkatëse për përditësimin e protokolleve të sigurisë dhe kufizimin e aksesit dhe përdorimit të të dhënave personale të ruajtura në bazat shtetërore të të dhënave. Është dhënë një vendim për vendosjen e sanksionit ndaj organeve tatimore për mosbashkëpunim. Këto rekomandime duhet të ndiqen me shpejtësi, pa paragjykuar procedurat e tjera nga autoritetet kompetente që synojnë vlerësimin e integritetit të procesit zgjedhor.

Liria e mendimit, ndërgjegjes dhe fesë në përgjithësi u mbështet. Pavarësisht kufizimeve ekonomike që lidhen me krizën COVID-19 dhe pasojat e tërmetit, qeveria mbajti të njëjtin nivel të mbështetjes financiare për komunitetet fetare në vend. Në qershor 2020, ajo ndau 884,000 euro për

pesë komunitetet zyrtare fetare me një mbështetje thelbësore kushtuar edukimit fetar. Përpara zgjedhjeve të 25 prillit, udhëheqësit fetarë i bënë thirrje popullatës që të distancohet nga praktikat e blerjes së votave. Kthimi i pronave që u përkasin grupeve fetare dhe të marra nga shteti gjatë komunizmit mbetet një çështje e pazgjidhur.

Liria e shprehjes

Vendi ka **njëfarë niveli përgatitjeje/është mesatarisht i përgatitur** në fushën e lirisë së shprehjes. **Nuk ka pasur progres** gjatë periudhës raportuese. Pas një opinioni jo të favorshëm të Komisionit të Venecias dhe kritikave të mediave vendase dhe ndërkombëtare për projekt-amendamentet në Ligjin për Media-n, qeveria bëri me dije se kishte rishqyrtuar miratimin e projekt-amendamenteve dhe Kuvendi nuk iu rikthye kësaj çështjeje. Është thelbësore që çdo ndryshim i mundshëm në Ligjin për Media-n të jetë në përputhje me Opinionin e Komisionit të Venecias dhe t'i nënshtrohet konsultimit të duhur me organizatat mediatike. Atmosfera e sulmeve verbale, fushatave shpifëse dhe akteve të frikësimit ndaj gazetarëve nuk është përmirësuar gjatë periudhës së raportimit. Tensionet mes aktorëve politikë dhe gazetarëve janë shtuar gjatë pandemisë dhe në kuadër të zgjedhjeve parlamentare. Hapat për ta bërë plotësisht funksional autoritetin rregullator audio-vizual duhet të ndërmerren në një mënyrë që të garantojë pavarësinë dhe legjitimitetin e tij.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet:

- të sigurojë një politikë të tolerancës zero për frikësimin dhe sulmet ndaj gazetarëve, si dhe për kërcënimet ndaj mediave, të përfshirë në diskursin politik dhe gjatë protestave;
- të sigurojë që kërkesat ligjore për transparencën e pronësisë dhe financimit të medias, dhe kufizimet e saj, si dhe kërkesat për reklamimin publik, të përputhen me standardet ndërkombëtare;
- të sigurojë zbatimin e Kodit të Punës dhe të forcojë mbrojtjen e të drejtave të punës dhe sociale të gazetarëve shqiptarë.

Frikësimi i gazetarëve

Vazhdon shqetësimi serioz midis organizatave për lirinë e medias për presionin politik, përdorimin e gjuhës frikësuese, kërcënimet dhe dhunën ndaj gazetarëve. Periudha e raportimit pa gjithashtu një numër në rritje të padive për shpifje ose padi strategjike kundër pjesëmarrjes publike kundër organeve të medias ose gazetarëve individualë, që vinin nga kompani dhe politikanë të fuqishëm që synonin të censuronin dhe frikësonin mediat kritike. Deri në gusht 2020, ka pasur më shumë se 20 padi kundër gazetarëve, kryesisht për shpifje. Në tetor 2020, një sasi eksplozivi shpërtheu përpara shtëpisë së një gazetari lokal, duke shkaktuar dëme materiale. Është regjistruar një procedim penal, por çështja mbetet në pritje.

Në dhjetor 2020, policia ushtroi forcë të tepruar të pajustificuar dhe arrestoi dy gazetarë që po mbulonin protestat që shpërthyen në Tiranë pas vdekjes së një 25-vjeçari të qëlluar nga policia duke zbatuar një shtettrëhim për shkak të COVID.

Në prill 2021, GJEDNJ nxori një vendim të përkohshëm duke vendosur një masë sigurie për të parandaluar sekuestrimin e serverëve dhe të dhënave kompjuterike të një mediaje online, e cila kishte zbuluar një bazë të dhënash që përmbante informacionin personal të më shumë se 910,000 votuesve në qarkun zgjedhor të Tiranës, gjoja krijuar nga Partia Socialiste për qëllime elektorale. Të pyetur nga Prokuroria e Posaçme Antikorrupsion (SPAK), dy pronarët e portalit të lajmeve Lapsi.al refuzuan të ndajnë burimin e informacionit të tyre dhe vetë bazën e të dhënave me SPAK. Pas vendimit të ndërmjetëm të GJEDNJ, në maj 2021, Gjykata e Posaçme e Apelit shfuqizoi një vendim të gjykatës së shkallës së parë për sekuestrimin e serverëve, kompjuterëve dhe telefonave të gazetarëve të Lapsi.al.

Mjedisi legjislativ

Mazhoranca qeverisëse u zotua të rishqyrtojë miratimin e amendamenteve në ligjin për median, me qëllim rregullimin e medias online dhe disa aspekte të shpifjes. Ndryshimet u miratuan nga Parlamenti në dhjetor 2019, por u kthyen përsëri në Kuvend për shqyrtim me dekret presidencial. Përfaqësuesit nga shumica qeverisëse u angazhuan publikisht për të ndjekur udhëzimet e Opinionit të Komisionit të Venecias mbi ndryshimet e miratuara në qershor 2020. Parlamenti dhe qeveria që rezultojnë nga zgjedhjet e 25 prillit duhet të mbështesin angazhimin për të siguruar që çdo ndryshim i mundshëm në ligjin për median do të ishte në përputhje me Opinionin e Komisionit të Venecias dhe do t'i nënshtrohej konsultimeve të duhura me organizatat mediatike.

Shpifja mbetet vepër penale e cila nuk parashikon dënim me burg. Shqipëria ka ende nevojë të prezantojë legjislacionin për të forcuar transparencën në reklamata publike. Aksesit në informacionin për kontratat e prokurimit, auditimet dhe pagat e zyrtarëve ende duhet të forcohet. Vendimet e Komisionerit për të Drejtën e Informimit nuk janë të detyrueshme për zyrtarët e administratës publike.

Zbatimi i legjislacionit/institucioneve

Duke shënuar një hap pozitiv dhe të shumëpritur, Autoriteti i Mediave Audio-Vizuale (AMA) njoftoi se ka përfunduar kalimin në dixhital në fund të vitit 2020.

Si rregullator kombëtar audio-vizual, AMA aktualisht operon me burime të kufizuara njerëzore. Të gjitha pozicionet e bordit drejtues, me përjashtim të kryetarit, kanë mbetur vakante në periudhën 2019-2021. Në përputhje me ligjin për mediat audiovizive, anëtarët me mandat të skaduar do të qëndrojnë në detyrë deri në plotësimin e vendeve vakante nga Kuvendi. Në korrik 2021, Parlamenti zgjodhi Kryetarin e ri të institucionit. Organizatat e medias vendase dhe ndërkombëtare dhe opozita kanë ngritur shqetësime mbi procesin e emërimit si dhe në lidhje me paanshmërinë politike të kreut të sapozgjedhur të organit rregullator. Parlamenti i ri duhet të plotësojë këto vende vakante dhe të vërë në funksion AMA. Duke vepruar kështu, është e rëndësishme që emërimet e reja të sigurojnë pavarësinë dhe legjitimitetin e autoritetit rregullator.

Qeveria themeloi në shtator 2021 një Agjenci për Media dhe Informacion. Në këtë aspekt, është e rëndësishme të sigurohet aksesit i drejtpërdrejtë dhe transparent i medias në institucionet qeveritare dhe aktivitetet e tyre, si dhe në informacionin publik jopartiak.

Transmetuesi i shërbimit publik

Nga dhjetori 2020 deri në maj 2021, Kuvendi zëvendësoi të gjithë anëtarët e bordit të transmetuesit publik të cilëve u kishte skaduar mandati, duke përfshirë edhe kryetarin, duke e bërë kështu organin plotësisht funksional. Në maj, përmes një procesi mjaft të nxituar, bordi drejtues shkarkoi drejtorin në detyrë, mandati i të cilit skadoi në fillim të të njëjtit muaj, pa nisur thirrjen për drejtorin e ri, siç e kërkon ligji.

Faktorët ekonomikë

Ndikimi i fortë i politikës dhe biznesit mbi median mbetet një burim kyç shqetësimi për lirinë e shprehjes në vend. Harta e peizazhit mediatik vazhdon të tregojë përqendrimin e mëtejshëm të tregut dhe audiencës në duart e pak pronarëve, të cilët përdorin kanalet e tyre mediatike për të shtyrë përpara interesat e tyre ekonomike dhe agjendat politike. Transparenca e financimit të medias mbetet një objektiv kyç për të përmirësuar lirinë e medias në vend. Pasiguria ekonomike për shkak të mungesës së kontratave të detyrueshme të punës bën që shumë gazetarë shqiptarë të përdorin autocensurën, duke dëmtuar rëndë pavarësinë e tyre. Pandemia e COVID-19 rezultoi në përkeqësimin e situatës ekonomike të mediave, të cilat u goditën nga një ulje kritike e të ardhurave nga reklamata.

Interneti

Raportet e organizatave të lirisë së medias tregojnë se aktorët politikë përdorin gjithnjë e më shumë rrjetet e mediave sociale për të komunikuar me votuesit, ndërkohë që kufizojnë aksesin tek reporterët dhe anashkalojnë mediat kritike - duke zvogëluar rolin e mbikëqyrësve publikë që

mbajnë pushtetin përgjegjës.

Liria e shprehjes artistike

Për shkak të pandemisë së lidhur me COVID-19, qeveria ndaloi të gjitha aktivitetet kulturore duke përfshirë teatrin, operën, baletin, ekspozitat, bienalet dhe festivalet si dhe aktivitetet kulturore në hapësira të hapura, aktivitetet kulturore për fëmijët, vizitat në muze, parqe dhe objekte të trashëgimisë kulturore.

Organizatat profesionale dhe kushtet e punës

Situata tashmë e pasigurt ekonomike e gazetarëve vuajti ndjeshëm për shkak të shpërthimit të COVID-19, duke i vënë ata në rrezik të autocensurës dhe ndërhyrjes së pronarëve. Qeveria nuk parashikoi asnjë skemë mbështetëse për punonjësit e medias të goditur nga barra ekonomike gjatë krizës së COVID-19, megjithëse Sindikata e Gazetarëve Shqiptarë bëri thirrje që sektori i medias të përfshihet në një paketë lehtësimi financiar për bizneset. Për shkak të presionit nga sindikatat, qeveria përfshiu reporterët në terren në skemën e vaksinimit prioritar.

Mediat shqiptare shtuan përpjekjet e tyre për të vetërregulluar, nëpërmjet krijimit të Aleancës për Gazetari Etike, një mekanizëm vetërregullues që ka bashkuar aktorët që zotohen se do të respektojnë Kodin e Etikës, veçanërisht ata online.

Liria e tubimit dhe e asocimit parashikohet në Kushtetutë dhe kornizën legislative dhe janë gjerësisht në përputhje me standardet ndërkombëtare. Grumbullimet rregullohen me Ligjin për Grumbullimet, i cili, edhe pse në masë të madhe në përputhje me Udhëzimet për Lirinë e Asamblesë Paqësore të OSBE/ODIHR-it, ende duhet të ndryshohet për të adresuar të drejtën për tubime spontane dhe kundër tubime. Pas një vendimi të Gjykatës Kushtetuese në maj 2021, nuk kërkohet më autorizim paraprak për organizimin e tubimeve dhe për rrjedhojë nuk përbën më vepër penale. Gjatë periudhës raportuese, për shkak të pandemisë COVID-19, liria e grumbullimit u kufizua përkohësisht për të parandaluar përhapjen e infeksionit. Gjatë kufizimeve të pandemisë, policia shpërndau dhjetëra protesta dhe qindra qytetarë të akuzuar penalisht për organizim apo pjesëmarrje në protesta, përfshirë edhe përfaqësues të shtypit.

Çështjet e të **drejtave të punës dhe sindikatave** trajtohen në *Kapitullin 19 - Politika sociale dhe punësimi*.

Sa i përket **të drejtave të pronësisë**, ka pasur progres në lidhje me regjistrimin, dixhitalizimin dhe kompensimin. Pas hyrjes në fuqi të ligjit për finalizimin e proceseve të pronësisë kalimtare në Shqipëri në maj 2020, Agjencia Shtetërore e Kadastrës nisi procesin e regjistrimit të parë për tetë zona kadastrale në bashkinë e Himarës. Procesi është lehtësuar përmes një fushate për informimin e publikut dhe me ngritjen e tre zyrave vendore ku qytetarët, përveç informimit, mund të dorëzojnë dokumentacionin. Regjistrimi i parë po vazhdon edhe në pjesë të tjera të vendit. Nga gjithsej 3 057 zona kadastrale që përbëjnë rreth 4 milionë prona, regjistrimi i parë është kryer në 2 717 zona kadastrale që përfshijnë rreth 3 540 000 prona. Në vitin 2020 dhe gjatë gjysmës së parë të 2021 regjistrimi ka vazhduar me një mesatare prej rreth 2000 prona në muaj. Që nga prilli 2021, pak më pak se 1 783 000 skedarë ishin dixhitalizuar.

Agjencia e Trajtimit të Pronave (ATP) ka vazhduar vlerësimin e kërkesave dhe shpërndarjen e fondeve për kompensimin e pronave. Ajo regjistroi 122 aplikime të reja dhe ekzekutoi 106 vendime që rezultuan në shpërndarjen e rreth 6.9 milionë euro nga fondi financiar dhe një sipërfaqe prej rreth 100 hektarësh nga fondi i tokës (vlera rreth 1.6 milionë euro). Në fillim të vitit janë shpërndarë këstet e dytë, të tretë dhe të katërt për 148 aplikime të viteve 2016-2019.

Sa i përket **mosdiskriminimit**, korniza ligjore dhe e politikave në përgjithësi është në përputhje me standardet e BE-së dhe është përmirësuar më tej me ndryshimet në Ligjin për mbrojtjen nga diskriminimi. Ndryshimet futën një sërë përmirësimesh, duke përfshirë terminologjinë e përdorur, kategoritë e diskriminimit që do të përmenden dhe procedurat. Zbatimi i kuadrit ligjor kundër

diskriminimit duhet ende të forcohet më tej përmes ofrimit të trajnimeve të specializuara për gjyqtarët dhe prokurorët. Në vitin 2020, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD) vazhdoi të trajtojë një numër të qëndrueshëm të rasteve të diskriminimit të pretenduar, kryesisht në fushën e punësimit dhe shërbimeve. Ligjet për gjuhën e urrejtjes janë në përputhje me standardet ndërkombëtare. Një rritje më e gjerë e ndërgjegjësimit nevojitet për të eliminuar gjuhën e urrejtjes, veçanërisht në zonat rurale dhe të largëta.

Barazia gjinore

Strategjia e re për Barazinë Gjinore 2021-2030 u miratua në qershor 2021. Shqipëria vazhdon përpjekjet e saj për të siguruar financimin e duhur shtetëror për të zbatuar me efektivitet strategjinë e re në nivel qendror dhe vendor. Kërkohen përpjekje për të siguruar që të gjitha strategjitë kombëtare në nivel qendror dhe lokal janë me barazi gjinore dhe aplikojnë buxhetim të përgjegjshëm gjinor.

Indeksi i përgjithshëm i Barazisë Gjinore për Republikën e Shqipërisë i publikuar në vitin 2020 arriti në 60.4, duke treguar një hendek gjinor prej 7.4 pikësh nën mesataren e BE-së (67.4). Boshllëqet më të mëdha në krahasim me mesataren e BE-së janë në fushën e njohurive, parave dhe kohës, ndërsa rezultatet janë të ngjashme në fushën e punës dhe shëndetit. Indeksi i dytë gjinor i BE-së është planifikuar të publikohet gjatë gjysmës së dytë të vitit 2021.

Ligji për shëndetin riprodhues ende i mungon të parashikojë mekanizmat e referimit ndërmjet niveleve të ndryshme të kujdesit; trajnime për ofruesit e kujdesit shëndetësor; shërbime miqësore për të rinjtë; dhe kontakt me grupet vulnerabël.

Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale ka ndërmarrë përpjekje për të forcuar legjislacionin që trajton abortin selektiv me paragjykime gjinore. Përpjekjet duhet të vazhdojnë për të siguruar monitorimin e praktikës

Për sa i përket dhunës me bazë gjinore, gjatë periudhës janar-dhjetor 2020 janë evidentuar dhe proceduar 4701 raste të dhunës në familje. Nga këto, 1505 raste janë referuar në Prokurori, 535 autorë janë arrestuar. Në 2020, shtatë vrasje në marrëdhënie familjare, gjashtë nga shtatë ishin gra.

Në vitin 2020, u bënë përpjekje për të rritur financimin publik për viktimat e dhunës në familje me krijimin e katër strehimoreve dhe të linjës kombëtare të ndihmës për viktimat e dhunës në familje. Duhet të ofrohen shërbime të specializuara dhe riintegruese për viktimat dhe duhet të forcohet më tej puna në menaxhimin e rasteve.

Mekanizmat e referimit lokal për raportimin e dhunës me bazë gjinore tani janë krijuar në të gjitha 61 komunat krahasuar me 52 në vitin e kaluar.

Kriza e COVID 19 ka rritur në mënyrë disproporcionale barrën e punës së papaguar në shtëpi dhe përkujdesjes për gratë, veçanërisht për ato më vulnerabël. Për të zbutur efektet e pandemisë tek grupet vulnerabël, qeveria ka dyfishuar përfitimet e papunësisë dhe asistencën në para dhe paketat e ndihmës për kategoritë në nevojë.

Shqipëria ka avancuar në ngritjen e një kuadri ligjor që rregullon **të drejtat e fëmijës**. Janë forcuar kapacitetet institucionale për të adresuar vështirësitë në zbatimin e të drejtave të fëmijëve. Megjithatë, mungesa e zbatimit dhe e mjeteve të kompensimit të duhur për shkeljet e të drejtave mbetet shqetësuese.

Gjatë vitit 2020, Njësitë e Mbrojtjes së Fëmijëve kanë menaxhuar 2 193 raste të fëmijëve në nevojë për mbrojtje. Në Shqipëri, 60% e të gjitha rasteve të abuzimit seksual kryhen ndaj fëmijëve. Fëmijët refugjatë dhe emigrantë, si dhe fëmijët me aftësi të kufizuara janë jashtëzakonisht të cënueshëm ndaj dhunës, shfrytëzimit, stigmatizimit dhe abuzimit. Aktualisht, janë vetëm 223 punonjës për mbrojtjen e fëmijëve (52% e numrit të planifikuar dhe një rënie nga viti i kaluar). Miratimi në shtator 2020 i Planit Kombëtar të Veprimit për De-institucionalizimin e fëmijëve nga kujdesi rezidencial është një hap pozitiv.

Miratimi i Ligjit për “Të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijëve” dhe ndryshimet në Ligjin për Dhunën

në Familje në vitin 2020 përmirësoi mbrojtjen e fëmijëve. Praktika e martesës së fëmijëve është ende e pranishme në Shqipëri, veçanërisht në komunitetet rom, egjiptian dhe rural. Ekziston një mungesë kritike e të dhënave dhe raportimit për varfërinë e fëmijëve.

Rritja e dëshmive të rreziqeve të abuzimit dhe shfrytëzimit për shkak të përdorimit të internetit nga fëmijët është një shqetësim serioz. Një në 10 fëmijë raportoi të paktën një përvojë seksuale të padëshiruar përmes internetit.

Korniza e politikave dhe kapacitetet institucionale për të përmirësuar drejtësinë për të miturit mbetën kryesisht të pamjaftueshme në vitin 2020, pavarësisht disa përparimeve në ngritjen e qendrave të dedikuara të ndihmës juridike falas.

Kuadri ligjor i Kodit për të Miturit dhe Strategjisë së Drejtësisë për të Miturit 2018-2021 është i vendosur, megjithatë mbetet shumë për të bërë për të harmonizuar dhe zbatuar efektivisht legjislacionin. Sistemi i drejtësisë (rregullat, procedurat, shërbimet, kapacitetet, standardet) nuk është ende miqësor dhe as i aksesueshëm për fëmijët. Ekziston një mungesë kritike e shërbimeve (psikolog, ndërmjetësim/drejtësi rehabilituese), duke përfshirë koordinimin dhe trajnimin e profesionistëve të angazhuar në shërbimet e drejtësisë për të miturit).

Legjislacioni kuadër i Shqipërisë për **të drejtat e personave me aftësi të kufizuara** është pjesërisht në përputhje me Konventën e OKB-së për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara. Duhet të ndërmerren hapa të mëtejshëm për të harmonizuar më tej vitin e fundit. Shqipëria ende nuk e ka ratifikuar Protokollin Opsional të Konventës për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara. Zbatimi i Planit Kombëtar të Veprimit për Personat me Aftësi të Kufizuara 2016-2020 nuk ka dhënë shumë ndikim të dukshëm. Një plan i ri kombëtar për personat me aftësi të kufizuara 2021-2025 u miratua në maj 2021. Personat me aftësi të kufizuara ishin ndër më të prekurit nga pandemia COVID-19. Gjatë zgjedhjeve të prillit 2021, personat me aftësi të kufizuara kanë hasur në barriera dhe vështirësi për të votuar. Nevojiten përpjekje të mëtejshme, për të trajtuar dhunën ndaj personave me aftësi të kufizuara, për të përmirësuar aksesin e përgjithshëm (përfshirë shërbimet dhe informacionin), për të nxitur punësimin dhe për të mbledhur të dhëna statistikore për situatën e tyre. Fëmijët me aftësi të kufizuara ende vendosen në qendrat rezidenciale të kujdesit. Cilësia e arsimit për fëmijët me aftësi të kufizuara, veçanërisht për fëmijët që nuk dëgjojnë, mbetet shqetësuese. Numri i mësuesve ndihmës për fëmijët me aftësi të kufizuara në sistemin arsimor parauniversitar është rritur me 21% vitin e kaluar. Nevojiten përpjekje shtesë për të ofruar trajnime për qasjet e arsimit gjithëpërfshirës për të gjithë mësuesit dhe për zbulimin e hershëm.

Diskriminimi ndaj **personave lezbike, homoseksualë, biseksualë, transgjinorë, interseks dhe queer (LGBTIQ)** mbetet i përhapur dhe dominues në shoqërinë shqiptare, veçanërisht në lidhje me aksesin në kujdesin shëndetësor, arsimin, drejtësinë, punësimin dhe strehimin. Rastet e agresionit fizik ndaj anëtarëve të komunitetit ende ndodhin dhe gjuha e urrejtjes vazhdon, veçanërisht në mediat sociale, Shqipëria nuk ka legjislacion që njeh bashkëjetesën civile dhe martesën e të njëjtit seks, gjë që do të kërkonte ndryshime në kodin e familjes. Plan i kombëtar i veprimit për personat LGBTIQ, i cili përfundoi në vitin 2020, nuk dha rezultate të dukshme, për shkak të mungesës së burimeve financiare dhe vullnetit politik.

Megjithatë, ekipi ndërministror përgjegjës për monitorimin e planit të veprimit nuk ka mbajtur asnjë takim që nga maji 2019. Oficerët e policisë, prokurorët dhe 'pikat qendrore' gjinore në ministritë e linjës vazhduan të marrin trajnime për parandalimin e diskriminimit në bazë të orientimit seksual dhe identitetit gjinor. Strehëza për personat LGBTIQ ka vazhduar të ofrojë kujdes, mbështetje dhe avokim për individët e pastrehë LGBTIQ. Mbështetja nga buxheti i shtetit është rritur, duke mbuluar deri në 40% të buxhetit bazë të strehës, por varësia e vazhdueshme nga donatorët krijon pasiguri për vazhdimin e shërbimeve. Ndërgjegjësimi publik dhe pranimi i personave LGBTIQ mbetet i ulët, veçanërisht në zonat rurale. Gjuha e urrejtjes dhe gjuha diskriminuese vazhdojnë të jenë problem në media, veçanërisht mediat online, dhe nga politikanët. Dhuna dhe diskriminimi ndaj pjesëtarëve të komunitetit është ende një fenomen shqetësues në vend.

Për **të drejtat procedurale**, në gusht 2020 u miratuan dy akte nënligjore shtesë për ndihmën juridike falas, duke plotësuar grupin e akteve nënligjore të parashikuara në ligjin për ndihmën juridike falas të vitit 2018. U rekrutuan personel shtesë në Drejtorinë e ndihmës juridike falas në Ministrinë e Drejtësisë dhe janë hapur dy qendra të tjera në vend që veprojnë si ofrues të drejtpërdrejtë të ndihmës juridike falas, duke e çuar totalin në shtatë qendra operationale. Ndihma juridike falas mbetet megjithatë e ofruar kryesisht nga organizatat e shoqërisë civile. Përpjekjet duhet të vazhdojnë për të vënë në dispozicion një ndihmë efektive juridike falas dhe për të siguruar kontroll cilësor të mbështetjes së ofruar. Të zhvillohen fushata sensibilizuese për nevojën ligjore falas. Për sa i përket të drejtave të tjera procedurale, duhet të zhvillohen udhëzime dhe standarde më të qarta për intervistimin e fëmijëve në konflikt me ligjin. Për të drejtën e informimit në procedimet penale, refuzimi ose mosdhënia e aksesit në dosjen e çështjes duhet t'i nënshtrohet shqyrtimit gjyqësor, me mjete juridike efektive. Për aksesin tek një avokat, gjykatat, prokuroritë dhe policia duhet të sigurojnë që të ketë lehtësira të përshtatshme për konsultime konfidenciale klient-avokat. Mbi prezumimin e pafajësisë, duhet të ketë një ndalim të qartë ligjor për referimet publike ndaj fajit të bëra nga autoritetet publike.

Për sa i përket miratimit të legjislacionit të mbetur zbatues në lidhje me ligjin kuadër të vitit 2017 për **mbrojtjen e pakicave kombëtare**, në dhjetor 2020 u miratua një akt nënligjor shtesë për arsimin e pakicave, i cili e çoi numrin e akteve nënligjore të miratuara në tetë. Legjislacioni i mbetur zbatues, duke përfshirë vetë-identifikimin dhe përdorimin e gjuhëve të pakicave, ende nuk është miratuar. Zbatimi i të gjithë legjislacionit zbatues do të kërkojë forcimin e kapaciteteve të Komitetit Shtetëror të Pakicave Kombëtare dhe sigurimin e burimeve të mjaftueshme financiare. Në nëntor 2020, Ligji për Regjistrimin e Popullsisë u miratua në përputhje me standardet ndërkombëtare, duke përfshirë edhe vetëidentifikimin e pakicave etnike. Pyetësi i regjistrimit është publikuar për konsultime. Lidhur me shqetësimet e ngritura nga minoriteti grek në lidhje me të drejtat e pronësisë në rajonin bregdetar jugor, regjistrimi fillestar i pronave i nisur në maj 2020 është në vazhdim.

Plani kombëtar i veprimit 2016-2020 për integrimin e **Romëve** dhe egjiptianëve mori fund, ndërsa në përgjithësi, progresi ishte shumë i kufizuar, disa rezultate pozitive u vunë re në fushën e regjistrimit civil, strehimit, arsimit dhe punësimit. Plani i ri i veprimit, që mbulon periudhën 2021-2025, u përgatit, pas konsultimeve me shoqërinë civile dhe aktorët përkatës, dhe në përputhje me Deklaratën e Partnerëve të Ballkanit Perëndimor për Integrimin e Romëve (Deklarata e Poznanit) dhe me Kornizën Strategjike të BE-së për Romët 2020 – 2030⁶. Një kapitull i ri mbi anti-ciganizmin u prezantua për të trajtuar këtë fenomen në rritje. Kërkohen përpjekje dhe burime shtesë për të përshpejtuar integrimin e romëve dhe për të reduktuar hendekun me pjesën tjetër të popullsisë. Pas miratimit të Deklaratës së Poznanit, takimi i parë ministror rajonal u mbajt në Tiranë në tetor 2020, i organizuar nga Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale. Struktura e Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, e ngarkuar me koordinimin e politikave të lidhura me romët, duhet të forcohet. Tendenca e përgjithshme pozitive e viteve të fundit në lidhje me pjesëmarrjen e fëmijëve romë dhe egjiptianë në sistemin arsimor u ndikua negativisht nga mësimi në distancë dhe masat e karantinës të vendosura gjatë pandemisë së tyre COVID-19. Si rezultat, hendeku midis romëve/egjiptianëve dhe fëmijëve të tjerë jo-rom që jetojnë në të njëjtat zona ka mbetur shumë i madh. Fëmijët romë vazhdojnë të përfitojnë nga tekstet falas dhe transporti për në shkollat e largëta. Segregacioni në shkolla mbetet një çështje që duhet të adresohet në mënyrë sistematike. Punësimi i përgjithshëm dhe pjesëmarrja e fuqisë punëtore të romëve tashmë shumë të ulëta, u përkeqësua më tej nga kriza COVID-19. Mbulimi me siguri shëndetësor për romët në Shqipëri mbetet i ulët duke parandaluar në disa raste anëtarët e komunitetit të përfitojnë nga kujdesi i nevojshëm në kontekstin e krizës së COVID. Lidhur me zbatimin e Ligjit për Strehimin Social, romët dhe egjiptianët vazhdojnë të përfitojnë nga kuota 5% e parashikuar me ligj.

⁶ Në përputhje me terminologjinë e institucioneve evropiane, termi ombrellë 'romë' përdoret këtu për t'iu referuar një numri grupesh të ndryshme (p.sh. Romë, Sinti, Kale, Cigan, Romanichel, Boyash, Ashkali, Egjiptianët, Yenish, Dom, Lom, Rom, Abdala) pa mohuar specifikat e këtyre grupeve.

Për të drejtat e **nënshtetësisë**, një dispozitë e Ligjit për Shtetësinë, e miratuar në korrik 2020, ende mund të çojë në krijimin e një skeme qytetarie të investitorëve. Skema të tilla paraqesin rreziqe në lidhje me sigurinë, pastrimin e parave, evazionin fiskal, financimin e terrorizmit, korrupsionin dhe infiltrimin nga krimi i organizuar dhe janë të papajtueshme me acquis të BE-së. Si vend kandidat, Shqipëria duhet të përmbahet nga zhvillimi i një skeme të tillë.

2.2.1. Kapitulli 24: Drejtësia, liria dhe siguria

BE ka rregulla të përbashkëta për kontrollin e kufijve, vizat, lejet e qëndrimit dhe punës, migrimin e jashtëm dhe azilin. Bashkëpunimi Shengen përfshin heqjen e kontrolleve kufitare brenda BE-së. Shtetet Anëtare të BE-së gjithashtu bashkëpunojnë me Shqipërinë në luftën kundër krimit të organizuar dhe terrorizmit, si dhe në çështjet gjyqësore, policore dhe doganore dhe mbështeten nga Agjencitë e Drejtësisë dhe Çështjeve të Brendshme të BE-së.

Shqipëria ka **njëfarë niveli përgatitjeje/është mesatarisht e përgatitur** për të zbatuar acquis e BE-së në këtë fushë. **Njëfarë progresi** u bë pasi Prokuroria e Posaçme dhe Byroja Kombëtare e Hetimit nisën punën dhe Policia e Shtetit Shqiptar shtoi stafin e saj. Hetimet financiare duhet të zhvillohen më tej kur trajtohet krimi i organizuar. Shqipëria ka vazhduar të rrisë angazhimin e saj me të gjitha agjencitë e drejtësisë dhe çështjeve të brendshme të BE-së. Referimet në procedurat e azilit dhe procedurat e kthimit duhet të ndjekin kuadrin ligjor në fuqi. Çështja e kërkesave të pabazuara për azil të paraqitura nga shtetasit shqiptarë në shtetet anëtare të BE-së dhe vendet e lidhura me Shengenin kërkon përpjekje të vazhdueshme dhe të qëndrueshme. Shqipëria duhet të vazhdojë të trajtojë fenomenin e të miturve të pashoqëruar. Politika shqiptare e vizave duhet të përafrohet me atë të BE-së.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet në veçanti:

- të rrisë më tej përdorimin sistematik të hetimeve financiare paralele kur kemi të bëjmë me krimin e organizuar, trafikimin e paligjshëm, terrorizmin dhe pastrimin e parave dhe të vazhdojë ndërtimin e historikut të dënimeve përfundimtare në rastet e krimit të organizuar, korrupsionit, trafikimit dhe pastrimit të parave;
- të përfundojë zbatimin e planit të veprimit të rënë dakord me Task Forcën e Veprimit Financiar për parandalimin e pastrimit të parave dhe kundër financimit të terrorizmit;
- të zbatojë ligjin e ri për azilin dhe të rifillojë referimet në procedurën e azilit; të harmonizojë procedurat e kthimit me kornizën ligjore ekzistuese; të vazhdojë të trajtojë çështjen e kërkesave të pabazuara për azil.

Lufta kundër krimit të organizuar

Vendi ka **njëfarë niveli përgatitjeje** në zbatimin e të Drejtës së BE-së në këtë fushë. Është bërë **përparim i mirë** në përmbushjen e rekomandimeve të vitit të kaluar. Rezultate të prekshme u arritën në luftën kundër krimit të organizuar, duke përfshirë një bashkëpunim të shtuar me shtetet anëtare të BE-së, Europolin dhe Eurojust-in. Shkëmbimi i informacionit cilësor dhe operacionet e përbashkëta policore që përfshijnë partnerë ndërkombëtarë janë intensifikuar më tej. Shqipëria ka vazhduar të tregojë përkushtim për të luftuar prodhimin dhe trafikun e drogës. Shqipëria ka lejuar monitorimin ajror nga shërbimet ligjzbatuese të shteteve anëtare të BE-së për zbulimin e prodhimit të lëndëve narkotike. Përpjekjet duhet të vazhdojnë për të siguruar rritje të ndjekjeve penale dhe dënimeve përfundimtare, veçanërisht në nivelet e larta. Nevojiten më shumë përpjekje për të trajtuar krimin kibernetik, trafikimin e qenieve njerëzore dhe rastet e pastrimit të parave. Fenomeni i abuzimit seksual të fëmijëve në internet mbetet shqetësues.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet në veçanti:

- të vazhdojë forcimin e luftës kundër krimit të organizuar, duke përfshirë bashkëpunimin me shtetet anëtare të BE-së, si dhe me agjencitë e BE-së, duke përfshirë Europolin dhe Eurojust-in; numri i agjencive shqiptare të zbatimit të ligjit që kanë akses në SIENA duhet të zgjerohet më tej;

- të krijojë pa vonesë ose të caktojë një zyrë/agjenci për rikuperimin e aseteve në përputhje me acquis të BE-së që është përgjegjëse për identifikimin dhe gjurmimin e aseteve kriminale, siç parashikohet nga legjislacioni kombëtar;
- të forcojë reagimin efektiv të zbatimit të ligjit ndaj krimit kibernetik për të rritur zbulimin, hetimin dhe ndjekjen penale.

Organizimi institucional dhe harmonizimi ligjor

Policia e Shtetit Shqiptar (PSHSH) ka gjithsej 11 802 punonjës, ekuivalente me 260 oficerë për 100 000 banorë, krahasuar me një mesatare të BE-së prej 326 (Eurostat, 2017). Në vitin 2020, stafit të PSHSH iu shtua një rritje e ndjeshme prej 587 punonjësish policie për të forcuar kapacitetet e saj operacionale, ndërsa në vitin 2021 rritja ishte 157 punonjës policie. Qarkullimet e stafit janë të shpeshta, duke ndikuar në kapacitetin operacional të PSHSH. Pas krijimit të SPAK-ut në fund të vitit 2019 dhe kalimit të disa prej kompetencave të ish Prokurorisë së Krimeve të Rënda prokurorive vendore, oficerët e policisë gjyqësore kanë nevojë për trajnime të mëtejshme për të hetuar në veçanti krimin financiar, pastrimin e parave dhe veprat e rënda penale të trafikimit. Shqipëria duhet t'i sigurojë institucionet përkatëse me burimet e duhura për të garantuar vazhdimësinë në luftën kundër krimit të organizuar.

Struktura e Posaçme Kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar (SPAK) që përbëhet nga Zyra e Prokurorisë së Posaçme (ZPP), dhe Byroja Kombëtare e Hetimit (BKH), si dhe Gjykatat e Shkallës së Parë dhe të Dytë Kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar (Gjykatat e SPAK) janë funksionale. Në mars 2021, Kuvendi miratoi ndryshimet në ligjin e SPAK-ut, duke shtrirë juridiksionin e tij për të gjitha veprat penale të terrorizmit, duke përfunduar fokusin e tij në korrupsionin e nivelit të lartë dhe duke futur masa të synuara për zhvillimin e karrierës.

Kuadri ligjor u përafhua më tej me të drejtën e BE-së. Ligji për regjistrin e pronësisë përfituese ka hyrë në fuqi në shtator 2020. Bizneset dhe organizatat joqeveritare duhet të regjistroheshin deri në fund të qershorit 2021. Sanksionet zbatohen për ata që nuk e kanë bërë këtë. Në dhjetor u miratua ligji për regjistrin qendror të llogarive bankare dhe regjistri u bë funksional në fund të korrikut 2021. Vazhdoi zbatimi i paketës speciale që prezanton masa parandaluese të përkohshme për të rritur kapacitetin e tij për të luftuar krimin e organizuar dhe terrorizmin (e referuar si kundër paketa "kap çfarë të kapësh", ose operacioni Forca e Ligjit) i miratuar në janar 2020. Masat përfshijnë shënjestrimin e aseteve përmes sekuestrimit dhe konfiskimit, kufizimin e lëvizjeve të kriminelëve të dyshuar dhe kufizimin e aktiviteteve të tyre ekonomike. Në janar 2021, disa nga strukturat e krijuara në bazë të paketës së posaçme u zëvendësuan nga Drejtoria e re Hetimore pranë PSHSH-së. Është miratuar një memorandum bashkëpunimi ndërmjet Prokurorisë së Përgjithshme dhe Ministrit të Brendshëm për rritjen e efektivitetit të hetimeve në lidhje me pastrimin e parave, financimin e terrorizmit dhe krimet financiare si dhe sekuestrimin dhe konfiskimin e aseteve kriminale. Një regjistër i të dhënave për veprat penale të pastrimit të parave është krijuar nga Prokuroria e Përgjithshme dhe është lidhur me PSHSH-në për të mbështetur prokuroritë e rretheve dhe policinë e qarkut dhe qarkut.

Shqipëria ka një kuadër ligjor të fortë për konfiskimin e produkteve kriminale. Ligji për administrimin e aseteve të sekuestruara dhe të konfiskuara, i miratuar në vitin 2019, parashikon ngritjen e një zyre të rikuperimit të pasurisë (ZSHR), siç kërkohet nga acquis e BE-së. Në fund të vitit 2020, u miratua një strukturë e re dhe të gjitha aktet e nevojshme zbatuese për Agjencinë dhe u konceptua një sistem elektronik për pasuritë e sekuestruara dhe të konfiskuara. Megjithatë, ZRSH-ja e ngarkuar me identifikimin dhe gjurmimin e aseteve kriminale, siç parashikohet në legjislacionin e miratuar së fundmi dhe në përputhje me acquis të BE-së, mbetet për t'u ngritur. Në maj të vitit 2021, u ngrit dhe mblidhet rregullisht një grup pune për vlerësimin dhe ngritjen e ZRSH-së.

Shqipëria ka ende nevojë të miratojë legjislacionin që synon pasurinë e pajustifikuar, për shembull duke futur masën e konfiskimit të zgjatur dhe duke futur kufij financiarë për transaksionet me para në dorë. Shqipëria duhet të lejojë më tej "raportet e transaksioneve të dyshimta" si provë në gjykatë.

Ligji për armët është pjesërisht i harmonizuar me dispozitat e BE-së. Shqipëria e ndryshoi më tej këtë ligj në dhjetor 2020, duke transpozuar një pjesë të kuadrit rregullator të BE-së në legjislacionin e saj kombëtar.

Për sa i përket **kuadrit strategjik**, Shqipëria miratoi një strategji të re kundër krimeve të organizuara dhe të rënda për 2021-2025 dhe planin e saj të veprimit për 2021-2022, si dhe një strategji të re ndërsektoriale kundër korrupsionit për 2015-2023 dhe planin e saj të veprimit për 2020-2023. Gjithashtu është miratuar një Plan Veprimi për Parandalimin dhe goditjen e veprimtarisë kriminale për kultivimin e bimëve narkotike për vitin 2021.

Zbatimi dhe kapaciteti zbatimit

Shqipëria vazhdoi përpjekjet e saj drejt **ndërtimit të një historiku** në luftën kundër krimit të organizuar. Në vitin 2020 janë referuar 22 raste të reja në prokurori (krahasuar me 79 në 2019); 15 aktakuza për një grup të strukturuar kriminal në vitin 2020 (krahasuar me 13 në 2019) dhe pesë raste të suksesshme u mbyllën me 13 persona të dënuar në nivel apeli (krahasuar me një rast në vitin 2019).

Progres i dukshëm është arritur në luftën kundër krimit të organizuar, duke përfshirë bashkëpunimin me shtetet anëtare të BE-së dhe nëpërmjet zbatimit të planit të veprimit për adresimin e rekomandimeve të FATF-së. Zbatimi i paketës së masave të përkohshme parandaluese për të rritur kapacitetin e Shqipërisë për të luftuar organizatat kriminale (Operacioni Forca e Ligjit vazhdoi gjatë gjithë vitit. Në vitin 2020, kjo rezultoi në 181 operacione policore me 802 të dyshuar (nga të cilët 630 u arrestuan/ndaluan, 82 në kërkim dhe 85 të hetuar në gjendje të lirë). U çmontuan 35 grupe kriminale (një rritje prej 46% krahasuar me 2019), u arrestuan 125 anëtarë të grupeve kriminale dhe u sekuestruan pasuri dhe llogari bankare në vlerë prej afro 15 milionë euro. Zyra e Prokurorisë së Posaçme (ZPP) ka iniciuar 200 procedime penale - 42 për krim të organizuar dhe 158 për korrupsion - në vitin 2020. Në të njëjtën periudhë janë dërguar në gjyq 39 procedura penale për korrupsion dhe 16 procedura për krim të organizuar.

Për sa i përket **historikut** të krimeve të rënda, ka pasur rritje në vitin 2020 me 2 785 raste të reja të referuara në prokurori, krahasuar me 2 323 në vitin 2019; 66 raste për trafikim të qenieve njerëzore, 417 raste për pastrim parash dhe 2 086 raste për prodhim droge (krahasuar me 1 805 në 2019). Nga totali i referimeve për krimet e rënda, 577 raste kanë rezultuar me aktakuza në vitin 2020, krahasuar me 507 në vitin 2019. Sa i përket rasteve me dënime përfundimtare, në vitin 2020 ishin 188 (përveç 185 dënimeve në shkallë të parë), krahasuar me 308 në vitin 2019. Rastet e lidhura me narkotikët përbënin 81% të totalit në 2020 krahasuar me 68% në 2019, pasuar nga pastrimi i parave, trafiku i automjeteve, falsifikimi dhe falsifikimi i parave dhe trafikimi i qenieve njerëzore.

Shqipëria ka ndërmarrë hapa të mëtijshëm për të forcuar **bashkëpunimin ndërkombëtar policor**. Oficeri ndërlidhës i Europol-it i vendosur në Tiranë që nga qershori 2019, i vetmi që operon në rajonin e Ballkanit Perëndimor, ka ndihmuar në forcimin e bashkëpunimit midis forcave policore të Shqipërisë dhe vendeve anëtare të BE-së në luftën kundër krimit të organizuar, përfshirë trafikun e drogës, dhe në rritjen e kapacitetit të policisë për të vlerësuar kërcënimet kryesore të krimit të organizuar. Gjatë vitit 2020 janë kryer 119 operacione policore në bashkëpunim me partnerët ndërkombëtarë, që paraqet një rritje prej 27% krahasuar me vitin 2019. 95 operacione kanë qenë të lidhura me lëndët narkotike. 25 prej këtyre operacioneve përfshinin Europolin, krahasuar me 5 në 2019. Që nga vendosja e Oficerit Ndërlidhës të Europolit, Shqipëria iu bashkua pesë projekteve shtesë të analizës së Europolit (AP), duke e çuar pjesëmarrjen e saj në gjithsej 16 AP. Shqipëria ka një oficer ndërlidhës të vendosur në selinë e Europolit në Hagë.

Shqipëria po ndan gjithnjë e më shumë informacion me Shtetet Anëtare të BE-së dhe Europolin përmes aplikacionit të rrjetit të shkëmbimit të informacionit të sigurt (SIENA). Cilësia e informacionit është përmirësuar. Në janar 2021 u nënshkrua një marrëveshje midis Policisë së Shtetit Shqiptar dhe Drejtorisë së Përgjithshme të Doganave, e cila duhet t'i mundësojë kësaj të fundit akses në SIENA në kohën e duhur. Në qershor 2021, Ministria e Brendshme ra dakord me Europolin për të shtuar Zyrën e Prokurorisë së Posaçme dhe Byronë Kombëtare të Hetimit në

Aneksin e Marrëveshjes së Bashkëpunimit të Europolit, duke renditur subjektet që mund të hyjnë në SIENA. Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve dhe Njësia e Inteligjencës Financiare duhet të ndërmarrin hapat e nevojshëm për t'iu dhënë gjithashtu akses.

Shqipëria merr pjesë në gjashtë aktivitete prioritare EMPACT në kuadër të ciklit të politikave të BE-së dhe u emërua koordinator kombëtar për prioritetin e krimit të organizuar në pronë. Shqipëria duhet të caktojë një Koordinator Kombëtar EMPACT.

Pjesëmarrja e Shqipërisë në ekipet e përbashkëta hetimore (EPH) është rritur. Në vitin 2020, Shqipëria mori pjesë në 7 EPH të mbështetura nga Eurojust lidhur me trafikun e drogës (7) dhe krimin e organizuar (5). Shqipëria ende nuk e ka rritur përdorimin e teknikave speciale të hetimit dhe hetimeve proaktive. Bashkëpunimi me Interpolin ka vijuar të japë rezultate pozitive përsa i përket informacionit të shkëmbyer dhe operacioneve për ekzekutimin e urdhër-arresteve ekstraduese. Bashkëpunimi ndërmjet Shqipërisë (Akademia Shqiptare e Sigurisë) dhe Agjencisë së BE-së për Trajnimin e Zbatimit të Ligjit (CEPOL) është krijuar mirë dhe bazohet në një marrëveshje pune. Ekziston një pikë kontakti e dedikuar. Shqipëria ka akses të plotë në Programin e Shkëmbimit CEPOL si dhe në sistemin e të mësuarit elektronik pa pagesë të CEPOL. Përsa i përket Akademisë së Sigurisë, e cila mbështetet nga një projekt binjakëzimi i BE-së, zhvillimet e fundit që e kthejnë Akademinë nën Policinë e Shtetit Shqiptar dhe kufizojnë pavarësinë akademike, janë shqetësuese.

Sa i përket **kapaciteteve operationale të brendshme**, reformat ligjore dhe institucionale kanë forcuar kapacitetet e Drejtorisë Operative të PSHSH-së, e cila është përgjegjëse për masat e veçanta hetimore në të gjithë vendin. Gjatë vitit 2020 janë kryer hetime proaktive me mjete të posaçme hetimore në kuadër të 630 procedimeve për trafikim të lëndëve narkotike, personave, armëve dhe municioneve, duke përfshirë edhe pastrim parash dhe krime të tjera të lidhura me këtë në kompetencë të prokurorive të rretheve, me pasojë arrestimet/ ndalimi i 709 personave të dyshuar. Për të rritur më tej efikasitetin e hetimit, në dhjetor 2020 u nënshkrua një marrëveshje bashkëpunimi mes Prokurorisë së Posaçme dhe Prokurorit të Përgjithshëm, me synim unifikimin e disa aktiviteteve administrative dhe procedurale ndërinstitucionale. Shqipëria duhet të vazhdojë të përdorë dhe të zhvillojë përdorimin e teknikave speciale të hetimit dhe hetimeve proaktive.

Në shtator 2020, në shtatë prokurori të juridiksionit të përgjithshëm, me një seksion të drejtuar nga prokurorë dhe oficerë të policisë gjyqësore, u ngritën seksione të posaçme për hetimin e pastrimit të parave, krimit financiar dhe hetimeve pasurore. Të gjitha prokuroritë kanë ose një seksion të posaçëm ose një prokuror të caktuar për pastrim parash, krim financiar dhe hetime pasurore. Prokurorët e emëruar kanë një eksperiencë minimale katërvjeçare në hetimin e krimeve financiare dhe punojnë në koordinim me oficerët e policisë gjyqësore të shërbimeve në strukturat e posaçme të Policisë së Shtetit.

Përgjigja e autoriteteve të zbatimit të ligjit ndaj krimit të organizuar, veçanërisht hetimi i rrjeteve të mëdha kriminale, duhet të jetë më proaktive dhe sistematike. Policia dhe prokurorët e forcave speciale kanë akses në 40 regjistra kombëtarë, por atyre u mungon ende akses i drejtpërdrejtë në regjistrin elektronik të pajtimtarëve të telefonisë celulare dhe adresat IP nga ofruesit e shërbimeve të internetit. Një udhëzim i Prokurorit të Përgjithshëm parashikon modalitetet teknike për përdorimin e bazave të të dhënave të regjistrave të lidhur aktualisht dhe lidhjen e agjencive të tjera të zbatimit të ligjit në të ardhmen.

Hetimet financiare nuk shoqërojnë në mënyrë sistematike procedurat penale që nga fillimi dhe efektiviteti i tyre mbetet i kufizuar. Njëfarë progresi është shënuar në vitin 2020 me 133 referime me 141 subjekte për hetime pasurore, krahasuar me 123 referime në vitin 2019. Teknikat e hetimit financiar të policisë dhe prokurorisë kanë ende nevojë për përmirësim. Shqipëria raportoi sekuestime të përlllogaritura të aseteve kriminale me vlerë rreth 4.8 milionë euro sipas ligjit antimafia në vitin 2020, krahasuar me rreth 56.1 milionë euro në 2019. Pasuri me vlerë rreth 150 000 euro (vlerësuar) u konfiskuan në procedimet penale sipas të njëjtit ligj në 2020, krahasuar me vetëm rreth 780 000 euro në vitin 2019.

Nuk ka asnjë qasje strategjike ose sistematike për identifikimin dhe konfiskimin e aseteve kriminale të vendosura jashtë vendit ose të paarrtshme. Përveç mjeteve për ngrirjen, menaxhimin dhe konfiskimin e aseteve kriminale sipas ligjit antimafia, Shqipëria duhet të miratojë dhe zbatojë rregulla për konfiskimin e zgjatur dhe ngrirjen paraprake të pasurive. Ajo gjithashtu duhet të përmirësojë urgjentisht kapacitetin e saj për të menaxhuar asetet e ngrira ose të konfiskuara në mënyrë që ato të mos humbasin vlerën ekonomike.

Shqipëria është vend burimi, tranziti dhe destinacioni për **trafikimin e qenieve njerëzore**. Gratë dhe fëmijët shqiptarë janë subjekt i trafikimit për shfrytëzim seksual dhe të punës në vendet fqinje dhe shtetet anëtare të BE-së. Prokuroria regjistroi 28 procedime të reja penale për trafikim të qenieve njerëzore në vitin 2020, krahasuar me 25 në 2019. Numri i çështjeve me dënime të formës së prerë ka mbetur shumë i ulët me dy çështje me tre dënime të formës së prerë, krahasuar me tre çështje me pesë dënime të formës së prerë në 2019. Mekanizmi kombëtar i referimit për viktimat (e mundshme) të trafikimit mbeti funksional. Në të gjitha rastet është ofruar ndihma. Në vitin 2020, u identifikuan dhe u ndihmuan 86 viktima, krahasuar me 92 në 2019. Plan i kombëtar i veprimit kundër trafikimit të personave 2021 - 2023 duhet të miratohet, financohet dhe zbatohet në mënyrë adekuate. Strehëzat e drejtuara nga OJQ-të mbeten të pafinancuara. Hetimet dhe ndjekjet penale me në qendër viktimat nuk kryhen në mënyrë konsistente. Shqipëria duhet të shtojë përpjekjet për identifikimin e hershëm të viktimave dhe viktimave të mundshme, veçanërisht në flukset e përziera të migracionit dhe të intensifikojë bashkëpunimin ndërkufitar me vendet fqinje dhe bashkëpunimin ndërkombëtar. Riintegrimi i suksesshëm mbetet i vështirë sepse mbrojtja bazë, kujdesi dhe shërbimet sociale nga shteti janë të pamjaftueshme.

Duhet të zhvillohen fushata të dedikuara ndërgjegjësuere për të synuar komunitetet në rrezik të trafikimit të qenieve njerëzore. Të funksionalizohet linja telefonike 116 006 për viktimat e trafikimit. Korniza e përmirësuar legjislative për viktimat, duke përfshirë ndryshimet në Kodin e Procedurës Penale, ende nuk është zbatuar. Policia, prokurorët dhe gjyqtarët duhet të marrin trajnim të dedikuar për këto ndryshime dhe të drejtat e viktimave. Do të duhej një ligj i ri për mbrojtjen e viktimave të trafikimit, i cili do të prezantonte veçanërisht një skemë kompensimi të financuar nga shteti.

Sa i përket **trafikut të paligjshëm të armëve të zjarrit**, në Shqipëri disponohen një numër i madh armësh zjarri. Këto përdoren nga grupet kriminale shqiptare dhe trafikohen, kryesisht në vendet fqinje. Shqipëria është një destinacion dhe një vend tranzit për armët e lehta të zjarrit. Në Prokurori janë regjistruar 14 çështje të reja penale në vitin 2020, krahasuar me 12 në 2019 dhe 16 çështje me 18 dënime të formës së prerë në vitin 2020, krahasuar me 13 çështje dhe 16 çështje me dënim të formës së prerë në 2019. Shqipëria mori pjesë aktive në Ciklin e Politikave të BE-së/Plan veprimit operacional EMPACT për armët e zjarrit. Ai miratoi një plan veprimi 2019-2021 për kontrollin e armëve të vogla dhe të lehta dhe eksplozivëve dhe caktoi një pikë qendrore për armët e zjarrit. Ajo duhet të miratojë procedura dhe mekanizma standardë për të luftuar tregtinë e paligjshme të armëve të vogla dhe të lehta nga ajri. Korniza e ligjit penal mbetet të përafrohet plotësisht me kërkesat e Protokollit të OKB-së për Armët e Zjarrit.

Njësia Qendrore e Armëve të Zjarrit (NJQAZ) përbëhet nga 6 anëtarë (ekspertë) nga të gjitha drejtoritë e Policisë së Shtetit dhe drejtohet nga një zyrtar i Policisë Kriminale. NJQAZ mundëson administrimin, mbledhjen, analizën, regjistrimin, shkëmbimin dhe përdorimin e informacionit (kriminal dhe balistik) në lidhje me armët e zjarrit dhe trafikimin e tyre.

Rekordi për **luftimin e krimit kibernetik dhe mashtrimin në internet** në vitin 2020 mbetet i kufizuar me 52 raste të referuara në Prokurori krahasuar me 47 në 2019. Ka pasur tre dënime në shkallë të parë në vitin 2019 dhe katër në 2020. Në vitin 2020, Shqipëria miratoi një strategji të re për sigurinë kibernetike dhe një plan veprimi për 2020-2025, të cilat mbulojnë prioritetet përkatëse në terren. Shqipëria duhet të krijojë një reagim më efektiv të zbatimit të ligjit duke u fokusuar në zbulimin, gjurmueshmërinë dhe ndjekjen penale të kriminelëve kibernetikë. Shqipëria duhet të rrisë ndërgjegjësimin e prokurorëve për të rritur përdorimin e rrjetit të pikave të kontaktit 24/7, të krijuar

nga Konventa e Këshillit të Evropës për krimin kibernetik. PSH duhet të rrisë kapacitetin e saj për t'u marrë me raste të tilla. Vitet e fundit, PSHSH ka marrë çdo vit nga 5000 deri në 20000 referime për materiale të abuzimit seksual të fëmijëve në internet nga agjencitë ligjzbatuese ndërkombëtare. Megjithatë vetëm 12 raste janë hetuar nga policia në tre vitet e fundit. Amendamentet legjislative për të kriminalizuar të gjitha format e abuzimit seksual të fëmijëve në internet mbeten për t'u miratuar.

Shqipëria ka një sektor të madh informal dhe ekonomia e saj bazohet kryesisht në para kesh. Krimet që gjenerojnë shuma të mëdha parash përfshijnë trafikun e drogës, evazionin fiskal, kontrabandën dhe trafikimin e qenieve njerëzore. Për sa i përket **pastrimit të parave**, Shqipëria është në listën e Task Forcës së Veprimit Financiar (TFVF) të juridiksioneve nën monitorim të shtuar që nga shkurti 2020 (shih kapitullin 4 për më shumë detaje mbi këtë dhe mbi ndryshimet në ligjin për pastrimin e parave). Shqipëria vazhdon të zbatojë në kohë angazhimet brenda afateve të përcaktuara, pavarësisht pandemisë COVID-19. Në korrik 2020 u nënshkrua një memorandum bashkëpunimi midis Prokurorisë së Përgjithshme, Ministrisë së Brendshme dhe Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë “Për rritjen e efektivitetit të hetimeve në lidhje me pastrimin e parave, financimin e terrorizmit, krimet financiare, sekuestrimin dhe konfiskimin e aseteve kriminale.

Siç u raportua edhe në kapitullin 4, janë përgatitur nga Këshilli i Ministrave ndryshimet në ligjin për pastrimin e parave për të përafruar legjislacionin e tij kundër pastrimit të parave me *acquis* e BE-së. Është krijuar regjistri i pronësisë përfituese dhe është në proces të plotësimit me të dhëna nga bizneset dhe organizatat joqeveritare. Është krijuar gjithashtu një regjistër i centralizuar i llogarive bankare dhe është funksional që nga korriku 2021. Të dy regjistrat do të ofrojnë transparencë të shtuar dhe mjete të dobishme në duart e autoriteteve të zbatimit të ligjit për të gjurmuar pastruesit e parave. Ligji që rregullon asetet virtuale duhet të ndryshohet për të siguruar mbikëqyrjen e duhur të të gjithë ofruesve të shërbimeve të aseteve virtuale. Mbetet për t'u miratuar dhe zbatuar një sistem i duhur mbikëqyrës që rregullon agjentët e pasurive të paluajtshme. Në vitin 2020 janë referuar në prokurori 280 raste të pastrimit të parave, kundrejt 232 në vitin 2019. Numri i personave me dënim të formës së prerë për pastrim parash mbetet i ulët (tetë në 2019 dhe katër në 2020). Gjatë vitit 2020, Drejtoria e Kundër Terrorizmit (DKT), njësia e hetimit financiar e së cilës u funksionalizua plotësisht në vitin 2020, referoi 2 raste për “Financimin e Terrorizmit”, parashikuar nga neni 230/a i Kodit Penal.

Programi i **mbrojtjes së dëshmitarëve** të PSHSH-së ka funksionuar në mënyrë të kënaqshme. Në vitin 2020 janë kryer 19 operacione për mbrojtjen e dëshmitarëve, krahasuar me 20 në vitin 2019.

Bashkëpunimi në luftën kundër drogës

Organizimi institucional dhe harmonizimi ligjor

Ministria e Brendshme dhe Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale/Instituti i Shëndetit Publik janë përkatësisht organet kryesore drejtuese në luftën kundër trafikut të drogës dhe abuzimit me drogën. Një pjesë e Strategjisë kundër Krimit të Organizuar 2021-2025 e miratuar në dhjetor 2020 mbulon aktivitetet kundër trafikut të drogës dhe abuzimit me drogën. Strategjia parashikon përmirësimin e legjislacionit për substancat psikoaktive dhe prekursorët dhe përditësimin e listës së substancave psikoaktive të ndaluara deri në vitin 2022. Pavarësisht një vendimi të Këshillit të Ministrave të vitit 2011, i cili kërkon ngritjen e një Qendre Kombëtare të Informacionit për Drogën (Observatori Kombëtar i Drogës), një institucion i tillë ende nuk është krijuar. Po kështu, Shqipëria nuk ka krijuar ende një Sistem të Paralajmërimit të Hershëm për shkëmbimin e informacionit për substancat e reja psikoaktive (NEWS). Shqipëria punon së bashku me Qendrën Evropiane të Monitorimit për Drogën dhe Varësinë nga Drogat (EMCDDA) për rritjen e kapacitetit të raportimit për çështjet e lidhura me drogën dhe për ta sjellë atë në përputhje me udhëzimet/protokollet e EMCDDA. Ajo do të duhet të bëjë përpjekjet e nevojshme për të siguruar fonde të mjaftueshme kombëtare për të mbajtur mbledhjen e vazhdueshme të të dhënave për të gjithë treguesit e lidhur me drogën. Duhet ende të miratohen një plan i ri kombëtar i kontrollit të drogës (2019-2023) dhe një plan veprimi.

Zbatimi dhe kapaciteti i zbatimit

Shqipëria vazhdoi të krijojë një **historik në luftën kundër drogës** në vitin 2020, pasi policia referoi 2 086 raste të prodhimit, kultivimit dhe trafikimit të drogës tek prokurorët, ku përfshiheshin 3 205 autorë të dyshuar me një rritje të lehtë të numrit të referimeve (5%) por një rritje mjaft e ndjeshme në numrin e autorëve të dyshuar (+18,5%). Nga 2 086 lëndë, 1 802 (86%) është regjistruar nga prokurorët. Kishte 499 aktakuza dhe 218 shkelës morën dënime përfundimtare në shkallën e apelit (290 në vitin 2019). Ashtu si në vitet e mëparshme, asnjë nga çështjet e referuara në prokurori nuk kishte të bënte me prodhimin dhe përpunimin e substancave narkotike dhe psikotrope.

Autoritetet shqiptare vazhduan luftën kundër kultivimit dhe trafikimit të kanabisit në vitin 2020. Rritja e bashkëpunimit me autoritetet ligjzbatuese të shteteve anëtare të BE-së solli rezultate të prekshme. Në vitin 2020 janë kryer 233 operacione policore kundër lëndëve narkotike nga të cilat 95 në bashkëpunim me partnerë ndërkombëtarë. U kryen gjithashtu 143 operacione policore kundër trafikimit të paligjshëm, përfshirë 21 me partnerë ndërkombëtarë.

Shqipëria është i vetmi vend në rajon që lejon monitorimin nga një vend tjetër: që nga viti 2013, Ministria e Ekonomisë dhe Agjencia e Financave e Italisë (Guardia di Finanza) ka kryer sondazhe ajrore për zbulimin dhe monitorimin e plantacioneve të kanabisit në Shqipëri. Përveç kësaj, ASP filloi monitorimin me dron. Sasia e kanabisit të sekuestruar në Shqipëri ra nga rreth 6.3 ton në 2019 në 4.3 ton në 2020. Nuk u kap thujas asnjë hashash në vitin 2020. Që nga viti 2021, me mbështetjen e BE-së, disa bashki filluan të ofrojnë mbështetje financiare për tu ofruar komuniteteve lokale alternativa ndaj aktiviteteve të lidhura me kanabisin.

Mungesa e ruajtjes së sigurt për drogat dhe prekursorët e drogës para shkatërrimit mbetet një çështje shqetësuese. Nuk është krijuar ende praktika e mbajtjes vetëm e një kampioni të vogël si provë materiale për procedurat gjyqësore (në vend të të gjithë sasisë së sekuestruar). Shqipëria duhet të krijojë bazën ligjore për një proces të përshtatshëm për asgjësimin e prekursorëve.

Shqipëria kreu disa operacione të zbatimit të ligjit në lidhje me trafikun e kokainës dhe heroinës, disa në bashkëpunim me autoritetet policore të vendeve fqinje. Në përgjithësi, konfiskimet e kokainës ranë nga pothuajse 145 kg në 2019 në 6 kg në 2020, ndërsa heroina e sekuestruar u rrit nga 38.1 kg në 51.6 kg. Konfiskim i madh i lëndëve narkotike ka ndodhur në vitin 2021. Në prill 2021, në portin e Durrësit u kapën 200 kg kokainë në kontenierë me banane që vinin nga Ekuadori. Në muajin maj, 400 kg kanabis u sekuestruan në një skaf që po udhëtonte nga Vlora në Itali. Këto operacione u zhvilluan në kuadër të operacionit të përbashkët me Agjencinë e Rojës Kufitare dhe Bregdetare Evropiane (Frontex) “Albania Sea 2021”, nisur në mars 2021. Në qershor, në një kamion në portin e Durrësit u sekuestruan 300 kg kokainë.

Vazhdoi bashkëpunimi me Qendrën Evropiane të Monitorimit për Drogën dhe Varësinë nga Drogat, në kuadër të marrëveshjes së punës së Qendrës dhe Shqipërisë, e cila u jep autoriteteve shqiptare akses në ekspertizën thelbësore dhe mbështet përafrimin e mëtejshëm të ligjit dhe politikave shqiptare për çështjet e lidhura me drogën me ato të BE-së.

Lufta kundër terrorizmit

Organizimi institucional dhe harmonizimi ligjor

Shqipëria ka një **kuadër ligjor** gjithëpërfshirës për parandalimin dhe luftimin e financimit të terrorizmit dhe është mjaft i avancuar në përafrimin me blloqet kryesore të ndërtimit të acquis së BE-së. Është palë në të gjitha konventat kundër terrorizmit të Këshillit të Evropës, duke përfshirë ato që mbulojnë sekuestrimin dhe konfiskimin e produkteve të krimit dhe financimin e terrorizmit. Autoritetet duhet të sigurojnë zbatimin efektiv të sanksioneve financiare të synuara të mandatuara nga Këshilli i Sigurimit i OKB-së duke rritur përfshirjen e institucioneve financiare dhe aktorëve të tjerë përkatës dhe nëpërmjet inspektimeve efektive, në përputhje me planin e veprimit të FATF. Puna për financimin e terrorizmit në sektorin e OJQ-ve ka filluar me një vlerësim të rrezikut të të

gjitha OJQ-ve nga autoriteti i përgjithshëm tatimor dhe tani duhet të merret nga shërbime të tjera (*shih gjithashtu Shoqëria Civile, nën Demokraci*).

Qeveria miratoi një **strategji dhe plan veprimi të ri kombëtar ndërsektorial kundër terrorizmit** në dhjetor 2020. Plan kombëtar i veprimit për luftën kundër ekstremizmit të dhunshëm ka skaduar dhe duhet të miratohet një strategji dhe plan i ri veprimi. Shqipëria ka bërë progres shumë të mirë në zbatimin e marrëveshjes dypalëshe me BE-në për operacionalizimin e Planit të Përbashkët të Veprimit kundër terrorizmit për Ballkanin Perëndimor. Në shkurt 2021, ajo dorëzoi raportin e dytë të ndërmjetëm mbi zbatimin e marrëveshjes.

Drejtoria Kundër Terrorizmit e PSHSH-së është organi drejtues kundër terrorizmit. Agjenci të tjera aktive në këtë fushë janë Shërbimi Informativ Shtetëror dhe Agjencia e Inteligjencës dhe Sigurisë së Mbrotjtjes. Për më tepër, personeli i policisë në komunitet të PSH-së është i përfshirë në parandalimin dhe luftimin e radikalizimit që çon në ekstremizëm të dhunshëm dhe terrorizëm. Juridiksioni për të gjitha veprat terroriste u centralizua sërish në nivel të Prokurorisë së Posaçme dhe Gjykatave Speciale SPAK në mars 2021. Qendra Koordinuese e Anti Ekstremizmit të Dhunshëm (AEDH), e drejtuar nga koordinatori kombëtar i AEDH, ngarkohet me ngritjen e kapaciteteve, koordinimin e aktiviteteve të AEDH nëpër institucionet qeveritare dhe mbikëqyrjen e zbatimit të strategjisë kombëtare të AEDH.

Zbatimi dhe kapaciteti i zbatimit

Në vitin 2020, ka pasur 12 hetime për akuza të aktivitetit terrorist, krahasuar me 16 në vitin 2019. Një person ka marrë një dënim të formës së prerë. Autoritetet riatdhesuan gjashtë gra të rritura dhe 18 të mitur nga kampet në Siri në tetor 2020 dhe gusht 2021. Kthimi, riintegrimi dhe rehabilitimi i tyre janë përgatitur dhe shoqëruar nga një grup pune ndër-institucional, me role drejtuese për Qendrën Koordinuese të AEDH dhe Drejtorinë e Antiterrorizmit të PSH. Të gjitha informacionet përkatëse janë ndarë me Europol. Rreth 50-60 shtetas shqiptarë vlerësohet të mbeten në Siri, 68 janë kthyer në Shqipëri dhe të paktën 45 besohet se kanë vdekur në zonën e konfliktit. Asnjë shqiptar nuk është larguar për në Siri në periudhën raportuese. Autoritetet vazhdojnë të kërkojnë kthimin e grave dhe fëmijëve të mbetur nga kampet në Siri.

Drejtoria e Antiterrorizmit ka dëshmuar se është një forcë policore efektive, por kapaciteti i saj operacional dhe logjistik mbeten të kufizuara dhe duhet të forcohen. Gjatë vitit 2020 i referoi Prokurorisë së Posaçme Kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar (SPAK) dhe Prokurorisë së Rretheve Gjyqësore 18 vepra penale, nga të cilat gjashtë vepra për qëllime terroriste. Qendra Koordinuese e AEDH është angazhuar me disa institucione në nivel lokal për rritjen e ndërgjegjësimit për PCVE dhe ka vlerësuar punën e bërë nga bashkitë përkatëse në krijimin dhe funksionimin e Këshillave Lokale të Sigurisë (KLS), të cilat përfshijnë aktorë të linjës së parë, si mësues, psikologë, sociologë, oficerë policie në komunitet, komunitete fetare, etj. Ajo zgjeroi shtrirjen e saj tek personeli i burgjeve dhe individët nën provë. Autoritetet shqiptare kanë shtuar përpjekjet për të adresuar radikalizimin në internet, nëpërmjet një qasjeje "të gjithë shoqërinë". Qendra e Koordinimit të AEDH vendosi një përdorim proaktiv të mjeteve të Europolit dhe Qendrës së tij Evropiane Kundër Terrorizmit. Qendrës së Koordinimit të AEDH duhet t'i jepen fonde, staf dhe mbështetje politike e mjaftueshme për të përmbushur detyrat e saj, të cilat janë shtuar më tej me kthimet nga Siria.

Bashkëpunimi rajonal dhe shkëmbimi i informacionit të ndjeshëm me partnerët ndërkombëtarë mbetet i kënaqshëm. Në bashkëpunim me Interpolin dhe policinë italiane, autoritetet shqiptare arrestuan një shtetas shqiptar dhe e ekstraduan atë në Itali me akuzën e pjesëmarrjes në një organizatë terroriste në vitin 2020. Ndërkohë që progresi është bërë, Shqipëria duhet të përdorë në mënyrë më aktive Europolin Evropian kundër terrorizmit. Produktet, shërbimet dhe aftësitë e platformave të komunikimit të Qendrës. Ajo duhet të vazhdojë të bashkëpunojë me Njësinë e Referimit në Internet të Europolit. Shqipëria duhet gjithashtu të vazhdojë të hetojë lidhjet midis krimit të organizuar dhe terrorizmit. Ajo mori pjesë aktive në zbatimin e nismës kundër terrorizmit të Ballkanit Perëndimor.

Migrimi legal dhe i parregullt

Organizimi institucional dhe harmonizimi ligjor

Ministria e Brendshme është aktori kryesor në fushën e migracionit. Organet kryesore nën mbikëqyrjen e saj përgjegjëse për zbatimin e politikave të migracionit janë Departamenti i Kufirit dhe Migracionit në Drejtorinë e Përgjithshme të PSHSH-së dhe Drejtoria e Antitrafikimit dhe Migracionit në Ministrinë e Brendshme. Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive dhe drejtoritë e saj rajonale mbulojnë gjithashtu shërbimet, programet e punësimit dhe programet e formimit profesional për të huajt, personat pa shtetësi dhe refugjatët.

Kuadri ligjor për migracionin është kryesisht në përputhje me *acquis* e BE-së, por ka nevojë për përditësim në përputhje me zhvillimet e fundit nga ana e BE-së. Shqipëria ka marrëveshje ripranimi me BE-në dhe protokolle të ripranimit me 12 shtete anëtare. Një draft protokoll shtesë iu dërgua autoriteteve greke në korrik 2020 për shqyrtim. Negociatat për marrëveshjet e ripranimit (për kthimin e emigrantëve pa të drejtë qëndrimi në vendin e tyre të origjinës) po vazhdojnë me Rusinë, ndërsa projekt-marrëveshjet e reja iu dorëzuan autoriteteve në Algjeri, Indi dhe Pakistan.

Zbatimi i **strategjisë** kombëtare të migracionit dhe planit të veprimit për 2019-2022, duke ofruar një kuadër të qartë për menaxhimin dhe koordinimin e flukseve të migracionit vazhdon dhe janë nxjerrë katër raporte monitorimi. Një strategji e rinovuar 2021-2025 për diasporën kombëtare u miratua në korrik 2020.

Zbatimi dhe kapaciteti i zbatimit

Pavarësisht mbylljes së kufijve gjatë periudhës mars-maj 2020, Shqipëria vazhdoi të përjetonte një fluks në rritje të emigrantëve që kalonin në mënyrë të parregullt kufirin, kryesisht nga Greqia dhe largoheshin nga Shqipëria pas disa ditësh, rrugës për në vendet e tjera të BE-së. Numri i migrantëve të parregullt të kapur në Shqipëri në vitin 2020 është rritur me 13% krahasuar me vitin 2019 (11,970 në 2020 krahasuar me 10,557 në 2019⁷). Ata ishin më së shumti shtetas sirianë, afganë, marokenë dhe irakenë.

Kapaciteti i pritjes së emigrantëve u rrit lehtë në 2019 dhe 2020 me 18 shtretër shtesë të shtuar në pikën kufitare të Kakavijës nga Organizata Ndërkombëtare për Migracionin me mbështetjen e BE-së. Megjithatë, gjendja e keqe e Qendrës Kombëtare të Azilkërkuesve në Tiranë, pas vitesh mirëmbajtje të dobët, ka mbetur e pa adresuar. Nga 180 vende janë në dispozicion vetëm 30 shtretër. Që nga data 20 gusht 2020, ambientet e pritjes shqiptare strehonin 20 persona. E vetmja qendër e mbyllur e pritjes për **emigrantët e parregullt** në Karreç, me një kapacitet total prej 100 shtretërish, kërkon gjithashtu rinovim. Shqipëria ka një kapacitet total prej rreth 500 shtretërish. Shqipëria nuk ka ambiente të veçanta për të miturit e pashoqëruar. Shqipëria duhet të miratojë një plan emergjence për një numër të konsiderueshëm të mundshëm ardhjesh të migrantëve dhe azilkërkuesve, me një buxhet dhe modalitete të qarta për nxitjen e tij.

Stafi i përgjithshëm i Departamentit të Kufirit dhe Migracionit të PSHSH-së është i kufizuar (1 638 punonjës) dhe duhet të rritet. Janë organizuar trajnime gjithëpërfshirëse dhe stërvitje të përbashkëta për zyrtarët kryesorë të kufirit dhe oficerët e vijës së parë. Megjithatë, duhet të krijohen struktura të përhershme të trajnimit në përputhje me standardet bazë të trajnimit për rojet kufitare të BE-së. Qarkullimi i lartë i oficerëve vazhdon dhe duhet të bëhet. Oficerët e Policisë Kufitare dhe të Migracionit duhet të rrisin kapacitetet e tyre për të identifikuar migrantët me nevoja specifike. Koordinimi me departamentet e mbrojtjes së fëmijëve dhe antitrafikimit duhet gjithashtu të përmirësohet. Në vitin 2020 ka pasur një rast të kthimit vullnetar të një shtetasi libian, të ndihmuar nga IOM. Raportimet kanë vazhduar për migrantët që kthehen në Greqi jashtë një kuadri ligjor dhe/ose procedural, pa ekzaminim paraprak, gjatë periudhës raportuese. Shqipëria duhet të zbatojë procedurat e kthimit në përputhje me Ligjin për të huajt dhe të sigurojë që mekanizmi i kthimit të migrantëve të parregullt të jetë në përputhje me *acquis* e BE-së, duke përfshirë respektimin e plotë të të drejtave themelore.

⁷ Të dhënat e UNHCR-së

Marrëveshja e ripranimit me BE-në po funksionon mirë me Shqipërinë duke respektuar me shpejtësi kërkesat e shteteve anëtare për ripranimin e shtetasve të saj dhe të vendeve të treta. Në vitin 2020, 9 760 shtetas shqiptarë u kthyen nga një shtet anëtar i BE-së nga 2 3150 që u urdhëruan të largoheshin (një përqindje kthimi prej 42%). Meqenëse shtetet anëtare të BE-së raportojnë bashkëpunim të mirë, kjo rënie mund të jetë për shkak të përpunimit të vëllimeve jashtëzakonisht të mëdha të vendimeve, një ngecje në vitet e mëparshme dhe ndoshta lëvizjet dytësore. Bashkëpunimi midis Shqipërisë dhe Frontex për operacionet e kthimit është shumë i mirë. Në vitin 2019, Frontex koordinoi 73 operacione kthimi, duke kthyer 2 414 shtetas shqiptarë. Rreth 1 565 shtetas shqiptarë u ripranuan dhe u kthyen në janar dhe shkurt 2020. Shqipëria duhet të trajtojë më shumë oficerë policie për të shoqëruar të kthyerit në Shqipëri, të shtojë përpjekjet e saj për të ofruar mbështetje riintegruese për shtetasit e kthyer dhe për të përmirësuar trajnimin e stafit që punon në zyrat e migracionit dhe zyrat rajonale të punësimit.

Në gusht 2021, Shqipëria filloi të presë përkohësisht të evakuarit/refugjatët nga Afganistani. Pas një vendimi të Këshillit të Ministrave të miratuar më 25 gusht 2021 në bazë të ligjit për azilin në fund të shtatorit afër 1150 personave iu dha mbrojtja për një vit në pritje të kontrollit të sigurisë. Ata strehohen në ambiente të hapura në vende të ndryshme në Shqipëri, me mirëkuptimin se do të zhvendoseshin më tej në Shtetet e Bashkuara nën një regjim specifik vizash.

Azili

Organizimi institucional dhe harmonizimi ligjor

Një ligj i ri për azilin u miratua në shkurt 2021, duke e afruar legjislacionin me acquis e BE-së. Ligji prezanton një procedurë të përsheptuar për rastet përkatëse dhe ofron masa mbrojtëse shtesë për grupet vulnerabël. Tani përpjekjet duhet të përqendrohen në zbatimin e shpejtë dhe gjithëpërfshirës të ligjit të ri. Udhëzimet e brendshme duhet të miratohen për të udhëhequr autoritetet kompetente dhe duhet të sigurohet ngritja e kapaciteteve shtesë.

Shqipëria ka institucionet e nevojshme për të trajtuar kërkesat për azil. Apelimet mund të depozitohen pranë Komisionit Kombëtar për Refugjatët dhe Azilin, i cili u riaktivizua në vitin 2020 dhe që atëherë ka marrë katër vendime. Ankesat gjyqësore mund të bëhen në gjykatat administrative. Burimet duhet të ndahen për përkthyes të kualifikuar me kohë të plotë gjatë dhe pas ekzaminimit paraprak. Edhe pse ligji për azilin u siguron refugjatëve të drejta për të aksesuar shërbimet publike në të njëjtin nivel me qytetarët shqiptarë, mungesa e koordinimit me legjislacionin tjetër pengon aksesin e tyre efektiv.

Zbatimi dhe kapaciteti i zbatimit

Në vitin 2020, në Policinë e Kufirit dhe Migracionit kanë bërë kërkesë për azil 2 102 persona, që paraqet një rënie shumë të konsiderueshme krahasuar me 6 677 në 2019⁸, ndërkohë që është rritur numri i migrantëve të kapur. Pas rihapjes së kufijve në qershor, janë regjistruar vetëm 50 referime për azil deri në fund të vitit 2020. Aksesin në procedurat e azilit duhet të përmirësohet.

Meqenëse shumica e azilkërkuesve largohen nga vendi pas disa ditësh, shumica e kërkesave për azil nuk ndiqen. Në vitin 2020, u depozituan zyrtarisht 17 aplikime. Asnjë aplikanti nuk iu dha statusi i refugjatit, por katër prej tyre iu dha mbrojtje plotësuese.

Në procedurën e azilit, kapacitetet e Policisë Kufitare dhe Migracionit për të identifikuar personat me nevoja specifike mbeten të pamjaftueshme. Drejtoria për Azilin dhe Migracionin gjithashtu ka nevojë për kapacitete dhe trajnime për vlerësimin e kërkesave individuale, veçanërisht informacionin mbi vendin e origjinës dhe rastet që përfshijnë njerëz vulnerabël. Një bazë të dhënash për menaxhimin e regjistrimeve dhe lejimin e ndjekjes së rasteve individuale u bë funksionale në vitin 2019. Menaxhimi i të dhënave duhet ende të forcohet, veçanërisht për të lidhur regjistrin e të huajve me regjistrin kombëtar në mënyrë që të sigurohet një numër personal ID për refugjatët.

⁸ Të dhënat e UNHCR-së

Mangësitë janë vërejtur në përdorimin e formularit të kontrollit paraprak dhe procedurave të kthimit në kufirin me Greqinë. Udhëzimi i ri i para-kontrollit duhet të miratohet me shpejtësi nga Ministria e Brendshme dhe të zbatohet dhe të përmirësohen procedurat e azilit. Zyra Evropiane e Mbështetjes për Azilin ra dakord për një Udhërrëfyes për bashkëpunimin me Shqipërinë në janar 2021.

Monitorimi i shtuar nga Zyra e Avokatit të Popullit në zonat kufitare dhe angazhimi i tyre me Policinë Kufitare dhe të Migracionit në gjetjet e tyre përforcon qasjen e bazuar në të drejtat e Shqipërisë ndaj azilkërkuesve.

Statusi i rreth 2700 iranianëve (nga Muxhahedinët e Popullit të Iranit) të zhvendosur në Shqipëri në 2015 dhe 2016 ende nuk është vendosur. Ata aktualisht kanë leje qëndrimi të përkohshme për arsye humanitare.

Politika e vizave

Raporti i katërt i Komisionit në gusht 2021 nën mekanizmin e pezullimit të vizave arriti në përfundimin se Shqipëria vazhdon të përmbushë kërkesat⁹ për liberalizimin e vizave. Megjithatë, politika e Shqipërisë për vizat nuk përputhet plotësisht me atë të BE-së, për sa i përket listave të vendeve, shtetasit e të cilëve kërkojnë vizë hyrjeje, dhe ka devijuar më tej në periudhën raportuese. Shqipëria ka marrëveshje pa viza me Armeninë, Azerbajxhanin, Bjellorusinë, Kinën, Guajanën, Kazakistanin, Kuvajtin dhe Turqinë, të cilat nuk janë në listën pa viza të BE-së. Gjithashtu, në muajin mars, Shqipëria përjashtoi nga detyrimi i vizës shtetasit e huaj që kanë një leje qëndrimi të vlefshme në Emiratet e Bashkuara Arabe. Aplikimi i regjimeve pa viza me Bjellorusinë dhe Guajanën ka hyrë në fuqi në vitin 2020. Gjithashtu, Shqipëria ka hequr kërkesat për vizë për shtetasit e Bahreinit, Egjiptit, Indisë, Omanit, Katarit, Ruisë, Arabisë Saudite dhe Tajlandës, nga prilli deri në fund të këtij viti 2021. Egjipti dhe India janë vende të reja në këtë listë, dhe periudha është zgjatur në krahasim me praktikën e mëparshme të kufizuar në sezonin turistik, nga prilli në tetor. Kjo heqje e përkohshme e kërkesës për viza nuk është në përputhje me *acquis* e BE-së. Shqipëria duhet të sigurojë harmonizim të plotë me politikën e vizave të BE-së. Shqipëria ka lançuar një sistem e-vizash i cili përdoret për të regjistruar të gjithë shtetasit e huaj që aplikojnë për vizë kur hyjnë në Shqipëri. Shqipëria duhet të insistojë në miratimin e një skeme të shtetësisë si investitor në bazë të ligjit të ri për shtetësinë.

Shqipëria rriti veprimet për të trajtuar migracionin e parregullt dhe vazhdoi të forcojë bashkëpunimin operacional me shtetet anëtare më të prekura nga migrimi i parregullt nga Shqipëria. Ai gjithashtu forcoi përpjekjet për të rritur ndërgjegjësimin e popullatës për të drejtat dhe detyrimet e regjimit pa viza si dhe dënimet për shkeljet e tyre.

Çështja e shtetasve shqiptarë që bëjnë kërkesa të pabazuara për azil në vendet anëtare të BE-së dhe vendet e lidhura me Shengenin kërkon ende përpjekje të konsiderueshme nga autoritetet shqiptare. Krahas fushatave informuese, kontrolleve të plota kufitare, ndërgjegjësimit për të drejtat dhe detyrimet e regjimit pa viza dhe identifikimin dhe adresimin e arsyeve themelore, dialogun dhe bashkëpunimin me vendet më të prekura nga çështja e kërkesave të pabazuara për azil të paraqitura nga shtetas shqiptarë. Tre oficerë ndërlidhës të policisë shqiptare janë vendosur në BE dhe një oficer ndërlidhës nga BE punon në Tiranë për të ndihmuar me kontrollet e daljes. Komisioni po monitoron nga afër trendin në kuadër të mekanizmit monitorues pas liberalizimit të vizave.

Sipas të dhënave të Eurostat-it, numri i shtetasve shqiptarë që aplikojnë për azil në shtetet anëtare të BE-së u ul me 66% në vitin 2020 krahasuar me 2019, nga 20,415 në 6,935 aplikime. Pandemia e COVID-19 kontribuoi në një pjesë të madhe në këtë rënie të mprehtë, por mund të vërehet se rënia mesatare e aplikimeve nga pjesa tjetër e botës në BE është shumë më e vogël (-33%). 'Shkalla e njohjes'¹⁰ në 2020 ishte rreth 4.4% krahasuar me 5.3% në 2019. Që nga një kulm i dukshëm i

⁹ COM(2021) 602 versioni përfundimtar dhe SWD(2021)206 versioni përfundimtar.

¹⁰ Shkalla e njohjes i referohet këtu përqindjes së aplikimeve të suksesshme, d.m.th. të vendimeve të shkallës së parë që i japin statusin e refugjatit dhe mbrojtjes plotësuese, për të gjitha vendimet e shkallës së parë të lëshuara; burimi: EASO.

aplikimeve në 2017 në Shtetet Anëtare më të prekura, numri i aplikimeve është zvogëluar katër herë, nga 12,130 aplikime në 2017 në 2,985 në vitin 2020.

Në vitin 2020, 6180 shtetasve shqiptarë iu refuzua leja për të dalë nga territori shqiptar në pikat kufitare krahasuar me 14224 në vitin 2019 (një ulje prej rreth 56%). Kjo është për shkak të pandemisë COVID-19, por edhe për masat e marra nga autoritetet shqiptare dhe fushatat ndërgjegjësuere të zhvilluara për të drejtat dhe detyrimet që lidhen me udhëtimin pa viza në zonën Shengen.

Ka pasur një rritje të ndjeshme të numrit të dokumenteve të falsifikuara të sekuestruara, përfshirë pasaportat e BE-së, të përdorura kryesisht nga shtetasit shqiptarë për të mbërritur në destinacionet në BE. Të miturit e pashoqëruar që udhëtojnë nga Shqipëria drejt vendeve anëtare të BE-së mbeten një burim shqetësimi. Autoritetet shqiptare duhet të vazhdojnë të punojnë ngushtë me shtetet anëtare më të prekura. Vëmendje më e madhe duhet t'i kushtohet riintegritetit të suksesshëm të të kthyerve, veçanërisht atyre më vulnerabël, si romëve dhe egjiptianëve. Riintegrimi i të kthyerve duhet të përmirësohet me atribuime të qarta të përgjegjësisë ndërmjet aktorëve kombëtarë dhe lokalë. Ka pak të dhëna për numrin e të kthyerve në Shqipëri.

Shengen dhe kufijtë e jashtëm

Organizimi institucional dhe harmonizimi ligjor

Ndryshimet në Ligjin për kontrollin kufitar për informacionin paraprak të pasagjerëve dhe regjistrimin e emrave të pasagjerëve (PNR) të bëra në mars 2020 nuk ishin në përputhje me *acquis* e BE-së. Në dhjetor 2020, Shqipëria miratoi dy akte nënligjore të lidhura për të zbutur pasojat e ndryshimeve që dalin nga *acquis*. Zbatimi i memorandumit të bashkëpunimit për PNR me SHBA-në, nënshkruar në maj 2020, kërkon analiza të mëtejshme përse i përket implikimeve të tij për përafrimin e Shqipërisë me *acquis* e BE-së. **Kuadri legjislativ** për menaxhimin e kufijve të jashtëm të Shqipërisë nuk është ende plotësisht në përputhje me standardet e BE-së. Në dhjetor 2020, Shqipëria miratoi një strategji të re të menaxhimit të integruar të kufirit (2021-2027) dhe një plan veprimi (2021-2023) të cilat janë gjerësisht në përputhje me standardet evropiane.

Zbatimi dhe kapaciteti i zbatimit

Sistemi i integruar i radarit për mbikëqyrjen e kufirit “blu” (detar) është funksional. Shqipëria planifikon të investojë burime të konsiderueshme në bashkëpunim me BE-në për të modernizuar infrastrukturën kufitare dhe për të përmirësuar mbikëqyrjen e kufijve "të gjelbër" (tokësor) dhe "blu". Sistemi i bazës së të dhënave të sistemit të menaxhimit total të informacionit (TIMS) është i lidhur me sistemin e Interpolit, duke i mundur policisë kufitare të identifikojë personat e kërkuar ndërkombëtarisht, automjetet e vjedhura dhe dokumentet e humbura/vjedhura të udhëtimit. Shqipëria duhet të krijojë një sistem të analizës së riskut bazuar në modelin e përbashkët të analizës së integruar të riskut (CIRAM) të zhvilluar nga Frontex. Ajo merr pjesë në Rrjetin e Analizës së Riskut të Ballkanit Perëndimor.

Është përmirësuar bashkëpunimi ndërmjet agjencive. Marina, Roja Bregdetare dhe Policia e Kufirit dhe Migracionit kryen patrullime të rregullta të përbashkëta, të integruara kufitare ‘blu’. Bashkëpunimi ndërmjet Policisë Kufitare dhe Migracionit dhe doganave duhet të zyrtarizohet në një marrëveshje që parashikon shkëmbime të strukturuar informacioni dhe akses të ndërsjellë në bazat e të dhënave. Kompetencat hetuese të policisë kufitare duhet të forcohen, veçanërisht për të zbuluar rastet e kontrabandës me njerëz dhe trafikimit të qenieve njerëzore. Shqipëria është e para nga vendet e Ballkanit Perëndimor që ka nënshkruar një Marrëveshje Statusi me Bashkimin Evropian që lejon dislokimin e ekipeve të trupave të përhershme të Rojës Kufitare dhe Bregdetare Evropiane me fuqi ekzekutive. Në mars 2021, Frontex dhe Shqipëria përfunduan një marrëveshje të re pune. Në janar 2021, një oficer i dytë ndërlidhës i Frontex në Ballkanin Perëndimor u vendos me bazë në Tiranë dhe një mandat që mbulonte Shqipërinë, Kosovën* dhe Maqedoninë e Veriut. Një tjetër oficer ndërlidhës është i vendosur në Beograd, Serbi, që nga viti 2017. Operacioni i

* Ky emërtim është pa paragjykim ndaj qëndrimeve mbi statusin dhe është në përputhje me Rezolutën 1244(1999) të UNSCR dhe Opinionin e GJND-së për shpalljen e pavarësisë së Kosovës.

përbashkët i Frontex në kufirin greko-shqiptar, i cili ishte operacioni i parë i përbashkët i nisur jashtë BE-së në maj 2019, vazhdoi të rezultojë i suksesshëm në forcimin e kontrolleve kufitare, duke rritur sigurinë në kufijtë e jashtëm të BE-së dhe luftën e kontrabandës së emigrantëve. Në mars 2021 këtij operacioni të përbashkët iu shtua edhe një operacion kufitar detar pranë Durrësit. Në mars 2021 u nënshkrua një marrëveshje e re pune me FRONTX dhe do të zgjasë deri në janar 2022.

Shqipëria mori pjesë aktive në rrjetin e analizës së riskut të Ballkanit Perëndimor. **Bashkëpunimi operacional me vendet fqinje** vazhdoi të jetë i mirë, megjithëse duhet të shtojë përpjekjet për përmirësimin e bashkëpunimit dypalësh. Në janar 2021 Shqipëria nënshkroi një marrëveshje me Greqinë për ngritjen e një qendre bashkëpunimi policor dhe doganor. Shqipëria duhet të sigurojë që sistemi PISCES i sponsorizuar nga SHBA për identifikimin personal të funksionojë në përputhje me acquis e BE-së për mbrojtjen e të dhënave personale. Në vitin 2020, Departamenti për Kufirin dhe Migracionin nxori 10 masa të rënda disiplinore ndaj policisë kufitare për korrupsion dhe shpërdorim detyre, duke përfshirë edhe nivele shumë të larta. Shtatë oficerë u liruan nga detyra.

Bashkëpunimi gjyqësor në çështjet penale dhe civile

Vendosja e një prokurori ndërlidhës shqiptar në Eurojust në janar 2021 lehtësoi më tej zbatimin e marrëveshjes së bashkëpunimit të Shqipërisë. Ky është një hap i rëndësishëm për të lehtësuar bashkëpunimin gjyqësor ndërmjet praktikuesve të BE-së dhe atyre shqiptarë në luftën kundër krimit të organizuar transnacional.

Ligji për bashkëpunimin gjyqësor në çështjet penale me juridiksione të huaja u amendua në korrik 2021 për të thjeshtuar procedurat për letrat porositëse, lejon marrëdhëniet e drejtpërdrejta nga Gjykata në Gjykatë dhe për të përshpejtuar ndihmën e ndërsjellë juridike me juridiksionet e huaja.

Për bashkëpunimin gjyqësor në çështjet civile, në vitin 2020 Shqipëria ka pranuar 262 kërkesa për ndihmë të ndërsjellë juridike dhe ka dërguar 97 kërkesa, krahasuar me 250 dhe 124 përkatësisht në vitin 2019. Për bashkëpunimin gjyqësor në çështjet penale, në vitin 2019 ka pranuar 981 kërkesa dhe ka dërguar 1182 kërkesa. (774 dhe 770 në 2019).

Shqipëria duhet të finalizojë procedurat e brendshme për aderimin në Konventën e Hagës 2005 për Zgjedhjen e Marrëveshjeve Gjyqësore dhe Protokollin e 2007 mbi Ligjin e Zbatueshëm për Detyrimet e Mirëmbajtjes. Ai duhet të përmirësojë më tej bashkëpunimin ndërkombëtar, zbatimin në kohë të instrumenteve shumëpalëshe dhe kapacitetin e tij institucional. Nevojiten përpjekje të mëtejshme për të harmonizuar legjislacionin me acquis të BE-së dhe për të promovuar shkëmbimin e praktikave më të mira në bashkëpunimin gjyqësor.

Të gjitha aspektet e bashkëpunimit doganor mbulohen tani në Kapitullin 29 - Bashkimi Doganor

2.3. KRITERET EKONOMIKE

Shqipëria - Shifrat kryesore ekonomike	2012-17 mesatarja	2018	2019	2020
PBB për frymë (% e BE-27 në PPS)¹⁾	30	30	31	31
Rritja reale e PBB	2.3	4.0	2.1	-3.8
Norma e aktivitetit ekonomik të popullsisë 15-64 vjeç (%), gjithsej	63.9	68.3	69.6	69.1
<i>femër</i>	54.8	59.7	61.7	61.2
<i>mashkull</i>	73.2	76.9	77.6	77.1
Shkalla e papunësisë së popullsisë 15-64 vjeç (%), gjithsej	15.9	12.8	12.0	12.2
<i>femër</i>	14.4	12.3	11.8	12.4
<i>mashkull</i>	17.0	13.2	12.2	12.1
Punësimi i popullsisë me moshë 15-64 vjeç (rritje vjetore %)	2.5	2.1	2.4	-1.9
Pagat nominale (rritja vjetore %)²⁾	2.5*	3.1	3.8	2.7
Indeksi i çmimeve të konsumit (rritja vjetore %)	1.8	2.0	1.4	1.6
Kursi i këmbimit ndaj EURO	138.45	127.57	123.01	123.77

Gjendja e llogarisë rrjedhëse (% e PBB-së)	-9.0	-6.8	-8.0	-8.8
Investimet e huaja direkte neto, IHD (% e PBB-së)	8.3	8.0	7.5	6.9
Bilanci i përgjithshëm i qeverisë (% e PBB-së)	-3.6	-1.6	-1.9	-6.9
Borxhi i i përgjithshëm i qeverisë (% e PBB-së)	68.9	67.7	65.8	76.1

Shënime:

1) Eurostat

2) paga mesatare mujore bruto, mesatare e viteve 2015-2017

Burimi: burimet kombëtare

Në përputhje me konkluzionet e Këshillit Evropian në Kopenhagë në qershor 1993, anëtarësimi në BE kërkon ekzistencën e një ekonomie tregu funksionale dhe kapacitetin për të përballuar presionin konkurrues dhe forcat e tregut brenda Bashkimit.

Qeverisja ekonomike është bërë edhe më qendrore në procesin e zgjerimit vitet e fundit. Monitorimi i Komisionit zhvillohet në dy procese: ushtrimi i Programit të Reformës Ekonomike dhe vlerësimi i mëposhtëm i përputhshmërisë me kriteret ekonomike për anëtarësim. Çdo vend i zgjerimit përgatit një Program të Reformës Ekonomike (PRE) çdo vit, i cili përcakton një kornizë afatmesme të politikës makro-fiskale dhe një axhendë reformash strukturore që synon të sigurojë konkurrencë dhe rritje gjithëpërfshirëse. PRE janë baza për udhëzimet e politikave specifike për një vend të miratuar bashkërisht nga BE-ja dhe Ballkani Perëndimor dhe Turqia në nivel ministror çdo vit. ‘

2.3.1. Ekzistenca e një ekonomie tregu funksionale

Shqipëria ka bërë **njëfarë progresi** dhe është **mesatarisht e përgatitur** për zhvillimin e një ekonomie tregu funksionale. E goditur nga goditja e dyfishtë nga tërmeti i nëntorit 2019 dhe pandemia COVID-19, PBB u tkurr në vitin 2020, edhe pse me më pak se sa pritej fillimisht. Mbyllja e vendit për shkak të pandemisë dhe kufizimet e udhëtimeve ndërkombëtare shkaktuan humbje të mëdha në turizëm dhe prodhim, por kushtet ekonomike filluan të përmirësohen në gjysmën e dytë të vitit. Brenda hapësirës së kufizuar të politikës fiskale dhe monetare, qeveria dhe banka qendrore ndërmorën veprime të shpejta dhe të përshtatshme për të mbështetur biznesin, familjet dhe sektorin e shëndetësisë. Kjo zbuti ndikimin në tregun e punës dhe ruajti stabilitetin e sektorit makroekonomik dhe financiar. Ai gjithashtu rriti raportet e borxhit publik dhe deficitit dhe rriti cenueshmërinë e vendit ndaj goditjeve të jashtme. Përballja me goditjen e dyfishtë zgjeroi kapacitetin e administratës, por siguroi kryesisht vazhdimësinë e biznesit dhe punën e vazhdueshme për shumicën e reformave në vazhdim. Meqenëse rekomandimet e vitit të kaluar për përmirësimin e funksionimit të ekonomisë së tregut u adresuan pjesërisht, në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet të:

- të parashikojë në planin fiskal afatmesëm një ulje graduale të raportit të borxhit publik duke filluar nga viti 2022 dhe kthimin në një bilanc primar pozitiv në vitin 2023 dhe të fillojë zbatimin e strategjisë afatmesme të të ardhurave;
- zbatimin e reformës së procedurave të menaxhimit të investimeve publike;
- të zhvillojë një strategji gjithëpërfshirëse për të trajtuar të gjitha aspektet e informalitetit dhe të vendosë një monitorim të rregullt të informalitetit dhe të zbatimit të strategjisë.

Qeverisja ekonomike

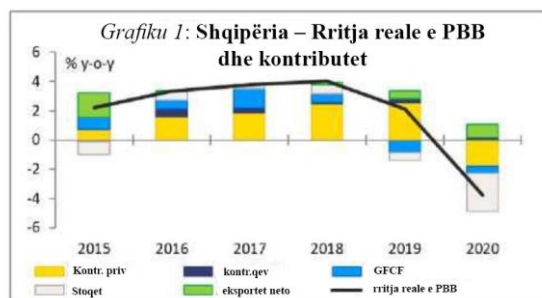
Borxhi dhe deficitit publik i Shqipërisë u rritën ndjeshëm për shkak të pandemisë COVID-19 në vitin 2020 dhe pritet të mbeten në nivele të larta në vitin 2021. Në përgjigje të goditjes së dyfishtë nga tërmeti i nëntorit 2019 dhe pandemia, buxheti i vitit 2020 u ndryshua katër herë dhe rezultoi në një rritje të madhe të borxhit dhe deficitit. Në vitin 2020, qeveria shpalli gjendjen e jashtëzakonshme dhe zbatoi klauzolën e shpëtimit të ligjit¹¹ organik të buxhetit, për të lejuar rritjen e raportit të borxhit ndaj PBB-së dhe të deficitit. Në korrik 2021, qeveria ndryshoi për të tretën herë me akt normativ buxhetin e vitit 2021 për të rritur kryesisht shpenzimet kapitale dhe deficitin, zgjati zbatimin e klauzolës së shpëtimit në vitin 2021 pa zgjatur gjendjen e jashtëzakonshme dhe shtyu rregullin e ri të bilancit parësor për 2024.

¹¹ Ligji organik i buxhetit kërkon në rrethana normale një ulje vjetore të raportit të borxhit ndaj PBB-së deri në 45%.

Për të mbuluar nevojat e rritura të financimit të jashtëm dhe buxhetor, duke përfshirë mbështetjen e shpejtë, por të moderuar të lidhur me pandeminë për biznesin dhe familjet, qeveria kërkoi dhe mori mbështetje financiare nga FMN (174 milionë euro nga Instrumenti i Financimit të Shpejtë) dhe nga BE-ja. BE disbursoi këstin e parë prej 90 milionë eurosh nga 180 milionë euro të ndihmës makrofinanciare më 31 mars 2021 (kësti i dytë mund të kërkohej pas plotësimit të kushteve të politikës përpara nëntorit 2021). Përveç kësaj, Shqipëria emtoi një eurobond prej 650 milionë euro në qershor 2020 dhe po përgatit vendosjen e një eurobondi tjetër prej 500 milionë euro në vitin 2021. Shqipëria ka zbatuar pjesërisht udhëzimet e politikave të dakorduara bashkërisht në Dialogun Ekonomik dhe Financiar të majit 2020 ndërmjet BE-së dhe Ballkanit Perëndimor dhe Turqisë.

Stabiliteti makroekonomik

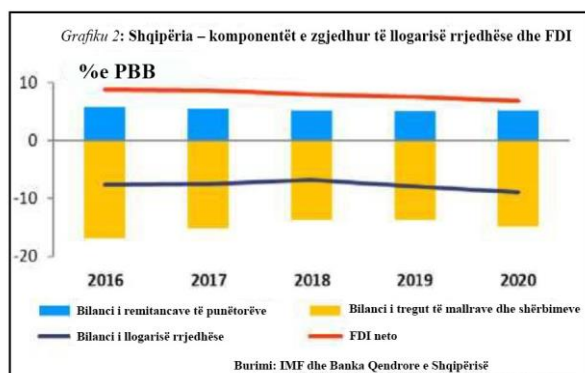
Ekonomia u tkurr me 3.84% në vitin 2020 në vazhden e krizës COVID-19, më pak se sa ishte parashikuar fillimisht. Rritja ekonomike ishte mesatarisht 3.1% në 2015-2019, e nxitur nga eksportet - në veçanti turizmi, dhe nga konsumi privat, i nxitur nga rritja e punësimit në sektorin e lulëzuar të shërbimeve, por edhe në prodhim. Në vitin 2020, pandemia goditi këta nxitës të rritjes dhe konsumi privat ra me 2.3%. Eksportet dhe importet ranë ndjeshëm përkatësisht me 25.6% dhe 20%, kryesisht për shkak se kufizimet e udhëtimeve ndërkombëtare shkaktuan humbje të mëdha në turizëm. Megjithatë, ekonomia u tregua më elastike sesa pritej fillimisht për shkak të rritjes së bujqësisë, rindërtimit pas tërmetit dhe rritjes së rolit të turizmit rajonal, si dhe mbështetjes në kohë për biznesin dhe familjet. Një rimëkëmbje e moderuar që filloi në gjysmën e dytë të 2020, u forcua në vitin 2021 në 5.5% rritje të PBB-së në tremujorin e parë, mbështetur nga prodhimi i lartë i

energjisë hidroelektrike, ndërtimi dhe rimëkëmbja e prodhimit. Treguesit afatshkurtër sinjalizojnë se një rikthim i shërbimeve të lidhura me turizmin, në përgjigje të kërkesës së fortë nga turistët rajonalë dhe vendas, përforcoi rimëkëmbjen në tremujorin e dytë.

Mbështetja e politikës fiskale dhe monetare kufizoi ndikimin social dhe ekonomik të pandemisë COVID-19 dhe shpenzimet e rindërtimit pas tërmetit kanë ndihmuar

rimëkëmbjen ekonomike që nga gjysma e dytë e vitit 2020. Qeveria dhe banka qendrore ndërmorën veprime të shpejta, duke përfshirë financimin dhe likuiditetin mbështetje ekuivalente me 2.65% të PBB-së, për të mbështetur biznesin, familjet dhe sektorin e shëndetësisë, e cila zbuti ndikimin e COVID-19 në tregun e punës dhe ruajti stabilitetin e sektorit makroekonomik dhe financiar. Banka e Shqipërisë (BSH) uli normën e saj rekord të ulët të politikës nga 1% në 0.5% në mars 2020 dhe i dha likuiditet ekonomik. Një rikuperim i moderuar u mbajt në gjysmën e dytë të 2020, i mbështetur nga rritja e shpenzimeve publike për rindërtimin dhe rikuperimin e eksporteve. PBB-ja për frymë (në barazinë e fuqisë blerëse) u rrit nga 29% e mesatares së BE-së në 2016 në 31% në 2019. Kjo ende përfaqëson një normë shumë të ngadaltë të konvergjencës.

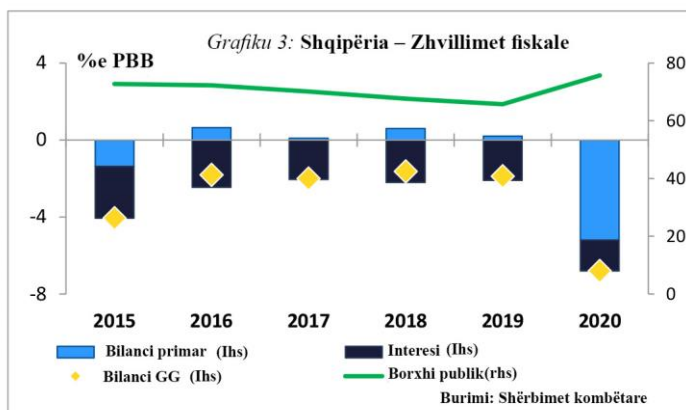
Rënia e eksporteve të shërbimeve dhe e remitancave zgjeroi ndjeshëm deficitin tashmë të lartë të llogarisë rrjedhëse në vitin 2020, i cili u financua pjesërisht nga flukset hyrëse të investimeve të portofolit. Në 2015-2019, eksportet në rritje të shërbimeve dhe remitancat

ndihmuan që deficitin e llogarisë rrjedhëse të zvogëlohej nga mesatarisht 10.9% e PBB-së në periudhën pesëvjeçare 2010-2015 në një mesatare prej 7.6% në periudhën 2015-2019. Pas rënies së eksporteve të shërbimeve (d.m.th. turizmit), rënies së të ardhurave të punëtorëve afatshkurtër jashtë

vendit dhe uljes së remitançave nga jorezidentët, ajo u zgjerua në 8.9% e PBB-së në 2020 dhe 9.5% e PBB-së në tremujorin e parë të 2021. Flukset hyrëse të investimeve të huaja direkte (IHD) tashmë filluan të binin nga kulmi i tyre mbi 8% të PBB-së në periudhën 2013-2018 në 7.5% të PBB-së në 2019 për shkak të përfundimit të disa projekteve të mëdha energjetike, përpara se të binin në 6.9% të GDP në 2020. Në pesë vitet e fundit, IHD financuan plotësisht deficitin e llogarisë rrjedhëse, por në vitin 2020, flukset hyrëse të kapitalit borxhkrijues (përfshirë eurobondin sovran prej 650 milionë euro të emetuar në qershor 2020) kontribuan në financimin e saj.

Borxhi i jashtëm u rrit, por rezervat valutore dhanë një mbrojtje të mjaftueshme dhe kursi i këmbimit mbeti i qëndrueshëm. Borxhi i jashtëm, i përbërë kryesisht nga borxhi afatgjatë i qeverisë, u rrit nga 60% në 65.8% të PBB-së në vitin 2020 dhe pritët të rritet sërish pasi qeveria po përgatit një vendosje të re prej 500 milionë euro në 2021 dhe njoftoi vendosjet vjetore të eurobonove në të ardhmen. Rezervat valutore u ulën lehtë në 3.9 miliardë euro në qershor 2021, ekuivalente me 7.5 muaj importe dhe vazhduan të ofrojnë një mbrojtje të përshtatshme kundër goditjeve negative. Pavarësisht një zhvlerësimi jetëshkurtër në fillim të pandemisë COVID-19, që shkaktoi një ndërhyrje të përkohshme nga banka qendrore, kursi i këmbimit të lekut shqiptar humbi vetëm rreth 0.6% të vlerës së tij ndaj euros në vitin 2020, por u rikthye në tremujorin e dytë të vitit 2021 në trendin e tij para 2020 të vlerësimit të vazhdueshëm që nga viti 2016.

Inflacioni u rrit pak, por mbeti shumë poshtë objektivit dhe banka qendrore mbajti qëndrimin e saj shumë akomodues, të pandryshuar që nga marsi 2020. Inflacioni vjetor ishte mesatarisht 1.7% gjatë pesë viteve të fundit, por u rrit pak nga 1.4% në 2019 në 1.6% në 2020, kryesisht për shkak të rritjes së çmimeve të ushqimeve, por ra sërish në gjysmën e parë të 2021 në 1.4%. Kuadri i politikës monetare dhe të kursit të këmbimit nuk ka ndryshuar. BSH, e cila operon me një regjim që ka target inflacionin (aktualisht 3%) të shoqëruar me një kurs këmbimi të

ndryshueshëm, mbajti të pandryshuar qëndrimin e saj shumë të qetë të politikës që nga marsi 2020, në funksion të ndikimit të vazhdueshëm ekonomik të pandemisë dhe hendekut të madh ndaj inflacionit.

Humbja e lartë e të ardhurave dhe shpenzimet e jashtëzakonshme çuan në rritjen e raporteve të deficitit fiskal dhe borxhit publik në vitin 2020, duke fshirë fitimet e përpjekjeve disavjeçare për konsolidimin fiskal. Në vitin 2020, shpenzimet e larta kapitale për rindërtimin

pas tërmetit dhe për projektet e tjera infrastrukturore (+35,9% nga viti në vit) përveç masave mbështetëse të lidhura me pandeminë, e shtynë raportin e shpenzimeve nga mesatarja 29% e PBB-së midis 2015 dhe 2019 në 33.2% të PBB-së. Të ardhurat¹² tatimore performuan mirë nga viti 2016 në 2018, por rritja e tyre tashmë kishte ngecur në 2019, përpara se të binte me 6.5% nga viti në vit në vitin 2020, gjë që bëri që raporti i të ardhurave tatimore të bjerë në 24.6% të PBB-së, nga mesatarja prej 25.4% të PBB-së në 2016-2019. Deficiti fiskal mbeti nën 2% të PBB-së në 2016-19, mbështetur nga rritja e të ardhurave dhe ulja e shpenzimeve për interesa. Raporti i borxhit publik u ul në mënyrë të moderuar, por të vazhdueshme, nga 72,7% në 2015 në 65,8% në fund të 2019.

Planet për konsolidimin fiskal dhe zgjerimin e rekomanduar të bazës tatimore janë shtyrë. Në vitin 2020, deficitin fiskal u ngjiti në 6.8% të PBB-së dhe, së bashku me garancitë publike prej 3.1% të PBB-së, e çuan raportin e borxhit në 76.1% të PBB-së. Tendenca në rënie e borxhit të jashtëm publik u ndryshua gjithashtu pasi u rrit në 36.1% të PBB-së në 2020 nga 30.4% në 2019. Në gjysmën e parë të 2021, të ardhurat tatimore të rikuperuara me 20% ndihmuan në ngadalësimin e rritjes së borxhit dhe deficitit, pavarësisht rritjes së shpenzimeve prej 10% krahasuar me gjysmën e

¹² Përfshirë kontributet e sigurimeve shoqërore.

parë të 2020. Kuadri fiskal afatmesëm 2021-2023, i cili u dorëzua për herë të parë në tetor 2020, fillimisht parashikonte një ulje të konsiderueshme të borxhit dhe deficitit duke filluar nga viti 2022, mbështetur nga një rregull i ri fiskal që kërkon që bilanci primar të jetë zero ose pozitiv duke filluar nga viti 2023. Megjithatë, për shkak të amendamentit buxhetor të korrikut 2021, i cili rriti objektivin e deficitit për vitin dhe shtyu zbatimin e rregullit të bilancit primar për në vitin 2024, plani afatmesëm i konsolidimit fiskal mund të jetë vjetëruar, megjithëse nuk është përditësuar. Strategjia afatmesme e parashikuar e të ardhurave u shty dhe rritja e pragut të regjistrimit të TVSH-së në vitin 2021 ngushton bazën tatimore në vend që ta zgjerojë atë.

Risqet fiskale vazhdojnë, por monitorimi i tyre është përmirësuar, ndërsa reformat në menaxhimin e investimeve publike kanë ngecur. Që nga viti 2019, një deklaratë e riskut fiskal ka shoqëruar propozim-buxhetin. Shtrirja e tij u zgjerua gradualisht për të mbuluar edhe partneritetet publike private (PPP). Megjithatë, pavarësisht trajnimeve dhe asistencës së vazhdueshme për të përmirësuar menaxhimin e investimeve publike, reformat institucionale të dakorduara prej kohësh, si unifikimi i procesit të përzgjedhjes dhe miratimit të projekteve të investimeve publike, nuk u zbatuan. Si rezultat, disa fusha të investimeve publike, përfshirë fondet e rindërtimit, nuk i nënshtrohen kriterëve të zakonshme të vlerësimit dhe rregullave të prokurimit. Shtimi i nevojshëm i personelit në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë për zbatimin e këtyre detyrave të rëndësishme është ende në pritje dhe në përgjithësi efikasiteti i rritjes së madhe të shpenzimeve për investime tregon pak përmirësim.

Duke marrë parasysh hapësirën e kufizuar të politikës fiskale dhe monetare, përzierja e politikës makroekonomike në përgjigje të goditjes së dyfishtë ka qenë e përshtatshme. Rritja e shpenzimeve ishte në kohë dhe e matur, por niveli i lartë i borxhit kufizon rëndë hapësirën fiskale për të përballuar goditjet në të ardhmen e afërt. Zbutja e mëtejshme nga BSH-së e pozitës së politikës monetare tashmë të lirshme në mars 2020 ishte e përshtatshme për shkak të aktivitetit të dobët ekonomik dhe normës së vazhdueshme të inflacionit nën nivelin e synuar. Sigurimi i tij i likuiditetit dhe ndërhyrja e përkohshme në tregun e parasë mbështetën stabilitetin financiar dhe të jashtëm. Përzierja e politikave makro-fiskale në përgjigje të pandemisë dhe nevojave për rindërtim pas tërmetit ka qenë përgjithësisht e përshtatshme dhe mbështetëse për stabilitetin ekonomik.

Funksionimi i tregjeve të produkteve

Mjedisi biznesit

Dixhitalizimi në rritje i shërbimeve publike ndihmon në uljen e barrës administrative mbi bizneset, si dhe korrupsionin dhe informalitetin. Shqipëria ka vijuar të lehtësojë procedurat e regjistrimit dhe licencimit të biznesit nëpërmjet portalit të qeverisjes elektronike. Pagesat e taksave online reduktuan mundësitë për korrupsion p.sh. duke pasur më pak takime kokë më kokë me zyrtarët tatimorë. Banka e Shqipërisë hoqi dorë nga tarifat për transaksionet bankare në shtëpi dhe qeveria pagoi fondet e ndihmës për krizën, mundësisht në llogaritë bankare për të reduktuar lëvizjet dhe kontaktet gjatë pandemisë. Të dyja çuan në një rritje të shërbimeve financiare online dhe përfshirjes financiare, të cilat zakonisht ndihmojnë në uljen e informalitetit. Zbatimi i faturimit elektronik ("Fiskalizimi") në vitin 2021 e përforcon këtë zhvillim. Megjithatë, ekonomia joformale mbetet e madhe – vlerësohet se përbën rreth një të tretën e PBB-së¹³.

Progresi në përmirësimin e sigurisë ligjore për bizneset ka qenë i përzier, ndërkohë që shqetësimet për zbatimin efektiv të legjislacionit dhe strategjive vazhdojnë. Miratimi i Ligjit të ri të Unifikuar për Investimet, i cili është shtyrë nga viti 2020 në 2021, ka bërë që përmirësimi i pritshëm i sigurisë juridike të investitorëve është vonuar. Legjislacioni zbatues për Ligjin e Falimentimit ka përfunduar në vitin 2020 dhe Agjencia Kombëtare e Falimentimit është plotësisht funksionale. Zbatimi i strategjisë së mëparshme të zhvillimit të investimeve të biznesit (BIDS), e cila zgjati deri në vitin 2020, përparoi vetëm ngadalë dhe shumica e anketave të biznesit tregojnë se

¹³ IMF 2019, WP 19/278, "Shpjegimi i ekonomisë në hije në Evropë: madhësia, shkaqet dhe opsionet e politikave" vlerëson ekonominë në hije në vitin 2016 në Shqipëri ndërmjet 28% dhe 30% në varësi të modelit.

reformat janë ngadalësuar në 2-3 vitet e fundit. Ministria e Financave dhe Ekonomisë po zhvillon një ofertë të re për 2021-2025, e cila do të ofrojë bazën për mbështetjen e qeverisë ndaj NVM-ve dhe investimeve. Bizneset theksuan problemet¹⁴ në gjetjen e stafit të kualifikuar dhe ende e konsideronin korrupsionin dhe informalitetin (pavarësisht rënies së perceptuar të këtij të fundit) si të përhapura. Shqetësime të tjera kryesore të ngritura nga komuniteti i biznesit përfshijnë dështimin për të zbatuar legjislacionin në mënyrë efektive, ndryshimet ad hoc rregullatore dhe tatimore, dhe përdorimin e diskutueshëm të procedurave të prokurimit publik. Ritmi i rritur i rimbursimeve të TVSH-së nga administrata tatimore ndihmon pozicionin e likuiditetit të bizneseve të vogla, por pagesa e rimbursimeve të mëdha të TVSH-së me këste, pa interes, cenon besueshmërinë e administrimit të të ardhurave.

Ndikimi i shtetit në tregjet e produkteve

Për të menaxhuar ndikimin e COVID-19, qeveria siguroi rreth 2.6% të PBB-së për të mbështetur bizneset, familjet dhe sektorin e kujdesit shëndetësor në vitin 2020. Kjo përfshin pagat minimale të disbursuara për 38 993 biznese të vogla dhe të vetëpunësuar, të prekur nga mbyllja 3-mujore, grante të njëpasnjëshme për 172 890 punëtorë të shkurtuar të bizneseve të vogla në sektorë të prekur nga kufizimet e vazhdueshme të lëvizshmërisë (p.sh. turizmi) dhe përfitime të dyfishta për 60 788 familje përfituese të ndihmës ekonomike ose të papunë të regjistruar përpara masave të bllokimit. Qeveria inkurajoi personat e punësuar joformalisht të regjistroheshin në mënyrë që të merrnin mbështetje nga politikat aktive të tregut të punës. Gjithashtu, qeveria u dha likuiditet bizneseve në formën e garancive sovraane, sipas të cilave deri në mars 2021 u kontraktua ekuivalenti i 1% të PBB-së nëpërmjet 850 kredive nëpërmjet 12 bankave në Shqipëri. Qeveria dha gjithashtu shtyrje ose lehtësim të pagesave të tatimit mbi fitimin dhe të ardhurat e korporatave për biznesin e prekur në vitin 2020. Ministria e Financave dhe Ekonomisë publikoi kushtet e pranueshmërisë për mbështetjen dhe ecurinë e disbursimit. Aplikimet u proceduan përmes kanaleve të vendosura institucionale dhe bizneset e paprekura dhe individët me të ardhura të larta u përjashtuan nga mbështetja.

Gjurma e shtetit në ekonomi dhe nivelet e raportuara të ndihmës shtetërore janë relativisht të ulëta, por raportimi jo i plotë e bën të vështirë vlerësimin e efekteve në konkurrencë. Sipas llogarive të sektorit të sapokrijuar, pjesa e sektorit publik në vlerën e shtuar bruto të ekonomisë ishte rreth 11% në 2017. Punësimi¹⁵ në sektorin publik u ul nga 16.3% e punësimit total në 2014 në 14.3% në 2017 dhe u rrit përsëri nga atëherë në një 15.8% në qershor 2021. Në vitin 2019, Shqipëria raportoi rritje të ndihmës shtetërore në 0.3% të PBB-së. Kjo ndoshta është nën raportuar, duke pasur parasysh mungesën e kapaciteteve dhe pavarësisht së Komisionit të Ndihmës Shtetërore. Pjesa më e madhe e mbështetjes synonte promovimin e punësimit, turizmin dhe kërkimin në formën e përjashtimit nga taksat, shtyrjes së taksave, uljes së normës së taksave dhe zbritjes së kontributit të sigurimeve shoqërore. Korporata Shqiptare e Investimeve, e cila zotërohet dhe financohet nga shteti për të zhvilluar projekte investimi me interes publik, u krijua në korrik 2020.

Privatizimi dhe ristrukturimi

Janë rreth 170 njësi ekstrabuxhetore dhe korporata publike të cilave u mungon mbikëqyrja efektive dhe mbështetja e tyre në financimin e shtetit paraqet rreziqe fiskale. Duke përdorur metodologjinë ESA 2010, Instituti i Statistikave dallon 154 njësi ekstrabuxhetore të pushtetit qendror dhe vendor (rregullatorë, universitete, klube futbolli, rreth 24 prodhues mallrash, shoqëri ujësjellës kanalizime dhe depozitim mbetjesh) dhe 16 korporata publike jofinanciare (4 në sektorin e energjisë dhe minierave, posta, portet dhe tregjet e frutave) dhe 1 korporatë financiare publike. Shqipëria e ka shtrirë monitorimin e përmirësuar të risqeve fiskale nga ndërmarrjet shtetërore në sektorin e energjisë në shoqëritë e ujësjellës kanalizimeve të qeverisjes vendore. Në përputhje me planin kombëtar të privatizimit 2017-2020, në vitin 2020 u privatizuan 12 asete për një vlerë totale

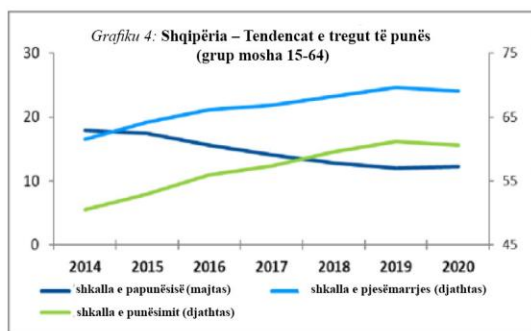
¹⁴ Shqipëri – vëzhgimi i ndërmarrjeve 2019; www.enterprisesurvey.org.

¹⁵ Si pjesë e punësimit total të moshave 15-64 vjeç sipas AFP (INSTAT).

prej rreth 5.7 milionë euro, përmes procedurave të ankandit publik, duke i dhënë përparësi ish-pronarëve për blerjen e aseteve.

Funksionimi i tregut financiar

Stabiliteti financiar

Injektimet e likuiditetit dhe toleranca rregullatore mbështetën stabilitetin e sektorit financiar gjatë krizës. Në funksion të ndikimit të pandemisë COVID-19, BSH lehtësoi përkohësisht shtyrjen e kësteve të kredisë midis marsit dhe gushtit 2020 dhe zgjati përdorimin e rregullave të relaksuara të sigurimit dhe ristrukturimit të kredisë deri më tani deri në mesin e 2021.

Këto rregulla zbatohen edhe nga sektori financiar jobankar i vogël por në rritje prej rreth 32 institucioneve¹⁶. Raporti i kredive me probleme ndaj totalit të kredive mbeti i qëndrueshëm në vitin 2020 dhe ra lehtësisht në 7.8% në maj 2021, por ai mbetet i ndikuar nga përjashtimet rregullatore. Në përgjithësi, sektori bankar e mbylli vitin 2020 me 15% fitime më të ulëta se 2019 (kthimi nga kapitali ra në 10.7%) dhe raportet e mjaftueshmërisë së kapitalit dhe likuiditetit të sektorit bankar ranë përkatësisht me 1pp në 18.1% dhe 3.5pps në 12%. tremujori i parë 2021 krahasuar me vitin 2020. Testet e stresit të BSH-së në fund të vitit 2020 konfirmuan qëndrueshmërinë e sektorit bankar ndaj goditjeve makroekonomike dhe të likuiditetit për 2021/22, por ekspozimin relativisht të madh të bankave ndaj letrave me vlerë të qeverisë (mesatarisht 25% të aktiveve të tyre) dhe ndaj dhe depozitat në euro (ndonëse zvogëlohen në pak nën 50% të totalit), vazhdojnë të përbëjnë rrezik për sektorin bankar.

Akses në financë

Kushtet e favorshme të financimit, përmirësimi i sistemeve të pagesave dhe rritja e besimit në sektorin bankar kanë përmirësuar aksesin në financa. Kredia për sektorin privat¹⁷ u rrit me 7.7% si në 2019 ashtu edhe në 2020, duke rritur raportin mesatar të kredisë ndaj PBB-së nga 34% në 2019 në një ende të ulët 37.8% në 2020, pjesërisht për shkak të emëruesit më të ulët të PBB-së. Krahas kushteve të favorshme të financimit dhe rregullave të relaksuara të provizionimit dhe ristrukturimit të kredisë, skemat e garancisë sovrane, rritja e peshës së bankave vendase në totalin e kapitalit¹⁸ të sistemit bankar dhe rritja e besimit të publikut në sistemin financiar kanë ndihmuar ecurinë e kreditimit. Shqipëria ka vazhduar të përafrojë legjislacionin e saj me Direktivat e BE-së për instrumentet financiare, sistemet e pagesave dhe kundër pastrimit të parave (shih kapitullin 4). Ligji i ri për tregun e kapitalit, i miratuar në maj 2020 (shih kapitullin 9), kontribuon në zhvillimin dhe integritetin e tregut shumë të vogël të kapitalit, i cili ende nuk ofron kanale alternative financimi për biznesin.

Funksionimi i tregut të punës

Pas vitesh përmirësime të vazhdueshme në shkallën e pjesëmarrjes, punësimit dhe papunësisë, të gjithë treguesit e tregut të punës u përkeqësuan në vitin 2020, por mbetën më të mirë se nivelet e vitit 2018. Rritja e qëndrueshme e punësimit mesatarisht 3.7% në periudhën 2015-2019 ndihmoi në uljen e shkallës së papunësisë (15-64) nga 17.5% në një rekord të ulët 12%. Rritja e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore (nga 64.2% në 2015 në 69.6% në 2019 për grupmoshën 15-64 vjeç) ka nxitur rritjen e ofertës së punës, pavarësisht nga një rënie e popullsisë në moshë pune

¹⁶ Përfshirë 11 kompani sigurimesh, 5 fonde investimi dhe 3 fonde pensioni me pjesëmarrje në totalin e aktiveve të sektorit financiar prej 7,5 % në 2019.

¹⁷ Rritja mesatare vjetore e rregulluar për kreditë e fshira dhe ndikimet e kursit të këmbimit.

¹⁸ Pjesa e kapitalit të bankave vendase në totalin e aktiveve të sektorit bankar u rrit nga 21,6 % në 2019 në 31 % në shkurt 2021, pjesërisht për shkak se pjesa e bankave të BE-së në treg u ul më tej me largimin e bankës së fundit greke në vend (Alpha banka).

për shkak të niveleve më të ulëta të lindshmërisë dhe emigrimit. Që nga viti 2018, rënia e popullsisë në moshë pune u përshpejtua duke arritur pothuajse 1% në vitin 2020, ndërsa popullsia totale ra me 0.6%.

Në vazhden e pandemisë COVID-19, shkalla e papunësisë u rrit vetëm pak në vitin 2020, me 0.2 pikë përqindjeje nga viti në vit, pjesërisht për shkak të masave mbështetëse të qeverisë dhe pjesërisht për shkak se rënia prej 1.9% e punësimit u shoqërua me pjesëmarrje më të ulët në tregu i punës (15-24) për shkak të numrit më të madh të punëtorëve të dekurajuar. Pas një rritjeje të fortë në tremujorin e parë të 2021, shkalla e papunësisë u rikuperua në 12.1% në tremujorin e dytë, mbështetur nga rritja e fortë e punësimit publik. Krahësuar me vitin 2019, punësimi është ulur me 2.8% në bujqësi, 5.3% në shërbime dhe 0.5% në industri në vitin 2020.726.5%. Hendeku midis përqindjeve të pjesëmarrjes së burrave dhe grave mbeti në vitin 2020 i pandryshuar nga viti 2019 në 15,9 pikë përqindjeje, por u rrit pak në gjysmën e parë të 2021.

Rritja nominale e pagave në vitin 2020 u ngadalësua me 1 pp. në 2.7%, pasi indekset e pagave në shumicën e sektorëve ranë (megjithëse të dhënat mund të ndikohen nga praktikat informale). Rritja e pagave nominale u ngadalësua më fuqishëm nga tremujori i tretë i 2020-ës dhe rritja mesatare vjetore e pagave reale ra në 1.1%, më pak se gjysma e normës së rritjes 2019. Praktika e nënshkrimit të pagave në kontrata duket se është rritur vitet e fundit, sipas një sondazhi¹⁹, në të cilin pothuajse gjysma e të anketuarve shqiptarë ose nuk kishin kontratë të shkruar ose kishin një pagë më të ulët në kontratën e tyre zyrtare nga ajo që marrin në të vërtetë. Punësimi informal vlerësohet në 32.2% të punësimit²⁰ në sektorin jobujqësor, por kapaciteti i ulët i drejtorive të inspektimit të punës lejoi vetëm një inspektim të rreth 7% të kompanive dhe vetëm 5% e tyre u gjobitën në vitin 2019²¹.

2.3.2. Kapaciteti për të përballuar presionin konkurrues dhe forcat e tregut brenda Bashkimit

Shqipëria ka bërë **njëfarë progresi** dhe ka **një farë niveli përgatitjeje** në kapacitetin e saj për të përballuar presionin konkurrues dhe forcat e tregut brenda BE-së. Infrastruktura e energjisë dhe transportit, përdorimi i komunikimit dixhital si dhe rezultatet e arsimit janë përmirësuar, por mbeten boshllëqe të konsiderueshme në nivelet rajonale dhe evropiane. Konkurrueshmëria e Shqipërisë pengohet nga mungesa e njohurive sipërmarrëse dhe teknologjike, nivele të konsiderueshme informaliteti, nevoja të paplotësuara për investime në kapitalin njerëzor dhe fizik dhe shpenzime të ulëta për Kërkim dhe Zhvillim. Boshllëqet e rëndësishme paraekzistuese të aftësive dhe arsimit ndoshta janë zgjeruar për shkak të bllokimeve të lidhura me COVID-19 dhe mësimin në distancë. Integrimi rajonal dhe eksportet u rritën por mbetën nën potencial. Mungesa e produktit dhe diversifikimi gjeografik i eksporteve shtojnë cenueshmërinë e Shqipërisë ndaj goditjeve të jashtme.

Meqenëse rekomandimet e vitit 2019 për të përmirësuar konkurrencën dhe për të mbështetur rritjen afatgjatë janë zbatuar vetëm pjesërisht, në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet të:

- të zhvillojë një Plan Implementimi të Garancisë së Rinisë dhe mjete të institucionalizuara për të monitoruar nevojat për aftësi në tregun e punës;
- të krijojë mekanizma efektivë të konsultimit me bizneset dhe partnerët socialë dhe rritjen e shërbimeve mbështetëse të biznesit për të përmirësuar aksesin në financa dhe njohuritë e sipërmarrjes;
- të riorientojë përbërjen e shpenzimeve publike drejt zhvillimit të kapitalit njerëzor dhe inovacionit, dhe të stimulojë lidhjen ndërmjet bizneseve inovative dhe akademisë.

Arsimi dhe inovacioni

¹⁹ Përmbledhje e politikave SELDI nr. 11, nëntor 2020, Ekonomia e fshehur në Ballkanin Perëndimor 2020: Tendencat dhe opsionet e politikave.

²⁰ ILO 2021: Vështrim i përgjithshëm i ekonomisë informale në Shqipëri, bazuar në të dhënat e anketës së fuqisë punëtore 2019.

²¹ Konkurrueshmëria e OECD në Evropën Juglindore 2021.

Numri i të diplomuarve në arsimin e lartë u rrit, por progresi në formimin profesional është i kufizuar dhe financimi për arsimin dhe kërkimin mbeti i ulët. Përqindja e të diplomuarve universitarë midis grupmoshës 25-29 vjeç është rritur jashtëzakonisht gjatë dekadës së fundit, në 40.8 % në 2019, por tranzicioni në tregun e punës mbetet sfidues. Shqipërisë i mungojnë mjetet për të monitoruar rregullisht nevojat për aftësi të tregut të punës, ndaj kurrikulat nuk janë përshtatur mirë me kërkesat e biznesit dhe mospërputhjet e aftësive vazhdojnë. Ndonëse ndërmarrjet e mesme dhe të mëdha e renditën fuqinë punëtore të arsimuar jo adekuat si të tretin nga tre pengesat ²² kryesore të biznesit, ato nuk janë në gjendje të absorbojnë numrin në rritje të të diplomuarve.

Përqindja e kompanive që investojnë në Kërkim dhe Zhvillim (rreth 18%) ishte e dyta më e ulëta në rajon ²³ dhe 0.03% e PBB-së shpenzimet publike për kërkimin mbetën të pamjaftueshme për të forcuar lidhjen midis biznesit dhe akademisë. Në të njëjtën kohë, përqindja e të rinjve që nuk janë në punësim, arsim apo trajnim (NEET) u rrit më tej në vitin 2020, si pasojë e krizës së shkaktuar nga COVID-19 (27.9% e moshave 15-29) 27.9, ndërsa Oferta e trajnimit profesional dhe arsimit përmirësues për të rinjtë dhe të moshës së mesme me arsim të ulët, oferta mbetet e kufizuar, e pafinancuar dhe jo tërheqëse. Një modernizim i kuadrit legjislativ për ofrimin e arsimit dhe trajnimit profesional (AFP) është në rrugën e tij, por zbatimi i reformave pengohet nga mungesa e personelit në Ministrinë përgjegjëse të Financave dhe Ekonomisë, si dhe në Agjencitë Kombëtare të sapokrijuara për Punësimi dhe Aftësitë (NAES) dhe për AFP dhe Kualifikime.

Kapitali fizik dhe cilësia e infrastrukturës

Nivelet e përgjithshme të investimeve ranë gjatë pesë viteve të fundit, por infrastruktura dixhitale u përmirësua. Investimet e përgjithshme në ekonomi në termat e formimit real të kapitalit fiks bruto (GFCF) ranë nga 24.5% e PBB-së në 2015 në 22.9% të PBB-së në 2020, për shkak të tkurrjes së rritjes reale të GFCF që nga viti 2019. Kjo ishte kryesisht për shkak të rënies së investimeve private nga 19.1% e PBB-së në 2015, në 17% në 2019, dhe 16% në 2020, dhe një nivel në rënie të hyrjeve të IHD-ve. Investimet publike vjetore, nga ana tjetër, mbetën përgjithësisht të qëndrueshme gjatë periudhës 2015-2019, mesatarisht 5.4% të PBB-së (përfshirë investimet e pushtetit vendor), por u hodhën në rreth 7.3% të PBB-së në 2020, kryesisht për shkak të pas tërmetit. rikonstruksioni i banesave dhe objekteve publike. Pavarësisht niveleve të vazhdueshme relativisht të larta të investimeve publike, infrastruktura e Shqipërisë mbeti nën nivelin e nivelit të rajonit. Nga ana pozitive, shpërndarja e ujit dhe energjisë elektrike përparoi dhe infrastruktura dixhitale u përmirësua, me një përqindje në rritje të familjeve që kishin akses në internet.

Reformat e rregullores së sektorit të energjisë përparuan dhe u ndërmorën hapat e parë drejt diversifikimit të përzierjes së energjisë. Që nga viti 2018, Shqipëria ka promovuar me sukses investimet në energjinë diellore për të filluar diversifikimin e përzierjes së saj energjetike, deri tani e dominuar nga hidrocentralet, e cila varet nga reshjet, një burim që parashikohet të bjerë, për shkak të ndryshimeve klimatike. Në maj 2020, Shqipëria amendoi Ligjin për Sektorin e Energjisë, i cili përmirësoi përputhjen me legjislacionin e BE-së për energjinë dhe lejoi ndarjen efektive të operatorit të sistemit të shpërndarjes së energjisë elektrike nga operatori i prodhimit. Rrjedhimisht, renditja e Shqipërisë në Indeksin e Tranzicionit të Energjisë u ngjiti nga e 52-ta në 2020-ën në vendin e 25-të të vitit 2021. Në shkurt 2021, Shqipëria miratoi një ligj të ri për Eficiencën e Energjisë dhe ka nisur hartimin e legjislacionit për certifikimin energjetik të ndërtesave. Megjithatë, Plani i tretë Kombëtar i Veprimit për Eficiencën e Energjisë ka skaduar pa u zbatuar plotësisht dhe mungon një strategji për rritjen e efikasitetit të energjisë industriale.

Struktura e sektorit dhe e ndërmarrjes

Gjatë pandemisë, kalimi në shërbime dhe prodhim ngeci dhe bujqësia dhe ndërtimi fituan një rëndësi relative. Edhe pse pesha relative e sektorit bujqësor në ekonomi ra nga pothuajse 19.8% e PBB-së në 2015 në 18.4% në 2019, ajo mbeti më e madhe se në të gjitha vendet e tjera të rajonit.

²² Banka Botërore/Banka Evropiane e Investimeve/OECD, Anketa e Ndërmarrjeve - Shqipëri (2019).

²³ INSTAT, Statistikat e bazuara në regjistrin e bizneseve 2020.

Në vitin 2020, bujqësia fitoi 1 pp. peshë për shkak të rritjes së saj dhe performancës së ulët të pothuajse të gjithë sektorëve të tjerë, ndërsa ndërtimi u rikuperua nga niveli i ulët i vitit 2019 në 9.2% të PBB-së. Rritja e peshës së shërbimeve ngeci në 48.5% të PBB-së, për shkak të tkurrjes së sektorëve të akomodimit, shërbimeve ushqimore dhe tregtisë me pakicë, dhe prodhimit humbi lehtësisht terren nga 6.3% në 2019 në 6.2% të PBB-së në 2020. Regjistri ²⁴ i bizneseve pasqyron këtë zhvendosje në një përqindje në rritje të prodhuesve të mallrave (për shkak të rritjes së regjistrimit të ndërmarrjeve bujqësore) dhe një rënie të përqindjes së prodhuesve të shërbimeve nga viti 2019 në 2020. Numri i përgjithshëm i ndërmarrjeve jobujqësore të regjistruara u ul lehtësisht me 0.4%.

Kontributi i NVM-ve në punësim dhe vlera e shtuar u rrit në vitin 2019. NVM-të përbëjnë 99,8 % të të gjitha ndërmarrjeve (1-249 punonjës), ndërsa ndërmarrjet e mëdha (250+ punonjës) përbëjnë vetëm 0,2%²⁵. Këto përqindje janë të njëjta me mesataren e BE-së, megjithëse pesha e ndërmarrjeve të mesme me 50-249 punonjës është pak më e lartë në Shqipëri sesa në BE. Në ndryshim nga BE-ja, NVM-të shqiptare zënë një peshë shumë më të madhe të punësimit (81.6% kundrejt 66.7%) dhe vlerës së shtuar (72.4% kundrejt 56.5%), në veçanti 37% e punësimit nga mikrondërmarrjet në Shqipëri (29.9% në BE). Mikrondërmarrjet janë kontribuesit më të mëdhenj të punësimit dhe përbëjnë pjesën më të madhe të punonjësve, veçanërisht në sektorët e akomodimit dhe ushqimit, si dhe sektorët e tregtisë, të cilët janë goditur më shumë nga pandemia COVID-19. Rëndësia e punësimit të këtyre sektorëve nuk përputhet me kontributin e tyre në investime, i cili është më i ulëti nga katër grupet e ndërmarrjeve, duke reflektuar fokusin e tyre sektorial, por duke treguar edhe produktivitetin e tyre të ulët dhe potencialin e rritjes. Megjithatë, kontributi i NVM-ve në punësim dhe vlerën e shtuar u rrit në vitin 2019 krahasuar me vitin 2018, ndërsa ndërmarrjet e mëdha kontribuan pozitivisht vetëm në investime. Ndërmarrjet vazhduan të rrisin përdorimin e tyre të internetit. Përqindja e bizneseve që përdorin mediat sociale për marketing u rrit me 7 pikë përqindje në 89.7%, por përdorimi i kompjuterit për proceset e brendshme të biznesit mbeti i ulët.

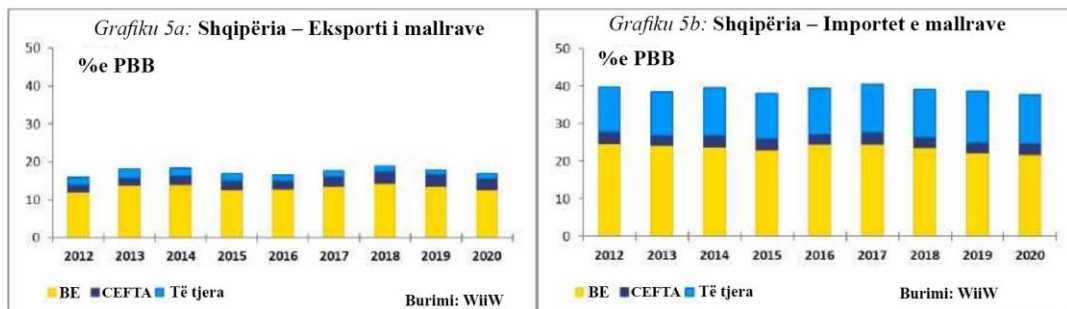
Integrimi ekonomik me BE-në dhe konkurrueshmëria e çmimeve

BE mbeti partneri kryesor tregtar dhe burimi i IHD-ve për Shqipërinë, por në përgjithësi tregtia dhe IHD-të ranë ndjeshëm për shkak të pandemisë COVID-19. Tendanca për tregtinë e përgjithshme ka rënë paksa që nga viti 2017, por pandemia shkaktoi një rënie të dukshme nga 77.1% e PBB-së në 2019 në 61.8% të PBB-së në 2020 (në terma realë). Pandemia e COVID-19 bëri që eksportet e mallrave të Shqipërisë drejt BE-së të bien me 11,4% në vitin 2020, rreth 2 pp më shumë se totali i eksporteve, ndërsa importet e mallrave nga BE ranë me 6,4%, 1 pp më pak se totali i importeve. Diferenca, pjesërisht për shkak të efekteve bazë, do të thotë se BE-ja thithi një peshë pak më të ulët të eksporteve të mallrave të Shqipërisë (74.7%, krahasuar me 76.3% një vit më parë), ndërsa pesha e saj në importet e Shqipërisë u rrit lehtësisht në 58%. Italia mbeti partneri më i madh tregtar i Shqipërisë në BE si për importet ashtu edhe për eksportet. Aksionet e tregtisë me vendet e CEFTA-s u rritën me 0.6 pps në 17.8% për eksportet dhe me 1 pp në 6.5% për importet, si dhe pesha e tregtisë me pjesën tjetër të botës u rrit gjithashtu, duke treguar të dyja një diversifikim gradualisht në rritje të partnerëve tregtarë. Kategoritë më të mëdha të eksportit të mallrave mbeten mallrat dhe mallrat e përpunuara me vlerë të shtuar të ulët si metalet, mineralet, këpucët dhe tekstilet. Baza e eksporteve mbetet e kufizuar dhe eksportet e shërbimeve vazhduan të dominojnë shitjet e huaja të Shqipërisë, duke zënë 79% të të gjitha eksporteve në vitin 2019. Të goditura nga ndikimi i pandemisë në udhëtime dhe turizëm, ato ranë me 34.5% nga viti në vit në 2020. Në vitin 2019 (të dhënat e 2020-ës jo ende të disponueshme), BE ishte destinacioni i 66% të eksporteve të shërbimeve të Shqipërisë dhe më shumë se gjysma e totalit të eksporteve në BE ishin shërbime. Pesha e BE-së në flukset hyrëse të IHD-ve të Shqipërisë u rrit në 2020 në 52,8 %, megjithë daljen e MB-së, dhe pjesa e saj në stoqet e IHD-ve u rrit në 54,9%. Për sa i përket ndryshimit vjetor, flukset

²⁴ INSTAT, Statistikat e bazuara në regjistrin e bizneseve 2020.

²⁵ INSTAT, Vëzhgimi Struktural i Ndërmarrjeve për vitin 2019, klasifikimi i madhësisë në përputhje me përcaktimin e BE-së, pa përfshirë aktivitetet bujqësore dhe të peshkimit.

e IHD-ve nga BE-ja ranë shumë më pak (-7,5 %) sesa flukset hyrëse të IHD-ve në pjesën tjetër të botës (-18,3%) në vitin 2020. Indeksi i kursit real efektiv të këmbimit (REER) i Shqipërisë Leku vazhdoi të mbiçmohet me 1.8% në vitin 2020 (3.5% në 2019) si dhe në gjysmën e parë të 2021,

kryesisht si rezultat i mbiçmimit nominal të lekut ndaj lirës turke dhe euros.

2.4. PROKURIMI PUBLIK, STATISTIKA, KONTROLI FINANCIAR

Kapitulli 5: Prokurimi publik

Rregullat e BE-së sigurojnë që prokurimi publik i mallrave, shërbimeve dhe punëve në çdo Shtet Anëtar është transparent dhe i hapur për të gjitha kompanitë e BE-së mbi bazën e mosdiskriminimit dhe trajtimit të barabartë.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në prokurimet publike. Është bërë **përparim i mirë**, veçanërisht duke miratuar ligjin e ri për prokurimin publik dhe strategjinë e prokurimit publik pas konsultimeve të gjera publike. Nevojiten përpjekje të mëtejshme për të përmirësuar përputhshmërinë me procedurat dhe për të parandaluar korrupsionin në ciklin e prokurimit. Rekomandimet e Komisionit nga viti 2020 u zbatuan kryesisht. Rekomandimi për kapacitet adekuat administrativ është reflektuar në strategjinë e prokurimit publik 2020-2023 dhe tani kërkon ndjekje.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- të miratojë legjislacionin e mbetur për zbatimin e ligjit të ri të prokurimit publik;
- të zhvillojë dhe zbatojë sistemin elektronik të menaxhimit të kontratave dhe regjistrin elektronik të ankesave për përmirësimin e monitorimit dhe transparencës;
- të sigurojë që kushtet e marrëveshjeve ndërqeveritare të lidhura me vendet e treta të jenë në përputhje me kërkesat e acquis të përfshira në MSA, veçanërisht në fushën e prokurimit publik.

Organizimi institucional dhe harmonizimi ligjor

Kuadri ligjor për prokurimin publik është kryesisht në përputhje me direktivat e BE-së të vitit 2004 për prokurimin publik dhe prokurimin e shërbimeve komunale, si dhe me dispozitat përkatëse administrative dhe buxhetore. Në dhjetor 2020, përafrimi i mëtejshëm i pjesshëm me direktivat e

BE-së për prokurimin publik të vitit 2014 u arrit nëpërmjet miratimit të një ligji të ri për prokurimin publik pas konsultimeve të gjera publike. Një pjesë e legjislacionit të nevojshëm dytësor mbetet për t'u miratuar për të siguruar zbatimin e ligjit të ri. Pas ligjit të ri për prokurimin e mbrojtjes dhe sigurisë të miratuar në prill 2020, aktet nënligjore u miratuan në dhjetor 2020, duke e përafëruar kështu kuadrin në këtë fushë me Direktivën përkatëse të BE-së. Ligji për koncesionet dhe partneritetet publiko-private (PPP) është pjesërisht në përputhje me Direktivën e BE-së për dhënien e kontratave koncesionare. Në përgjigje të situatës së Covid-19, procedurat e prokurimit u zhvilluan kryesisht sipas rregullave të procedurës konkurruese, procedurës së drejtpërdrejtë të dhënies së kontratës dhe procedurës së negociuar pa publikim paraprak së bashku me udhëzimet për shtyrjen ose anulimin e prokurimeve jo thelbësore. Korniza strategjike për prokurimin publik 2020-2023 u miratua në nëntor 2020 pas konsultimit publik.

Agjencia e Prokurimit Publik (APP) është enti qendror i prokurimit publik i mandatuar të propozojë masat rregullatore dhe të monitorojë respektimin e rregullave të prokurimit publik, dhe që nga ligji i ri, edhe të verifikojë përputhshmërinë e procedurave të anuluar dhe të monitorojë zbatimin e kontratës. APP gjithashtu u ofron autoriteteve kontraktore informacion, mbështetje dhe udhëzime. Stafi i saj mbetet në 44 vende, tre prej të cilave janë vakante.

Zbatimi dhe kapaciteti zbatues

Tregu i prokurimeve publike të Shqipërisë përfaqësonte rreth 9.4% të PBB-së në 2020 krahasuar me 4.8% në 2019. Rritja u ndikua kryesisht nga rindërtimi pas tërmetit dhe një rënie e PBB-së për shkak të ndikimit ekonomik të COVID-19. Në vitin 2020, numri mesatar i ofertave për tender ishte 2.57 krahasuar me 2.37 në 2019 dhe 3.05 në 2018. Planifikimi dhe përgatitja e procedurave të prokurimit publik janë përgjithësisht transparente, dhe parimet efikase dhe parashikimet e prokurimit publik publikohen rregullisht.

Ligji i ri i prokurimit publik, në përputhje me direktivat e BE-së, parashikon përdorimin e tenderit ekonomikisht më të favorshëm. Megjithatë, regjimi i thjeshtuar i prokurimit për shërbimet sociale dhe procedura e partneritetit të inovacionit ende kërkojnë miratimin e akteve nënligjore si dhe ngritjen e kapaciteteve në autoritetet kontraktore.

Të gjitha instrumentet ligjore dhe financiare të përdorura në fushën e prokurimeve publike dhe koncesioneve, përfshirë marrëveshjet ndërqeveritare të lidhura me vendet e treta për zbatimin e projekteve të përbashkëta, duhet të jenë në përputhje me parimet e transparencës, konkurrencës, trajtimit të barabartë dhe mosdiskriminimit.

Në monitorimin e dhënies dhe zbatimit të kontratave, pas monitorimit nga afër nga APP, numri i procedurave të negociuara pa publikim paraprak ka vijuar të bjerë në vitin 2020, pa marrë parasysh COVID-19 dhe rindërtimin (në 151, nga 192 në 2019 dhe 531 në 2018.). Në vitin 2020, numri i procedurave të prokurimit me negociim pa publikim paraprak lidhur me COVID-19 dhe rindërtimin pas tërmetit arriti në 191 dhe 74, përkatësisht, duke zënë përkatësisht 1.45% dhe 1.47% të vlerës së të gjitha prokurimeve në atë periudhë. Përdorimi i marrëveshjeve kuadër mbeti i lartë në numër (677 në 2020, krahasuar me 763 në 2019 dhe 627 në 2018) me rritje të mëtejshme në vlerë të prokuruar përmes marrëveshjeve kuadër (rreth 216 milionë euro në 2020, krahasuar me rreth 166 euro milionë në 2019 dhe rreth 86 milionë euro në 2018).

Shqipëria ka një portal qendror elektronik të prokurimit publik në të cilin publikon njoftimet e tenderëve dhe kontratave, si dhe informacione dhe udhëzime të tjera të rëndësishme. Përdorimi i portalit është i detyrueshëm, duke përfshirë edhe prokurimet me vlerë të ulët. Dokumentet standarde të tenderit për çdo lloj procedure dhe kontrate publikohen në faqen e APP-së, dhe regjistri i parashikimit të prokurimit përgatitet dhe postohet online.

Në fund të vitit 2020, regjistri i koncesioneve përmbante informacion për 226 PPP, dy prej të cilave ishin nënshkruar në vitin 2020. Edhe pse kërkohet me ligj, analiza e vlerës për paranë ende nuk kryhet sistematikisht përpara miratimit të të gjitha PPP-ve. Ministria e Financave dhe Ekonomisë bëri përpjekje për të vendosur monitorim dhe raportim të rregullt për PPP-të. Aftësitë teknike dhe

kapaciteti për të hartuar dhe vlerësuar koncesionet dhe PPP-të kërkojnë zhvillim të mëtejshëm.

APP aplikon një sistem monitorimi për të vlerësuar performancën e prokurimit, pajtueshmërinë e prokurimit dhe, që nga viti 2019, zbatimin e kontratave, me informacion të disponueshëm për 2,888 kontrata (krahasuar me 1,006 në 2019). Sistemi i monitorimit bazohet në një sërë treguesish të performancës. Ende ka nevojë për: (i) mbështetje të mëtejshme për autoritetet kontraktore; (ii) forcimi i sistemit të prokurimit elektronik; (iii) monitorimin e zbatimit të kontratës; dhe (iv) analiza e tendencave të tregut në prokurimin publik.

Autoriteteve kontraktore iu mungojnë **kapacitetet për të menaxhuar në mënyrë efektive proceset e prokurimit publik**. Në këtë drejtim, në vitin 2020 janë ofruar trajnime për më shumë zyrtarë në autoritetet kontraktore se në vitin paraprak (970 në 2020 krahasuar me 526 në 2019). Përputhshmëria është ende përgjithësisht e dobët, veçanërisht në procedurat më komplekse. Për sa i përket **integritetit dhe konfliktit të interesit**, APP ka nxjerrë udhëzime për deklarimin e konfliktit të interesit nga zyrtarët e prokurimit dhe ka miratuar një rregullore për parandalimin e konfliktit të interesit në ushtrimin e funksioneve publike në APP. Bazuar në një kampion më të vogël se në vitet e mëparshme, Institucioni i Kontrollit Shtetëror (KLSH) raportoi parregullsi në prokurimin publik, me një humbje të llogaritur në buxhetin e shtetit prej rreth 2.8 milionë euro (krahasuar me 13.9 milionë euro në 2019 dhe 9.4 milionë euro në 2018).

Sistemi efikas i ilaçeve

Kushtetuta dhe Ligji për prokurimin publik përmbajnë dispozita për të **drejtën e mjetit juridik**, të cilat kryesisht janë në përputhje me Direktivën për mjetet juridike. Sistemi i mjeteve juridike është lehtësisht i aksesueshëm për operatorët ekonomikë, pa diskriminim. Megjithatë, ankuesi duhet të paguajë një tarifë, e cila rimbursohet pasi ankesa të jetë pranuar plotësisht ose pjesërisht nga Komisioni i Prokurimit Publik (KPP). Për ankesat e refuzuara, tarifa transferohet në buxhetin e shtetit.

KPP është një organ i pavarur shqyrtues që merret me ankesat në lidhje me procedurat e prokurimit publik. Vendimet e tij mund të kundërshtohen në Gjykatën Administrative të Apelit. Ligji i ri i prokurimit publik ofron mundësinë e ankimimit në të njëjtën kohë pranë autoritetit kontraktor dhe KPP-së. Përpunimi i ankesave brenda afatit ligjor u përmirësua në vitin 2020 në 78% (krahasuar me 71% në 2019) me një numër më të vogël ankesash të pranuar (741, krahasuar me 1052 në 2019), por ende duhet të forcohet më tej. Një bazë elektronike e të dhënave për vendimet e KPP-së do të përmirësonte transparencën e sistemit të rishikimit.

Megjithëse procedura e ankimimit është kryesisht e vendosur, **kapaciteti** i KPP-së dhe Gjykatës Administrative për t'u marrë me një numër të madh ankesash duhet të përmirësohet më tej. Nuk ka kurse trajnimi të specializuara për prokurimin publik.

Kapitulli 18: Statistikat

Rregullat e BE-së kërkojnë që Shtetet Anëtare të jenë në gjendje të prodhojnë statistika të cilësisë së mirë në përputhje me parimet e Kodit të Praktikës së Statistikave Evropiane dhe të bazuara në pavarësinë profesionale, paanshmërinë, besueshmërinë, transparencën dhe konfidencialitetin. Janë parashikuar rregulla të përbashkëta për metodologjinë, prodhimin dhe shpërndarjen e informacionit statistikor.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** për statistikat. Është bërë **njëfarë progresi**, veçanërisht në përafrimin me standardet ESA 2010, publikimin më të shpejtë të statistikave dhe rritjen e transmetimit në Eurostat. Për sa i përket rekomandimit të vitit të kaluar, u siguroa emërimi i Drejtorit të Përgjithshëm të INSTAT-it dhe u përgatit plani i veprimt, megjithatë ai duhet të finalizohet dhe rekomandimet e tjera mbeten të vlefshme. Është miratuar Ligji për Regjistrimin e Popullsisë. Roli i Sistemit Kombëtar të Statistikave të Shqipërisë (INSTAT) u forcua më tej dhe

burimet e tij u përmirësuan; megjithatë, metodat e mbledhjes së të dhënave duhet të modernizohen dhe proceset e prodhimit statistikor duhet të përmirësohen. Komunikimi me palët e interesuara duhet të përmirësohet.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- të zbatojë Regjistrimin e Popullsisë dhe Banesave në përputhje me legjislacionin përkatës të BE-së dhe standardet ndërkombëtare;
- të finalizojë plan veprimin dhe buxhetin e detajuar të vlerësuar për regjistrimin e bujqësisë 2024;
- të zbatojë Ligjin e ndryshuar për Statistikat Zyrtare dhe të vazhdojë të përmirësojë rolin e tij si koordinator i statistikave kombëtare dhe të zgjerojë numrin e agjencive statistikore.

Për sa i përket **infrastrukturës statistikore**, ligji kombëtar i Shqipërisë për statistikat zyrtare është në përputhje me Kodin e Praktikës së Statistikave Evropiane dhe shumica e klasifikimeve janë në përputhje me standardet e BE-së. Statistikat e rishikuara Plani Vjetor 2020 dhe Plani Vjetor 2021 janë miratuar dhe vijon puna për zbatimin e programit 5-vjeçar të Shqipërisë për statistikat zyrtare për 2017-2021.

Instituti i Statistikave (INSTAT) vazhdoi ristrukturimin e tij organizativ pas ndryshimeve të vitit 2018 në ligjin kombëtar për statistikat zyrtare dhe emërimi i Drejtorit të Përgjithshëm të INSTAT-it ka përfunduar. Megjithatë, buxheti dhe personeli i INSTAT-it vazhduan të jenë të pamjaftueshëm për zbatimin e plotë të acquis të BE-së në fushën e statistikave. INSTAT duhet të vazhdojë të bëjë përpjekje të mëtejshme për të plotësuar vendet vakante të mbetura, për të zvogëluar qarkullimin e stafit dhe për të siguruar që stafi i tij të trajnohet për zhvillimet më të fundit statistikore.

Në **statistikat makroekonomike**, të dhënat vjetore dhe tremujore të PBB-së prodhohen sipas metodës së prodhimit dhe shpenzimeve, në çmimet e vitit aktual dhe të vitit të kaluar si dhe në vëllim të lidhur me zinxhir dhe të rregulluara sezonalisht. Tabelat e furnizimit dhe përdorimit dhe tabelat hyrëse-dalëse të prejardhura janë të harmonizuara me përkufizimet e Sistemit Evropian të Llogarive Kombëtare dhe Rajonale (ESA 2010). Transmetimi i të dhënave në Eurostat është përmirësuar gradualisht për sa i përket afatit kohor dhe për sa i përket gjatësisë së serive kohore për llogaritë kombëtare vjetore. Megjithatë, nevojiten ende përmirësime të konsiderueshme për të arritur pajtueshmërinë e plotë.

Për sa i përket burimit të të ardhurave kombëtare bruto (GNI), është bërë përparim i mëtejshëm në përafrimin me standardet ESA 2010, por Shqipëria ende duhet të përmirësojë më tej përputhshmërinë dhe të fillojë hartimin e Inventarit të GNI, në bazë të përshkrimit ekzistues të burimeve dhe metodave të përdorura për të. të përpilojë llogaritë e saj kombëtare.

Përpjekje të mëtejshme nevojiten për të përmirësuar plotësinë e tabelave të njoftimit të procedurës së deficitit të tepërt, të cilat i dërgohen rregullisht Eurostat-it mbi bazën e përpjekjeve më të mira. Përmirësime të mëtejshme nevojiten në statistikat e financave të qeverisë për të përmbushur kërkesat legjislative. INSTAT prodhon dhe publikon indeksin e harmonizuar të çmimeve të konsumit dhe siguron gjenerimin e llogarive të të ardhurave.

Për sa i përket **statistikave strukturore të biznesit**, mbledhja dhe prodhimi i të dhënave janë përmirësuar më tej. Shqipëria kreu një vërtetim të prodhimit industrial, megjithëse të dhënat nuk mblidhen nga lista PRODCOM në fuqi dhe as nuk i transmetohen Eurostatit. Gjithashtu, Shqipëria është pjesërisht në përputhje me të gjitha fushat e Statistikave Afatshkurtra (industria, ndërtimi, tregtia me pakicë dhe shërbime të tjera), por disa tregues të rëndësishëm ende nuk janë transmetuar në Eurostat, veçanërisht prodhimi industrial, qarkullimi industrial dhe çmimet e prodhimit të shërbimeve.

Publikimi u finalizua në bashkëpunim me Bankën e Shqipërisë për treguesit kryesorë të turizmit për periudhën 2014-2018 dhe Shqipëria ka përfunduar mbledhjen e të dhënave për anketën e turizmit të

sipërmarrjeve "Vrojtimi i strukturave të akomodimit", i cili u publikua në maj 2021. INSTAT ka marrëdhënie të mira me të anketuarit dhe arrin përqindje mjaft të larta të përgjigjeve si në anketat e bizneseve ashtu edhe në ato familjare.

Mbi **statistikat sociale**, anketa e fuqisë punëtore kryhet rregullisht dhe mikro-të dhënat i ofrohen Eurostat-it. INSTAT nuk prodhon ende statistika për vendet e lira të punës. Statistikat e kostos së punës llogariten në bazë të një vrojtimi të kostos së punës. Vrojtimi i Strukturës së Fitimeve u krye për herë të parë në vitin 2018 dhe të dhënat u publikuan në nëntor 2020. INSTAT kreu vrojtimin e valës së të ardhurave dhe kushteve të jetesës (SILC 2019) në periudhën prill-korrik 2019 dhe të dhënat janë vërtetuar dhe publikuar nga Eurostat.

Në vitin 2020 INSTAT publikoi për herë të parë indeksin e barazisë gjinore për Shqipërinë. Indeksi mat barazinë gjinore në gjashtë fusha kryesore: punë, para, njohuri, kohë, pushtet, shëndet dhe dy fusha shtesë: pabarazitë e kryqëzuara dhe dhuna. Statistikat për migracionin e jashtëm dhe azilin janë pjesërisht në përputhje me legjislacionin e BE-së. Statistikat e krimit publikohen në baza tremujore.

Regjistrimi i popullsisë dhe banesave është shtyrë për në vitin 2022 për shkak të ndikimit të pandemisë COVID-19 dhe zgjedhjeve kombëtare. Është miratuar ligji për regjistrimin e popullsisë dhe banesave. Shqipëria duhet të sigurojë financim për zbatimin e plotë të tij, të kryejë një regjistrim të dytë pilot dhe të shfrytëzojë rastin për të eksploruar përdorimin administrativ të të dhënave.

Statistikat bujqësore janë pjesërisht në përputhje me acquis të BE-së. Është thelbësore të përmirësohet cilësia e të dhënave të regjistrave administrativë, si regjistri i fermerëve, regjistri individual i kafshëve dhe regjistrat e zotërimeve të kafshëve, ndër të tjera. INSTAT duhet të finalizojë dokumentin strategjik për regjistrimin e fermave bujqësore, të planifikuar për vitin 2024, duke përfshirë një plan veprimi dhe buxhetin përkatës. INSTAT po punon për të futur mundësinë e kalimit nga një sistem i bazuar në vlerësime të ekspertëve në statistikat e bujqësisë të bazuara në anketa.

Statistikat mjedisore janë në përputhje me acquis të BE-së në një masë shumë të kufizuar, ndërsa **statistikat e energjisë** janë të përafëruara mesatarisht. INSTAT prodhon bilancin e energjisë elektrike në baza tremujore dhe publikon bilancin e përgjithshëm të energjisë të prodhuar nga Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore. Statistikat afatshkurtra të energjisë prodhohen ende si të dhëna vëllimi vetëm për energjinë elektrike. Llogaritë e emetimeve në ajër dhe llogaritë e rrjedhës së materialit janë pjesërisht në përputhje me kërkesat e BE-së. Shqipëria do të përmirësojë mbledhjen e taksave të lidhura me mjedisin nga aktivitetet ekonomike dhe statistikat e mbetjeve (prodhimi dhe trajtimi). Të dhënat për mbetjet e ambalazhimit janë gjithnjë e më të rëndësishme pasi ato janë baza për një burim të ri të buxhetit të BE-së për mbetjet e paketimit të plastikës të pa ricikluar. Të dhënat për mbeturinat komunale janë mbledhur.

Kapitulli 32: Kontrolli financiar

BE-ja promovon reformën e sistemeve kombëtare të qeverisjes për të përmirësuar llogaridhënien menaxheriale, menaxhimin e shëndoshë financiar të të ardhurave dhe shpenzimeve dhe auditimin e jashtëm të fondeve publike. Rregullat e kontrollit financiar mbrojnë më tej interesat financiare të BE-së kundër mashtrimit në menaxhimin e fondeve të BE-së dhe euron kundër falsifikimit.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në këtë fushë. Është bërë **njëfarë progresi** gjatë periudhës raportuese, veçanërisht me miratimin e një dokumenti politikash për forcimin e kontrollit të brendshëm financiar publik (KBFP), udhëzimet për delegimin e përgjegjësive financiare, udhëzimet për monitorimin dhe raportimin për ndjekjen e rekomandimeve të auditimit të brendshëm dhe rishikimin e kontrollit të cilësisë së auditimit të jashtëm dhe procedurat e sigurimit të cilësisë. Funksimi i duhur dhe efektiv i kontrollit të brendshëm ende nuk është siguruar nëpër njësitë buxhetore. Meqenëse është bërë vetëm një përparim i pjesshëm me rekomandimet e Komisionit për vitin 2020, këto mbeten të vlefshme.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- Të zbatojë udhëzimet për delegimin financiar të përgjegjësive dhe të nxjerrë udhëzime për delegimin e përgjegjësive menaxheriale me synimin për të përmirësuar llogaridhënien menaxheriale;
- Të monitorojë dhe të ndjekë zbatimin e rekomandimeve të bëra në raportin vjetor të KBFP në institucionet buxhetore;
- Të rrisë shqyrtimin parlamentar të organeve të audituara në zbatimin e rekomandimeve të auditimit të jashtëm, nëpërmjet dëgjimeve më të shpeshta parlamentare dhe krijimit të një kuadri monitorues parlamentar për të vlerësuar rregullisht veprimet vijuese të qeverisë.

Kontrolli i brendshëm financiar publik

Ekziston një **kornizë strategjike** për KBFP. Masat e KBFP-së përfshihen në Strategjinë e MFP-së dhe RAP-it 2019-2022 dhe përcaktohen më tej në një dokument politikash të KBFP-së 2021-2022 të miratuar në dhjetor 2020. Kërkohen përgjegjësi të qarta institucionale në qeverinë qendrore për drejtimin e reformave të KBFP-së në një qasje të koordinuar me administratën publike nevojiten reforma dhe përpjekje të forta për zbatimin e reformave të KBFP përtej Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë.

Përgjegjësia menaxheriale nuk është ende plotësisht e sanksionuar në legjislacion dhe praktikë administrative. Udhëzimet e miratuara për delegimin e përgjegjësive financiare duhet të zbatohen dhe të shoqërohen me një reformë më të gjerë për delegimin e përgjegjësive operacionale dhe administrative, në mënyrë që të kemi një qasje gjithëpërfshirëse për llogaridhënien menaxheriale. Një numër shumë i vogël vendimesh administrative delegohen në praktikë. Raportimi fokusohet kryesisht në performancën financiare, por me një numër në rritje të institucioneve që raportojnë edhe performancën kundrejt objektivave. Rishfaqja dhe rritja e detyrimeve të prapambetura është një tregues për atribuimin ende jo plotësisht efektiv të përgjegjësive dhe kontroleve të angazhimit. Ligji për administratën shtetërore, ligji për nëpunësin civil dhe ligjet përkatëse për planifikimin e integruar të politikave dhe ligji për sistemin buxhetor duhet të vlerësohen dhe nëse është e nevojshme të ndryshohen për të siguruar një bazë të qëndrueshme për zbatimin e llogaridhënies menaxheriale. (Shih gjithashtu reformën e administratës publike).

Legjislacioni për **kontrollin e brendshëm** është kryesisht në përputhje me standardet ndërkombëtare. Deklaratat e sigurisë nënshkruhen sistematikisht nga menaxhmenti i lartë, por në mungesë të një kornize delegimi, kjo mbetet më shumë një ushtrim formal. Librat e proceseve të biznesit duhet të hartohen në të gjithë administratën publike në mënyrë që të përforcohet KBFP, duke përfshirë qartësimin e roleve dhe përgjegjësive në procedurat e ndryshme, përcaktimin e objektivave dhe rezultateve, specifikimin e detyrave që do të delegohen, linjat e raportimit dhe identifikimi i rreziqeve specifike për procedurat.

Në dhjetor 2020, u miratuan ndryshime në metodologjinë për vlerësimin e performancës së sistemeve të kontrollit të brendshëm në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Agjencitë në varësi dhe njësitë e qeverisjes vendore mbeten institucionet më të dobëta për sa i përket funksionimit të sistemeve të kontrollit të brendshëm. Në të gjitha nivelet, menaxhimi i rrezikut është ende në një fazë të hershme dhe duhet të përfshihet më mirë në menaxhimin e proceseve financiare dhe operacionale. Veçanërisht, regjistrat e rrezikut dhe strategjitë e rrezikut duhet të zhvillohen nga përdoruesit e buxhetit në nivel qendror dhe vendor dhe të integrohen në procesin e menaxhimit të enteve publike. Numri i kërkesave të paraqitura nga njësitë e auditimit të brendshëm mbetet relativisht i ulët.

Legjislacioni për **praktikën e auditimit të brendshëm** është në përputhje me standardet ndërkombëtare. Në vitin 2020, numri i auditorëve të certifikuar në sektorin publik u ruajt në masë të madhe. Funksioni i auditimit të brendshëm ende nuk lëshon opinione auditimi për efektivitetin e sistemeve të kontrollit të brendshëm nëpër njësitë buxhetore. Procedurat e kontrollit të cilësisë së auditimit

mit të brendshëm ende duhet të bëhen përgjithësisht në përputhje me standardet dhe plotësisht funksionale. Në tetor 2020, Ministria e Financave dhe Ekonomisë miratoi udhëzimet dhe udhëzimet për përmirësimin e monitorimit dhe raportimit të zbatimit të rekomandimeve të auditimit të brendshëm.

Njësia qendrore e harmonizimit (NjQH) ofron udhëzime metodologjike dhe monitoron performancën e kontrollit të brendshëm dhe auditimit të brendshëm në sektorin publik në bazë të rishikimeve të cilësisë dhe raporteve të vetëvlerësimit nga institucionet. Në vitin 2020, NjQH kreu 19 vlerësime të cilësisë së auditimit të brendshëm dhe përfundoi 12 të tjera deri në qershor 2021. Në vitin 2021, NjQH filloi vlerësimet e cilësisë për kontrollin e brendshëm në pesë institucione. Kapaciteti i NjQH duhet të forcohet. Raporti vjetor i KBFP i paraqitet Këshillit të Ministrave dhe diskutohet në Kuvend.

Auditimi i jashtëm

Në përputhje me standardet e Organizatës Ndërkombëtare të Institucioneve të Lartë të Auditimit (INTOSAI), **kuadri kushtetues dhe ligjor** i Shqipërisë parashikon pavarësinë e Institucionit të Auditimit Shtetëror (SAI). Pritet miratimi i ndryshimeve ligjore të propozuara për të forcuar fushëveprimin e mandatit të auditimit për të mbuluar të gjitha entet publike.

Në përputhje me planin strategjik të zhvillimit 2018-2022, KLSH-ja po zbaton veprime për të përmirësuar **kapacitetin e saj institucional**. Është krijuar një grup pune për të përmirësuar legjisllacionin aktual dhe ndër të tjera për të siguruar vazhdimësinë pas përfundimit të mandatit të kryetarit të KLSH-së. Vitet e fundit, KLSH ka marrë masa për përmirësimin e zhvillimit profesional të stafit të auditimit. Në vitin 2020 u përcaktuan detyra të detajuara në fushën e etikës dhe integritetit. SAI vazhdoi të rrisë ndërgjegjësimin e akademisë dhe shoqërisë civile mbi rëndësinë e auditimit të jashtëm.

Cilësia e punës së auditimit duhet të përmirësohet më tej për të përmbushur plotësisht standardet e INTOSAI-t. Në qershor 2020, rregulloret e procedurave të auditimit u rishikuan për të përmirësuar procedurat e kontrollit dhe sigurimit të cilësisë. Objektivat e auditimit të KLSH-së janë zhvendosur nga auditimet e përputhshmërisë dhe rregullsisë drejt auditimeve. SAI ndjek një qasje të auditimit të jashtëm të bazuar në rrezik. Numri i auditimeve të performancës është rritur duke përbërë rreth 11% të të gjitha auditimeve të kryera në vitet e fundit. Për shkak të situatës së COVID-19, rreth 50% e planit vjetor të auditimit 2020 nuk mundi të realizohej; megjithatë, janë kryer dhe janë kryer auditime për prokurimet emergjente të lidhura me COVID-19.

Ndikimi i punës së auditimit ka treguar progres. KLSH harton raporte vjetore për performancën e tyre dhe ato publikohen në faqen e saj dhe raportohen në Kuvend. Memorandumi i Mirëkuptimit i vitit 2017 ndërmjet KLSH-së dhe Ministrisë së Financave për monitorimin e ndjekjes së rekomandimeve të auditimit rezultoi në krijimin e një sekretariati teknik me përfaqësues të të dyja palëve, i cili u bë plotësisht funksional në vitin 2020. Monitorimi efektiv dhe në kohë zbatimi i rekomandimeve të auditimit është përmirësuar. Në vitin 2020, KLSH raportoi se 75% e rekomandimeve të saj janë në proces zbatimi dhe disa prej tyre janë zbatuar plotësisht. Pavarësisht nga një shkallë e lartë e rekomandimeve të pranura nga institucionet, shkalla e rekomandimeve të zbatuara plotësisht duhet të përmirësohet. Platforma elektronike për ndjekjen e rekomandimeve të auditimit është funksionale që nga fundi i vitit 2019 dhe në qershor 2020 është miratuar manuali përkatës.

Mbrojtja e interesave financiare të BE-së

Shqipëria ka siguruar një nivel të **përafrimit me *acquis***, por ende duhet të harmonizohet plotësisht me Direktivën e BE-së për luftën kundër mashtrimit ndaj interesave financiare të BE-së me anë të ligjit penal. **Shërbimi Kombëtar i Koordinimit kundër Mashtrimit** (AFCOS) është një njësi në kuadër të Drejtorisë së Inspektimit Financiar në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë. Është krijuar një rrjet AFCOS, i cili përfshin autoritete të tjera përkatëse dhe takohet rregullisht. Në janar

2021, rrjetit të raportimit të shërbimit AFCOS i është shtuar edhe SPAK i sapo krijuar. Një manual për menaxhimin e parregullsive në fondet e BE-së është miratuar gjatë periudhës raportuese. Shqipëria **bashkëpunon me Komisionin Evropian** gjatë hetimeve dhe raporton Komisionit për parregullsitë dhe rastet e dyshuara të mashtrimit. Në vitin 2020, Shqipëria ka raportuar katër raste nëpërmjet sistemit online të menaxhimit të parregullsive, nga të cilat një si mashtrim i dyshuar. Shqipëria duhet të miratojë një strategji kombëtare kundër mashtrimit. Megjithëse bashkëpunimi për hetimet është përmirësuar, Shqipëria duhet të shtojë përpjekjet e saj në zhvillimin e një historie solide për bashkëpunimin në hetimet dhe raportimin e parregullsive.

Mbrojtja e euros nga falsifikimi

Në nëntor 2019, Shqipëria ratifikoi Konventën Ndërkombëtare të vitit 1929 për Ndalimin e Falsifikimit të Monedhave. Shqipëria është pjesërisht e **përafruar me *acquis*** në lidhje me përcaktimin e falsifikimit të kartëmonedhave dhe monedhave, si dhe procedurat për grumbullimin, ruajtjen dhe tërheqjen e tyre nga qarkullimi. **Analiza teknike** kryhet nga qendra kombëtare e analizave të Bankës së Shqipërisë dhe Instituti i Policisë Shkencore. Megjithatë, bashkëpunimi formal ndërmjet Bankës së Shqipërisë, Policisë së Shtetit në Ministrinë e Brendshme dhe Prokurorisë së Përgjithshme ende nuk është krijuar. Në vitin 2020, Shqipëria sekuestroi 307 monedha dhe kartëmonedha euro me vlerë 6 000 euro, që përfaqëson 18% të të gjitha monedhave të falsifikuara të sekuestruara. **Bashkëpunimi** në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar është i vazhdueshëm. Në gusht 2018, Banka e Shqipërisë iu bashkua platformës së ekspertëve të Europolit. Një marrëveshje bashkëpunimi ndërmjet Komisionit Evropian dhe Bankës së Shqipërisë për monedhat është në fuqi, ndërsa është në pritje një marrëveshje për kartëmonedhat me Bankën Qendrore Europiane. Shqipëria merr pjesë në veprimet e programit Pericles 2020.

3. MARRËDHËNIET E MIRA FQINJËSORE DHE BASHKËPUNIMI RAJONAL

Marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë dhe bashkëpunimi rajonal përbëjnë një pjesë thelbësore të procesit të integritetit evropian të Shqipërisë dhe kontribuojnë në stabilitetin, pajtimin dhe një klimë të favorshme për adresimin e çështjeve të hapura dypalëshe dhe të trashëgimisë së kaluarës.

Shqipëria vazhdoi angazhimin e saj në një sërë nismash bashkëpunimi rajonal, si Marrëveshja e Tregtisë së Lirë të Evropës Qendrore (CEFTA), Komuniteti i Energjisë, Komuniteti i Transportit, Procesi i Bashkëpunimit të Evropës Juglindore (SEECp) dhe Këshilli²⁶ i Bashkëpunimit Rajonal. Që nga janari 2021, Shqipëria mban Kryesimin e Organizatës së Bashkëpunimit Ekonomik të Detit të Zi (BSEC).

Pandemia e Covid-19 ka përshpejtuar ambicien për të përmirësuar integritetin rajonal, duke shfaqur lidhjet e rëndësishme midis tregjeve në rajon si dhe midis BE-së dhe gjashtë ekonomive të Ballkanit Perëndimor. Duke pasur parasysh perspektivën evropiane të Ballkanit Perëndimor, BE-ja ka vazhduar ta trajtojë rajonin si partnerë të privilegjuar duke i lidhur ata me mekanizmat dhe instrumentet e Bashkimit, duke përfshirë një përjashtim nga kufizimet e përkohshme të eksportit të pajisjeve mjekësore nga BE. Shqipëria ka miratuar Propozimin e Përbashkët të përgatitur nga Sekretariati i Përhershëm i Komunitetit të Transportit dhe Sekretariati i CEFTA-s për të lehtësuar transportin dhe tregtimin e mallrave thelbësore brenda Ballkanit Perëndimor, duke krijuar Korridorin e Gjellbër, një nismë për të lehtësuar transportin e produkteve prioritare gjatë periudhës pandemike COVID-19. Në këtë drejtim, Shqipëria ka punuar për zgjerimin e Korsive/Korridoreve të Gjellbërta me shtetet anëtare të BE-së, përkatësisht me Greqinë në pikën kufitare Kapshticë - Kakavijë.

Në Samitin e Sofjes më 10 nëntor 2020, gjashtë liderët e Ballkanit Perëndimor miratuan Deklaratën për Tregun e Përbashkët Rajonal dhe Deklaratën për Axhendën e Gjellbër për Ballkanin Perëndimor. Kjo pasoi pas angazhimeve të mëparshme të marra në samitin BE-Ballkani Perëndimor në Zagreb në maj 2020 dhe njohja e rolit të integritetit të thelluar ekonomik rajonal për të mbështetur

²⁶ Shqipëria merr pjesë aktive në rreth 35 organizata dhe iniciativa rajonale.

rimëkëmbjen ekonomike të Ballkanit Perëndimor.

Tregu i Përbashkët Rajonal është i strukturuar rreth katër lirive (lëvizja e lirë e mallrave, shërbimeve, kapitalit dhe njerëzve) ndërsa mbulon gjithashtu aspekte të politikave dixhitale, investimeve, inovacionit dhe industriale. Kjo e bën atë përpjekjen më ambicioze të integritetit rajonal deri më tani në Ballkanin Perëndimor. Tregu i Përbashkët Rajonal bazohet në rregullat dhe standardet e BE-së dhe përfaqëson një hap për integrimin më të ngushtë të rajonit me tregun e vetëm të BE-së tashmë përpara anëtarësimit.

Tregu i Përbashkët Rajonal do të jetë kritik në rritjen e atraktivitetit dhe konkurrencës së rajonit. Ai do të ndihmojë Shqipërinë të përshpejtojë rimëkëmbjen nga pasojat e pandemisë, veçanërisht për të tërhequr investitorët që kërkojnë diversifikim të furnizimit dhe zinxhirë më të shkurtër vlerash dhe për të maksimizuar përfitimet e investimeve në infrastrukturë sipas Planit Ekonomik dhe Investimeve. Prandaj është e rëndësishme që të gjitha palët të luajnë një rol konstruktiv në ndërtimin e Tregut të Përbashkët Rajonal dhe të përmbushin angazhimet e tyre të përbashkëta. Shqipëria ka luajtur një rol aktiv në proces, duke pritur samitet përkatëse në Tiranë më 10 nëntor 2020 dhe 10 qershor 2021.

Axhenda e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor synon të pasqyrojë Marrëveshjen e Gjelbër Evropiane në një mënyrë proporcionale dhe të përshtatur në Ballkanin Perëndimor. Objektivi është shndërrimi i sfidave mjedisore dhe klimatike, të ngjashme në rajon, në mundësi. Duke qenë se burimet natyrore dhe ndryshimet klimatike nuk njohin asnjë kufi, Axhenda e Gjelbër parashikon veprime të përbashkëta, të cilat do të kontribuojnë në zhvillimin e qëndrueshëm socio-ekonomik dhe rimëkëmbjen e gjelbër të të gjithë rajonit në periudhën pas pandemisë. Shqipëria duhet të kontribuojë në zbatimin me sukses të këtij vizioni të përbashkët rajonal, me një nivel të lartë ambicie. Samiti i Procesit të Berlinit më 5 korrik 2021 ishte një rast që Komisioni të shpallte ndihmën e synuar në lidhje me luftimin e pandemisë COVID dhe rimëkëmbjen pas pandemisë, si dhe përgatitjet e një pakete financiare të vitit 2021 nën WBIF për zbatimin e Planit Ekonomik dhe të Investimeve. Planifikoni. Pjesëmarrësit gjithashtu bënë një pasqyrë të arritjeve të axhendës së lidhjes me rajonin, e cila tani përfshin 45 projekte investimi, të mbështetura nga 1 miliardë euro grante të BE-së që kanë marrë 3.8 miliardë euro kredi. Fatkeqësisht, pavarësisht progresit të mirë teknik, partnerët e Ballkanit Perëndimor nuk ishin në gjendje të lidhnin disa marrëveshje të rëndësishme në lidhje me Tregun e Përbashkët Rajonal dhe CEFTA-n, për shkak të çështjeve dypalëshe dhe statusit. Shtetet Anëtare pjesëmarrëse dhe Komisioni kërkuar një qasje konstruktive për të bërë përparim në tregun e përbashkët rajonal, i cili do të ndihmojë rajonin të përfitojë plotësisht nga Plani Ekonomik dhe i Investimeve. Në korrik 2021, hyri në fuqi marrëveshja rajonale për tarifën e roaming-ut e nënshkruar në samitin dixhital të Ballkanit Perëndimor të prillit 2019 në Beograd, duke mundësuar “roam si në shtëpi” (RLAH).

Më 29 korrik, liderët politikë nga Shqipëria, Maqedonia e Veriut dhe Serbia u takuan për të nisur Iniciativën e Hapur Ballkanike, që synon heqjen e barrierave ekonomike midis tre vendeve deri në vitin 2023. U nënshkruan dy memorandume, njëri për lehtësimin e tregtisë dhe lëvizjen e personave, i dyti për hapat drejt një tregu të vetëm të punës.

Shqipëria ka vazhduar të angazhohet në mënyrë konstruktive në dialog me vendet fqinje për të adresuar çështjet dypalëshe dhe për të garantuar marrëdhënie të mira fqinjësore. Gjatë pandemisë COVID-19, Shqipëria dërgoi 30 mjekë dhe infermierë në Itali për të ndihmuar në përballimin e pandemisë. Në dhjetor 2020, Shqipëria i dha mbështetje monetare Kroacisë pas tërmetit. Në mars të vitit 2021 gjatë mungesës së vaksinave kundër COVID-19, Shqipëria i ofroi qeverisë së Kosovës që të vaksinonte në komunën e Kukësit mjekët e spitalit të Prishtinës.

Marrëdhëniet me **Bosnjën dhe Hercegovinën** janë miqësore dhe pa çështje të hapura. Në tetor 2020, Kryetari i Presidencës së Bosnje-Hercegovinës vizitoi Shqipërinë. Në vitin 2020, Bosnja dhe Hercegovina shprehu synimin e saj për të hapur një ambasadë rezidente në Shqipëri.

Marrëdhëniet e Shqipërisë me **Kosovën** mbeten të mira në përgjithësi. Në tetor 2020, të dyja qeveritë u takuan dhe nënshkruan 14 marrëveshje, kryesisht për bashkëpunimin ekonomik dhe

lidhjen. Në dhjetor 2020, ushtruesi i detyrës së Presidentit të Kosovës vizitoi Shqipërinë. Shqipëria vazhdon të mbështesë rifillimin e dialogut Kosovë-Serbi të sponsorizuar nga BE.

Marrëdhëniet me **Malin e Zi** mbeten të mira politikisht. Të dy vendet bashkëpunojnë për zgjerimin e BE-së, NATO-n, Procesin e Berlinit, Iniciativën Trepalëshe Shqipëri-Mali i Zi-Kroaci dhe nisma të tjera rajonale dhe ndërkombëtare. Shqipëria ka lidhur një marrëveshje kulturore me Malin e Zi për muzeun Marubi në Shkodër.

Marrëdhëniet me **Maqedoninë e Veriut** mbetën të mira, duke përfshirë vizitat e shpeshta të nivelit të lartë nga të dyja palët. Në dhjetor 2020, kryeministri i Maqedonisë së Veriut, së bashku me Ministrin e Arsimit të Maqedonisë së Veriut, vizituan Pustec, një fshat shqiptar. Një qendër kulturore dhe informative u hap në Tiranë në fund të vitit 2020, duke zbatuar një marrëveshje dypalëshe të nënshkruar me Maqedoninë e Veriut në prill 2019.

Marrëdhëniet me **Serbinë** mbeten të mira. Në janar 2021 ka hyrë në fuqi marrëveshja dypalëshe e nënshkruar në nëntor 2020 për lëvizjen e lirë të qytetarëve me letërnjoftime biometrike. Tregtia arriti një vëllim prej 233 milionë euro në vitin 2020.

Shqipëria ka forcuar ndjeshëm marrëdhëniet e saj me **Turqinë** gjatë periudhës raportuese. Gjatë vizitës së tij në Turqi në janar 2021, Kryeministri nënshkroi një deklaratë të përbashkët politike për krijimin e Këshillit të Bashkëpunimit Strategjik të Nivelit të Lartë me Presidentin turk, duke përmirësuar kështu marrëdhëniet dypalëshe në nivel të partneritetit strategjik. Gjithashtu, janë nënshkruar pesë marrëveshje dypalëshe me fokus sigurinë dhe luftën kundër terrorizmit, arsimin dhe trashëgiminë kulturore si dhe bashkëpunimin në fushën e shëndetësisë. Turqia i dha mbështetje vendit në përballjen me pandeminë COVID-19. Në prill 2021, një spital i ri i financuar nga qeveria turke në zonën e Fierit u përfundua me shumë publicitet. Qeveria turke mbështeti ndërtimin e 522 apartamenteve si pasojë e tërmetit të nëntorit 2019 në Shqipëri. Turqia vazhdon të ushtrojë presion mbi Shqipërinë për të çmontuar të ashtuquajturën lëvizje Gylen në vend.

Marrëdhëniet me **Greqinë** mbetën përgjithësisht të mira me të dyja palët që ranë dakord për t'ia referuar çështjen e delimitimit të kufirit detar në Gjykatën Ndërkombëtare të Drejtësisë në Hagë. Në tetor 2020, të dyja palët ranë dakord të përmirësojnë zyrtarisht marrëdhëniet dypalëshe përtej Traktatit të Miqësisë dhe Bashkëpunimit (në fuqi) me një Deklaratë të Partneritetit Strategjik. Në janar 2021, Kryeministri i Shqipërisë vizitoi homologun e tij në Athinë. Në janar të vitit 2021, Greqia dhe Shqipëria nënshkruan një marrëveshje për krijimin e një qendre të re të përbashkët në kufirin tokësor midis dy vendeve, që synon forcimin e bashkëpunimit midis forcave të policisë dhe doganave për të trajtuar migracionin e parregullt dhe luftën kundër krimit ndërkufitar. Në janar 2021, të dyja palët nënshkruan një marrëveshje për donacionin prej 2.5 milionë eurosh nga Greqia për të rindërtuar një shkollë profesionale në Tiranë, si kontribut i Greqisë në rindërtimin pas tërmetit. Të drejtat e minoritetit grek në përgjithësi dhe në veçanti të drejtat pronësore të këtij minoriteti mbeten objekt mosmarrëveshjeje në marrëdhëniet dypalëshe.

Marrëdhëniet me **Italinë** mbetën shumë të mira. Dialogu politik u intensifikua me vizita të nivelit të lartë nga të dyja palët. Në nëntor 2020, të dyja palët nënshkruan një marrëveshje për krijimin e një Komiteti të Përbashkët të Përhershëm dhe që parashikon bashkëpunim më të ngushtë ekonomik, duke përfshirë energjinë, turizmin, transportin, infrastrukturën, bujqësinë. Në mars 2021, Kryeministri i Shqipërisë vizitoi Barin për të shënuar 30-vjetorin e 'eksodit' të parë, kur vala e parë e emigrantëve shqiptarë kaloi ngushticën e Otrantos për në Itali pas rënies së komunizmit. Bashkëpunimi dypalësh në fushën e drejtësisë dhe sigurisë, si dhe në luftën kundër trafikimit të paligjshëm dhe narkotikëve mbetet i mirë.

4. AFTËSIA PËR TË MARRË PËRSIPËR DETYRIMET E ANËTARËSIMIT

GRUPI 2: TREGU I BRENDSHËM

Grupi i tij përfshin: lëvizjen e lirë të mallrave (Kapitulli 1); liria e lëvizjes për punëtorët (Kapitulli

2); e drejta e vendosjes dhe liria për të ofruar shërbime (Kapitulli 3); lëvizja e lirë e kapitalit (Kapitulli 4); ligji për shoqëritë tregtare (Kapitulli 5); e drejta e pronësisë intelektuale (Kapitulli 7); politika e konkurrencës (Kapitulli 8); shërbimet financiare (Kapitulli 9); dhe mbrojtjen e konsumatorëve dhe shëndetit (Kapitulli 28). Ky grup është kyç për përgatitjet e Shqipërisë për kërkesat e tregut të brendshëm të BE-së dhe është i një rëndësie të madhe për integrimin e hershëm dhe zhvillimin e tregut të përbashkët rajonal.

Shqipëria është mesatarisht e përgatitur në shumicën e fushave të **tregut të brendshëm**, përkatësisht lëvizjen e lirë të mallrave, shërbimeve dhe kapitalit, politikën e konkurrencës dhe shërbimet financiare, ndërsa përgatitjet e saj janë në një fazë të hershme për mbrojtjen e konsumatorëve dhe shëndetit. Shqipëria ka bërë disa përparime në veçanti duke miratuar një ligj për sigurimin e detyrueshëm në transport dhe në harmonizimin e mëtejshëm të legjislacionit të saj bankar, por Komisioni i Ndihmës Shtetërore duhet të bëhet i pavarur dhe me burime të mjaftueshme. Përgatitjet janë në një fazë të hershme për mbrojtjen e konsumatorëve dhe shëndetit, pasi vendi nuk ka bërë asnjë përparim në shëndetësi jashtë reagimit të tij ndaj COVID-19. Shqipëria duhet të zbatojë qasjen Një Shëndet dhe të sigurojë që të gjithë të kenë mbulim cilësor të kujdesit shëndetësor.

Kapitulli 1: Lëvizja e lirë e mallrave

Lëvizja e lirë e mallrave siguron që shumë produkte të mund të tregtohen lirisht në të gjithë BE-në bazuar në rregulla dhe procedura të përbashkëta. Aty ku produktet rregullohen nga rregullat kombëtare, parimi i lëvizjes së lirë të mallrave i neutralizojnë këto rregulla të krijojnë barriera të pajustificuara për tregtinë.

Shqipëria ka **një farë niveli përgatitjeje/është e përgatitur mesatarisht** në fushën e lëvizjes së lirë të mallrave. Progresi ishte i **kufizuar** gjatë periudhës së raportimit në përafrimin me *acquis* të produktit të BE-së për "qasjen e re dhe globale". Ndërsa ka pasur progres në lidhje me parimet e përgjithshme dhe në strukturat që lidhen me infrastrukturën e cilësisë, mbeten të vlefshme rekomandimet e vitit të kaluar, pasi nevojiten përpjekje për të siguruar më shumë përafrim legjislativ dhe për të forcuar zbatimin.

Në vitin e ardhshëm, vendi duhet në veçanti:

- të përfundojë përafrimin e legjislacionit të tij me *acquis* të BE-së në lidhje me infrastrukturën e cilësisë;
- të forcojë më tej kapacitetin zbatues të Inspektoratit të Mbikëqyrjes së Tregut.

Parimet e përgjithshme

Shqipëria hoqi masat e mbetura në fuqi që preknin **prodhimin, shpërndarjen dhe tregtimin e produkteve industriale**. Gjatë periudhës raportuese, masat në lidhje me (i) çmimin e produkteve, (ii) licencat apo lejet e importit për mallrat e importuara dhe (iii) detyrimin për të pasur ambiente magazinimi në zona të veçanta, janë shfuqizuar të gjitha. Planet për harmonizimin e mëtejshëm me *acquis* të BE-së janë përcaktuar në planin kombëtar 2019-2021 për integrimin evropian dhe në strategjinë e mbrojtjes së konsumatorit dhe mbikëqyrjes së tregut 2020.

Zonë e pa harmonizuar

Shqipëria ende nuk ka një plan veprimi për shqyrtimin e rregulloreve teknike kombëtare për pajtueshmërinë me **nenet 34-36 të Traktatit për Funksonimin e Bashkimit Evropian (TFBE)**.

Zona e harmonizuar: infrastruktura cilësore

Legjislacioni i Shqipërisë për akreditimin dhe mbikëqyrjen e tregut është pjesërisht në përputhje me *acquis* të BE-së. Ekzistojnë strukturat administrative për t'u marrë me rregulloret teknike, standardizimin, vlerësimin e konformitetit, metrologjinë, akreditimin dhe mbikëqyrjen e tregut. Rekrutimi i stafit të specializuar në Inspektoratin e Mbikëqyrjes së Tregut është ende në vazhdim.

Shqipëria ka marrëveshje të ndërsjellta bashkëpunimi për akreditimin, standardizimin dhe vlerësimin e konformitetit me vendet e rajonit dhe vende të tjera jashtë BE-së.

Sa i përket **standardizimit**, Drejtoria e Përgjithshme e Standardizimit (GDS) është anëtare e plotë e Institutit Evropian të Standardeve të Telekomunikacionit (ETSI), anëtare e Komitetit Evropian për Standardizim (CEN) dhe Komitetit Evropian për Standardizimin Elektroteknik (CENELEC), dhe një anëtar i asociuar i Komisionit Ndërkombëtar Elektroteknik (IEC). Standardet kombëtare janë miratuar në përputhje me standardet evropiane (standardet CEN, CENELEC dhe ETSI). Në periudhën raportuese janë miratuar 2 449 standarde evropiane dhe ndërkombëtare (duke përfshirë 899 CEN, 486 CENELEC, 500 ETSI, si dhe 389 ISO dhe 175 standarde IEC). Në total, GDS ka miratuar rreth 95 % të të gjitha standardeve të nxjerra nga CEN dhe CENELEC.

Legjislacioni kombëtar për akreditimin e organeve të **vlerësimit të konformitetit** është pjesërisht në përputhje me *acquis* të BE-së. Ai rregullon funksionimin e Drejtorisë së Përgjithshme të Akreditimit (DAP), bordit të saj të akreditimit, komiteteve teknike dhe çështje të ndryshme procedurale. Drejtoria e Përgjithshme e **Akreditimit** (DPA) u ristrukturua në janar 2021, me një rritje të numrit të stafit nga 14 në 20 punonjës. Tani ka 88 trupa të akredituar të vlerësimit të konformitetit (37 laboratorë testimi, 4 laboratorë mjekësorë, 1 laborator kalibrimi, 6 trupa certifikues të sistemit të menaxhimit, 12 trupa certifikues të personave dhe 28 organe inspektimi). GDA është nënshkruese e Marrëveshjes Shumëpalëshe të Bashkëpunimit Evropian për Akreditim (EA MLA) në fushat e inspektimeve dhe çertifikimit të sistemeve të menaxhimit, testimit dhe, që nga 26 maj 2020, certifikimit të personave. Ajo është gjithashtu një anëtare e plotë e Marrëveshjes së Njohjes së Ndërsjellë të Organizatës Ndërkombëtare të Akreditimit të Laboratorëve (ILAC MRA) në fushën e inspektimit dhe ka një marrëveshje njohjeje reciproke me ILAC. Drejtoria e Përgjithshme e **Metrologjisë** ruajti kapacitetin e saj prej 104 punonjësish.

Inspektorati Shtetëror për **Mbikëqyrjen e Tregut** (SIMS) u ristrukturua në qershor 2020; kjo parashikon një rritje nga 45 në 80 punonjës. Ajo duhet të vazhdojë të rrisë numrin e stafit, duke përfshirë inspektorët. Gjatë periudhës raportuese SIMS ka kryer 819 inspektime, duke çuar në 55 masa administrative, duke përfshirë 13 gjoba, 11 paralajmërime dhe 37 masa urgjente.

(ndalimi i tregtimit dhe shkatërrimit të produkteve). Janë kontrolluar gjithsej 8 057 produkte, nga të cilat 118 kanë pasur jo konformitet; 9 produkte (978 njësi) janë ndaluar nga tregtimi.

Fusha e harmonizuar: legjislacioni sektorial

Legjislacioni i produktit "përqasje e re dhe globale" i Shqipërisë është projektuar për t'u përafruar plotësisht me *acquis* e BE-së për instrumentet e peshimit joautomatik, pajisjet mjekësore dhe pajisjet e tensionit të ulët (pas vendimeve të qeverisë të miratuara në periudhën raportuese). Megjithatë, shtrirja nuk ka filluar ende për teleferikët, pajisjet e gazit, enët e thjeshta nën presion, emetimet e zhurmës së pajisjeve të jashtme, pajisjet e atmosferës shpërthyes, produktet e ndërtimit, mjetet artizanale rekreative, eko-dizajn dhe etiketimin e energjisë.

Për sa i përket **legjislacionit të produktit të "qasjes së vjetër"**, Shqipëria finalizoi një analizë të boshllëqeve ligjore mbi përafrimin me *acquis* të qasjes së vjetër të BE-së dhe masat procedurale. Legjislacioni kombëtar është pjesërisht i përafruar me *acquis* të BE-së për detergjentët, paketimin paraprak, tekstilet, këpucët, xhamin kristal dhe njësitë matëse, dhe është krijuar për t'u përafruar me Regjistrimin, Vlerësimin, Autorizimin dhe Kufizimin e Kimikateve (REACH) dhe me klasifikimin kimik, etiketimi dhe paketimi (CLP) është në përputhje me Sistemin e Harmonizuar Global të Kombeve të Bashkuara të Klasifikimit dhe Etiketimit të Kimikateve. Nuk është në përputhje me Praktikën e Mirë Laboratorike (GLP) ose çmimin e produktit mjekësor. Është bërë përparim në periudhën raportuese për të siguruar përafrim të pjesshëm me *acquis* të BE-së për shpërndarësit e aerosolit.

Legjislacioni shqiptar nuk është në përputhje me **prekursorët e drogës**, megjithëse lista e substancave të kontrolluara përputhet me listat përkatëse në *acquis* të BE-së. Sa i përket **masave procedurale**, Shqipëria është pjesërisht e lidhur me armët e zjarrit, etiketimin dhe përzierjet e

tekstilit, si dhe çmimin e produkteve medicinale. Shqipëria ka bërë gjithashtu disa përparime drejt përafrimit të pjesshëm me acquis të BE-së për prokurimin e mbrojtjes dhe sigurisë. Legjislacioni për produktet e mbrojtjes dhe kthimin e **objekteve kulturore të hequra në mënyrë të paligjshme nga territori i një shteti anëtar** është pjesërisht në përputhje me acquis të BE-së.

Kapitulli 2: Liria e lëvizjes së punëtorëve

Shtetasit e një shteti anëtar kanë të drejtë të punojnë në një shtet tjetër anëtar dhe duhet t'u jepen të njëjtat kushte pune dhe sociale si punëtorët e tjerë.

Shqipëria ka **njëfarë niveli përgatitjeje** në lirinë e lëvizjes së punëtorëve. Është bërë **njëfarë progresi** në zbatimin e rekomandimeve të raportit të vitit 2020 në lidhje me lëvizjen e lirë të anëtarëve të familjeve të qytetarëve të BE-së, lidhjen e marrëveshjeve të reja dypalëshe të sigurimeve shoqërore dhe zhvillimin e sistemit të IT-së për hartëzimin e vendeve të lira të punëkërkuesve që po përgatit zbatimin e rrjetit evropian të shërbimet e punësimit (EURES) pas anëtarësimit. Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet:

- të vazhdojë zhvillimin e sistemit të IT-së për të mundësuar lidhjen me EURES;
- të vazhdojë negociatat dhe zbatimin e marrëveshjeve të reja dypalëshe për sigurimet shoqërore, veçanërisht me shtetet anëtare të BE-së.

Për sa i përket **aksesit në tregun e punës**, shtetasit e BE-së kanë të drejtë të punojnë në Shqipëri pa leje pune, në përputhje me ligjin për të huajt, sipas të cilit shtetasit e një shteti anëtar të BE-së ose vendi Shengen, që banojnë ligjërisht në Shqipëri, nuk kanë nevojë për leje pune ose çertifikatën e regjistrimit të biznesit. Politikat e pranimit të migracionit nuk paraqesin pengesa për vendosjen e përhershme të anëtarëve të familjeve të punëtorëve të BE-së. Parlamenti miratoi në vitin 2020 një ndryshim në ligjin për të huajt, duke u mundësuar anëtarëve të familjeve të shtetasve të BE-së, pavarësisht nga shtetësia, të punojnë në Shqipëri pa leje pune në përputhje me acquis të BE-së në këtë fushë.

Në përgatitje për t'u bashkuar me **rrjetin evropian të shërbimeve të punësimit (EURES)**, Shqipëria ka krijuar një bazë të dhënash të integruar për shërbimet e saj të punësimit. Kjo do të lehtësojë shkëmbimin e informacionit ndërmjet departamenteve të IT-së për gjendjen civile, sistemin e taksave, sistemin e kujdesit shëndetësor të detyrueshëm dhe sistemin e ndihmës ekonomike. Një sistem i ri i Agjencisë Kombëtare për Punësimin dhe Shërbimin e Aftësive IT u zhvillua për të mundësuar lidhjen me EURES, pas anëtarësimit. Njësia për Shërbimet e Migracionit dhe Marrëdhëniet e Punës pranë Agjencisë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive ka edhe detyra që lidhen me EURES. Sipas sistemit të ri të shërbimeve të punësimit, lista kombëtare e profesioneve është plotësuar me kompetenca në përputhje me aftësitë/kompetencat, kualifikimet dhe profesionet evropiane (ESKO).

Për **koordinimin e sistemeve të sigurimeve shoqërore**, Shqipëria ka marrëveshje dypalëshe me Austrinë, Belgjikën, Çekinë, Gjermaninë, Hungarinë, Luksemburgun, Maqedoninë e Veriut, Rumaninë dhe Turqinë. Marrëveshja me Kosovën është në rishikim. Negociatat me Bullgarinë për një marrëveshje të re u përfunduan në mars të vitit 2021, që pritet të hyjë në fuqi në vitin 2022. Janë bërë shkëmbime me Kroacinë, Francën, Spanjën dhe Malin e Zi për koordinimin e skemave të sigurimeve shoqërore. Është vendosur një marrëveshje bashkëpunimi teknik për të vazhduar negociatat për një marrëveshje dypalëshe me Italinë. Ende nuk janë nxitur negociatat dhe zbatimi i marrëveshjeve të reja dypalëshe për sigurimet shoqërore midis Shqipërisë dhe Shteteve Anëtare të BE-së.

Kapitulli 3: E drejta e vendosjes dhe liria për të ofruar shërbime

Personat fizikë dhe juridikë të BE-së kanë të drejtë të vendosen në çdo Shtet Anëtar dhe të ofrojnë shërbime ndërkufitare. Për disa profesione të rregulluara ekzistojnë rregulla për njohjen reciproke të kualifikimeve. Shërbimet postare janë të hapura për konkurrencë që nga viti 2017.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** për të drejtën e vendosjes dhe lirinë për të ofruar shërbime. Është arritur **njëfarë progresi** në periudhën raportuese, veçanërisht përmes inicimit të ushtrimit të shqyrtimit të legjislacionit për t'u përafruar me *acquis* në disa sektorë. Vendi duhet të fokusohet në zbatimin e plotë të rekomandimeve të mëposhtme të Komisionit nga viti 2020, të cilat mbeten ende të vlefshme. Në vitin e ardhshëm, vendi duhet në veçanti:

- të finalizojë shqyrtimin e legjislacionit ekzistues për të identifikuar pengesat për lirinë e vendosjes dhe lëvizjen e lirë të shërbimeve me synimin për të përafruar më tej legjislacionin e tij me Direktivën e Shërbimeve;
- të rrisë përpjekjet për të përafruar legjislacionin e tij me *acquis* të BE-së dhe për të siguruar kapacitetin e duhur institucional në fushën e njohjes reciproke të kualifikimeve profesionale.

Për **lirinë e vendosjes dhe lëvizjen e lirë të shërbimeve**, legjislacioni shqiptar është gjerësisht në përputhje me Direktivën e Shërbimeve kur bëhet fjalë për minierat. Legjislacioni për sektorin veterinar ende kërkon një ndryshim, veçanërisht për të lejuar liqensimin e klinikave dhe spitaleve veterinare private. Legjislacioni që rregullon profesionin e avokatit (avokat, noter dhe ndërmjetës) është pjesërisht në përputhje me *acquis* të BE-së, ndërsa kufizimet e mbetura zbatohen veçanërisht për noterët publikë dhe përmbaruesit privatë. Shqyrtimi i legjislacionit menaxhohet dhe monitorohet nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë (MFE), e cila ndjek një qasje sektor pas sektori ku ka identifikuar 34 sektorë shërbimesh dhe rreth 125 nënsektorë. Aktualisht, procesi po fokusohet në sektorët e mbuluar nga MFE, Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural dhe Ministria e Turizmit dhe Mjedisit. Në dhjetor 2020, Shqipëria përfundoi fazën e parë të shqyrtimit të 11 sektorëve të përzgjedhur nga 20 sektorë të identifikuar. Për **lirinë e ofrimit të shërbimeve ndërkufitare**, Qendra Kombëtare e Biznesit funksionon si një qendër e vetme për regjistrimin e bizneseve dhe dhënien e liqencave, autorizimeve dhe lejeve. Ajo operon nëpërmjet tavolinave të shërbimit në të gjithë vendin dhe tavolinave virtuale në portalin e qeverisë e-Albania. Siç përcaktohet në ligjin për shërbimet, portali qeveritar e-Albania.al shërben si një pikë e vetme kontakti për shërbimet publike elektronike.

Për **shërbimet postare**, legjislacioni kombëtar është përafruar me Direktivën e BE-së për Shërbimet Postare që nga viti 2017, kur tregu postar u hap ndaj konkurrencës. Përafrimi i pjesshëm me Rregulloren për shërbimet e dorëzimit të parcelave ndërkufitare është përfunduar së fundmi. Shqipëria po përgatit një strategji të re për shërbimet postare 2021-2025 duke vendosur objektiva për të përmirësuar performancën e sektorit postar në përputhje me *acquis* të BE-së. Ka një ofrues të caktuar të shërbimit universal (Posta Shqiptare Sh.a.), për një periudhë 5 vjeçare duke filluar nga korriku 2020 dhe 25 ofrues të tjerë të shërbimit postar në treg. Autoriteti i Komunikimeve Elektronike dhe Postare (AKEP) është autoriteti rregullator kombëtar i pavarur për sektorin postar.

Nuk është bërë përparim gjatë periudhës raportuese në përafrimin e kornizës së kualifikimeve profesionale me *acquis* të BE-së për **njohjen reciproke të kualifikimeve profesionale**. Një udhërrëfyes për kualifikimet profesionale është planifikuar të finalizohet në vitin 2022. Shqipëria duhet të forcojë kapacitetet institucionale në këtë fushë.

Kapitulli 4: Lëvizja e lirë e kapitalit

Në BE, kapitali dhe investimet duhet të jenë në gjendje të lëvizin pa kufizime dhe ekzistojnë rregulla të përbashkëta për pagesat ndërkufitare. Bankat dhe operatorët e tjerë ekonomikë zbatojnë disa rregulla për të mbështetur luftën kundër pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e lëvizjes së lirë të kapitalit. Është **bërë njëfarë progresi** në periudhën raportuese, veçanërisht nga zbatimi i legjislacionit për sistemet e pagesave 2020 që hyri në fuqi në janar 2021. Për sa i përket rekomandimeve të vitit të kaluar, Shqipëria vazhdoi të zbatojë planin e veprimit për përmbushjen e disa rekomandimeve të raportit Moneyval. Nuk pati përparim në aftësimin e qytetarëve të BE-së për të blerë toka bujqësore dhe

kullota.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- të vazhdojë zbatimin e rekomandimeve të raportit të Moneyval dhe përafrimit me *acquis* e BE-së për luftën kundër pastrimit të parave/financimit të terrorizmit;
- të marrë masa afatshkurtra dhe afatmesme për të adresuar angazhimin sipas Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit (MSA) për dhënien e të drejtave për blerjen e tokës nga qytetarët e BE-së, e cila është e pazgjidhur që nga viti 2016.

Përsa i përket **lëvizjeve dhe pagesave të kapitalit**, afati i skadencës së ligjit për investimet strategjike i cili siguron mbrojtje të veçantë për investimet e huaja është shtyrë deri në dhjetor 2021. Ligji i unifikuar për investimet ende nuk është miratuar dhe blerja e pasurive të paluajtshme nga të huajt mbetet ende objekt ndaj kufizimeve: të huajt, përfshirë shtetasit e BE-së, nuk lejohen të blejnë tokë bujqësore, pyje, livadhe ose kullota. Prandaj, Shqipëria është me vonesë në përmbushjen e angazhimit të saj sipas Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit (MSA) të vitit 2006 për të ndryshuar marrëveshjet për blerjen e pronave nga shtetasit/entitetet e BE-së, një hap që duhet që nga viti 2016. Dispozitat që rregullojnë blerjen e pasurive të paluajtshme nga të huajt mbetën të pandryshuara dhe pasiguritë mbi të drejtat e pronësisë, përveç ndikimit negativ të pandemisë COVID-19, vazhduan të dekurajojnë investimet.

Në **sistemet e pagesave**, bankat e huaja mund të hapin degë dhe agjenci në Shqipëri dhe të ofrojnë pagesa ndërkufitare. Rregullorja e Bankës së Shqipërisë (BSH) rregullon pagesat pa mjete monetare në sistemin dhe instrumentet e pagesave. Transaksionet e pagesave mund të kryhen jo vetëm nga bankat, por edhe nga institucionet financiare jobankare dhe shoqëritë e kursimeve dhe kredive. Masat që BSH vendosi në mars 2020 për shkak të bllokimit të COVID-19 për të ulur kostot e shërbimeve të sistemeve të pagesave dhe për të promovuar sistemin bankar në shtëpi, mbeten në fuqi. Kuadri ligjor dhe rregullator për pagesat elektronike në Shqipëri mbetet i njëjtë për pagesat kombëtare dhe ato ndërkufitare.

Komiteti Kombëtar i Sistemit të Pagesave është i hapur për përfaqësuesit e institucioneve financiare jobanka dhe operatorëve të sistemit të pagesave dhe po zbaton strategjinë kombëtare të Shqipërisë për pagesat me pakicë (NRPS) për 2018-2023, veçanërisht me miratimin e ligjit 2020 për shërbimet e pagesave i cili synon përafrimin me Direktivën II të Shërbimit të Pagesave (PSD II). Ligji, i cili do të sjellë efektet e zbatimit të plotë në treg deri në korrik 2022, ndjek qasjen PSD II për kushtet e transparencës dhe kërkesat për informacion për shërbimet e pagesave. Një nga objektivat e strategjisë ende për t'u arritur është rritja e njohurive financiare në popullsinë shqiptare, me raportin e pronësisë së llogarisë për të rritur në 70% deri në vitin 2023.

Në lidhje me **luftën kundër pastrimit të parave**, Shqipëria vazhdon përpjekjet e saj për të zgjidhur mangësitë në përputhshmërinë teknike të identifikuar në raportin e vlerësimit të ndërsjellë të Moneyval për Shqipërinë 2018. Shqipëria është në listën e Task Forcës së Veprimit Financiar (FATF) të juridiksioneve nën monitorim të shtuar që nga shkurti 2020. Shqipëria mori një angazhim politik të nivelit të lartë për të zbatuar planin e veprimit të FATF, i cili do të lejojë heqjen e Shqipërisë nga kjo listë. Plani i veprimit mbulon ndër të tjera identifikimin e rreziqeve të pastrimit të parave, regjistrimin e pronave, transparencën e pronësisë përfituese dhe rritjen e dënimeve dhe konfiskimeve. Ndryshimet në ligjin për pastrimin e parave për të përafruar legjislacionin kundër pastrimit të parave me *acquis* të BE-së janë përgatitur nga Këshilli i Ministrave. Regjistri i pronësisë përfituese është ngritur dhe është në proces të plotësimit me të dhëna nga bizneset dhe organizatat joqeveritare.

Shqipëria po punon për përafrimin e mëtejshëm të legjislacionit të saj me *acquis* të BE-së për parandalimin e përdorimit të sistemit financiar për qëllime të pastrimit të parave ose financimit të terrorizmit. Shqipëria vazhdon të zbatojë "Paketën Moneyval" e cila mbulon i) parandalimin e pastrimit të parave dhe financimin e terrorizmit, ii) masat kundër financimit të terrorizmit, iii) procedurat tatimore dhe iv) Qendrën Kombëtare të Regjistrimit dhe miratimin e një ligji të ri për

administrimin e pasurive të sekuestruara. Një ligj i ri për masat kufizuese ndërkombëtare u miratua në nëntor 2020.

Shqipëria ka në fuqi paketën rregullatore të Bankës së Shqipërisë që forcoi standardet e administrimit të rrezikut dhe kërkesat e liçensimit të institucioneve financiare, përfshirë jobanka dhe zyrat e këmbimit valutor, në vijim të rekomandimeve të Moneyval. Në prill të vitit 2021, Moneyval miratoi raportin e dytë të përmirësuar për Shqipërinë, i cili i dha Shqipërisë një përmirësim të vlerësimit të saj sipas një prej rekomandimeve të FATF. Një studim për ngritjen e Zyrës së Rikuperimit të Pasurive u finalizua në korrik 2020. Pas miratimit të ligjit për Regjistrin e pronarëve përfitues në korrik 2020, regjistri u bë funksional në fund të qershorit 2021, me të dhëna të regjistruara nga bizneset dhe OJF-të. Njësia Shqiptare e Inteligjencës Financiare është në proces të rritjes së stafit nga 39 në 45.

BSH kreu inspektime në 74 zyra të këmbimit valutor (FEO) në vitin 2020, nga të cilat 4 çuan në propozimin e heqjes së liçencës dhe 16 konstatuan mospërputhje thelbësore. Kjo bëri që BSH të merrte masa administrative, përfshirë gjokat, dhe të jepte rekomandime dhe/ose asistencë përkatëse për 11 FEO. Shqipëria ratifikoi Konventën Ndërkombëtare për Ndalimin e Falsifikimit të Monedhave në Nëntor 2019. Në vitin 2021, Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare filloi një vlerësim mbi rregulloret që lidhen me Asetet Virtuale (AV) dhe Ofruesit e Shërbimeve të Aseteve Virtuale (OSHAV) dhe kriptovalutat me qëllim rregullimin e tyre sipas rekomandimeve të FATF. Njësia Shqiptare e Inteligjencës Financiare (FIU) mori 1 409 raporte transaksionesh të dyshimta në vitin 2020, pak më e ulët se në vitin 2020; Në organet ligjzbatuese janë referuar 268 çështje tek agjencitë e zbatimit të ligjit, njësoj si në vitin 2020.

Kapitulli 6: E drejta e shoqërive tregtare

BE-ja ka rregulla të përbashkëta për formimin, regjistrimin dhe kërkesat për mbylljen e një shoqërie, me rregulla plotësuese për kontabilitetin dhe raportimin financiar dhe auditimin ligjor.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e ligjit për shoqëritë tregtare. Është bërë **njëfarë progresi** në periudhën raportuese, në veçanti, duke përmirësuar transparencën e pasqyrave financiare të shoqërive në regjistrin e biznesit, dhe përafrimin e mëtejshëm të kornizës së saj me *acquis* të BE-së në fushën e raportimit jofinanciar dhe të qeverisjes korporative. Megjithatë, nuk kishte përparim në rekomandimin e ligjit për shoqëritë tregtare.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- Të rishikojë legjislacionin ekzistues në fushën e ligjit për shoqëritë tregtare me qëllim identifikimin e ndryshimeve të nevojshme për të përfunduar përafrimin me *acquis* të BE-së,
- Të përafrojë më tej kuadrin ligjor për kontabilitetin dhe auditimin me *acquis* më të fundit të BE-së në këto fusha.

Edhe pse ka një përafrim me *acquis* të BE-së në një sërë fushash të së drejtës së **shoqërive tregtare**, duke përfshirë blerjet dhe bashkimet ndërkufitare, nuk ka pasur përparim legjislativ në periudhën raportuese. Nevojitet përafrim i mëtejshëm me *acquis* të ligjit për shoqëritë 2019 për përdorimin e mjeteve dixhitale dhe për operacionet ndërkufitare, si dhe me rregullat për inkurajimin e angazhimit afatgjatë të aksionerëve. Qendra Kombëtare e Biznesit është përgjegjëse për regjistrimin e shoqërive, duke lejuar regjistrimin online falas dhe aksesin online në të dhëna (disa shërbime që lidhen me regjistrimin e personave juridikë ofrohen vetëm online në dritaren e shërbimit elektronik e-Albania që prej datës 1 janar 2020 dhe puna është në vazhdim për aktivizimin e shërbimeve të tjera). Që nga shkurti i vitit 2020, Shqipëria është pjesë e regjistrimit tregtar në Portalin Rajonal të Regjistrimeve të Bizneseve të Evropës Juglindore (BIFIDEX), i cili ka lançuar grupin e parë të shërbimeve të të dhënave në maj 2021.

Për **transparencën**, Ligji për tregjet e kapitalit, i cili ka hyrë në fuqi më 1 shtator 2020, parashikon rregulla specifike për transparencën për shoqëritë e listuara në fushat që kanë të bëjnë me

raportimin fillestar dhe raportimin financiar duke përfshirë gjobat në rast mosrespektimi.

Në fushën e **kontabilitetit të korporatave**, Ligji për kontabilitetin dhe pasqyrat financiare është pjesërisht në përputhje me Direktivën e Kontabilitetit të BE-së (p.sh. për madhësinë e shoqërisë, kërkesat e raportit të menaxhimit, përjashtimet për shoqëritë e vogla nga detyrimi për pasqyrim të detajuar dhe rregullat për subjektet ekonomike aktive me interes të madh dhe publik që veprojnë në industrinë nxjerrëse apo prerje). Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit (KKK) monitoron zbatimin e raportimit financiar dhe standardeve të kontabilitetit. Në qershor 2020, ajo miratoi udhëzime për raportimin jofinanciar në përputhje me komunikimin e Komisionit në këtë fushë, në përputhje me Direktivën e BE-së për zbulimin e informacionit jofinanciar dhe të diversitetit nga ndërmarrje dhe grupe të caktuara të mëdha. Në dhjetor 2020, ajo publikoi rekomandimet për cilësinë e raportimit të qeverisjes së korporatës pas rekomandimit përkatës të Komisionit. Shqipëria ndërmori gjithashtu disa hapa për të garantuar transparencën e pasqyrave financiare. Që nga viti 2019, Qendra Kombëtare e Biznesit ka një sistem elektronik raportimi për depozitimin dhe publikimin e pasqyrave financiare. Në vitin 2020, u miratua Ligji për Regjistrin e pronarëve përfitues dhe regjistri u plotësua me të dhëna nga bizneset dhe OJQ-të deri në fund të qershorit 2021. Për **auditimin**, Bordi i Mbikëqyrjes Publike (POB) është autoriteti kompetent i pavarur për sigurimin e cilësisë (me buxhetin e vet). Në periudhën raportuese, Komisioni Hetimor dhe Disiplinor i auditorëve ligjor ka nxjerrë 10 masa disiplinore (nëntë gjopa dhe një pezullim të përkohshëm të licencës). Shqipëria duhet të forcojë më tej kapacitetin POB dhe të përafrohet me rregullat e auditimit ligjor të BE-së.

Kapitulli 7: E drejta e pronësisë intelektuale

BE-ja ka harmonizuar rregullat për mbrojtjen ligjore të të drejtave të pronësisë intelektuale (IPR) dhe të së drejtës së autorit dhe të drejtave të përafërta. Rregullat për mbrojtjen ligjore të IPR mbulojnë, për shembull, patentat dhe markat tregtare, dizajnet, shpikjet bioteknologjike dhe farmaceutikët. Rregullat për mbrojtjen ligjore të së drejtës së autorit dhe të drejtave të përafërta mbulojnë, për shembull, librat, filmat, programet kompjuterike dhe transmetimet.

Shqipëria ka **një farë niveli përgatitjeje/është e përgatitur mesatarisht** për të drejtat e pronësisë intelektuale. Është bërë **progres i kufizuar** gjatë periudhës raportuese, veçanërisht me përafrimin legjislativ me acquis të BE-së në fushën e të drejtës së autorit dhe të drejtave të tjera të lidhura me to. Rekomandimet nga viti paraprak janë përmbushur vetëm pjesërisht dhe mbeten të vlefshme.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- të përafrojë më tej legjislacionin e tij për të drejtën e autorit dhe të drejtat e vendeve fqinje me acquis të BE-së;
- të përmirësojë funksionimin e organizatave të menaxhimit kolektiv dhe pagesën e honorarëve për mbajtësit e të drejtave;
- të përafrojë më tej legjislacionin për të drejtat e pronësisë industriale dhe sistemin e zbatimit të IPR.

Në fushën e **të drejtës së autorit dhe të drejtave të afërta**, dy organet kryesore përgjegjëse janë Drejtoria e Përgjithshme e Pronësisë Industriale (DPPI), e cila ka për detyrë regjistrimin, administrimin dhe promovimin e objekteve të pronësisë intelektuale dhe Drejtoria e së Drejtës së Autorit në Ministrinë e Kulturës. Këshilli Kombëtar i së Drejtës së Autorit, i përbërë nga pesë anëtarë të emëruar nga Ministri i Kulturës, është përgjegjës për certifikimin e metodologjisë së tarifave. Rekrutimi i stafit të Drejtorisë së të Drejtave të Autorit përfundoi në shkurt 2021.

Në periudhën raportuese janë përgatitur projekt-amendamentet në ligjin për të drejtën e autorit dhe të drejtat e tjera të lidhura me të, të cilat synojnë përafrimin e mëtejshëm të kuadrit ligjor me acquis të BE-së dhe rregullimin e funksionimit të Organizatave të Menaxhimit Kolektive (OQK). Më tej,

Ministria e Kulturës nxori udhëzime, të cilat synojnë përmirësimin e procesit të dhënies së licencave për të gjitha kategoritë e titullarëve të të drejtave që nuk përfaqësohen nga ZKM. Funksionimi i sistemit të menaxhimit kolektiv dhe pagesa e honorarëve për mbajtësit e të drejtave duhet të përmirësohet më tej.

Për të drejtat e **pronësisë industriale**, një ligj për sekretet tregtare u miratua në korrik 2021 për të harmonizuar kuadrin ligjor me *acquis* të BE-së në këtë fushë.

Në vitin 2020, numri i aplikimeve për regjistrimin e markave tregtare vazhdoi të rritet, duke arritur në 1,164 aplikime kombëtare dhe 2,936 aplikime ndërkombëtare. Për sa i përket patentave, në DPPM janë depozituar 898 aplikime për patentë në vitin 2020, nga të cilat 12 (dyfish në krahasim me vitin 2019) ishin aplikime kombëtare për patentë me aplikantë kombëtarë shqiptarë dhe 885 aplikime për patentë ishin patenta të lëshuara nga Zyra Evropiane e Patentave që kërkonin mbrojtje në Shqipëri. GDIP ka marrë pjesë në 18 procese gjyqësore gjatë vitit 2020.

Nga Sektori i të Drejtave të Autorit të Inspektoratit Shtetëror për Mbikëqyrjen e Tregut (SIMS) janë kryer 384 inspektime me 28 masa administrative (13 gjoba dhe 15 paralajmërime). Nga Sektori i Pronësisë Industriale SIMS janë kryer 12 kontrole dhe janë shqiptuar 2 gjoba administrative.

Administrata doganore pezulloi lëshimin e më shumë se 23,000 produkteve të dyshuara për shkelje të IPR. Numri i lartë i produkteve të falsifikuara në vend mbetet shqetësues.

Kapitulli 8: Politika e konkurrencës

Rregullat e BE-së mbrojnë konkurrencën e lirë. Ato përfshijnë rregulla antitrust kundër marrëveshjeve kufizuese ndërmjet kompanive dhe abuzimit të pozitës dominuese, si dhe përfshijnë rregulla për përqendrimet ndërmjet kompanive që do të pengonin ndjeshëm konkurrencën. Rregullat e BE-së përcaktojnë gjithashtu një sistem të kontrollit të ndihmës shtetërore. Qeveritë lejohen të japin ndihmë shtetërore vetëm nëse plotësohen kushtet kufizuese, me synimin për të parandaluar shtrembërimin e konkurrencës.

Shqipëria ka **një farë niveli përgatitjeje/është e përgatitur mesatarisht** në politikën e konkurrencës. Ka pasur **progres të kufizuar** gjatë periudhës së raportimit, veçanërisht me miratimin e disa udhëzimeve nga Autoriteti Shqiptar i Konkurrencës (AKK), duke përfshirë ato për zbatimin efektiv dhe garantimin e funksionimit të duhur të tregut. Megjithatë, nuk është bërë asnjë përparim në përmirësimin e harmonizimit legjislativ me *acquis* të BE-së në fushën e ndihmës shtetërore. Pavarësisht rekomandimeve në vitet e mëparshme, pavarësia operationale e Komisionit të Ndihmës Shtetërore (KNSH) ende nuk është siguruar. Rekordi i zbatimit të tij duhet të përmirësohet ndjeshëm.

Në vitin e ardhshëm, vendi duhet në veçanti:

- të sigurojë pavarësinë operationale të KSA-së dhe të rrisë ndjeshëm kapacitetin administrativ të sekretariatit të KSA-së;
- të harmonizojë më tej kuadrin legjislativ në fushën e ndihmës shtetërore me *acquis* të BE-së;
- të shtojë përpjekjet për të rritur ndërgjegjësimin e KSA-së në lidhje me ministritë e linjës, autoritetet rajonale dhe vendore, me qëllim që të sigurohet njoftimi paraprak i masave të ndihmës dhe të forcohet zbatimi i rregullave të ndihmës shtetërore.

Antitrusti dhe bashkimet

Kuadri legjislativ i Shqipërisë është gjerësisht në përputhje me *acquis* të BE-së dhe Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit (MSA). Ligji për mbrojtjen e konkurrencës në masë të madhe është i përafëruar me nenin 101 TFBE (marrëveshjet kufizuese) dhe nenin 102 të TFBE (shpërdorimet e pozitës dominuese). Ai gjithashtu parashikon kontrollin paraprak të bashkimeve, në përputhje me Rregulloren e Bashkimeve. Legjislacioni zbatues është gjerësisht në përputhje me rregulloret përkatëse të BE-së dhe udhëzimet e Komisionit. Në periudhën raportuese, Autoriteti Shqiptar i Konkurrencës (AKK) miratoi udhëzime për zbatimin efektiv dhe sigurimin e funksionimit të duhur

të tregut, duke përafruar më tej kuadrin me *acquis* në këtë fushë, si dhe për praktikën më të mira për paraqitjen e evidencës ekonomike dhe të dhëna.

Sa i përket **kornizës institucionale**, AKK është përgjegjëse për zbatimin e Ligjit për mbrojtjen e konkurrencës. Është një autoritet i pavarur operativ që i raporton Parlamentit. Ai mund të miratojë legjislacionin zbatues, të vendosë gjopa dhe mjete juridike, të ndalojë bashkimet ose t'i autorizojë ato me ose pa kushte. Ajo mund të kryejë hetime sektoriale dhe, me iniciativën e saj, të nxjerrë opinione dhe rekomandime për projektligje që mund të ndikojnë në konkurrencë. Ekziston një program lehtësimi për kompanitë që ofrojnë informacion mbi rastet e kartelit. Palët mund të ankohen kundër vendimeve të AKK-së para gjykatave. Për sa i përket **kapacitetit të zbatimit**, AKK ka mbajtur numrin e saj të stafit në 46 dhe stafi i saj ka përfituar nga trajnimet mbi praktikën më të mira ndërkombëtare. Për **zbatimin**, në periudhën raportuese AKK ka marrë 131 vendime, ku 11 për marrëveshje të ndaluar, 8 për keqpërdorim të pozitës dominuese dhe 29 për përqendrim autorizues. Në periudhën raportuese, AKK-ja përfundoi hetimet sektoriale në sektorët e arsimit të lartë dhe shërbimeve spitalore dhe vazhdoi hetimet në sektorët e mëposhtëm, duke përfshirë bastisjet në agim, në sektorët e mëposhtëm: shërbimet e printimit, gazi i lëngshëm, karburantet, plehrat, pajisjet mjekësore, dhe subjektet financiare jobankare. AKK duhet të vazhdojë të forcojë zbatimin e rregullave të konkurrencës.

Ndihma shtetërore

Kuadri legjislativ për ndihmën shtetërore është gjerësisht në përputhje me *acquis* të BE-së dhe MSA-në. Ligji për ndihmën shtetërore reflekton kryesisht nenet 107 dhe 108 TFBE. Legjislacioni zbatues është pjesërisht i përafruar me *acquis* të BE-së vetëm në disa fusha p.sh. Rregullorja e Përgjithshme e Përfundimeve në Bllloqe. Nevojitet harmonizim i mëtejshëm me legjislacionin zbatues të BE-së për kontrollin e ndihmës shtetërore.

Për sa i përket **kornizës institucionale**, Komisioni i Ndihmës Shtetërore (KNSH) është përgjegjës për zbatimin e Ligjit për ndihmën shtetërore. Pavarësia e saj operacionale, e cila kërkohet nga MSA-ja, mbetet për t'u siguruar. Sipas Ligjit për ndihmën shtetërore, masat e reja të ndihmës duhet t'i njoftohen KSA-së, e cila duhet t'i gjejë ato të pajtueshme përpara se të vendosen. KSA mund të urdhërojë rikuperimin e ndihmës së paligjshme dhe të papajtueshme, por nuk e ka bërë këtë deri më sot. Vendimet e tij janë objekt ankimi gjyqësor.

Kapaciteti zbatues i KSA-së mbetet i pamjaftueshëm pasi personeli i sekretariatit të tij duhet të rritet ndjeshëm. Për sa i përket **zbatimit**, historiku i kontrollit të ndihmës shtetërore mbetet i dobët. Në periudhën raportuese, KSA miratoi tetë vendime për skemat e njoftimit të ndihmës shtetërore, tre prej të cilave lidhen me masat për COVID-19. Nuk u mor asnjë vendim negativ apo rikuperimi. Është e rëndësishme të rriten aktivitetet e avokimit midis dhënies së ndihmës për të siguruar njoftimin paraprak të masave të ndihmës. KSA duhet të sigurojë zbatimin e rregullave të ndihmës shtetërore edhe në projekte të mëdha që përfshijnë Shqipërinë dhe vende të tjera.

Liberalizimi

Ligji për ndihmën shtetërore zbatohet për të gjithë personat juridikë dhe fizikë që kryejnë një veprimtari ekonomike. Nuk ka pasur asnjë hetim për ndihmën shtetërore për ndërmarrjet publike ose ndërmarrjet me të drejta të veçanta ose ekskluzive.

Kapitulli 9: Shërbimet financiare

Rregullat e BE-së synojnë të sigurojnë konkurrencë të drejtë ndërmjet dhe stabilitetit të institucioneve financiare, përkatësisht bankave, sigurimeve, pensioneve suplementare, shërbimeve të investimeve dhe tregjeve të letrave me vlerë. Ato përfshijnë rregullat për autorizimin, funksionimin dhe mbikëqyrjen e këtyre institucioneve.

Shqipëria është e **përgatitur mesatarisht** në fushën e shërbimeve financiare. **Njëfarë progresi** në

rekomandimet e vitit të kaluar është bërë me miratimin e Ligjit për sigurimin e detyrueshëm në sektorin e transportit dhe në harmonizimin e mëtejshëm të legjislacionit për rimëkëmbjen e bankave, zgjidhjen dhe mbikëqyrjen dhe për post-tregtimin. Ka pasur progres të kufizuar në zbatimin e strategjisë së zgjidhjes së kredive me probleme.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet:

- të harmonizojë legjislacionin e tij me kuadrin e kërkesave për kapital të BE-së që korrespondon me Bazel III dhe të vazhdojë me zbatimin e politikës makroprudenciale dhe kuadrin e zgjidhjes;
- të sigurojë zbatimin e plotë të strategjisë së zgjidhjes së kredive me probleme nga të gjithë aktorët përkatës.

Për **bankat dhe konglomeratet financiare**, Banka e Shqipërisë (BSH) vazhdoi të harmonizojë rregulloren e saj bankare me Bazel III, veçanërisht në raportin e mbulimit të likuiditetit dhe kuadrin makro-prudencial. Shqipëria vijoi të monitorojë investimet dhe ecurinë e aktiveve financiare të fondit të zgjidhjes, bazuar në raportimin tremujor nga Agjencia e Sigurimit të Depozitave (administratori i fondit të zgjidhjes). Legjislacioni përkatës zbatues u miratua për funksionimin e Komitetit të Fondit të Rezolucionit, për kërkesat minimale të instrumenteve të kapitalit rregullator dhe detyrimeve të pranueshme, për funksionalizimin e garancisë dhe për një rregullore të ndryshuar për planet e zgjidhjes, e krijuar për të përafruar me rregulloren përkatëse të BE-së. Autoriteti i Bankave.

Në prill 2021, Banka e Shqipërisë miratoi rregulloren “Për njohjen kontraktuale të kompetencave të zhvlerësimit dhe konvertimit”, për t’u përafruar më tej me *acquis* përkatëse të BE-së. Raporti i kredive me probleme vazhdoi të ulet nga 8.4% në dhjetor 2019 në 7.9% në prill 2021, kryesisht për shkak të fshirjeve dhe disa ristrukturimeve të kredive. BSH monitoron raportin e kredive me probleme, veçanërisht në funksion të zgjatjes së tretë të moratoriumit COVID-19 deri në fund të marsit 2021. Akoma nevojiten veprime të mëtejshme për vlerësimin e kredisë. Zbatimi i plotë i Strategjisë së Zgjidhjes së Kredive me probleme kërkon përmirësim të mëtejshëm të regjistrimit të kredive dhe zbatim të plotë të ligjit të falimentimit. Një pjesë e sistemit të ekzekutimit të kolateralit është aktualisht objekt i procesit gjyqësor, gjë që ul efikasitetin e tij.

Shqipëria ka një sistem për identifikimin e bankave me rëndësi sistemike që është i ngjashëm me praktikën e BE-së. BSH miratoi politikën e investimit për aktivet financiare të fondit të zgjidhjes. Rregulloret e reja për raportin e levës së bankave dhe për raportin neto të qëndrueshëm të financimit të bankave, të cilat synojnë përafrimin e mëtejshëm të legjislacionit bankar me Basel III, u miratuan në nëntor dhe dhjetor 2020. Këto do të hyjnë në fuqi në janar 2022. Në përgjigje të urgjencës COVID-19, në mars 2020, BSH njoftoi një ndryshim të përkohshëm në kërkesat e provigjionimit, duke u mundësuar klientëve që të kërkojnë nga bankat dhe institucionet e tjera financiare shtyrjen e kësteve të kredisë pa penalitete. Masat e zbutjes së klasifikimit të kredive dhe provigjionet për kredi u ristrukturuan midis 12 marsit dhe dhjetorit 2020, më pas u zgjatën deri në mars 2021. Gjithashtu, BSH pezulloi përkohësisht shpërndarjen e dividendëve për bankat për vitin 2019 dhe 2020, me qëllim nxitjen e kapitalit dhe mbështetjen e kreditimit. Afati i zbatimit të rregullores “Për trajtimin jashtë gjykatës të huamarrësve në vështirësi nga bankat” u shty për në janar 2022. Në mars 2021, Regjistri Shqiptar i Letrave me Vlerë u miratua si pjesëmarrje indirekte në Sistemin Shqiptar të Pagesave Ndërbankare për pagesat me vlerë të madhe. Kjo është krijuar për ta bërë sistemin e post-tregtisë plotësisht funksional.

Në fushën e **sigurimeve dhe pensioneve profesionale**, ndryshimet në ligjin për sigurimin e detyrueshëm në sektorin e transportit kanë hyrë në fuqi në korrik të vitit 2021 dhe janë krijuar për t’u përafruar me *acquis* përkatëse të BE-së. Ajo zgjodhi zbatimin vullnetar të sistemit të bonusit malus nga agjencitë e sigurimeve. Zbatimi i Strategjisë 2018-2020 për besimin e konsumatorëve dhe investitorëve në tregjet e mbikëqyrura vazhdoi përmes aktiviteteve për përmirësimin e edukimit financiar publik dhe ndërgjegjësimin e konsumatorëve. Në korrik 2020, bordi i Autoritetit të Mbikëqyrjes Financiare (AMF) miratoi një vendim për organizimin e Departamentit të Mbikëqyrjes së Tregut të Sigurimeve në dy drejtori: Drejtoria e Mbikëqyrjes së Tregut të Sigurimeve dhe

Drejtoria e Menaxhimit të Riskut, duke ruajtur numrin total të stafit në 96 punonjës. Për të garantuar qëndrueshmërinë financiare përballë situatës së pandemisë COVID-19, AMF vendosi në mars 2021 të kërkojë nga shoqëritë e sigurimeve pezullimin e shpërndarjes së fitimit për vitin 2020, në çdo formë dividendi apo formë tjetër pagese.

Në fushën e **infrastrukturës së tregut financiar**, Bursa Shqiptare e Aksioneve, e cila është një subjekt privat, vazhdon të operojë vetëm me bono shtetërore. Bursa publike mbetet e pezulluar. Është krijuar një Depozitë Qendrore e Letrave me Vlerë (AFISAR), e operuar nga BSH. Regjistri Shqiptar i Letrave me Vlerë (ALREG), një shoqëri private, siguron shlyerjen e letrave me vlerë joqeveritare që prej dhjetorit 2019. Sipas marrëveshjes ndërmjet BSH-së dhe AMF-së, BSH është përgjegjëse për minimizimin e rrezikut sistematik, ndërsa AMF është përgjegjëse për investitorin. mbrojtjes. Në mars 2021, Bordi i AMF miratoi rregulloren për fondin e garancisë së ALREG; dmth aktivet e mbajtura nga Regjistri ALREG për llogari të anëtarëve të kleringut dhe shlyerjes, me qëllim sigurimin/garancionin e transaksioneve të kryera në bursa, që nuk shlyhen për shkak të mungesës së vlerave monetare dhe/ose letrave me vlerë. Në shtator 2020, ka hyrë në fuqi Ligji për tregjet financiare, bazuar në teknologjinë e librit të shpërndarë. Afati i skadencës së kuponëve të privatizimit është zgjatuar deri në dhjetor 2021. Pas miratimit të Ligjit për investime kolektive në prill 2020, janë miratuar akte zbatuese për investimet kolektive, klauzolat pezulluese, menaxhimin e rrezikut dhe procedurat e licencimit. Ligji për tregjet e kapitalit është miratuar në maj të vitit 2020, së bashku me pesë rregullore në zbatim. Këto harmonizojnë pjesërisht kuadrin ligjor të Shqipërisë me MiFID II dhe acquis të BE-së për transparencën, abuzimin me tregun, prospektet, për shlyerjet dhe depozituesit qendror të letrave me vlerë.

Përsa i përket **tregjeve të letrave me vlerë dhe shërbimeve të investimit**, AMF vazhdon të mbikëqyrë tregjet e rregulluara në përputhje me Ligjin për tregjet e kapitalit. Kompanitë ishin të autorizuar të emetonin bono për oferta private për investitorët institucionalë, aksionarët e tyre ose individët. Kërkesat për likuiditet për fondet e investimeve janë forcuar.

Kapitulli 28: Mbrojtja e konsumatorit dhe shëndetit

Rregullat e BE-së mbrojnë interesat ekonomike të konsumatorëve dhe në lidhje me sigurinë e produktit, imitimet e rrezikshme dhe përgjegjësinë për produktet me defekt. BE-ja siguron gjithashtu standarde të larta të përbashkëta për kontrollin e duhanit, gjakun, indet, qelizat dhe organet dhe barnat për përdorim njerëzor dhe veterinar. BE-ja siguron gjithashtu standarde të larta të përbashkëta për mbrojtjen e të drejtave të pacientëve në kujdesin shëndetësor ndërkufitar dhe trajtimin e kërcënimeve serioze ndërkufitare shëndetësore, duke përfshirë sëmundjet ngjitëse.

Përgatitjet janë në një **fazë të hershme** në fushën e mbrojtjes së konsumatorëve dhe shëndetit. **Nuk ka pasur progres** në rekomandimet e vitit të kaluar. Për shëndetin publik, pandemia COVID-19 ka treguar një nevojë të shtuar për gatishmëri emergjente dhe për të rritur kapacitetin e infrastrukturës shëndetësore të urgjencës. Duhet bërë ende një progres i rëndësishëm për të zbatuar qasjen Një Shëndet dhe gatishmërinë shëndetësore për të gjitha rreziqet, dhe duhet bërë më shumë në përgjithësi për të forcuar kuadrin e politikave dhe për të siguruar që të gjithë në Shqipëri të kenë mbulim cilësor të kujdesit shëndetësor. Ka pasur disa përparime në zgjidhjen alternative të mosmarrëveshjeve të konsumatorëve.

Në vitin e ardhshëm, vendi duhet në veçanti:

- të forcojë kuadrin e politikave për shëndetin publik me miratimin e Strategjisë së re të Shëndetit 2021-2030 dhe të sigurojë zbatimin dhe qëndrueshmërinë e saj, duke përfshirë mbrojtjen financiare, dhe të harmonizojë më tej legjislacionin e tij me acquis shëndetësore të BE-së për substancat me origjinë njerëzore dhe për ilaçet për njerëzit dhe përdorim veterinar;
- të përdorë mësimet e nxjerra nga pandemia COVID-19 për të forcuar gatishmërinë për emergjencat shëndetësore për të gjitha rreziqet, duke përfshirë kërcënimet përtej sëmundjeve ngjitëse dhe reagimet si në nivel qendror ashtu edhe në atë lokal;
- të vazhdojë të përmirësojë aksesin në shëndetësi dhe shërbime për popullatat e pafavorizuara,

duke përfshirë minoritetet rome dhe egjiptiane, të moshuarit, njerëzit me probleme para-ekzistuese të shëndetit mendor, njerëzit me aftësi të kufizuara; dhe popullsitë në zonat rurale ose të largëta, veçanërisht për gratë dhe vajzat që i përkasin këtyre grupeve të cilat shpesh i nënshtrohen formave të shumta të diskriminimit.

Mbrojtja e konsumatorit

Në **aspektet horizontale**, në vitin 2020 Komisioni për Mbrojtjen e Konsumatorit (KMK) i Shqipërisë mori 55 ankesa (45 nga konsumatorë individualë, organizata konsumatore ose pushteti vendor, 10 nga biznese) ndërsa gjatë TM1+TM2/2021 KPP mori 19 ankesa, nga të cilat 18 ishin nga konsumatorët dhe 1 nga tregtarët. Në shtator 2020, një kompani vendase është shqiptuar një penaltitet administrativ për mosrespektim të të drejtave të konsumatorëve; Janë zgjidhur 9 ankesa individuale dhe të tjerat janë dërguar në organet kompetente. Në dhjetor 2020, Shqipëria krijoi një Drejtori të Përgjithshme për Zgjidhjen Alternative të Mosmarrëveshjeve të Konsumatorëve dhe u përcaktuan kritere shtesë për funksionimin e strukturave për zgjidhjen alternative të mosmarrëveshjeve. Megjithatë, kuadri ligjor në fushën e kredisë konsumatore dhe marketingut në distancë të shërbimeve financiare duhet ende të përafrohet më tej me acquis të BE-së.

Legjislacioni kombëtar është pjesërisht i përafëruar me acquis të BE-së për **sigurinë e produkteve**. Në periudhën raportuese, megjithë pezullimin dy mujor për shkak të COVID-19, Inspektorati Shtetëror për Mbikëqyrjen e Tregut (SIMS ka kryer 891 inspektime, duke sjellë 58 masa administrative, përfshirë 13 gjoba, 11 paralajmërime dhe 40 masa urgjente (ndalim tregtimi dhe shkatërrimi Në total u kontrolluan 8 057 produkte, nga të cilat 118 u gjetën me mospërputhje (kryesisht formale, megjithëse 9 produkte (978 njësi) u ndaluan të tregtoheshin). Përsa i përket çështjeve që nuk lidhen me sigurinë, është bërë progres drejt përafrimit të pjesshëm me acquis të BE-së për zgjidhjen alternative të mosmarrëveshjeve për mosmarrëveshjet e konsumatorëve.

Shëndeti publik

Për **shëndetin publik**, strategjia kombëtare e shëndetësisë 2016-2020 e Shqipërisë skadoi në vitin 2020 dhe një kuadër i ri politikash është në përgatitje e sipër që mbulon periudhën 2021-2030, në përputhje me Axhendën Kombëtare 2030 për Zhvillim të Qëndrueshëm. Një dokument i ri veprimi pesëvjeçar për kujdesin shëndetësor parësor u miratua në maj 2020 dhe tani është në zbatim. Pas një rritjeje të shpenzimeve publike për shëndetin e transmetueshëm, për shkak të nevojave urgjente për të parandaluar dhe luftuar kundër pandemisë COVID-19 në 2020-2021, shpenzimet publike u rritën me 3% të PBB-së në vitin raportues. Megjithatë, ai mbetet i ulët, me shpërndarje disproporcionale të ulëta të burimeve për kujdesin shëndetësor parësor, veçanërisht për shëndetin e nënës dhe fëmijës. Shkalla e vdekshmërisë mbetet e lartë, veçanërisht vdekshmëria neonatale (6 për 1000 lindje të gjalla), vdekshmëria nën 5 vjeç (9 për 1000 lindje të gjalla) dhe shkalla e vdekshmërisë foshnjore (8 për 1000 lindje të gjalla). Qeverisja e spitaleve publike dhe cilësia e kujdesit shëndetësor duhet të forcohet në të gjithë vendin. Shqipëria ka ratifikuar shumicën e konventave ndërkombëtare në lidhje me mbrojtjen e të drejtave themelore, por pengesat për ushtrimin e të drejtës për shëndet dhe shërbime të shëndetit seksual dhe riprodhues, veçanërisht për grupet vulnerabël, vazhdojnë në të gjithë vendin. Ndërkohë që kujdesi për abortin garantohej me ligj, gratë nga grupet vulnerabël, veçanërisht gratë rome dhe egjiptiane, përballen me barriera në aksesin e tij.

Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale dhe Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit (AKSHI) janë përgjegjëse për faqen **e-shëndeti**. Ministria aktualisht është duke implementuar dhe funksionuar një sistem elektronik për mbledhjen dhe raportimin e informacionit shëndetësor të të dhënave mjekësore bazuar në Treguesit Kryesor Evropian të Shëndetit (ECHI), por sistemi ende nuk është funksional. **E-Regjistri**, baza elektronike e të dhënave e disponueshme në portalin e-Albania, përdoret për identifikimin e personave të siguar dhe gjenerimin e Kartës së Shëndetit. Ai mundëson regjistrimin e pacientëve në qendrat shëndetësore të kujdesit parësor dhe përcakton kategorinë e përfitimit të tyre bazuar në ndërveprimin e tij me bazat e tjera të të dhënave institucionale. Është përmirësuar gjatë vitit 2020, me më shumë funksione lidhur me recetat e barnave, organizimin e fushatës së vaksinimit kundër COVID-19 dhe lëshimin e kartave të

vaksinimit. Pavarësisht disa përparimeve në **qeverisjen statistikore**, infrastruktura/mjetet teknologjike dhe burimet njerëzore janë ende të pamjaftueshme.

Legjislacioni për **gjakun, indet, qelizat dhe organet** nuk është plotësisht në përputhje me acquis përkatëse të BE-së. Për kontrollin e duhanit, është duke u zbatuar ligji për mbrojtjen e shëndetit publik kundër produkteve të duhanit, i krijuar për t'u përafuar me acquis të BE-së. Shqipëria duhet ende të aderojë në Protokollin e Tregtisë së Paligjshme të Konventës Kuadër të Organizatës Botërore të Shëndetësisë për Kontrollin e Duhanit dhe të fillojë punën për krijimin e një sistemi të gjurmueshmërisë së duhanit në përputhje me acquis të BE-së. Në fushën e **kërcënimeve serioze ndërkufitare shëndetësore**, përfshirë **sëmundjet ngjitëse**, pandemia COVID-19 ka shfaqur mangësi të konsiderueshme. Baza ligjore për parandalimin dhe kontrollin e sëmundjeve ngjitëse është krijuar për të qenë në përputhje me acquis të BE-së, megjithatë legjislacioni dytësor që nevojitet për t'u zbatuar nuk është miratuar plotësisht. Shqipëria gjithashtu nuk ka një plan veprimi për rezistencën antimikrobike. Shqipëria ka forcuar sistemin e saj kombëtar të alarmit, reagimit dhe mbikëqyrjes për sëmundjet ngjitëse gjatë pandemisë COVID-19, por asnjë plan kombëtar për zbatimin e rregulloreve ndërkombëtare shëndetësore nuk ishte në fuqi kur shpërtheu pandemia. Ndikimi i tij ishte më i keq për shkak të mungesës së përgatitjes sistematike.

Për sa i përket gatishmërisë dhe reagimit ndaj **pandemisë COVID-19**, Shqipëria ka bërë progres në vlerësimin strategjik të rrezikut dhe gatishmërinë e emergjencës shëndetësore, duke përfshirë zhvillimin e kapaciteteve dhe të udhëzimeve përkatëse dhe Procedurave Standarde të Operacionit (SOP) për të forcuar dhe mbajtur kapacitetet rutinë dhe emergjente. në pikat e hyrjes (p.sh. aeroportet, portet). Megjithatë, Shqipëria duhet të bëjë më shumë përpjekje për të trajtuar përgatitjen e krizave me të gjitha rreziqet dhe menaxhimin e kërcënimeve përtej sëmundjeve ngjitëse, si në nivel qendror dhe lokal, si dhe të sigurojë burime dhe statistika të përshtatshme për të përfituar nga mësimet e nxjerra nga COVID-19. krizën epidemiologjike dhe ndërtimin e një sistemi shëndetësor elastik.

Në përgjigje të **pandemisë COVID-19**, Ministria Shqiptare e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale miratoi një vendim për mbikëqyrjen shëndetësore dhe masa të tjera për parandalimin e transmetimit të pandemisë. Një organ koordinues u krijua për të koordinuar reagimin kombëtar ndaj COVID-19, i autorizuar për të marrë masat e duhura paraprake. Këto përfshinin shtettrrethime mbarëkombëtare, distancimin shoqëror, ndalimin e tubimeve publike dhe ceremonive publike dhe fetare, një bllokim në mbarë vendin gjatë fundjavave dhe gjatë periudhave më kritike. Aktivitetet sportive dhe rekreative u ndaluan për një pjesë të vitit 2020 dhe fluturimet, autobusët dhe shërbimet e taksive u pezulluan gjatë muajve më kritikë. Shkollat, restorantet dhe kafenetë u mbyllën fillimisht dhe më pas sipas nevojës dhe maskat u bënë të detyrueshme në ambientet e brendshme. Periudhat e izolimit dhe karantinës fillimisht u vendosën për njerëzit që vinin nga vendet e prekura dhe më pas për të gjithë individët në rrezik epidemiologjik. Gjatë vitit 2020 Shqipëria kaloi nga një qasje bllokimi në një qasje të rregulluar, shkollat rifilluan në shtator, megjithëse arsimi i mesëm u ndërpre pjesërisht dhe universitetet rifilluan online. Shqipëria vazhdoi të marrë pjesë në Komitetin e BE-së për Sigurinë Shëndetësore si vëzhguese, me akses edhe në Sistemin e Paralajmërimit dhe Reagimit të Hershëm të BE-së. Shqipëria vazhdoi të përdorë Marrëveshjen e Përbashkët të Prokurimit të BE-së për kundërmasat mjekësore, në të cilën është nënshkruese dhe iu bashkua Rrjetit Evropian të Mbikëqyrjes COVID-19, duke raportuar të dhënat e COVID-19 në Sistemin Evropian të Mbikëqyrjes (TESSy) të menaxhuar nga Qendra Evropiane. për Parandalimin dhe Kontrollin e Sëmundjeve (ECDC).

Legjislacioni për të **drejtat e pacientëve në kujdesin shëndetësor ndërkufitar** ende nuk është përafuar me *acquis-in* e BE-së. Legjislacioni për **barnat për përdorim njerëzor dhe veterinar** është krijuar për tu përafuar pjesërisht me acquis të BE-së. Nuk pati asnjë përparim të rëndësishëm në standardet në sektorin farmaceutik, pavarësisht miratimit nga Shqipëria të Konventës për Përpunimin e një Farmakopie Evropiane vitin e kaluar. Nuk ka legjislacion specifik për të trajtuar rrezikun e barnave të falsifikuara në furnizimin ligjor, megjithëse ekzistojnë disa dispozita. Nevojiten përpjekje shtesë për të mbrojtur publikun nga produktet mjekësore të falsifikuara dhe

bashkëpunimi ndërkuftar për akses të qëndrueshëm në barna dhe përdorimin e tyre korrekt. Nuk ka asnjë zhvillim ose ekspertizë të disponueshme për produktet medicinale pediatrike, produktet medicinale për diagnostikim, produktet mjekësore jetimë, produktet mjekësore të bazuara në gjenet (terapi gjenetike), qelizat (terapia qelizore) ose indet (inxhinieria e indeve). Investimet dhe ngritja e kapaciteteve në këtë sektor duhet të rriten.

Për **masat parandaluese**, ekziston një plan kombëtar për kontrollin e **kancerit**. Strukturat e duhura për shërbimet e depistimit të kancerit janë krijuar, por ende nuk është krijuar një regjistër i kancerit. Në korrik 2020 u miratua një program për depistimin e kancerit të gjirit, i cili përfshin ekzaminime sistematike për gratë 50-60 vjeç, së bashku me ekzaminimet klinike falas të gjirit. Ekziston një plan kombëtar për shqyrtimin e kancerit të qafës së mitrës, por mungesa e integritetit të shërbimit të kujdesit shëndetësor kufizon efektivitetin e tij. COVID-19 ka ndikuar rëndë në parandalimin dhe kontrollin e sëmundjeve jo të transmetueshme, ndonëse janë siguruar shërbimet thelbësore të trajtimit.

Sa i përket **ushqyerjes dhe aktivitetit fizik**, kequshqyerja është një çështje kritike, veçanërisht për fëmijët dhe gratë shtatzëna. Shqipëria duhet të hartojë një plan ushqimor dhe të ndërgjegjësojë shkollat dhe qendrat komunitare për rreziqet e kequshqyerjes. Legjislacioni kombëtar për **çmimin e pajisjeve mjekësore** është pjesërisht i përafuar me kornizën e përbashkët procedurale të BE-së dhe acquis. Për parandalimin e **abuzimit me drogën dhe reduktimin e dëmit**, aktivitetet parandaluese janë vetëm sporadike, ato duhet të kryhen në mënyrë më sistematike. Observatori Kombëtar i Barnave i krijuar në vitin 2011 duhet të riaktivizohet me burime adekuate.

Për **pabarazitë shëndetësore**, Strategjia e Kujdesit Shëndetësor Parësor 2020-2025 e Shqipërisë parashikon akses më të mirë në shërbimet e kujdesit shëndetësor për komunitetet e cënueshme, si dhe një mbulim më të madh të komunitetit me shërbimet e Kujdesit Shëndetësor Parësor, duke i dhënë përparësi grupeve vulnerabël dhe vazhdon programi kombëtar i kujdesit shëndetësor në komunitet. për të ofruar kujdes shëndetësor rezidencial kryesisht për minoritetet e marginalizuara rome dhe egjiptiane. Ka pasur një rritje të lehtë të numrit të romëve dhe egjiptianëve në vendbanimet joformale që përfitojnë nga shërbimet shëndetësore të ofruara nga ekipet celulare dhe aktivitetet e ndërgjegjësimin për HIV vazhdojnë të kryhen për komunitetet rome dhe egjiptiane. Megjithatë, ndërmjetësi shëndetësor i prezantuar së fundi nuk është ende funksional dhe romët dhe egjiptianët vazhdojnë të përballen me barriera, dhe nevojiten përpjekje të mëtejshme për të përmirësuar aksesin e tyre në shërbime për ta dhe grupe të tjera të cënueshme, duke përfshirë gratë, njerëzit me aftësi të kufizuara dhe popullsinë në zonat rurale ose zona të largëta.

GRUPI 3: KONKURRUESHMËRIA DHE RITJA PËRFSHIRËSE

Ky grup mbulon: shoqërinë e informacionit dhe median (Kapitulli 10); tatimet (Kapitulli 16); politika ekonomike dhe monetare (Kapitulli 17); politika sociale dhe punësimi (Kapitulli 19); politika industriale, shkenca dhe kërkimi (Kapitulli 25); arsimi dhe kultura (Kapitulli 26); dhe 29-doganat (Kapitulli 29).

Në Shqipëri ka një nivel të moderuar përgatitjeje në shumë fusha që lidhen me **konkurrencën dhe rritjen gjithëpërfshirëse**, përkatësisht shoqërinë e informacionit dhe median, taksat, politikën ekonomike dhe monetare, politikën e sipërmarrjeve dhe industrisë, arsimin dhe kulturën dhe bashkimin doganor. Shqipëria ka njëfarë niveli përgatitjeje në politikën sociale dhe punësimin, si dhe në shkencë e kërkim. Shqipëria ka bërë përparim në veçanti me Strategjinë e Specializimit të zgjuar dhe në pjesëmarrjen e saj në programin kërkimor Horizon 2020, por progresi ishte i kufizuar në politikën ekonomike dhe monetare dhe në bashkimin doganor.

Ky grup dhe reformat në fjalë kanë lidhje të rëndësishme me Programin e Reformës Ekonomike të Shqipërisë. Reformat socio-ekonomike duhet të ndiqen për të ndihmuar në adresimin e dobësive strukturore ekzistuese, konkurrencës së ulët, papunësisë së lartë, si dhe ndikimit të pandemisë COVID-19.

Kapitulli 10: Shoqëria e informacionit dhe media

BE-ja mbështet funksionimin pa probleme të tregut të brendshëm për komunikimet elektronike, tregtinë elektronike dhe shërbimet audio-vizuale. Rregullat mbrojnë konsumatorët dhe mbështesin disponueshmërinë universale të shërbimeve moderne.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e shoqërisë së informacionit dhe mediave audio-vizive. Është bërë **njëfarë progresi** në zbatimin e rekomandimeve të raportit të mëparshëm, me mi-ratimin e Strategjisë Kombëtare për Sigurinë Kibernetike 2020-2025 dhe Planit të Veprimit të saj.

Progres është arritur me miratimin e planit të veprimit të zgjeruar për strategjinë ekzistuese të agjendës dixhitale dhe shërbimet e qeverisjes elektronike, dhe me nënshkrimin e Memorandumit të Mirëkuptimit për Ndërveprimtarinë Rajonale dhe Shërbimet e Mirëbesimit në Ballkanin Perëndimor. Finalizimi i kalimit në dixhital përfundoi në dhjetor 2020 dhe kërkohen ende përpjekje të mëtejshme financiare për të zbatuar numrin evropian të urgjencës 112.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- të vazhdojnë miratimin e ndryshimeve të nevojshme në Ligjin për Komunikimet Elektronike, në përputhje me Kodin e ri Evropian të Komunikimeve Elektronike
- të përmirësojë mbledhjen e të dhënave statistikore mbi performancën dixhitale dhe konkurrencën dixhitale
- të finalizojë dhe miratojë Axiendën Dixhitale 2021-2025.

Për **komunikimet elektronike dhe teknologjitë e informacionit dhe komunikimit (TIK)**, nuk është bërë përparim në zbatimin e numrit të vetëm evropian të urgjencës 112. Siç është planifikuar në Programin Buxhetor Afatmesëm 2020-2022, numri i unifikuar i urgjencës 112 112 pritet të zbatohet në të gjithë Shqipërinë, deri në vitin 2021. Anëtarë i fundit i Bordit Drejtues u emërua nga Kuvendi i Shqipërisë në shkurt 2021.

Penetrimi me brez të gjerë të internetit fiks është ende i ulët, me 508,937 abonentë të lidhur në vitin 2020 (463,133 abonentë familjarë dhe 45,804 biznese), një rritje prej 17% nga viti 2019, me një normë penetrimi prej rreth 15,6% të popullsisë dhe 52% të familjeve të mbuluara. Hendeku në depërtimin fiks të internetit me brez të gjerë midis zonave urbane dhe rurale mbetet. Zonat rurale përbëjnë 40% të popullsisë, por vetëm 3.7% janë të lidhur me internetin. Shkalla e penetrimit të celularëve në fund të vitit 2020 ishte 70% krahasuar me 61,8% në fund të 2019. Në vitin 2020, kishte 2 milionë përdorues aktivë të brezit të gjerë celular. Vëllimi i përdorimit të të dhënave gjatë vitit 2020 është rritur me 29,4% krahasuar me vitin 2019.

Në fushën e **shërbimeve të shoqërisë së informacionit**, u miratua Plani i Veprimit i rishikuar i Strategjisë Ndërsektoriale “Axienda Dixhitale e Shqipërisë” 2020-2022 dhe Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit (AKSHI) po finalizon draftin e Axiendës Dixhitale 2021-2025.

Në tetor 2020, Shqipëria priti Samitin e tretë Dixhital të Ballkanit Perëndimor Tirana 2020, me qëllim eksplorimin e mundësive të ofruara nga transformimi dixhital. Një Memorandum Mirëkuptimi për Ndërveprimtarinë Rajonale dhe Shërbimet e Mirëbesimit në Ballkanin Perëndimor u nënshkrua gjatë takimit ministror të zhvilluar në Tiranë.

AKSHI vazhdon të menaxhojë portalin e-government e-Albania duke ofruar **shërbime publike on-line**. Në periudhën raportuese, 95% e aplikimeve për shërbime publike mund të bëhen online, me 4,431,205 dokumente të vulosura elektronike të shkarkuara nga më shumë se 2,000,000 përdorues të regjistruar në portalin e-Albania për më shumë se 20 milionë përdorime të shërbimeve elektronike.

Plani Kombëtar i brezit të gjerë 2020-2025 është në fuqi. Në korrik 2020, Qeveria miratoi "programin shumëvjeçar për politikën spektrale dhe planin e veprimit, i cili është pjesërisht në përputhje

me Vendimin nr. 243/2012/BE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të 14 marsit 2012 për krijimin e një programi shumëvjeçar të spektrit të politikës së radios. Afati i fundit për lirim të 700 MHz për rrjetet 5G u caktua në 30 qershor 2022. Përveç kësaj, një draft udhërrëfyes 5G është në përgatitje e sipër. Një Memorandum Mirëkuptimi për **5G** për transformimin dixhital në Ballkanin Perëndimor u nënshkrua në Tiranë më 2 nëntor 2020 nga ministrat e Ballkanit Perëndimor. U miratua plani i ri kombëtar i frekuencave, duke sjellë ndryshime të rëndësishme në spektrin e disponueshëm për shërbimet dhe teknologjitë e reja, brezin e gjerë celular duke përfshirë brezat për 5G.

Nuk u ndërморën hapa të mëtejshëm për të harmonizuar më tej Ligjin për **sigurinë kibernetike** me Direktivën e BE-së për sigurinë e rrjeteve dhe sistemeve të informacionit. Shqipëria ka krijuar një listë të infrastrukturave kritike të informacionit dhe legjislacionin e nevojshëm zbatues. Strategjia Kombëtare për Sigurinë Kibernetike 2020 - 2025 dhe Plani i Veprimit të saj u miratuan në Dhjetor 2020.

Shqipëria ka ende nevojë të përmirësojë mbledhjen e të dhënave statistikore mbi performancën dixhitale dhe konkurrencën dixhitale.

Në fushën e **politikës audio-vizuale**, kalimi në dixhital u përfundua në dhjetor 2020.

Rregullatori kombëtar audio-vizual aktualisht funksionon me burime të kufizuara njerëzore. Shumica e pozitive të bordit drejtues u bënë vakante gjatë vitit 2021. Kuvendi ka nisur procedurat për plotësimin e vendeve vakante dhe funksionalizimin e plotë të AMA-s. Duke vepruar kështu, është e rëndësishme që emërimet e reja të sigurojnë pavarësinë dhe legjitimitetin e autoritetit rregullator.

Kapitulli 16: Taksimi

Rregullat e BE-së mbi tatimin mbulojnë tatimin mbi vlerën e shtuar dhe akcizën, si dhe aspekte të taksimit të korporatave. Ato merren gjithashtu me bashkëpunimin ndërmjet administratave tatimore, duke përfshirë shkëmbimin e informacionit për të parandaluar evazionin fiskal.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e taksave. Është bërë **njëfarë progresi**, veçanërisht duke arritur harmonizimin e pjesshëm me Direktivën e Bashkimeve, duke reduktuar stokun e detyrimeve të prapambetura në rimbursimet e TVSH-së dhe shkëmbimin e parë jo reciprok të informacionit të llogarive financiare. Rekomandimet e vitit të kaluar janë adresuar pjesërisht, veçanërisht për zvogëlimin e stokut të detyrimeve të prapambetura në rimbursimin e TVSH-së.

Në vitin e ardhshëm, vendi duhet në veçanti:

- të thjeshtojë sistemin e taksave për të inkurajuar pajtueshmëri më të madhe tatimore;
- të miratojë një kalendar të ri për akcizën e duhanit me synimin për të përafruar në mënyrë progresive normat e akcizës me minimumin e BE-së;
- të përputhet me planet e kontraktuara të ripagimit për rimbursimet e TVSH-së.

Për **tatimet indirekte**, norma standarde e TVSH-së është 20% dhe normat e reduktuara janë 6% dhe 10%. Megjithatë, ka rritje të mëtejshme të numrit të përjashtimeve si për jahtet dhe mjetet ujore jo më të vjetra se 20 vjet. Lehtësimi i kritereve të rrezikut në prill 2020 dhe procedurat e thjeshtuara rezultuan në pagesa më të shpejta të rimbursimit të TVSH-së. Që nga prilli 2020, publikohet rregullisht stoku tremujor i rimbursimit të TVSH-së. Deri në mars 2021, ajo u reduktua në 48.5 milionë euro krahasuar me 93.3 milionë euro në dhjetor 2019 dhe 137 milionë euro në dhjetor 2018. Që nga janari 2021, në përgjigje të ndikimit të COVID-19, vetëm tatimpaguesit me qarkullim vjetor mbi 81 750 Euro (pragu i mëparshëm ishte 16 350 euro) i nënshtrohen TVSH-së dhe ata me qarkullim vjetor mbi 40 870 euro mund të zgjedhin t'i nënshtrohen TVSH-së.

Taksimi i akcizës është pjesërisht i harmonizuar me acquis të BE-së. Vajrat minerale janë shënuar për disa përdorime. Akciza e favorshme për duhanin e përpunuar me gjethe duhani të kultivuara në Shqipëri vazhdon. Prodhuesit e vegjël të pijeve alkoolike gëzojnë tarifa të reduktuara tatimore. Ligji

i akcizës takson të gjitha produktet energjetike të listuara në Direktivën 2003/96/EC.

Për sa i përket **tatimeve direkte**, institucionet financiare janë të detyruara ligjërisht të llogarisin, mbajnë në burim dhe deklarojnë tatimin mbi të ardhurat nga të ardhurat nga kursimet. Në përgjigje të situatës së COVID-19, afati i dorëzimit të pasqyrave financiare u zgjat, u vendos përjashtimi nga tatimi mbi fitimin për bizneset e vogla dhe shtyrja e përkohshme dhe pagesat e tatimit mbi fitimin për të gjitha bizneset e tjera me disa përjashtime. Për më tepër, ndryshimet janë bërë në tatimin direkt për të mbështetur taksapaguesit e prekur nga pandemia COVID-19. Si rezultat, që nga janari 2021, tatimpaguesit me të ardhura totale vjetore deri në 14 milionë lekë (rreth 115 000 euro) i nënshtrohen një norme 0% të tatimit mbi fitimin, ndërsa ata që të ardhurat totale vjetore e kalojnë pragun i nënshtrohen një norme 15 %. Që nga dhjetori 2020, Shqipëria e përafroi pjesërisht kuadrin e saj me Direktivën e Bashkimit duke lejuar shtyrjen e taksimit të fitimit të kapitalit derisa aktivitet/detyrimet të shiten nga kompania marrëse nëse si kompania transferuese dhe marrëse janë rezidente në Shqipëri.

Për **bashkëpunimin administrativ dhe ndihmën reciproke**, Shqipëria ende nuk ka nënshkruar marrëveshje për taksimin e dyfishtë me Danimarkën, Qipron, Lituaninë, Portugalinë, Sllovakinë dhe Finlandën. Në janar 2020, u miratua Ligji për shkëmbimin automatik të informacionit për llogaritë financiare, duke synuar përafrimin me Standardet e Raportimit të Konformitetit dhe përafrimin e pjesshëm me Direktivën përkatëse të BE-së të vitit 2014. Informacioni i parë jo reciprok është shkëmbyer në vitin 2020, por ende nuk është bërë asnjë shkëmbim automatik reciprok.

Për sa i përket **kapacitetit operacional dhe kompjuterizimit**, në mars 2020 personeli i administratës tatimore u reduktua më tej nga 1512 në 1450. Që nga prilli 2021, numri i vendeve të lira të punës mbeti shumë i lartë në 168 (11.6%), pavarësisht përmirësimit të caktuar në krahasim me 193 (13.3%) në raportin e vitit të kaluar. Programi vjetor i trajnimit është i bazuar në nevojat dhe 1040 punonjës të DPT-së morën trajnim online në vitin 2020. Që nga janari 2021, faturat elektronike janë bërë të detyrueshme për transaksionet pa para midis bizneseve dhe qeverisë, në përpjekje për të rritur pajtueshmërinë tatimore dhe për të reduktuar informalitetin.

Shqipëria nuk ka ende kapacitetin teknik për të lehtësuar shkëmbimin efikas të informacionit. Sistemi elektronik i administratës tatimore ka funksionuar që nga janari 2015, por nuk ka afate për arritjen e ndërlikohjes dhe ndërveprimit me sistemet e BE-së.

Zbatimi i bazës ligjore për kadastrën fiskale, të miratuar në vitin 2018, është vonuar, për shkak të të dhënave jo të plota, duke penguar funksionimin e saj. Komunat kanë vazhduar me përpilimin e informacionit të nevojshëm, ndërsa është planifikuar të ndryshohet baza ligjore.

Kapitulli 17: Politika ekonomike dhe monetare

Rregullat e BE-së kërkojnë pavarësinë e bankave qendrore dhe i ndalojnë ato të financojnë drejtpërdrejt sektorin publik. Shtetet Anëtare koordinojnë politikat e tyre ekonomike dhe i nënshtrohen mbikëqyrjes fiskale, ekonomike dhe financiare.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e politikës ekonomike dhe monetare. Është bërë **progres i kufizuar** në njoftimet për Llogaritë Kombëtare dhe Procedurat e Deficitit të Tepëruar, ende nevojitet përmirësim i dukshëm për të arritur përputhshmërinë e plotë me ESA 2010. Përveç kësaj, nuk është bërë përparim në rekomandimet e vitit të kaluar në lidhje me pajtueshmërinë me acquis të BE-së në lidhje me Bankën e Pavarësisë dhe Shqipërisë dhe llogaridhënia e saj ndaj Kuvendit, si dhe mekanizmi i koordinimit dhe konsultimit të politikave të qeverisë me palët e interesuara joqeveritare.

Prandaj Shqipëria duhet:

→ të përafrohet me legjislacionin e BE-së për pavarësinë dhe përgjegjshmërinë e Bankës së Shqipërisë ndaj Kuvendit;

- të përmirësojë mekanizmin e koordinimit dhe konsultimit të politikave të qeverisë me palët e interesuara joqeveritare gjatë formulimit të politikave sektoriale dhe reformave ekonomike;
- rrisë kapacitet raportuese për statistikën financiare qeveritare sipas BE-së (ESA 2010) dhe sigurimi i monitorimit të rregullt të standardeve.

Në fushën e **politikës monetare**, objektivi kryesor i bankës qendrore, i përcaktuar në Ligjin për Bankën e Shqipërisë (BSH), mbetet arritja dhe ruajtja e stabilitetit të çmimeve. BSH është e pavarur financiarisht, me instrumente, kompetencë dhe kapacitete të mjaftueshme administrative për të funksionuar efektivisht dhe për të zhvilluar një politikë monetare efikase. Ajo ka një Këshill Mbikëqyrës plotësisht funksional. Politika monetare kryhet duke përdorur një grup standard instrumentesh: i) operacionet e tregut të hapur; ii) objektet në funksion; iii) rezervat minimale të kërkuara dhe brenda një regjimi të kursit të këmbimit të lirë.

Strategjia Afatmesme e Zhvillimit 2020-2022 e BSH-së parashikon përafrimin e ligjit organik të saj me Statutin e Sistemit Europian të Bankave Qendrore, përafrimi i Shqipërisë me *acquis* të BE-së është i paplotë për pavarësinë personale të anëtarëve të Këshillit Mbikëqyrës dhe përgjegjshmërinë e BSH-së ndaj parlamentit. Në përgjigje të ndikimit ekonomik COVID-19, BSH uli normën e politikës në një nivel të ri historik prej 0.5% dhe uli normën e kredisë njëditore nga 1.9% në 0.9% më 25 mars 2020. Këtë e ruajti gjatë periudhës raportuese. Gjithashtu, po siguron likuiditet të pakufizuar për sistemin bankar për të ruajtur sektorin privat, duke rritur kapacitetet e tij për të garantuar furnizim të mjaftueshëm me para të gatshme në ekonomi dhe duke lehtësuar pagesat elektronike. Masat makroprudenciale të prezantuara në vitin 2020 u shtrinë deri në dhjetor 2020 dhe legjislacioni që lejon bankat të ristrukturojnë kreditë u zgjat deri në mars 2021. Në dhjetor 2020 u miratua legjislacioni i ri që përforcon transparencën dhe prezanton instrumente të reja për të ndërhyrë në tregun e brendshëm valutor.

Në fushën e **politikës ekonomike**, nevojitet harmonizim i mëtejshëm i legjislacionit me *acquis* të BE-së për kërkesat për kornizat buxhetore. Shqipëria ka respektuar rregullin fiskal që nga miratimi i tij në vitin 2016, me përjashtim të viteve 2020 dhe 2021 për shkak të ndikimit të COVID-19. Në korrik 2020, një rregull i ri fiskal u parashikua në legjislacionin e ndryshuar organik të buxhetit, i cili synon një primar pozitiv, bilanci deri në vitin 2023. Megjithatë, në qershor 2021 ky objektivi u shty për në vitin 2024 për të lejuar qeverinë të vazhdojë me stimulimin fiskal në vitin 2021 me një objektivi më të lartë të deficitit dhe borxhit publik. Tabelat e njoftimit të Procedurës së Deficitit të Tepruar i dorëzohen rregullisht Eurostatit mbi bazën e përpjekjeve më të mira, por ato nuk janë plotësisht në përputhje me kërkesat e Sistemit Evropian të Llogarive Kombëtare dhe Rajonale (ESA 2010). Pas përfundimit në korrik 2019 të projektit pilot mbi të dhënat burimore të kërkuara për llogaritjen e treguesve të procedurave të çekuilibrit makroekonomik (MIP), Shqipëria ka raportuar në Eurostat dhe ka ndarë meta të dhënat për 14 tregues të tabelës së rezultateve MIP të disponueshme. Nevojitet progres i mëtejshëm në llogaritjen e kostove nominale të punës për njësi dhe indeksit të çmimeve të banesave të defluara.

Shqipëria e ndryshoi buxhetin e saj të vitit 2020 katër herë gjatë vitit 2020 për të përfshirë shpenzime shtesë për të frenuar pasojat ekonomike të pandemisë COVID-19, e cila rezultoi në një rritje të madhe të borxhit dhe deficitit. Ai rregulloi deficitin fiskal të planifikuar nga 2,2 % në 3,9 % dhe më pas në 8,4 %, në funksion të rënies së pritshme të të ardhurave dhe për të planifikuar financimin e deficitit shtesë. Këto masa buxhetore synonin të siguronin fonde shtesë për sektorin e shëndetësisë, të mbështesin bizneset e vogla dhe të vetëpunësuarit, të prekur nga bllokimi dhe të zbutin ndikimin socio-ekonomik të pandemisë. Gjithashtu, qeveria i lejoi bizneset të shtyjnë disa pagesa tatimore, hoqi dorë nga penalitetet për vonesat e pagesave të shërbimeve dhe lëshoi dy garanci sovranë për kreditë për bizneset.

Shqipëria mobilizoi mbështetjen financiare nga BE (një hua për Asistencë Makro-Financiare prej 180 milionë euro dhe nëpërmjet riprogramimit të programit kombëtar IPA), FMN dhe Banka Botërore për të përballuar kufizimet buxhetore dhe për të mundësuar masa mbështetëse për bizneset

dhe familjet. Në buxhetin e saj të vitit 2021, Shqipëria synoi fillimisht një deficit prej 6.4% të PBB-së për të përballuar shpenzimet për rindërtimin e tërmeteve dhe një rritje të konsiderueshme të pagave prej rreth 40% për punonjësit e sektorit të shëndetësisë dhe me rreth 15% për sektorin e arsimit. Në amendamentin e katërt të buxhetit të vitit 2021, qeveria planifikon të rrisë shpenzimet kapitale në 7.7% të PBB-së, një objektiv më i lartë i deficitit prej 6.9%, dhe të zgjasë borxhin publik nga 76.1% e PBB-së në 2020 në 80%. Ai synon të ruajë politikën fiskale ekspansioniste, duke përfshirë masat e politikës tatimore, që synojnë kryesisht stimulimin e biznesit të vogël dhe projekteve të reja të investimeve publike, të cilat konsiderohen vendimtare për rimëkëmbjen e përgjithshme ekonomike.

Shqipëria paraqiti Programin e saj të Reformës Ekonomike 2021-2023 në kohë, duke reflektuar masat mbështetëse të qeverisë për të trajtuar ndikimin e COVID-19 gjatë vitit 2020 dhe projeksionet e saj makrofiskale afatmesme dhe afatgjata dhe prioritetet e politikave drejt konsolidimit fiskal në 2023. Shqipëria duhet të forcojë mekanizmin e tij të koordinimit ndërinstitucional për planifikimin gjithëpërfshirës të politikave strategjike, duke përfshirë përgatitjen e programit. Vazhdojnë sfidat për të siguruar një koordinim efikas për formulimin në kohë dhe adekuat të masave reformuese nga institucionet e linjës. Shqipëria duhet të rrisë kapacitetin e saj administrativ për hartimin dhe koordinimin e politikave ekonomike dhe për monitorimin e zbatimit dhe ndikimit të reformave strukturore në konsultim me aktorët lokalë.

Kapitulli 19: Politika sociale dhe punësimi

Rregullat e BE-së në fushën sociale përfshijnë standardet minimale për ligjin e punës, barazinë, shëndetin dhe sigurinë në punë dhe mosdiskriminimin. Ata gjithashtu promovojnë dialogun social në nivel evropian.

Shqipëria ka **një farë niveli përgatitjeje** për politikat sociale dhe punësimin. Pavarësisht ndikimit negativ të pandemisë COVID-19 në tregun e punës, është arritur **njëfarë progresi** në zbatimin e rekomandimeve të raportit të mëparshëm, veçanërisht duke forcuar cilësinë dhe efektivitetin e institucioneve të tregut të punës dhe ofrimit të shërbimeve për grupet më vulnerabël. Gjatë vitit 2020, Shqipëria vazhdoi ristrukturimin e qeverisjes së saj të punësimit, në përputhje me kuadrin e rishikuar të politikave dhe ligjet për arsimin dhe trajnimin profesional dhe nxitjen e punësimit. Tregu i punës në Shqipëri u tkurr lehtë për shkak të pandemisë COVID-19 me punëtorët informalë të goditur më shumë. Reforma e shërbimeve sociale po përparon, megjithatë përpjekjet financiare dhe administrative duhet të rriten për të forcuar kapacitetet e nivelit vendor për ofrimin e shërbimeve dhe lidhjet me masat aktive të punës. Shqipëria duhet të sigurojë një rikuperim të qëndrueshëm dhe gjithëpërfshirës nga pandemia, me një rritje të mbulimit dhe shpërndarjes financiare të Fondit Social për financimin e shërbimeve të kujdesit social të të gjitha bashkive dhe të sigurojë zbatimin në praktikë të legjislacionit dytësor për prokurimin publik për shërbimet sociale. Vitin që vjen, vendi duhet:

- të sigurojë që dispozitat ligjore të jenë në fuqi për zbatimin e Fondit Social të Punësimit dhe të vazhdojë forcimin e strukturave të punësimit;
- të sigurojë zbatimin e aktit nënligjor për kriteret e përfaqësimit për anëtarësim në Këshillin Kombëtar të Punës dhe miratimin e akteve nënligjore për krijimin e këshillit trepalësh të qarkut;
- të ndërmarrë hapa për krijimin dhe zbatimin e Garancisë për Rininë duke zhvilluar një Plan Zbatimi të Garancisë Rinore në përputhje me modelin dhe udhëzimet e BE-së.

Për sa i përket të **drejtës së punës**, Kodi i Punës i ndryshuar është në zbatim. Pavarësisht një ngadalësimi të konsiderueshëm të aktiviteteve të inspektimit gjatë pandemisë COVID-19 (minus 43% nga 2019 në 2020, nga 13,079 në 2019 në 5,994 në 2020), u arrit një përparim në promovimin në platformën e-inspektimit, veçanërisht për vlerësimin të masave kundër COVID. Gjatë vitit 2020, struktura e Inspektoratit Shtetëror të Punës dhe Shërbimeve Sociale (ISSHSSH) u rishikua me ngritjen e një Departamenti të ri të Vlerësimit të Riskut, i cili ende nuk është i plotësuar me

personel. Duhet të ndërmerren hapa të mëtejshëm për të forcuar kapacitetet e SLISS kur bëhet fjalë për burimet njerëzore, trajnimin e rregullt dhe mjetet adekuate, duke përfshirë automjetet, për të kryer detyrat dhe për të përmirësuar koordinimin me partnerët socialë për zbatimin dhe monitorimin e duhur të legjislacionit për shëndetin dhe sigurinë në vendin e punës dhe për të promovuar punën e denjë.

Gjatë vitit 2020, nga 5,993 inspektime të kryera, janë identifikuar 1,409 punonjës të pasiguruar (31% gra), nga të cilët 1,163 janë zyrtarizuar (29,6% gra). Sektorët në të cilët janë vlerësuar parregullsitë përfshijnë: prodhim, transport dhe komunikim, bujqësi, pylltari dhe peshkim, miniera, energji elektrike, gaz dhe ujë, ndërtim, tregti dhe hotelieri. Ekonomia informale mbetet e rëndësishme me peshën e punësimit informal në 29,1% në sektorin jo-bujqësor (AFP 2020). Përqindja më e lartë e punësimit informal u raportua në aktivitetet tregtare, duke përfshirë bar-restorantet e hoteleve (4.2%), prodhimtarinë (3.2%) dhe ndërtimtarinë (7.6%), sipas ILO (2020).

Për punën e fëmijëve, Shqipëria ka ende nevojë të forcojë sistemin për monitorimin e punës së fëmijëve dhe formave të tjera të shfrytëzimit, si dhe koordinimin e zbatimit të ligjit ndërmjet Agjencisë për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijëve dhe Inspektoratit të Punës.

Për **shëndetin dhe sigurinë në punë**, Shqipëria përparoi me miratimin e shumicës së legjislacionit që transpozon Direktivën Kuadër të BE-së për shëndetin dhe sigurinë në punë. Megjithatë, një kornizë e re politikash duhet të zhvillohet dhe të miratohet bazuar në një analizë të mangësive dhe në përputhje me Strategjinë e ardhshme të BE-së për SSHP 2022-2027. Për më tepër, implementimi dhe respektimi i legjislacionit për shëndetin dhe sigurinë në punë mbetet i kufizuar, për shkak të kapaciteteve të pamjaftueshme financiare dhe njerëzore. Kjo mbetet një çështje e veçantë në sektorët e këpucëve/tekstilit dhe minierave. Aksidentet e raportuara në punë u rritën nga 176 në 2019 në 182 në 2020, shumica në ndërmarrjet e ndërtimit dhe prodhimit (77% e rasteve për arsye pune) ndërsa vdekjet në punë u ulën lehtë nga 38 në 36 në të njëjtën periudhë kohore.

Dialogu social dypalësh mbetet i brishtë si në sektorin privat ashtu edhe në atë publik, kryesisht për shkak të përvojës së pamjaftueshme të sindikatave, mungesës së kulturës së dialogut, si dhe skepticizmit të punëdhënësve ndaj sindikatave. Mbulimi me marrëveshje kolektive është më i lartë në sektorin publik në krahasim me sektorin privat. Për sa i përket dialogut social trepalësh, vendimi i Këshillit të Ministrave (54 i vitit 2020) përcakton kriteret e përfaqësimit për anëtarësimin në Këshillin Kombëtar të Punës (KKL). Emërimi i anëtarëve të rinj të Këshillit Kombëtar të Punës (KKL) nuk është ende i plotë. Pavarësisht rritjes së numrit të takimeve të QKL-së në vitin 2020 krahasuar me vitet e mëparshme, nevojiten përpjekje të konsiderueshme për ta shndërruar QKL-në në një forum efektiv dhe të rregullt të dialogut social, duke synuar sigurimin e një konsultimi efektiv dhe në kohë për ligjet përkatëse dhe nismat e politikave. Aktualisht nuk mbahen mbledhjet e nënkomisioneve të Këshillit Kombëtar të Punës, gjë që ul kuptimin e diskutimeve në nivel të QKL-së. Në nivel rajonal, Këshillat Konsultativë Rajonalë trepalësh, të përbërë nga përfaqësues të organizatave të punëdhënësve, sindikatave dhe përfaqësues të strukturave shtetërore, të parashikuara me ligj, duhet të funksionalizohen siç duhet.

Për **politikën e punësimit**, Shqipëria po zbaton Strategjinë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive (NESS) 2020-2022, e zgjatur me dy vjet gjatë vitit 2019. Gjatë vitit raportues, u bënë përpjekje shtesë për promovimin e shërbimeve të punësimit në nivel vendor, së bashku me territorin dhe kohezioni social.

Pjesëmarrja në tregun e punës për grupmoshat 15-64 vjeç arriti në 69.1% në vitin 2020, e cila pavarësisht rënies me 0.5 pikë përqindje krahasuar me vitin 2019 paraqet një rritje të përgjithshme me 9.5 pikë përqindje që nga viti 2013). Megjithatë, nëpunësimi dhe informaliteti mbeten të rëndësishme dhe nevojiten përpjekje të forta në lidhje me përafrimin e arsimit dhe trajnimit (përfshirë arsimin e të rriturve dhe mësimin gjatë gjithë jetës) me nevojat e tregut të punës. Për më tepër, nevojiten ndërhyrje solide për të siguruar mbështetje të synuar për njerëzit me aftësi të ulëta dhe njerëzit më të rrezikuar nga përjashtimi, veçanërisht pas krizës së zgjatur epidemiologjike që ka përkeqësuar dobësitë. Në vitin 2020, krijimi i vendeve të punës mbetet një nga prioritetet kryesore

ndërsektoriale të qeverisë, së bashku me masat emergjente që synojnë zgjerimin e mbrojtjes sociale dhe ruajtjen e vendeve të punës në kontekstin e COVID-19 dhe sigurimin e punësimit në bizneset e vogla në krizë.

Midis dhjetorit 2019 dhe dhjetorit 2020, numri i punëkërkuësve të regjistruar u rrit me 34,5% nga 68,589 në 92,236 dhe kështu vazhdoi edhe në vitin 2021, kur kishte 94,529 punëkërkuës të papunë të regjistruar (qershor 2021). Ndërkohë, sipas Anketës së Fuqisë Punëtore 2020, numri total i punëkërkuësve të papunë në tremujorin e fundit të 2020 ishte 164 733, vetëm pak më i lartë se në vitin 2019. Profili i punëkërkuësve të regjistruar priret të jetë ai i personave me arsim të ulët, kryesisht me arsim fillor (55.4%), me një përqindje më të ulët të njerëzve me arsim të mesëm të lartë (36%) dhe një mbulim shumë të ulët të të papunëve me arsim universitar (9%). Kjo është në kontrast të plotë me përbërjen e fuqisë punëtore të papunë sipas Forcës Punëtore: 32.8% e punëkërkuësve të papunë vijnë nga arsimi fillor, 43% nga arsimi i mesëm i lartë dhe 24% kanë arsim universitar. Për më tepër, pothuajse dy të tretat e të rinjve që nuk ishin të punësuar, të arsimuar ose të trajnuar nuk po kërkonin në mënyrë aktive një punë dhe janë jashtë mundësive të zyrave të punës.

Numri i vendeve të lira të shpallura në Zyrat e Punës (Los) arriti në 25,141, nga 50,785 në 2019. Në vitin 2020, 23,118 punëkërkuës të papunë të regjistruar gjetën punë përmes LO-ve krahasuar me 30,391 në 2019, duke reflektuar në masë të madhe sfidat e tregut të punës që erdhën për shkak të pandemisë së COVID-19. Deri në fund të dhjetorit 2020, vetëm një përqindje shumë e ulët e të papunëve të regjistruar (5820 individë që korrespondojnë me 6.3%) merrnin përfitim papunësie dhe 31.4% ishin përfitues të ndihmës ekonomike). Për më tepër, vetëm 16% e të saporegjistruarve si të papunë ndërmjet tremujorit të parë dhe të tretë kishin të drejtë për përfitime papunësie. Skema Start Smart e dorëzuar për punëkërkuësit e papunë vazhdoi në vitin 2020 për vetëm 2285 individë, veçanërisht të rinjtë, për shkak të mbylljes së institucioneve publike të trajnimit, që paraqet një rënie të fortë krahasuar me një vit më parë (-81% nga 12327 punëkërkuës të papunë në 2019). Gjithsej 4,421 punëkërkuës të papunë ishin pjesëmarrës në kurset e formimit profesional në vitin 2020 (krahasuar me 8,714 një vit më parë) dhe 4,141 punëkërkuës të papunë ishin përfitues nga PNP (krahasuar me 5,338 në vitin 2019), nga të cilët 2019 vulgare dhe 28 7718 gra, 28% më shumë, (paafësi, romë dhe egjiptianë, emigrantë të kthyer, punëkërkuës të papunë afatgjatë).

Shkalla e punësimit për 20-64 vjeç u tkurr pak në 2020 (-0.8 pp) në 66.3% nën ndikimin e pandemisë COVID-19 dhe pavarësisht masave të marra për mbrojtjen e vendeve të punës, megjithëse me një rikthim në verë për shkak të punës sezonale. Në tremujorin e fundit të 2020, 1,23 milionë njerëz ishin të punësuar (47,7% të punësuar, dhe 27,9% të vetëpunësuar pa punonjës pa pagesë, 21,2% punonjës të papaguar familjarë dhe 3,2% të vetëpunësuar me të punësuar me pagesë), 43,400 punëtorë më pak se në 2019. Përpara fillimit të krizës së paprecedentë të COVID-19, Shqipëria kishte bërë progres drejt sigurimit që burrat dhe gratë shqiptare të kishin akses në mundësi të shtuara punësimi dhe shkalla e punësimit u përmirësua vazhdimisht me 10.5 pikë përqindjeje ndërmjet 2014 dhe 2020, duke pasqyruar tendencat në rritjen e PBB-së. arrijnë një nivel rekord prej 67,1% në fund të 2019. Pandemia e COVID-19 goditi gratë më shumë se burrat, me normat e punësimit që ranë me 0,9 pikë përqindjeje për gratë dhe vetëm 0,7 pikë përqindjeje për burrat.

Shkalla e papunësisë (15-64 vjeç) u rrit lehtë gjatë vitit pandemik me 0,2 pikë përqindjeje, me 12,3% në tremujorin e katërt të 2020 krahasuar me një rekord të ulët prej 11,6% një vit më parë. Për shkak të pandemisë së zgjatur dhe sistemit të brishtë ekonomik, shkalla e përgjithshme e papunësisë u rrit veçanërisht midis grupeve vulnerabel duke përfshirë gratë, të rinjtë, romët dhe egjiptianët dhe njerëzit me aftësi të kufizuara. Shkalla e papunësisë (nga moshë 15-64) për gratë u rrit nga 11,8% në 2019 në 12,4% në 2020.

Forcimi dhe zgjerimi i strukturës së AKSHP-së (nga 36 në 90 punonjës), filloi në qershor 2020, pak i vonuar nga pandemia COVID-19. Deri në fund të vitit 2020 u plotësuan 54% e vendeve vakante të AKSHP. Agjencia ka filluar menaxhimin e zbatimit të politikave të punësimit dhe aftësive dhe administrimin e zyrave të punësimit në nivel rajonal dhe lokal, si dhe rrjetin e ofruesve publikë të

arsimit dhe aftësimin profesional (AFP) (shkollat e mesme të AFP-së, qendrat e trajnimit). Përveç rritjes pozitive në burimet e alokuara, nevojiten përpjekje shtesë për të përfunduar rekrutimin e stafit dhe është thelbësore që Agjencia të jetë plotësisht e pajisur financiarisht për të zbatuar mandatin e saj dhe që të forcohet partneriteti me komunitetin e biznesit.

Shërbimet publike të punësimit kanë bërë progres të mëtijshëm në krijimin dhe ndjekjen e treguesve dhe procedurave të performancës, përmirësimin e dukshmërisë dhe shërbimeve në terren për grupet vulnerabel. Është avancuar puna për zhvillimin e një sistemi të menaxhimit të informacionit që do të mundësojë automatizimin e shumë proceseve dhe do të ndihmojë në profilizimin e punëkërkuësve dhe sigurimin e gjurmueshmërisë së menjëhershme. Progres është bërë në inkurajimin e lëvizshmërisë së brendshme për punësim, si dhe në promovimin e mjeteve elektronike për të pasur akses në shërbimet e punësimit, të cilat rezultuan efektive në kontekstin e COVID-19. Organigrami i zyrave lokale të punës u rishikua në vitin 2020 për të siguruar nivel adekuat të personelit bazuar në nevojat e tregut të punës në nivel vendor, dhe organigrami i ri është në fuqi.

Në vitin 2020, Shqipëria përparoi reformën e saj në portofolin dhe provizionin e Programeve të Nxitjes së Punësimit (PNP), siç përcaktohet në Strategjinë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive. Në veçanti, në vitin 2020 Shqipëria plotësoi kuadrin ligjor dhe operacional për zbatimin e paketave të reformuara të PPE. Shtatë PNP të reja dhe të rishikuara u miratuan në vitin 2020, u hartuan udhëzime operationale, por zbatimi i tyre filloi vetëm në shtator për shkak të pandemisë COVID-19. Nga këto, dy EPP të përkohshme u miratuan në mesin e vitit 2020 si përgjigje ndaj pushimeve nga puna për shkak të krizës COVID-19. Njëri prej programeve synon personat që vetëdeklarohen si punëtorë informalë përpara pushimit nga puna, tjetri synon punëkërkuësit e papunë të pushuar nga puna gjatë periudhës së pikut të masave të karantinës midis 10 marsit dhe 23 qershorit 2020. Programet e reja subvencionojnë më tej përfituesit jetimë, beqarë prindër me fëmijë nën 6 vjeç, prindër të fëmijëve me aftësi të kufizuara, viktimat dhe viktimat të mundshme të trafikimit, viktimat të dhunës në familje ose dhunës me bazë gjinore, përfitues të ndihmës ekonomike, grupe romë dhe egjiptiane. Gjithsej 4,141 punëkërkuës kanë përfituar nga PNP-të gjatë vitit 2020, nga të cilët 2,822 nga PNP-të e reformuara (68% gra dhe 40% gra dhe burra të rinj).

Buxheti i përgjithshëm për masat aktive të tregut të punës për vitin 2020 u rrit me më shumë se 50%, por sfidat e zbatimit kanë vazhduar gjatë gjithë vitit, duke çuar në një nivel të ulët të paprecedentë të shfrytëzimit të fondeve. Këto mund t'i atribuohen pandemisë COVID-19, por edhe kapacitetit ende të kufizuar të NAES-it të sapokrijuar, si dhe rezistencës ndaj PNP-ve të rishikuara nga zyrat e punës dhe punëdhënësit.

Është bërë njëfarë progresi në forcimin e lidhjeve ndërmjet politikave aktive të tregut të punës dhe skemës së ndihmës sociale, pas miratimit të planit operacional për integrimin në tregun e punës të përfituesve të ndihmës në para për vitin 2019-2020. Gjatë vitit 2020 janë punësuar 455 ish-përfitues të ndihmës sociale (nga 1374 përfitues të PNP-ve). Monitorimi nga afër i këtij programi krahas masave nxitëse të punësimit do të jetë vendimtar për të siguruar një zgjidhje afatgjatë për përfituesit e skemës së ndihmës ekonomike.

Në vitin 2020, shkalla e pjesëmarrjes së të rinjve në punë (15-29 vjeç) vazhdoi të ishte më e ulët se pjesa tjetër e popullsisë së rritur (51% me një hendek gjinor prej 14.5%). Shkalla e papunësisë për kategorinë 15-29 vjeç në vitin 2020 ishte 20.9%, nga 21.5% në 2019, por pjesa e të rinjve as në punësim, as në arsim apo trajnim u rrit nga 26.6% në 2019 në 27.9% në 2020, që tregon një tranzicion veçanërisht të vështirë të të rinjve në tregun e punës, i cili është përkeqësuar më tej nga pandemia COVID-19.

Nisma e qeverisë për krijimin e një skeme garancie për të rinjtë vlerësohet pozitive. Garancia për të rinjtë është përfshirë në kuadrin ligjor për nxitjen e punësimit në vitin 2019 dhe është pjesë e strategjisë së re për Punësimin dhe Aftësitë (2020-2022). Shqipëria ka miratuar Deklaratën e Ballkanit Perëndimor për sigurimin e integritet të qëndrueshëm të të rinjve në tregun e punës (8 korrik 2021) dhe është angazhuar të ndërmarrë hapa konkretë për të krijuar dhe zbatuar gradualisht

skemën e Garancisë për Rininë. Qeveria duhet të shtojë përpjekjet për të krijuar një mekanizëm koordinues ndërmënysh për zhvillimin e Planit të Zbatimit të Garancisë Rinore dhe për të përfshirë aktorët përkatës, si dhe për të forcuar kapacitetet e Agjencisë Kombëtare të Punësimit dhe të Aftësive për të nisur zbatimin e skemës së garancisë për të rinjtë.

Tranzicioni i vështirë nga shkollat e mesme të larta (AFP dhe gjimnaz) dhe të diplomuarit e universitetit në punë vazhdon, siç dëshmohet nga një normë më e lartë e NEET për këto grupe krahasuar me normat më të ulëta të NEET për të rinjtë me arsim fillor. Pavarësisht disa përmirësimeve, zhvillimet pozitive të regjistruara në vitin 2019 janë errësuar nga ndikimi i pandemisë COVID-19 në rritjen dhe punësimin në vitin 2020, me theks të veçantë për industrinë e shërbimeve, të cilat përbëjnë një madhësi të madhe të ekonomisë shqiptare. Papunësia afatgjatë mbetet një sfidë që Shqipëria duhet ta trajtojë nëpërmjet ndërhyrjeve më fleksibël, të përshtatura dhe të integruara të politikave.

Nuk pati zhvillime në lidhje me përgatitjet për **Fondin Social Evropian**. (*Shih Kapitullin 22 - Politika rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore*).

Për **mbrojtjen dhe përfshirjen sociale**, strategjia kombëtare për mbrojtjen sociale 2015-2020 u rishikua dhe u zgjat deri në vitin 2023. Shpenzimet publike për programet e shërbimeve të kujdesit social janë modeste dhe nuk ka asnjë mekanizëm për monitorimin e situatës së atyre që janë të cenueshëm dhe pa akses në shërbime të tilla.

Si përgjigje ndaj krizës COVID-19, gjatë muajit mars 2020, Qeveria ndërmoi disa masa urgjente për t'iu përgjigjur dhe mbrojtur grupet më të rrezikuara. Rreth 73,000 individë dhe familje në nevojë përfituan nga paketat e ndihmës (ushqime dhe artikuj higjienike) për një periudhë 3 mujore, ndihma në para dhe pagesa e papunësisë u dyfishuan, por vetëm për personat tashmë në skemat para bllokimit, jo për të ardhurit e rinj. Pavarësisht disa masave të ndërmarra, qeveria do të shtojë përpjekjet për të reflektuar mbi dobësitë e reja të krijuara si rezultat i pandemisë COVID-19, mbi llojet e ndryshme të përfitimeve të ofruara, përshtatshmërinë dhe lidhjet me masat aktive të punës.

Kapaciteti i transfertave sociale (duke përfshirë pensionet e pleqërisë dhe ato familjare) për të reduktuar shkallën e rrezikut të varfërisë është i ulët, duke qëndruar në vetëm 11.88% në 2019, nën nivelin e homologëve rajonalë dhe dukshëm nën reduktimin mesatar të BE-27 prej 32.38%. (EU-SILC të dhëna). Kjo tregon nevojën për të rishikuar përshtatshmërinë e përfitimeve. Pas një dyfishimi emergjent të ndihmës në para (Ndihma ekonomike) në vitin 2020 gjatë një tre muaj më parë, në buxhetin e qeverisë u miratua një dyfishim i ri për gjashtë muajt e parë të vitit 2020. Megjithatë, kjo nuk është një zgjidhje strukturore për të rritur përshtatshmërinë e përfitimit. Për të vlerësuar përshtatshmërinë e përfitimeve, fillimisht nevojitet një vlerësim që do të marrë parasysh të dhënat e varfërisë (EU-SILC), pagën minimale dhe informacione të tjera të rëndësishme. Kjo është përfshirë si kusht për pagesën e kështit të dytë në kuadër të Asistencës Makro-Financiare të BE-së.

Pa transferta cash, shërbimet e kujdesit social përbënin vetëm 0.35% të buxhetit të qeverisë në vitin 2020. Transferta e parave vazhdojnë të përbëjnë rreth 95% të buxhetit të përgjithshëm të sektorit të mbrojtjes sociale. Vlerësimi i nevojave për shërbime sociale i kryer për vitin 2020 nga Shërbimi Social Shtetëror në 12 qarqet e Shqipërisë nxjerr në pah se 28% e bashkive (17 bashki) nuk ofrojnë ende asnjë shërbim të kujdesit social. 59% ose 36 bashki nuk kanë shërbime për të moshuarit dhe 57% ose 35 bashki nuk ofrojnë shërbime për personat me aftësi të kufizuara. Shqipëria ofron vetëm pesë nga shtatë llojet e shërbimeve të përcaktuara me ligj. Shërbimet parasociale dhe shërbimet e specializuara nuk janë ende të disponueshme. Shërbimet lokale të përkujdesit social janë të pazhvilluara dhe mungojnë investimet dhe burimet e duhura njerëzore në shumë komuna.

Sipas të dhënave të Shërbimeve Sociale, mbulimi i kujdesit social është jashtëzakonisht i ulët, me vetëm rreth 16,054 përfitues në vitin 2020 (0.57% e popullsisë). Nevojitet rritje e investimeve në zhvillimin e shërbimeve të reja të kujdesit social dhe mbulim më i gjerë gjeografik. Njësitë e qeverisjes vendore (NJQV) pritet të vlerësojnë nevojat në territorin e tyre dhe të përgatisin plane vendore të kujdesit social. Në vitin 2020, numri i bashkive me plan social të miratuar u rrit ndjeshëm nga 24 në 50 (nga 61) me ndihmën e donatorëve dhe OJQ-ve për shkak të mungesës së

përgjithshme të burimeve njerëzore dhe financiare për të përmbushur këtë detyrë. Kapaciteti i qeverisjes vendore për të vlerësuar nevojat, për të aplikuar për fonde qeveritare dhe për të menaxhuar shërbimet sociale mbetet i dobët. Qeveria duhet të shtojë përpjekjet për të zbatuar sistemin e Menaxhimit të Informacionit për shërbimet e kujdesit social në të 61 bashkitë dhe ofruesit e shërbimeve sociale të licencuara jo publike, në mënyrë që të sigurojë raportim të saktë për përfituesit e shërbimeve të kujdesit social.

Legjislacioni dytësor që zbaton Ligjin për shërbimet e perkujdesit social specifikon që qeveria qendrore duhet të financojë fondin social me buxhetin qendror të alokuar për planet e miratuara vendore të kujdesit social. Megjithatë, aplikimi është i hapur vetëm për bashkitë me një plan të kujdesit social të miratuar dhe të buxhetuar. Në tetor 2020, qeveria publikoi thirrjen e dytë për propozime për komunat; 40 komuna aplikuan dhe 16 komuna janë përzgjedhur për t'u shpërblyer.

Zbatimi i reformës së sistemit të vlerësimit të aftësisë së kufizuar mbi bazën e modelit 'bio-psiko-social' po vazhdon dhe po shtrihet në bashkitë e Tiranës dhe Durrësit. Njëfarë progresi u arrit me zbatimin fillestar (faza pilot) i sistemit të informacionit të menaxhimit për personat me aftësi të kufizuara. Aksesueshmëria dhe disponueshmëria e shumë shërbimeve publike dhe në veçanti e shërbimeve të specializuara është ende një çështje kritike. Aksesit në shërbime për personat me aftësi të kufizuara në zonat rurale është dukshëm më i ulët se për ata që jetojnë në zonat urbane dhe veçanërisht për ata mbi 21 vjeç.

Anketa e BE-së për të ardhurat dhe kushtet e jetesës u publikua për herë të dytë në maj 2021.

Për **mosdiskriminimin në punësim dhe politikën sociale**, u miratuan ndryshime legjislative për punësimin dhe mjedisin në vendin e punës për gratë, duke përcaktuar ngacmimin seksual dhe duke e kthyer barrën e provës. Shqipëria kreu gjithashtu një rishikim për të vlerësuar nëse plotëson kërkesat minimale për ratifikimin e Konventës Nr. 190 të ILO-s mbi Dhunën dhe Ngacmimin dhe po planifikon ta ratifikojë Konventën në gjysmën e dytë të 2021.

Për sa i përket **barazisë midis grave dhe burrave në punësim dhe politika sociale**, sipas të dhënave të AFP-së 2020, shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore për popullsinë 15-64 vjeç është 69.1%. Për popullsinë meshkuj të moshës 15-64 vjeç, shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore është 15.9 pikë përqindje më e lartë se e femrave. Shkalla e punësimit për popullsinë 20-64 vjeç është 58.8% për femrat dhe 74.0% për meshkujt, duke rezultuar në një hendek punësimi gjinor prej 15.2 pikë përqindjeje. Hendeku gjinor i pagave u ul me 3.5 pikë përqindje, nga 10.1% në 2019, në 6.6% në 2020.

Sipas raportit të indeksit të hendekut gjinor të Forumit Ekonomik Botëror 2021, Shqipëria renditet e 25-ta nga 153 vende (krahasuar me vendin e 20-të për vitin 2020), duke reflektuar pasojat e krijuara nga tërmeti dhe pandemia COVID-19.

Ndryshimet në Kodin e Punës futën më shumë masa për të mbështetur barazinë gjinore në tregun e punës, kryesisht të lidhura me ndërgjegjësimin dhe mbështetjen e fuqizimit ekonomik të grave në tregun e punës, por nuk ka monitorim të zbatimit të këtyre ndryshimeve. Mbeten shqetësime për përqindjen e grave në tregun informal të punës, veçanërisht në industrinë e tekstilit dhe të këpucëve, pa fuqinë e duhur dhe mbrojtjen sociale. Ekzistojnë gjithashtu shqetësime për mungesën e të dhënave të ndara për numrin e grave që punojnë në ekonominë informale.

Gratë kanë shpenzuar një kohë të shtuar në punë të papaguar në shtëpi gjatë periudhës së bllokimit të pandemisë COVID-19, ndërsa punojnë edhe në distancë. Të ardhurat e reduktuara për shkak të humbjes së vendeve të punës dhe zvogëlimi i orëve të punës me pagesë kanë ndikuar kryesisht në jetën e shumë grave, veçanërisht të atyre më të rrezikuara si gratë kryefamiljare, gratë që jetojnë në varfëri dhe zonat rurale. Shumë gra vulnerabël kanë qenë të detyruara të punojnë në kushte të pasigurta pune dhe kanë rrezikuar shëndetin e tyre pasi nuk mund të rrezikonin të humbnin vendin e punës.

Kapitulli 20: Ndërmarrja dhe politika industriale

Politika industriale e BE-së forcon konkurrencën, lehtëson ndryshimet strukturore dhe inkurajon

një mjedis miqësor ndaj biznesit që stimulon ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM).

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e politikave sipërmarrëse dhe industriale. Është bërë **njëfarë progresi** me miratimin e Planit të Veprimit për Reformën e Politikës së Investimeve si pjesë e përpjekjeve rajonale të MAP-REA/Tregut të Përbashkët Rajonal për investime, mbajtjen e stimujve për të stimuluar investimet në sektorin e turizmit dhe zbatimin e një programi për mbështetjen e inovacionit dhe për rritjen e arsimit mbi sipërmarrjen dhe mbështetjen e krijimit të biznesit, kryesisht në fushën e inovacionit. Megjithatë është bërë njëfarë progresi në rekomandimet e vitit të kaluar në përafrimin e mëtejshëm me *acquis* të BE-së për pagesat e vonuara, përpjekje të mëtejshme duhet të bëhen për të siguruar përafrimin e plotë dhe përshejtimin e zbatimit të planit të veprimit të trefishtë spirale. Përpjekjet për të përmirësuar mjedisin e biznesit vazhdojnë, por kanë ndikim të kufizuar.

Në vitin e ardhshëm, Shqipëria duhet në veçanti:

- të adresojë sfidat kryesore për mjedisin e biznesit, veçanërisht reduktimin e barrës rregullatore dhe rritjen e pjesëmarrjes në programet e financimit të disponueshëm për bizneset, përparimin me miratimin e ligjit për inovacionin dhe ngritjen e agjencisë fillestare shqiptare dhe garantimin e funksionimit të plotë të Agjencisë Shqiptare të Zhvillimit të Investimeve;
- të përshejtojë përafrimin e plotë të legjislacionit kombëtar me *acquis* të BE-së për pagesat e vonuara;
- të përshejtojë miratimin e ligjit të unifikuar të investimeve dhe të Strategjisë së ardhshme për Zhvillimin e Investimeve të Biznesit për të adresuar sfidat ndaj konkurrencës dhe rritjes, siç theksohet në rekomandimet e përbashkëta të Programeve të Reformës Ekonomike të 2019 dhe 2020.

Shqipëria duhet të finalizojë strategjinë e saj të zhvillimit të biznesit dhe investimeve 2021-2027 (ZHBI). Kjo do të përcaktojë kuadrin strategjik për politikën e **sipërmarrjes dhe industrisë** së Shqipërisë, duke mbuluar zhvillimin e aftësive të NVM-ve, inovacionin, rritjen e qëndrueshme dhe kushtet për tërheqjen e investimeve të huaja. Shqipëria miratoi një Program Vendor 2020-2024 për Zhvillim Industrial Gjithëpërfshirës dhe të Qëndrueshëm (ZHIGJQ). Kjo ka tre shtylla kryesore: konkurrencën industriale dhe aksesin në treg; punësimin produktiv dhe zhvillimin e sipërmarrjes; dhe energjinë e qëndrueshme për përdorime produktive dhe menaxhim mjedisor.

Shqipëria vazhdon të zbatojë nismën dhe veprimet rajonale të Evropës Juglindore 2020 në kuadër të Planit Shumëvjeçar të Veprimit të Ballkanit Perëndimor për zhvillimin e Zonës Ekonomike Rajonale (MAP-REA) dhe planit të fundit të veprimit të Tregut të Përbashkët Rajonal. Pavarësisht vonesave për shkak të pandemisë COVID-19, Shqipëria po zbaton planin e saj të veprimit bazuar në një model që përfshin sektorin publik dhe privat së bashku me universitetet, kryesisht në lidhje me hartimin e legjislacionit për fillimin e inovacionit. Ajo po zbaton gjithashtu Strategjinë e saj kombëtare për Inovacionin dhe Teknologjinë e vitit 2017. Përveç kësaj, ajo ka miratuar një program për Përshejtimin e Partneritetit Urban që do të shërbente si një pikëlidhje për të lidhur organizatat shqiptare të inovacionit, duke përfshirë universitetet, shoqëritë e industrisë dhe bizneset e reja, të cilët janë të përkushtuar për zgjidhjen e sfidave urbane. Shqipëria mbështeti ngritjen e disa objekteve të inovacionit.

Shqipëria ndjek zbatimin e Ligjit të Biznesit të Vogël. Pavarësisht disa përmirësimeve në mjedisin e biznesit, ndikimi i pandemisë COVID 19 tek bizneset theksoi sfidat strukturore. SME-të identifikojnë sfiduesit e tyre kryesorë si ekonominë informale (veçanërisht në turizëm), korrupsionin dhe mungesën e transparencës në prokurimet publike (veçanërisht për sa i përket Partneriteteve Publike Private (PPP), nevojën për institucione të qëndrueshme shtetërore, pronësinë e paqartë në çertifikatat e pronësisë, dhe nevojën për të fuqizuar zbatimin e ligjit. Rritja e qeverisjes së mirë dhe cilësisë së institucioneve, aftësive dhe diversifikimit të produkteve, duke ruajtur stabilitetin makro-ekonomik, është thelbësore për mbështetjen e rritjes ekonomike. Për të luftuar ekonominë informale, Shqipëria është fokusuar kryesisht në masat për zgjerimin e bazave të tatimpaguesve, duke zbatuar përputhshmërinë dhe duke kontribuar në krijimin e kushteve të

barabarta për operatorët ekonomikë. Në janar 2021 filloi një proces “fiskalizimi”, duke mundësuar faturimin elektronik mes bizneseve dhe enteve publike. Që nga korriku, transaksionet biznes-biznes mund të trajtohen në mënyrë elektronike. Është futur një periudhë tranzicioni, që zgjat deri në fund të vitit 2021, gjatë së cilës mund të lëshohen si faturat në letër dhe ato elektronike. Kategoria e tretë e transaksioneve, transaksionet biznes-konsumator, parashikohet t’i bashkohen “procesit të fiskalizimit” në shtator 2021.

Shqipëria vazhdoi të privatizojë asetet shtetërore, pjesërisht përmes kuponëve të privatizimit; disa prej të cilave janë blerë nga pronarë tokash duke ushtruar të drejtën e parablerjes. Ekziston një ligj për themelimin dhe funksionimin e zonave ekonomike, megjithëse nuk është krijuar. Ligji për krijimin e Korporatës Shqiptare të Investimeve u bë funksional në Prill 2020. Një Zonë e Zhvillimit Ekonomik Teknologjik (ZZHET) për ndërtimin e një fabrike industriale për përpunim në Rashbull të Durrësit është ende në fazë zhvillimi. Një kontratë për ndërtimin, mirëmbajtjen dhe funksionimin e një zone teknologjike dhe zhvillimi ekonomik në Elbasan u nënshkrua në mars 2020 dhe në maj 2020 u caktua një investitor strategjik. Skadimi i Ligjit të Investimeve Strategjike 2015 u shty në fund të vitit 2021, por finalizimi i projektligjit të investimeve është vonuar. Pesëmbëdhjetë projekte investimi morën statusin e 'investimit strategjik', kryesisht në sektorët e turizmit, bujqësisë dhe energjisë, 23 aplikime janë në shqyrtim.

Në fushën e **instrumenteve të politikave të sipërmarrjeve dhe industrisë**, Agjencia Shqiptare e Zhvillimit të Investimeve (ASHZHI) vazhdon të ofrojë instrumente financimi për të stimuluar bizneset fillestare dhe sipërmarrjen në turizëm, artizanat, konkurrencë dhe inovacion. Megjithatë, asnjë fond nuk u shpërnda gjatë vitit 2020, pasi fondet u riorientuan drejt masave të reagimit ndaj COVID për bizneset dhe rishikimin e skemave mbështetëse në kuadër të ASHZHI -s. Nga ASHZHI u lançua një platformë aksesi në financë për t’u mundësuar bizneseve të interesuara të futen në informacionin mbi mundësitë e disponueshme të financimit. Aksesi në financë mbetet një sfidë serioze për bizneset shqiptare. Si pjesë e reagimit ndaj ndikimit të COVID-19, u miratuan nga qeveria dy kredi sovranë me garanci dhe u nënshkruan marrëveshje me bankat e nivelit të dytë për të siguruar likuiditet për bizneset për të paguar pagat e punonjësve dhe për të financuar kostot operacionale. Legjislacioni tatimor u ndryshua në shkurt 2021 për një përjashtim trevjeçar nga taksat e rentës minerare për kompanitë e industrisë nxjerrëse për të nxitur përpunimin e mineraleve para eksportit.

Agjencia Kombëtare Shqiptare për Shoqërinë e Informacionit krijoi “TechSpace”, një mjedis krijues për zhvillimin e bizneseve fillestare të dedikuara për trajnime mbi teknologjinë, inovacionin dhe aktivitetet e sipërmarrjes, si dhe mentorimin e bizneseve të reja në fushën e TIK-it. Që nga themelimi i saj, janë regjistruar 100 ide fillestare. Programi pilot "Udhërrëfyeni drejt Silicon Valley" për bizneset fillestare, u lançua në janar 2020, me një fazë inkubimi në TechSpace, seminare, kërkime të gjera dhe metoda të thjeshta të fillimit. U nënshkruan marrëveshje bashkëpunimi me universitetet publike dhe shkollat e mesme profesionale publike dhe private. Shqipëria zhvilloi një Konkurs të Planit të Biznesit IDEA për të krijuar një rrjet mentorësh dhe atyre që mbronin biznesin dhe vazhdoi klubin e saj të mentorëve 2017-2020 me pjesëmarrjen e sipërmarrësve dhe universiteteve.

Shqipëria merr pjesë në programin COSME të BE-së për NVM-të, duke përfshirë Erasmus për Sipërmarrësit e Rinj (ESR) dhe Rrjetin Evropian të Ndërmarrjeve (RREN). Dy ndërmjetës financiarë u zgjodhën për të ofruar instrumente financiare COSME për NVM-të; megjithatë, potenciali i COSME për të ndihmuar NVM-të në aksesin në tregje mbetet i pashfrytëzuar në Shqipëri. Shqipëria po përgatitet të marrë pjesë në programin e BE Horizon Europe si vazhdim i pjesëmarrjes së saj në Horizon 2020. Legjislacioni shqiptar u përafrua më tej pjesërisht me acquis të BE-së për pagesat e vonuara në maj 2021. Përafrimi i plotë duhet të përshejtohet, duke përfshirë çështjet që lidhen me mbajtjen e titullit dhe procedurat e rikuperimit për pretendimet e pakundërshtuara. Përkufizimi i Shqipërisë për NVM-të përputhet pjesërisht me rekomandimin e BE-së, megjithatë, kapaciteti kombëtar në fushën e politikave dhe mbështetjes së NMV-ve mbetet shumë i kufizuar.

Në **politikat sektoriale**, kanë vazhduar të zbatohen incentivat për industrinë agropërpunuese. Janë duke u zbatuar Strategjia kombëtare 2019-2023 për zhvillimin e qëndrueshëm dhe turizmit dhe plani i saj i veprimit. Një ligj për veprimtarinë e turizmit detar u miratua në qershor 2020, i ndjekur nga një ligj që prezanton përjashtime nga TVSH-ja për anijet/jahtet e importuara turistike. Një udhëzues ministror për masat e rimëkëmbjes në turizëm u miratua në mars 2020, duke u fokusuar në zonat e prekura nga tërmeti i nëntorit 2019. Masat e mbështetjes financiare për bizneset e vogla u prezantuan për t'iu përgjigjur ndikimit të COVID-19. Këto përfshijnë lehtësimin e politikës fiskale, shtyrjen e depozitimit dhe pagesës së taksave në fund të vitit 2020, heqjen e taksës së korporatave për NVM-të për vitin 2020, shtyrjen e kësteve të tatimit mbi fitimin në vitin 2021 për disa kategori të tjera biznesi dhe disa masa relaksuese sipas taksat vendore. U prezantuan skemat e mbështetjes së pagesës së pagave për kategoritë më të rrezikuara nga papunësia për shkak të mbylljes së bizneseve dhe pagesa e bonusit për punonjësit e bizneseve të tjera të prekura nga mbyllja. Janë parashikuar masa specifike për të adresuar nevojat e biznesit në sektorët më të prekur si turizmi, përpunimi aktiv dhe prodhimi.

Kapitulli 25: Shkenca dhe kërkimi shkencor

BE-ja ofron mbështetje të konsiderueshme për kërkimin dhe inovacionin. Të gjitha shtetet anëtare mund të përfitojnë nga programet kërkimore të BE-së, veçanërisht kur ka përsosmëri shkencore dhe investime solide në kërkime.

Shqipëria ka **një farë niveli përgatitjeje** në fushën e shkencës dhe kërkimit. **Progres i mirë** është bërë gjatë periudhës raportuese, veçanërisht me përfundimin e fazës së analizës sasiore të Strategjisë së Specializimit të zgjuar, në përmirësimin e mëtejshëm të pjesëmarrjes në Horizon 2020, në arritjen e diasporës dhe në bashkëpunimin e biznesit akademik. Megjithatë, rekomandimet e vitit të kaluar nuk janë adresuar plotësisht dhe për këtë arsye mbeten të vlefshme.

Në vitin e ardhshëm, vendi duhet në veçanti:

- të rrisë investimet në kërkime, në përputhje me angazhimet e veta dhe prioritetet e zonës evropiane të kërkimit;
- të vazhdojë zhvillimin e Strategjisë së Specializimit Smart;
- të sigurojë shoqërimin dhe pjesëmarrjen në kohë në Horizon Europe.

Sa i përket politikës së **kërkimit shkencor dhe inovacionit**, zbatimi i strategjisë kombëtare 2017-2022 për kërkimin shkencor, teknologjinë dhe inovacionin u monitorua për herë të parë në vitin 2019. Rekomandimet kryesore përfshinin kryerjen e një rishikimi të burimeve të planifikuara në projekt-planifikimin buxhetor afatmesëm 2020-2022 për rritjen e fondeve të kërkimit shkencor në 1% të PBB-së deri në vitin 2022. Shifra për vitin 2020 - rreth 0.03% e PBB-së - mbetet shumë më poshtë. Burimet kombëtare të dedikuara për fondet e kërkimit shkencor dhe zhvillimit për vitin 2021 (0,06 % e PBB-së) dhe për vitin 2022 (0,05 % e PBB-së) janë ende shumë poshtë objektivit. Shqipëria ka ende nevojë të rrisë investimet në kërkimin shkencor dhe masat shoqëruese për të forcuar kapacitetin e kërkimit dhe inovacionit në nivel kombëtar, duke pasur parasysh gjithashtu rëndësinë e inovacionit me Planin Ekonomik dhe të Investimeve për Ballkanin Perëndimor.

Shqipëria duhet ende të zhvillojë një metodologji të qartë për të krijuar financime për kërkimin dhe shkencën. Hartëzimi i infrastrukturës kërkimore është në vazhdim. Zyra e Kryeministrit nisi një plan për përditësimin e vazhdueshëm të të dhënave të infrastrukturës kërkimore të Shqipërisë, bazuar në manualin Frascati të OECD.

Është bërë përparim i kufizuar me zbatimin e planit të veprimit 2017-2021 për të mbështetur zhvillimin e politikave inovative, e cila synon të promovojë lidhje më të mira midis akademisë, industrisë dhe qeverisë. Nevojiten ende përpjekje në fushat e aksesit të hapur dhe të dhënave të hapura.

Projektligji për kërkimin shkencor është ende në pritje të miratimit.

Zhvillimi i një **Strategjie Smart Specializimi (S3)** nën drejtimin e Ministrisë së Arsimit, Sportit dhe Rinisë, u hartua një udhërrëfyes për procesin S3, në bashkëpunim me Komisionin Evropian. Të dyja fazat e analizës cilësore dhe sasore kanë përfunduar dhe nisja e Procesit të Zbulimit të Sipërmarrësve pritet në vitin 2021.

Për sa i përket **programeve kuadër të BE-së**, Shqipëria merr pjesë në Horizon 2020 si vend i asociuar. Pjesëmarrja e saj në Horizon 2020 është përmirësuar dhe tregon një rezultat shumë të mirë për vitin 2020, megjithatë shkalla e përgjithshme e suksesit të saj vazhdon të jetë e ulët. Që nga maji 2021, subjektet shqiptare kanë marrë pjesë në 52 aksione të Horizon 2020, duke marrë 5.5 milionë euro kontribut direkt të BE-së. Shkalla e suksesit të propozimeve me pjesëmarrje shqiptare është 8,7 % (nga 7,8 % që ishte viti i kaluar) krahasuar me 12,1 % përqindjen e suksesit të Horizon 2020. Pjesëmarrja e sektorit privat në program vazhdon të mbetet veçanërisht e ulët. Një prirje tjetër pozitive është masa e re kombëtare e mbështetjes që lehtëson bashkëpunimin akademi-biznes, me 21 projekte Kërkimi dhe Zhvillimi të paraqitura nga akademika dhe partneritetet e biznesit. Duhet të zbatohen masa të shtuara për të rritur ndërgjegjësimin për pjesëmarrjen në Horizon Europe.

Për integrimin në **Zonën Evropiane të Kërkimit (ZEK)**, Shqipëria duhet të jetë më aktive në të gjitha fushat dhe duhet të përmirësojë lidhjen e saj me partnerët evropianë për t'u angazhuar në kërkime bashkëpunuese ndërkombëtare. Ka tashmë një angazhim aktiv në Bashkëpunimin Evropian në Shkencë dhe Teknologji (COST) me 200 studiues shqiptarë, nga të cilët 60 janë të rinj, gjatë periudhës raportuese. Shqipëria është bërë anëtare e plotë e EUREKA-s në vitin 2021. Të dy anëtarësimet pritet të avancojnë kapacitetin e Shqipërisë për bashkëpunimin ndërkombëtar në fushën e kërkimit dhe inovacionit.

Shqipëria ende nuk merr pjesë në Tabelën Evropiane të Inovacionit. Shqipëria duhet të bëjë përpjekje më të mëdha për të prodhuar statistika dhe të dhëna të besueshme mbi shkencën dhe teknologjinë, duke përfshirë treguesin e shpenzimeve të brendshme bruto për Kërkimin dhe Inovacionin, me synimin për të marrë pjesë në Tabelën Evropiane të Inovacionit.

Sa i përket qarkullimit të trurit, duke qenë se kapitali njerëzor në diasporë është një aset i rëndësishëm për Shqipërinë, krijimi i një platforme për qarkullimin e trurit që lidh specialistët/studiuesit/ekspertët shqiptarë që punojnë jashtë konsiderohet si një nismë e mirë. Përpjekjet për të kontaktuar diasporën dhe për ta lidhur atë me aktivitetet kombëtare të kërkimit dhe inovacionit janë të lavdërueshme.

Kapitulli 26: Arsimi dhe kultura

BE-ja mbështet bashkëpunimin në arsim dhe kulturë përmes programeve të financimit dhe koordinimit të politikave të shteteve anëtare përmes metodës së hapur të koordinimit. BE-ja dhe Shtetet Anëtare duhet gjithashtu të parandalojnë diskriminimin dhe të sigurojnë arsim cilësor për fëmijët e punëtorëve emigrantë, përfshirë ata me prejardhje të pafavorshme.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e arsimit dhe kulturës. **Njëfarë progresi** u regjistrua me forcimin e Agjencisë së re Kombëtare për Punësimin dhe Aftësitë, ristrukturimin e vazhdueshëm të Agjencisë Kombëtare të Arsimit, Formimit Profesional dhe Kualifikimeve, vazhdimin e zbatimit të Ligjit Kuadër Shqiptar të Kualifikimeve dhe miratimit të Planit të Optimizimit për ofruesit e AFP. Janë marrë masa të veçanta për përshtatjen e shpejtë me një model edukimi në distancë të imponuar nga pandemia COVID-19. Kërkohen përpjekje të mëtejshme për të finalizuar miratimin e legjislacionit të nevojshëm zbatues për reformën e Arsimit dhe Formimit Profesional, duke përfshirë inspektimin dhe autonominë e ofruesve të AFP dhe për të funksionalizuar komitetet e aftësive të sektorit. Është bërë njëfarë progresi në zbatimin e strategjisë për kulturën për vitet 2019-2025, por duhet bërë përpjekje për të përfunduar miratimin e legjislacionit zbatues për Ligjin për Trashëgiminë Kulturore dhe Muzetë.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- të miratojë strategjinë e re për arsimin, duke mbuluar të gjitha nivelet dhe duke siguruar mbrojtjen e duhur financiare si dhe shpenzimet publike të synuara për njerëzit e prekur nga tërmeti dhe pandemia COVID-19;
- të finalizojë legjislacionin zbatues të ligjit të AFP-së dhe zbatimin e Planit të Optimizimit deri në vitin 2022 për të zhvilluar shërbimet dhe kompetencat në përputhje me nevojat e sektorit privat në nivel vendor;
- të miratojë Strategjinë Kombëtare për Rininë për periudhën 2021-2026.

Për sa i përket **arsimit dhe trajnimit**, viti 2020 ishte një vit sfidues për shkak të ndikimit të tërmetit të nëntorit 2019 në Shqipërinë qendrore, i cili dëmtoi 24% të objekteve arsimore, si dhe rregullimeve emergjente të bëra për ofrimin e arsimit online gjatë pandemisë së COVID-19. Si pasojë e tërmetit 21 000 fëmijë në 11 komuna u zhvendosën në shkollat pritëse dhe ndoqën mësimet me turne, duke sforcuar burimet dhe duke ndikuar në cilësinë e mësimdhënies. Ndërprerja e shpeshtë e shkollës rriti presionin mbi ofrimin e arsimit online në të gjitha nivelet, duke nënvizuar nevojën për burime dhe investime shtesë për të lejuar dixhitalizimin. Të paktën 11 000 fëmijë nga grupet vulnerabël nuk ishin në gjendje të ndiqnin klasat online për shkak të padisponueshmërisë së pajisjeve, mungesës së lidhjes në internet ose mbështetjes cilësore.

Si tërmeti ashtu edhe pandemia e COVID-19 e kapi sistemin të papërgatitur, i cili si i tillë nuk ishte i pajisur me trajnime adekuate të mësuesve dhe praktika mësimore për të siguruar mësim efektiv në distancë. Shqipëria inkurajohet të kryejë një vlerësim të thellë të boshllëqeve të të mësuarit, të pabarazive dhe marginalizimit të shkaktuar nga pandemia e zgjatur, dhe në veçanti të ndikimit të ndërprerjes së shkollës për fëmijët më të rrezikuar dhe fëmijët me aftësi të kufizuara, për të siguruar një rikuperim sistematik dhe elasticitetin ndaj goditjeve të mëtejshme dhe promovimin e transformimit dixhital në arsim.

Për sa i përket cilësisë në arsim, është bërë progres me vlerësimin e kuadrit aktual të politikave dhe hartimin e Strategjisë së re Kombëtare të Arsimit dhe Planit të Veprimit 2021 - 2026, duke mbuluar fazat nga parashikimet në arsimin e lartë, zbatimin e kurrikulave dhe kornizave legjislative dhe shpërndarjen e teksteve falas për nxënësit e arsimit fillor. Numri i fëmijëve përfitues të programit të teksteve falas në vitin akademik 2020-2021 ka mbetur i qëndrueshëm. Këtu përfshihen fëmijët nga grupet e pakicave (komuniteti rom ose egjiptian), fëmijët që vijnë nga shtresa të pafavorizuara, nxënësit nga familjet që përfitojnë ndihma ekonomike dhe fëmijët me aftësi të kufizuara.

Alokimi i buxhetit të Shqipërisë për arsimin është shumë i ulët në 2.7% të PBB-së në 2021, 0.6 pp. më e ulët se në vitin 2019 dhe 1,9 pikë përqindjeje nën mesataren e BE-27 (shifrat 2018), duke mos arritur kështu parashikimin e Strategjisë aktuale Kombëtare të Arsimit Parauniversitar, e cila ka parashikuar një pjesë prej 5% të PBB-së për arsimin. Buxheti në vitin 2021, që pritet të bjerë në 3.5% të PBB-së, duhet të rritet për të mbështetur përpjekjet për modernizimin e sistemit arsimor dhe për të siguruar cilësi dhe gjithëpërfshirje në arsim për të gjithë nxënësit. Autonomia e pritshme financiare e shkollës nuk ka përparuar në vitin 2020 pasi aktet nënligjore dhe dispozitat për sigurimin e autonomisë aktuale financiare në shkollë nuk janë zhvilluar pavarësisht legjislacionit ekzistues.

Përpjekjet për finalizimin e reformës parashkollore sipas standardeve më të larta të cilësisë vazhduan gjatë vitit raportues me zhvillimin e kapaciteteve të mësuesve parashkollore. Megjithatë, burimet mbeten të pamjaftueshme me vetëm 0.5% të PBB-së të alokuar për arsimin parafillor në vitin 2020. Për t'iu përgjigjur sfidave të papritura të pandemisë COVID-19 dhe nevojës për arsim në distancë ose të përzier, u investuan më shumë përpjekje në zhvillimin e mësuesve dhe rishikimin e kurrikulave të TIK-ut. Standardet e TIK-ut për mësuesit u zhvilluan shpejt dhe 1 200 mësues përfituan nga trajnimi për TIK në 2020. Programi i trajnimit vazhdon me 800 mësues të tjerë në 2021.

Normat e regjistrimit në sistemin arsimor parauniversitar u ulën me 4.4% gjatë vitit akademik 2020-

2021, me një rënie të dukshme prej 8.4% në arsimin përgatitor/parashkollor për moshat 5-6 vjeç, me shumë gjasa për shkak të ndikimit të krizës COVID-19. Aktualisht në arsimin bazë janë të regjistruar 286 486 nxënës, 55,3 % në arsimin fillor dhe 44,7 % në arsimin e mesëm të ulët. Frekuentimi në arsimin bazë ra me 2.8% krahasuar me vitin e kaluar akademik. Sistemi Informativ i Menaxhimit të Arsimit (SIMA) ende nuk është funksional, duke penguar kështu sigurimin e të dhënave në kohë reale dhe të sakta për pjesëmarrjen dhe cilësinë e arsimit si dhe për numrin e fëmijëve që mbeten jashtë shkollës. Një SIMA jo funksional gjithashtu frenon zhvillimin e politikave të bazuara në prova.

Sipas të dhënave të Anketës së Fuqisë Punëtore 2019, pjesëmarrja e të rriturve (25-64) në arsimin dhe trajnimin formal ose joformal ishte jashtëzakonisht e ulët në 0.9% krahasuar me mesataren e BE-së (10.8%). Anketa e Arsimit të të Rriturve (AES), e cila mat pjesëmarrjen në një hark kohor më të gjatë se një vit, tregon gjithashtu një hendek të rëndësishëm midis Shqipërisë (9.2 %) dhe mesatares së BE-së (45.1 %).

Edhe pse tashmë shumë e ulët, përqindjet e pjesëmarrjes së fëmijëve romë dhe egjiptianë ranë si në arsimin parauniversitar (13 086 kundrejt 14 515 në 2019-2020) ashtu edhe në arsimin e hershëm të fëmijëve (2 514 kundrejt 2 996 të vitit 2019-2020) dhe në kujdes. Hendeku në aksesin në arsim midis fëmijëve romë/egjiptianë dhe fëmijëve të tjerë që jetojnë në të njëjtat zona mbetet shumë i madh. Masat e planifikuara për të lehtësuar aksesin në universitete (një sistem kuotash dhe heqje e tarifave universitare) në përgjithësi nuk zbatohen. Për shkak të kufizimeve të burimeve financiare dhe kapaciteteve, cilësia e arsimit mbetet një problem në të gjithë vendin, veçanërisht i pamjaftueshëm në zonat rurale dhe të izoluara ku mjediset e shkollës, shpesh në kushte të këqija, përdoren si për edukimin dhe kujdesin në fëmijërinë e hershme dhe arsimin fillor, dhe është e vështirë për të tërhequr mësues të kualifikuar.

Zbatimi i legjislationit për krijimin e komiteteve sektoriale të aftësive ka përfunduar, por ende mbetet për t'u funksionalizuar. Shqipëria po përgatit aktualisht referencën e Kornizës së saj Kombëtare të Kualifikimeve në Kornizën Evropiane të Kualifikimeve, e planifikuar për tetor 2020. Janë zhvilluar 19 standarde profesionale dhe kualifikimesh dhe janë përmirësuar 23 kurrikula kornizë për nivelet 2-5 të Kornizës Shqiptare të Kualifikimeve. Vlefshmëria e të mësuarit joformal dhe informal është një nga masat prioritare në strategjinë kombëtare për punësimin dhe aftësitë 2014-2022 dhe i parashikuar, si në ligjet e arsimit dhe formimit profesional (AFP) ashtu edhe në ligjet e AQF. Deri më tani, zbatimi ka qenë i kufizuar në projekte pilot dhe ende nuk është aplikuar në mbarë vendin.

Për sa i përket **Arsimit dhe Formimit Profesional** (AFP), legjislationi zbatues i ligjit të AFP-së 2017 nuk është miratuar ende plotësisht. Një akt nënligjor për mësimet e bazuara në punë u miratua në vitin 2020, por duhet të miratohet legjislationi zbatues për inspektimin, autonominë financiare për dhe mbi organizimin, funksionin dhe aktivitetet e ofruesve të AFP-së. Standardet e kualifikimit dhe kurrikulat kornizë për shumicën e programeve të AFP-së janë duke u modernizuar, por disa shkollave u mungojnë aftësitë dhe pajisjet e mësimdhënies për t'i zbatuar ato në praktikë. Qeveria konsolidoi kuadrin institucional të AFP-së, duke përforcuar Agjencinë Kombëtare të sapokrijuar të Punësimit dhe Aftësive, duke ristrukturuar më tej Agjencinë Kombëtare për AFP dhe Kualifikimet, duke përfshirë sigurimin e burimeve njerëzore shtesë për të mbuluar mandatin e zgjatur dhe duke përforcuar kuadrin e sigurimit të cilësisë. Megjithatë, nevojiten përpjekje të mëtejshme për të finalizuar personelin e të dyja agjencive dhe për të përforcuar strukturat e monitorimit dhe vlerësimit në nivel qendror dhe për të siguruar planifikimin e duhur. Mësimi i bazuar në punë është ndikuar shumë nga efektet e pandemisë dhe vështirësitë që has sektori privat, dhe kriza e vazhdueshme po nxjerr në pah kërkesën për rikualifikim dhe përmirësim. Standardet e kualifikimit dhe kurrikulat kornizë për shumicën e programeve të AFP-së janë duke u modernizuar, edhe pse disa shkolla shqiptare ende nuk kanë aftësitë e mësimdhënies dhe pajisjet e duhura për t'i zbatuar ato në praktikë.

Plani i Optimizimit të ofruesve të AFP-së u miratua në shtator 2020, duke çuar në një rishikim të

kapaciteteve bazuar në nevojat e tregut lokal të punës. Shqipëria pritet të miratojë legjislacionin zbatues për organizimin, funksionet dhe aktivitetet e ofruesve të AFP-së, si dhe për autonominë e tyre financiare dhe të zbatojë plotësisht këtë Plan deri në vitin 2022 për të siguruar racionalizimin dhe modernizimin e ofertës së AFP-së. Ndërkohë, funksioni i orientimit në karrierë brenda njësive të Zhvillimit në ofruesit e AFP-së u institucionalizua në vitin 2020, duke mbështetur të rinjtë me orientimin e nevojshëm drejt profesioneve të kërkuara nga tregu i punës si dhe në ofertën e AFP-së për kualifikime të mëtejshme. Në vitin 2020, u trajnuan 85 % e mësuesve. Kërkohej trajnim i mëtejshëm për të siguruar zbatimin e arsimit dixhital dhe për të siguruar kompetenca dixhitale për mësimdhënien online në AFP. Pavarësisht aktiviteteve promovuese dhe mbështetjes për studentët nga zonat rurale në vijimin e arsimit të AFP-së, pjesëmarrja në AFP është e ulët me vetëm 18,2 % të nxënësve të mesëm të lartë të regjistruar në shkollat profesionale në vitin 2020.

Regjistrimi në AFP nuk është rritur, pavarësisht se ka demonstruar një tranzicion më të shpejtë në punësim për të diplomuarit e AFP-së. Duhet të ndërmerren përpjekje për të adresuar siç duhet aspiratat e nxënësve dhe kërkesat e punës.

Shqipëria vazhdoi të marrë pjesë aktive në programet e BE-së, veçanërisht në Erasmus+, me rezultate shumë të mira në vitin 2020, veçanërisht në aspektin e lëvizshmërisë (Shqipëria u përfshi në 4078 mobilitete, duke përfshirë studentë, staf akademik dhe administrativ) dhe ngritjen e kapaciteteve në projektet e arsimit të lartë, ku tre institucione shqiptare të arsimit të lartë u zgjodhën si koordinatorë kryesorë të projekteve nga 12 projekte të përzgjedhura nga Shqipëria.

Rezultatet e pjesëmarrjes së Shqipërisë për vitin 2018 në vlerësimin e OECD PISA ilustruan performanca të dobëta të vazhdueshme: 50,3 % e 15-vjeçarëve kishin performancë të dobët në nivelet I ose II të PISA-s në lexim dhe 53,3 % në matematikë. Vendi mori pjesë në Trendet në Studimin Ndërkombëtar të Matematikës dhe Shkencës 2019 dhe po merr pjesë në Studimin e Progresit Ndërkombëtar për Leximin e Letërsisë 2021. Megjithatë disa përparime gjatë viteve të fundit, krahasuar me mesataren në vendet e OBZHE-së, Shqipëria priret të përdorë më shumë udhëzime të drejtuara nga mësuesit dhe metoda më pak përshtatëse që fokusohen në plotësimin e nevojave individuale të nxënësve. Praktikrat e përdorura zakonisht nga mësuesit në Shqipëri shoqërohen me rezultate më të ulëta leximi. Sigurimi i burimeve arsimore në Shqipëri është i ulët dhe i pabarabartë.

Për sa i përket sektorit të **kulturës**, ekziston strategjia kombëtare. Gjatë vitit 2020, Ministria miratoi një legjislacion të rëndësishëm zbatues në lidhje me liçensimin e projekteve në fushën e trashëgimisë kulturore. Për shkak të pandemisë, numri i projekteve të miratuara është zhvilluar në përputhje me rregullat dhe protokollet e miratuara për COVID-19. Gjatë vitit 2020 janë realizuar vetëm 37 projekte të brendshme, me pjesëmarrjen e 1460 artistëve të zhanreve të ndryshme.

Në nëntor 2020, Shqipëria raportoi për periudhën 4-vjeçare në lidhje me Konventën e UNESCO-s të vitit 2005 për Mbrojtjen dhe Promovimin e Diversitetit të Shprehjes Kulturore.

Shqipëria vazhdoi të marrë pjesë në programin e BE-së për Evropën Kreative. Në vitin 2020, Shqipëria përfitoi nga shtatë projekte të përgatitura nga OJQ-të dhe institucionet publike në kuadër të këtij programi dhe gjatë periudhës raportuese, Ministria organizoi një sesion informues për programin. Në shkurt 2021, u organizua një seminar në lidhje me praktikrat më të mira dhe mësimet e nxjerra në Programin e mëparshëm të BE-së për Evropën Kreative për periudhën 2014-2020.

Miratimi i Ligjit për **të rinjtë** ishte një hap pozitiv drejt politikëbërjes për të rinjtë, megjithatë duhet bërë përpjekje të mëtejshme për miratimin e akteve nënligjore të mbetura (3 nga 5 janë miratuar) dhe ngritjen e strukturave përkatëse rinore. Kriteret që organizatat kombëtare përfaqësuese rinore të njihen nga institucioni përgjegjës për rininë duhet të miratohen me vendim të Këshillit të Ministrave. Organizatat rinore shprehën shqetësime për ligjin e ri, veçanërisht për përfaqësimin e strukturave që do të vendosen. Gjatë vitit 2020 nuk është krijuar asnjë qendër e re.

Plani Kombëtar i Veprimit për Rininë 2015-2020 ka përfunduar në vitin 2020 dhe nevojitet një vlerësim i plotë i arritjeve, sfidave dhe problemeve të ndeshura. Gjithashtu, Ministria e Arsimit,

Sportit dhe Rinisë do të finalizojë Strategjinë Kombëtare për Rininë dhe Planin e Veprimit 2021-2026.

Gjatë vitit 2020, në Tiranë janë shpërndarë më shumë se 32,000 karta studenti, megjithatë karta e studentit zbatohet kryesisht në Tiranë dhe përfshin vetëm shërbime të kufizuara. Nuk ka të dhëna të disponueshme për zbatimin e saj, buxhetin e alokuar dhe normën e përdoruesve mes studentëve.

Zyra Rajonale për Bashkëpunim Rinor vazhdon të jetë aktive në rajon. Niveli i mirë i pjesëmarrjes së Shqipërisë u vu re edhe në vitin 2020, ku Shqipëria kishte numrin më të lartë të aplikimeve.

Kapitulli 29: Bashkimi doganor

Të gjitha shtetet anëtare janë pjesë e bashkimit doganor të BE-së dhe ndjekin të njëjtat rregulla dhe procedura doganore. Kjo kërkon përafrim legjislativ, kapacitet adekuat zbatues dhe fuqizues dhe akses në sistemet e përbashkëta të kompjuterizuara doganore.

Shqipëria është e **përgatitur mesatarisht** në fushën e bashkimit doganor. **Progres i kufizuar** është shënuar veçanërisht me regjistrimet e para të operatorëve ekonomikë të autorizuar dhe emërimin e parë të një koordinatori të rrjetit kundër korrupsionit në administratën doganore. Vazhdoi puna përgatitore për zhvillimin e Sistemit të Ri të Kompjuterizuar të Tranzitit. Rekomandimet e vitit të kaluar janë adresuar pjesërisht. Në vitin e ardhshëm, vendi duhet në veçanti:

- të miratojë dispozitat ligjore dhe zhvillimin e Sistemit të Ri të Kompjuterizuar të Tranzitit;
- të intensifikojë përpjekjet për të ndjekur luftën kundër kontrabandës, korrupsionit dhe importeve të produkteve të falsifikuara, duke përfshirë forcimin e kapaciteteve administrative dhe përmirësimin e bashkëpunimit ndërmjet organeve të përfshira;
- të aderojë në Protokollin FCTC për Eliminimin e Tregtisë së Paligjshme të Produkteve të Duhanit.

Për sa i përket **legjislacionit doganor**, kodi doganor i Shqipërisë është gjerësisht në përputhje me *acquis*. Sistemi i tij për borxhin dhe garancitë doganore është i harmonizuar me rregullat e BE-së. Megjithatë, vendosja e “tarifave të skanimit” për deklaratën doganore vazhdon të jetë në kundërshtim me Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit, e cila ndalon detyrimet doganore ose tarifatat që kanë efekt të njëjtë në tregtinë ndërmjet BE-së dhe Shqipërisë. Nuk është bërë përparim në zbatimin e tranzitit të përbashkët. Shqipëria po zbaton programin e operatorit ekonomik të autorizuar me katër regjistrimet e para në qershor 2021. Po zhvillohen aktivitete ndërgjegjësuëse lidhur me përfitimet, procedurat dhe programet, por kapacitetet ende kërkojnë zhvillim.

Informacioni tarifor i detyrueshëm dhe shënimet shpjeguese publikohen nga Autoriteti Doganor Shqiptar (ADSH), dhe vendimet anonime për ankimet administrative nga gjykata përkatëse. Kodi Doganor përmban rregulla me origjinë jopreferenciale dhe Shqipëria zbaton Konventën Rajonale për rregullat preferenciale të origjinës Pan-Euro-Mesdhetare dhe ndjek udhëzimet e Komisionit Evropian në lidhje me periudhën e krizës COVID-19.

Dispozitat e kodit doganor për vlerësimin janë në përputhje me rregullat e BE-së. Sistemi i menaxhimit të rrezikut është i automatizuar dhe krahason të dhënat e importit, eksportit dhe tranzitit kundrejt profileve aktive të riskut. Legjislacioni për zbatimin doganor të të drejtave të pronësisë intelektuale (DPI) është harmonizuar me *acquis* të BE-së. Sistemi i kontrollit doganor për prekursorët e drogës, produktet kimike të rrezikshme dhe "substancat e kontrolluara" është harmonizuar me Konventën e OKB-së të vitit 1988 kundër trafikut të paligjshëm të drogave narkotike dhe substancave psikotrope. Kontrabanda ndërkufitare e produkteve të duhanit dhe aktivitetet e tjera të paligjshme në rajonet kufitare vazhdojnë të jenë një fushë e rëndësishme ku nevojiten përmirësime të mëtejshme në bashkëpunim dhe mjete kundër mashtimit. Si pjesë e përpjekjes kundër mashtimit, rekomandohet aderimi në Protokollin FCTC për Eliminimin e Tregtisë së Paligjshme të Produkteve të Duhanit. Rregullat kombëtare për paratë e gatshme dhe mallrat e transportuara në bagazhet e udhëtarëve ende ndryshojnë nga *acquis* e BE-së për sa i përket shumave që duhet të deklarohen dhe formularit të deklaratës. ASHD mund të vendosë sanksione

për mosdeklarime ose keqdeklarime të parave kesh në kufi.

Për **kapacitetin administrativ dhe operacional**, në janar 2021, autoriteti doganor nënshkroi një memorandum bashkëpunimi me policinë për akses në platformën SIENA të Europol për shkëmbim informacioni. Në mars 2021, është bërë funksionale baza e të dhënave nCEN (rrjeti kombëtar i zbatimit të doganave). Pozita e koordinatorit të rrjetit kundër korrupsionit u krijua në nëntor 2020. Pas autorizimit nga Ministria e Drejtësisë, koordinatori u emërua në mars 2021 për një periudhë dyvjeçare. Numri i pozitave të parapara të personelit në Drejtorinë doganore ka qenë i qëndrueshëm, me një përqindje aktuale të vendeve të lira të punës prej 9%.

GRUPI 4: AXHENDA E GJELBËR DHE LIDHJA E QËNDRUESHËME

Ky grup mbulon: politikën e transportit (Kapitulli 14); 15-energjinë (Kapitulli 15); rrjetet trans-evropiane (Kapitulli 21); dhe mjedisin dhe ndryshimet klimatike (Kapitulli 27). Shqipëria është mesatarisht e përgatitur në shumicën e fushave që lidhen me **Axhendën e Gjellbër dhe lidhjen e qëndrueshme**, përkatësisht rrjetet trans-evropiane, energjinë, mjedisin dhe ndryshimet klimatike. Ajo ka një nivel përgatitjeje në fushën e politikës së transportit. Vendi ka bërë njëfarë përparimi në shumicën e fushave, veçanërisht nëpërmjet planifikimit të rishikuar të transportit dhe lidhjes energjetike. Nevojiten më shumë përpjekje për të përmirësuar performancën e anijeve nën flamurin shqiptar dhe për të zbatuar legjislacionin për energjinë dhe mjedisin, jo më pak në zonat e mbrojtura.

Tranzicioni i gjellbër dhe lidhja e qëndrueshme janë kyçe për integrimin ekonomik brenda rajonit dhe me Bashkimin Evropian, duke lehtësuar tregtinë ndërkufitare brenda rajonit dhe duke krijuar përfitime reale për bizneset dhe qytetarët. Ky grup dhe reformat në fjalë kanë lidhje të rëndësishme me Programin e Reformës Ekonomike të Shqipërisë, Planin Ekonomik dhe Investues të Komisionit dhe Axhendën e Gjellbër për Ballkanin Perëndimor të miratuar nga Shqipëria në dhjetor 2020.

Kapitulli 14: Transporti

BE-ja ka rregulla të përbashkëta për standardet teknike dhe të sigurisë, sigurinë, standardet sociale, ndihmën shtetërore dhe liberalizimin e tregut në transportin rrugor, hekurudha, rrugët ujore të brendshme, transportin e kombinuar, aviacionin dhe transportin detar.

Shqipëria ka **një farë niveli përgatitjeje** në fushën e politikës së transportit, me **njëfarë progresi** të arritur vitin e kaluar. Rekomandimet e vitit të kaluar janë adresuar pjesërisht me zbatimin e planit të rishikuar kombëtar të transportit (ANTP3), miratimin e strategjisë së ITS për rrugët dhe fillimin e hartimit të Strategjisë Kombëtare të Transportit për 2021-2026. Puna ka avancuar për zgjerimin e Korsive/Korridoreve të Gjellbërta me shtetet anëtare të BE-së. Është miratuar legjislacioni për ngritjen e agjencisë hekurudhore. Mbeten për t'u bërë përpjekje për të harmonizuar më tej legjislacionin. Rekomandimet e vitit të kaluar mbeten pjesërisht të vlefshme.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- të plotësojnë dhe miratojnë Strategjinë e re Kombëtare të Transportit 2021-2026;
- të përgatisë dhe miratojë Strategjinë e re të Sigurisë Rrugore në përputhje me Planin e Veprimit për Sigurinë Rrugore të Komunitetit të Transportit;
- të zbatojë legjislacionin për reformën e sektorit hekurudhor në përputhje me Planin e Veprimit Hekurudhor të Komunitetit të Transportit dhe garantimi i funksionimit të plotë të rrjetit;
- të përshpejtojë marrjen e masave konkrete për përmirësimin e performancës së anijeve detare nën flamurin shqiptar.

Për sa i përket **acquis të përgjithshëm të transportit**, grupi ndërinstitucional i punës për monitorimin e zbatimit të strategjisë kombëtare të transportit dhe planit të veprimit për 2016-2020 dhe planit të transportit të qëndrueshëm për të gjitha llojet e transportit, publikoi raportin e katërt të monitorimit në korrik 2021. Ndërkohë, raporti përfundimtar Raporti i Strategjisë Sektoriale 2016-

2020, i plotësuar nga Ministria, drejton punën e tyre për përgatitjen e Strategjisë së ardhshme Kombëtare të Transportit dhe Planit të Veprimit 2021-2025, i cili do të përafrohet me programin buxhetor afatmesëm 2022-2024. Duhet të bëhen përpjekje për përfundimin dhe miratimin e tij. Shqipëria vazhdon të marrë pjesë aktive në strategjinë e BE-së për Rajonin e Adriatikut dhe Jonit (EUSAIR) dhe kryeson që nga 1 qershori për një vit Bordin Drejtues. Ajo duhet të bëjë përpjekje të mëtejshme për të harmonizuar politikën e saj të transportit me detyrimet e shërbimit publik dhe acquis për kontratat e shërbimeve publike. Kërkohen përpjekje të mëtejshme për të transpozuar plotësisht Direktivën e Sistemeve Inteligjente të Transportit (ITS) dhe për të zbatuar ligjet përkatëse kombëtare në përputhje me Planet e Veprimit të Komunitetit të Transportit. Strategjia e ITS për sektorin e rrugëve u miratua në qershor 2020. Ajo ende duhet të miratojë një strategji kombëtare të SIT për të gjitha mënyrat e transportit dhe të ndajë burimet e duhura për zbatimin e saj.

Kapaciteti administrativ duhet të forcohet në të gjithë sektorin e transportit, veçanërisht në transportin hekurudhor, për të cilin janë organizuar disa ngjarje për ngritjen e kapaciteteve. Reforma e Autoritetit Rrugor Shqiptar duhet të pasohet me miratimin dhe zbatimin e ndryshimeve të kërkuara legislative. Ligji për krijimin, organizimin dhe funksionimin e Autoritetit Kombëtar të Hetimit të aksidenteve hekurudhore dhe detare u miratua më 1 korrik 2021. Financimi për mirëmbajtjen e infrastrukturës rrugore dhe hekurudhore është i pamjaftueshëm, duke rezultuar në përkeqësimin e vazhdueshëm të kësaj infrastrukture. Nevojiten përpjekje të mëtejshme për të mbështetur planet e mirëmbajtjes së hekurudhave 2018-2022.

Shqipëria ka bërë progres të mëtjeshëm në përafrimin e legjislacionit të saj kombëtar për **transportin rrugor** me acquis duke vendosur kushte të përbashkëta për ushtrimin e profesionit të operatorit të transportit rrugor. Në mars 2021, u nënshkrua një marrëveshje me Italinë për njohjen reciproke të lejeve të drejtimit. Udhëzimet për kriteret, rregullat dhe procedurat për dhënien e licencave, autorizimeve dhe certifikatave për operimin e transportit ndërkombëtar të mallrave me rrugë rrugore, pjesërisht të përafuara me acquis, janë miratuar në dhjetor 2020.

Shqipëria duhet të përgatisë dhe miratojë Strategjinë e re të Sigurisë Rrugore dhe Planin e Veprimit të saj, në përputhje me Planin e Veprimit për Sigurinë Rrugore të Komunitetit të Transportit. Shqipëria përafroi më tej legjislacionin e saj për testet periodike të kontrollit. Shqipëria nuk e ka forcuar ende kapacitetin e saj inspektues. Nevojiten më shumë përpjekje për të harmonizuar legjislacionin shqiptar për sistemet e menaxhimit të trafikut dhe sigurinë rrugore (duke përfshirë edukimin dhe zbatimin e sigurisë rrugore). Janë duke u zbatuar disa ndërhyrje për sigurinë rrugore për të përmirësuar sigurinë në kryqëzimet e rrugëve. Për zbatimin e ligjit për mallrat e rrezikshme, Shqipëria duhet të miratojë ende kriteret dhe procedurat e licencimit të institucioneve të formimit profesional, si dhe udhëzimet për programin e trajnimit dhe testimit të këshilltarëve të sigurisë. Gjatë periudhës raportuese, aktet ligjore përkatëse janë përgatitur nga Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë dhe janë dërguar për konsultim të mëtjeshëm me ministritë përkatëse të linjës.

Gjatë periudhës 2021-2023, Shqipëria planifikon të përafrojë legjislacionin e saj me ndryshimet në legjislacionin social dhe të tregut të prezantuar nga Paketa I e Lëvizshmërisë dhe miratuar në korrik 2020, përkatësisht: rregullorja 2020/1054 në lidhje me kërkesat minimale për kohën maksimale ditore dhe javore të drejtimit, pushimet minimale dhe periudhat e pushimit ditor dhe javor dhe pozicionimi me anë të tahogرافit; Rregullorja e BE-së 2020/1055 që përshtat rregulloret e mëparshme me zhvillimet në sektorin e transportit rrugor; dhe Direktiva 2020/1057 për afishimin e shoferëve në sektorin e transportit rrugor.

Për sa i përket **transportit hekurudhor**, legjislacioni zbatues i Kodit Hekurudhor 2016, që synon ndarjen e operacioneve të trenave nga menaxhimi i infrastrukturës, si dhe krijimin e një Organi Rregullator Hekurudhor dhe një Autoriteti të Sigurisë, u miratua më 1 korrik 2021. Shqipëria duhet të sigurojë funksionimin e plotë të rrjetit hekurudhor. Në këtë drejtim, nevojiten përpjekje të mëtejshme për të hartuar kornizën strategjike për zbatimin e ITS-ve në rrjetin kryesor hekurudhor. Shqipëria ka publikuar deklaratën e rrjetit hekurudhor për vitin 2021 vetëm në gjuhën shqipe.

Në **transportin detar**, nevojiten ende përpjekje të konsiderueshme për të reduktuar ndjeshëm

shkallën e ndalimit të anijeve me flamur shqiptar, në mënyrë që të largohet nga "Lista e zezë" aktuale e performancës së dobët të flamurit të konsideruar si një rrezik i lartë dhe të rifillojë aplikimi i vendit për anëtarësim në Memorandumin e Parisit. të Mirëkuptimit mbi Kontrollin Shtetëror Portual. Një grup pune i përbërë nga përfaqësues të Ministrisë përgjegjëse dhe Regjistrat Shqiptar të Transportit, ka përgatitur një analizë të mangësive dhe ka propozuar disa rekomandime si dhe masa ligjore, operacionale dhe teknike, të cilat aktualisht po zbatohen për të përmirësuar performancën e flotës detare. Nevojiten përpjekje të mëtejshme për të hartuar një kornizë strategjike për të zbatuar ITS-të në rrjetin kryesor detar. Përafrimi i plotë me acquis për monitorimin dhe sistemet e informacionit të trafikut të anijeve të BE-së (VTMIS) është duke u zhvilluar dhe është planifikuar të përfundojë brenda vitit 2022. Një projekt dhe marrëveshje kredie për krijimin e këtyre sistemeve në Shqipëri janë në fuqi që nga viti 2020.

Shqipëria duhet të përafrohet me acquis për portet dhe të miratojë legjislacionin bazuar në Rregulloren e Shërbimeve Portuale ((EU) 2017/352).

Nuk pati zhvillime të reja në lidhje me **transportin ujor të brendshëm**, i cili është i kufizuar në dy liqene të përbashkëta me vendet fqinje dhe të rregulluar me marrëveshje dypalëshe. Shqipëria dhe vendi fqinj Mali i Zi vijuan me zbatimin e marrëveshjes së tyre të korrikut 2018 për kalimin e ndërsjellë të pikës kufitare Ckila-Zogaj nga pasagjerët me rrugë tokësore dhe ujore (nëpërmjet liqenit).

Për sa i përket **aviacionit**, Shqipëria vazhdoi përgatitjet për vizitën vlerësuese të kërkuar sipas Marrëveshjes për Zonën e Përbashkët Evropiane të Aviacionit (ECAA), e cila është planifikuar për vitin 2022, pas miratimit të plotë të legjislacionit kombëtar përkatës. Kodi i ri Ajror, që synon të përafrojë rregulloret shqiptare me rregulloret e BE-së të përcaktuara në Aneksin 1 të Marrëveshjes ECAA, u miratua në korrik 2020. Në dhjetor 2020, Këshilli i Ministrave miratoi një vendim për kërkesat thelbësore në fushën e aviacionit civil plotësisht harmonizuar me Rregulloren e BE-së 2018/1139. Dispozitat për sigurinë e aviacionit në Kodin e ri Ajror u plotësuan me miratimin e Programit Kombëtar të Sigurisë së Aviacionit Civil në dhjetor 2020 dhe të standardeve bazë për sigurinë e aviacionit në mars 2021. Një ulje e pagave të kontrollorëve të trafikut ajror (ATCO) për shkak të Covid Pandemia shkaktoi aksione të përkohshme grevash në mars 2021, duke shkaktuar probleme të mundshme me funksionimin e sigurt të sistemit shqiptar të kontrollit të trafikut ajror. Si rrjedhojë, Agjencia e Sigurisë së Aviacionit të Bashkimit Evropian lëshoi një gjetje standardizimi për Autoritetin Shqiptar të Aviacionit Civil dhe do të vlerësojë zbatimin e sigurt dhe uniform të rregullave të licencimit ATCO gjatë inspektimit të saj të ardhshëm të standardizimit të Menaxhimit të Trafikut Ajror/Shërbimeve të Navigimit Ajror në Shqipëri, i cili është planifikuar për fillimin e vitit 2022.

Edhe pse strategjia kombëtare e transportit përfshin disa veprime prioritare për zhvillimin e **transportit të kombinuar**, ekziston vetëm legjislacion i kufizuar në këtë fushë nëpërmjet përcaktimit të transportit multimodal në Kodin Hekurudhor. Në shkurt 2021, Shqipëria finalizoi strategjinë për performancën e transportit të kombinuar, e cila është pjesë përbërëse e strategjisë kombëtare të transportit 2021-2025.

Shqipëria duhet të shtojë përpjekjet për të zbatuar legjislacionin e BE-së **për të drejtat e pasagjerëve** në të gjitha llojet e transportit.

Kapitulli 15: Energjia

Politika energjetike e BE-së mbulon furnizimin me energji, infrastrukturën, tregun e brendshëm të energjisë, konsumatorët, energjinë e rinovueshme, efikasitetin e energjisë, energjinë bërthamore dhe sigurinë bërthamore dhe mbrojtjen nga rrezatimi.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në këtë fushë. Ka bërë **njëfarë progresi** në reformat e tregut të energjisë elektrike dhe masat e reformës së lidhjes, në sektorët e burimeve të rinovueshme dhe gazit dhe në linjat rajonale të interkonjeksionit, si dhe në kalimin nga prodhimi ekskluziv dhe hidrocentral në burimet e rinovueshme të energjisë fotovoltaike dhe të erës. Përpjekje të tilla duhet

të ndiqen më tej duke marrë parasysh angazhimet e saj në bazë të Marrëveshjes së Parisit për Ndryshimet Klimatike dhe nevojën për t'u angazhuar në tranzicionin e energjisë së pastër në përputhje me Axhendën e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor, siç u miratua nga Samiti i Sofjes në nëntor 2020. Shqipëria bëri disa përparime mbi kuadrin ligjor për Efiçencën e Energjisë (EE) ndërsa zbatimi i planit të Efiçencës së Energjisë mbeti i ngadalshëm. Mekanizmat alternativë të financimit të EE-së ndaj fondit të braktisur të EE nuk kanë avancuar. Agjencia e Efiçencës së Energjisë nuk është plotësisht funksionale. Rekomandimet e vitit të kaluar nuk janë adresuar sa duhet dhe mbeten të vlefshme.

Përveç adresimit të mangësive të përcaktuara më sipër, në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet në veçanti:

- të vazhdojë diversifikimin e prodhimit të energjisë elektrike përveç hidrocentraleve dhe të sigurojë një Treg Shkëmbimi të Energjisë Elektrike plotësisht funksional ditë të parashikuar.
- të përfundojë ndarjen funksionale të kompanive të energjisë, të heqë pengesat ligjore për të drejtën e konsumatorëve për të ndryshuar furnizuesin e energjisë elektrike dhe të sigurojë akses të plotë në tregun e liberalizuar për të gjithë klientët e lidhur në 20 kV;
- të zbatojë legjislacionin dytësor në lidhje me Direktivën e Performancës Energjetike të Ndërtesave, të përshpejtojë trajnimin dhe certifikimin e auditorëve dhe menaxherëve të energjisë, të vendosë stimuj dhe mekanizma financimi për efiçencën e energjisë dhe të rrisë financimin e projekteve të EE;
- të miratojë Planin Kombëtar të integruar të Energjisë dhe Klimës (NECP) 2020-2030 dhe të krijojë një agjenci energjie plotësisht funksionale në përputhje me ambiciet e NECP, që mbulon Energjinë e Rinovueshme dhe Efiçencën e Energjisë, dhe të pajisur me personel dhe burime buxhetore të përshtatshme.

Përsa i përket **sigurisë së furnizimit**, Shqipëria është në një fazë të moderuar përgatitjeje. Legjislacioni i tij për rezervat e naftës nuk është në përputhje me *acquis*. Nuk pati përparim në krijimin e një organi qendror të stokeve për naftën. Shqipëria duhet të përfundojë harmonizimin me *acquis* për rezervat minimale të naftës bruto dhe/ose produkteve të naftës të nevojshme për sigurinë e furnizimit. Ajo duhet gjithashtu të ndryshojë modelin e saj të rezervave të emergjencës së naftës.

Sistemi i energjisë elektrike i Shqipërisë është i lidhur me sistemet fqinje në Greqi dhe Mal të Zi që nga viti 2014. Një marrëveshje dypalëshe për krijimin e një blloku të përbashkët të kontrollit të energjisë elektrike me Kosovën, i cili u pengua në vitet e kaluara për shkak të një mosmarrëveshjeje ndërmjet operatorëve të sistemit të transmetimit të Serbisë dhe Kosovës, hyri në fuqi në tetor 2020. Bursa e Energjisë (ALPEx) është krijuar dhe pritjet të jetë plotësisht funksionale gjatë vitit 2021. Ndërtimi i një lidhjeje me Maqedoninë e Veriut është shumë i vonuar, me kontratat e punës të nënshkruara vetëm në gjysmën e parë të 2021. Në vitin 2020 Shqipëria vazhdoi të reduktojë humbjet e shpërndarjes së energjisë elektrike në rrjetin elektrik (20%, krahasuar me 23.03% në 2019). Gazsjellësi trans-Adriatik (TAP), një lidhje kryesore e gazit natyror midis Greqisë dhe Italisë përmes Shqipërisë, është tashmë funksional (*shih Kapitullin 21 - Rrjetet Trans-Europiane*).

Në **tregun e brendshëm të energjisë**, në vijim të ligjit të ndryshuar për energjinë elektrike të miratuar në qershor 2020, ndarja dhe pavarësia e operatorit të sistemit të transmetimit OST nga KESH mund të konsiderohet e përfunduar. Këshilli i Ministrave miratoi në vitin 2020 disa akte zbatuese që ofrojnë një bazë ligjore për ngritjen e operatorit të tregut dhe ngritjen e Bursës Shqiptare të Energjisë (ALPEx), e cila tashmë është ngritur dhe do të jetë plotësisht funksionale në fund të 2021. Rregulla të reja balancimi janë në fuqi që nga 1 prilli 2021. Ato prezantojnë prokurimin e bazuar në treg të shërbimeve balancuese dhe formimin e çmimeve të çekuilibrit. Një shthurje funksionale e plotë dhe efektive e operatorit të sistemit të shpërndarjes OSHEE SA është ende në pritje për shkak të transferimit të papërfunduar të aktiviteteve, aseteve dhe stafit tek kompanitë e reja.

Çmimet e energjisë elektrike ende nuk janë liberalizuar plotësisht. Që nga 1 janari 2021, të gjithë

klientët e shpërndarjes të lidhur në 35 kV, por vetëm një pjesë e atyre të furnizuar në nivelin 20 kV përfitojnë nga një treg i parregulluar. Hapi tjetër i çrregullimit të të gjithë furnizimit në të gjitha nivelet e tensionit, me përjashtim të nivelit 0.4 kV, parashikohet për Janar 2022 Tregu i energjisë elektrike ende dominohet nga kontrata e rregulluar e shitjes me shumicë ndërmjet kompanisë shtetërore të prodhimit KESH dhe shoqërive OSHEE (operatori i sistemit të shpërndarjes, furnizuesi i shërbimit). Kjo kontratë duhet të zgjidhet menjëherë pasi ALPEX të hyjë plotësisht në funksion në vitin 2021.

Kuadri ligjor i ERE-s është përgjithësisht në përputhje me acquis, me përjashtim të disa kompetencave (ndonëse të rëndësishme) që mungojnë: e drejta për të vendosur masa për të nxitur konkurrencën, për t'u kërkuar operatorëve të sistemit të transmetimit dhe shpërndarjes të ndryshojnë termat dhe kushtet e tyre dhe për të rritur nivelin të gjobave që mund të vendosë ERE. Pas miratimit të strukturës së saj të re organizative në prill 2020, ERE duhet të zhvillojë kapacitetin e saj si një institucion i pavarur për të trajtuar në mënyrë shumë më aktive mangësitë në tregjet kombëtare të energjisë.

Shqipëria synon të lidhë termocentralin e Vlorës, i ndërtuar në vitin 2011 për prodhimin e energjisë me naftë, por që nuk u vu kurrë në punë për shkak të problemeve teknike, nëpërmjet ndërtimit të një tubacioni 40 km të gazit natyror me TAP. Kjo do të stabilizonte prodhimin e energjisë elektrike gjatë thatësirave në pjesën jugore të Shqipërisë dhe do të rriste sigurinë energjetike të vendit. Shqipëria miratoi akte në zbatim të ligjit të vitit 2015 për sektorin e gazit natyror.

Legjislacioni i Shqipërisë është vetëm pjesërisht i përafëruar me Direktivën e Licencimit të **Hidrokarbureve**, me njëfarë progresi në legjislacionin e saj dytësor. Ajo nuk ka transpozuar Direktivën për sigurinë e instalimeve të naftës dhe gazit në det të hapur.

Kohët e fundit Shqipëria ka bërë progres të mirë në vendosjen e kuadrit rregullator për **energjinë e rinovueshme**, megjithëse nuk u arrit objektivi i planit kombëtar të veprimit të konsoliduar të energjisë së rinovueshme (PKREAP) për 2019-2020, i shtrirë deri në vitin 2021, prej 38% e konsumit total të burimeve të rinovueshme të energjisë për vitin 2020. Janë nënshkruar kontrata të mëdha për dy ferma diellore PV (të akumuluar 240 MW) dhe në vitin 2021 është nisur një ankand për fermat me erë. Shqipëria miratoi legjislacionin e ri në janar 2021 që synon transformimin e skemës së mbështetjes së ushqimit në tarifa në një kontratë për diferencë. i cili do të zbatohet nëpërmjet Operatorit të Energjisë së Rinovueshme, Furnizuesit të Tregut të Lirë dhe ALPEX.

Shqipëria varet pothuajse ekskluzivisht nga hidrocentralet për prodhimin e saj të energjisë elektrike, duke e bërë atë shumë të cenueshme ndaj kushteve të pafavorshme hidrologjike dhe ndikimeve të ndryshimeve klimatike. Gjithashtu, është një importues neto i energjisë elektrike deri në 30% në vit, pasi energjia elektrike nga hidrocentralet nuk është e mjaftueshme për të plotësuar nevojat e saj aktuale dhe të ardhshme. Progresi në ndërlidhjen e energjisë me vendet fqinje dhe në ngritjen e një tregu të integruar rajonal të energjisë do të forcojë sigurinë e furnizimit, si dhe do të hapë mundësi për zhvillimin dhe tregtimin e energjisë së gjelbër. Shqipëria mund të përmirësojë ndjeshëm sigurinë e saj energjetike dhe të zvogëlojë cenueshmërinë e sistemit energjetik ndaj ndikimeve klimatike duke përdorur burimet e saj të mëdha diellore dhe të erës. Kohët e fundit ka filluar të kalojë nga prodhimi ekskluziv dhe i diskutueshëm i hidrocentraleve në burimet e ripërtëritshme të energjisë nga era dhe PV.

Kontratat e shumta koncesionare për hidrocentralet nuk janë një opsion i qëndrueshëm për Shqipërinë. Veçanërisht HEC-et e vegjël gjenerojnë ndikime të rëndësishme në biodiversitetin dhe komunitetet lokale, veçanërisht në zonat e mbrojtura ku ndodhen ose planifikohen rreth 20% e më shumë se 500 kontratave. Planet për hidrocentralet kanë shkaktuar shumë debate, protesta dhe veprime gjyqësore, duke hedhur dyshime mbi ligjshmërinë e proceseve të koncesionit dhe mbi cilësinë dhe vlefshmërinë e vlerësimeve të ndikimit në mjedis (VNM). Për më tepër, asnjë vlerësim strategjik mjedisor (VSM) nuk është kryer pavarësisht ndikimeve kumulative të krijuara në pellgjet e lumenjve. Rasti i dy HEC-eve të mëdha të propozuara në lumin Vjosa dhe një tjetër në lumin Drina kanë gjeneruar debate shoqërore dhe kundërshtime nga komuniteti vendas dhe ndërkombëtar.

Investime të tilla kërkojnë përputhje të plotë me legjislacionin kombëtar si dhe me *acquis* të Komunitetit mjedisor dhe të Energjisë, dhe veçanërisht në lidhje me konsultimet publike (Konventa e Aarhusit) dhe cilësinë e VNM-ve dhe VSM-ve.

Zbatimi i planit të veprimit për **efiçencën e energjisë** PKVM 2017-2020 nuk ka përmbushur pritshmëritë në drejtim të kursimit kumulativ të energjisë së përdorur në Shqipëri deri në vitin 2020 (rreth 2% në vend të 6.8%). Agjencia e Efiçencës së Energjisë, e krijuar në vitin 2016 për të zbatuar politikat dhe masat e efiçencës së energjisë dhe funksionale që nga fundi i vitit 2018, ende nuk ka personel të plotë dhe efikas. Pas braktisjes së planeve për krijimin e një Fondi për Efiçencën e Energjisë, nuk ka stimuj për EE dhe ende duhet të promovohen mekanizmat e financimit të EE. Megjithatë, është bërë njëfarë progresi në aspektin e përputhshmërisë me *acquis* të Komunitetit të Energjisë duke amenduar Ligjin për Efiçencën e Energjisë në mars 2021 për t'u përfaqësuar me Direktivën për Efiçencën e Energjisë dhe për sa i përket legjislacionit dytësor, siç janë disa akte procedurale dhe ligjore të miratuara para përfundimit të 2020 në fushën e performancës energjetike në ndërtesa.

Shqipëria duhet të përfundojë dhe miratojë në fund të vitit 2021 Planin Kombëtar të Energjisë dhe Klimës (NECP) 2020-2030. Ky plan do të plotësojë Strategjinë e tanishme të Energjisë 2018-2030, do të zëvendësojë PKVEE-në dhe do të vendosë objektiva të reja për EE për vitin 2030, duke përfshirë masat për arritjen e këtij objekti, në përputhje me angazhimet e saj sipas marrëveshjes së Parisit dhe në përputhje me Axfendën e Gjellbër për Ballkanin Perëndimor. . Në funksion të këtyre ambicieve, Shqipëria duhet të sigurojë që një agjenci energjie plotësisht funksionale, e pajisur me staf dhe burime buxhetore të përshtatshme, në mënyrë që të zbatojë me efikasitet masat e RE dhe EE të planit që nga viti 2022.

Shqipëria ka bërë pak përparim në **energjinë bërthamore, sigurinë bërthamore dhe mbrojtjen nga rrezatimi**. Në dhjetor 2020, ajo miratoi një Rregullore për procesin e sigurt të nxjerrjes nga përdorimi të objekteve që kryejnë aktivitet me burime radioaktive e cila përcakton kërkesat e përgjithshme të sigurisë që duhet të plotësohen gjatë procesit të çaktivizimit të objekteve.

Kapitulli 21: Rrjetet trans-evropiane

BE-ja promovon rrjetet trans-evropiane (TEN) në fushat e transportit, telekomunikacionit dhe energjisë për të forcuar tregun e brendshëm dhe për të kontribuar në rritje dhe punësim.

Shqipëria ka **një farë niveli përgatitjeje** në fushën e rrjeteve trans-evropiane. Është bërë **njëfarë progresi** në zhvillimin e rrjeteve të transportit dhe energjisë, duke përfshirë funksionalizimin e plotë të gazsjellësit trans-Adriatik (TAP) i përfunduar në 2020. Shqipëria nuk i ka adresuar mjaftueshëm rekomandimet e vitit të kaluar, të cilat mbeten të vlefshme.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- të vazhdojë zhvillimin e rrjeteve kryesore të transportit dhe energjisë në përputhje me: (i) strategjitë kombëtare për transportin dhe energjinë; (ii) prioritizimin e investimeve në infrastrukturë sipas tubacionit të vetëm të projektit; dhe (iii) Planin Ekonomik dhe Investues për Ballkanin Perëndimor duke kontribuar në Axfendën e Gjellbër;
- të vazhdojë të harmonizojë kuadrin ligjor me *acquis* të BE-së dhe rregulloret për TEN-T (rrjetet e transportit trans-evropian) dhe TEN-E (rrjetet energjetike trans-evropiane), duke përfshirë transpozimin e plotë të udhëzimeve për infrastrukturën energjetike trans-evropiane;
- të zbatojë planet e veprimit të Traktatit të Komunitetit të Transportit për lehtësimin rrugor, të sigurisë rrugore, hekurudhore dhe transportit dhe forconi kuadrin institucional dhe kapacitetin administrativ për zhvillimin dhe monitorimin e TEN-ve.

Shqipëria po bën përparim në kuadrin e saj strategjik për **rrjetet e transportit**. Ajo vazhdoi të harmonizojë kuadrin e saj ligjor dhe institucional me Rregulloren e BE-së për Rrjetet e Transportit Trans-Europian (TEN-T) dhe Traktatin e Komunitetit të Transportit (TCT). Ajo po merr pjesë aktive në të gjitha aktivitetet e Sekretariatit të Përhershëm të TCT-së, si takimet e Komitetit Drejtues Rajonal dhe të Pikave të Kontaktit, komitetet teknike për hekurudhat, rrugët, sigurinë

rrugore dhe lehtësimin e transportit. Autoritetet shqiptare inkurajohen të forcojnë bashkëpunimin e tyre të ngushtë në kuadrin e TCT-së dhe të zbatojnë planet e veprimit për lehtësimin e rrugëve, sigurisë rrugore, hekurudhave dhe transportit.

Strategjia kombëtare e transportit 2016-2020 dhe plani i veprimit parashikojnë shtrirjen e rrjeteve bazë dhe gjithëpërfshirëse TEN-T në Shqipëri dhe përafrimin e tij me udhëzimet TEN-T, standardet dhe rregulloret e BE-së. Shqipëria ka përafruar më tej kuadrin ligjor kombëtar me Rregulloren TEN-T 1315/2013/BE nëpërmjet një vendimi shtesë zbatues. Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë filloi hartimin e strategjisë kombëtare të transportit 2021-2026 dhe planit të veprimit (*shih Kapitullin 14 - Transporti*).

Shqipëria ka bërë disa përparime në riparimin dhe mirëmbajtjen e infrastrukturës së saj kryesore rrugore. Po përparon me përgatitjen e projekteve të infrastrukturës rrugore, hekurudhore dhe portuale, veçanërisht përgjatë korridorit Adriatiko-Jonian dhe korridorit VIII (Varna-Durrës). Bypass-et e Fierit dhe Tepelenës janë tashmë të përfunduara dhe të hapura për qarkullim që nga mesi i vitit 2020. Punimet e bypass-it të Vlorës po ecin intensivisht dhe nga data 15 korrik bypass-i u hap për qarkullim për sezonin veror. Studimi për korridorin rrugor të Adriatikut Jon përfundoi në dhjetor 2020. Kontrata për rehabilitimin e linjës hekurudhore Durrës-Tiranë dhe ndërtimin e një linje e re për në aeroportin ndërkombëtar është nënshkruar në shkurt 2021. Punimet do të nisin në tremujorin e 3-të të 2021 dhe do të përfundojnë në 2023. Projektimi për Hekurudhën Vore-Hani Hotit u përfundua në qershor 2021 ndërsa studimet e projektimit janë në vazhdim për Seksioni hekurudhor i Korridorit VIII nga Durrësi deri në kufirin me Maqedoninë e Veriut dhe Greqinë. Punimet për ndërtimin e infrastrukturës së transportit duhet të zbatohen në respekt të plotë të mjedisit dhe masave mbrojtëse përkatëse të parashikuara në Studimet e tyre të Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis.

Në qershor 2021, dy kryeministrat e Shqipërisë dhe Maqedonisë së Veriut nënshkruan Marrëveshjen për vendosjen e kalimeve të përbashkëta dhe kontrolleve doganore në vendkalimet mes dy vendeve. Kjo marrëveshje është një hap tjetër drejt lehtësimit të procedurave të kalimit ndërkufitar për qytetarët e dy vendeve dhe të rajonit.

Gjatë periudhës raportuese, qeveria vendosi zhvendosjen e aktiviteteve të ngarkesave të porteve të Durrësit dhe Vlorës. Porti i Durrësit, i cili është i vetmi port i rrjetit bazë në Shqipëri dhe për të cilin është parashikuar mbështetja e BE-së për rehabilitimin e dy kalatave, do të zhvendosë aktivitetet e tij të ngarkesave në zonën e Porto Romanos disa km në veri të Durrësit dhe për ta kthyer portin aktual në një turistike. Në nëntor 2020, qeveria përfundoi një marrëveshje dhjetëvjeçare për bashkëpunimin ekonomik me Qeverinë e Emirateve të Bashkuara Arabe (EBA), duke përfshirë rrizhvimin e Portit të Durrësit. Kompania e Emirateve të Bashkuara Arabe Emaar Group (EMAAR) do të jetë përgjegjëse për transformimin e portit në një marinë të madhe. Në qershor 2021, Autoriteti Portual i Durrësit nisi tenderin për një kontratë shërbimi për transferimin e aktiviteteve të ngarkesave nga Porti i Durrësit në Porto Romano.

Në prill 2021, Shqipëria inauguroi zyrtarisht aeroportin e Kukësit në veri të Shqipërisë, i projektuar për të shërbyer si aeroporti i dytë civil ndërkombëtar i vendit. Aeroporti tani është gati të fillojë funksionimin normal nga 15 korriku 2021 dhe do të fokusohet në linjat ajrore me kosto të ulët. Fluturimet e para janë planifikuar midis Kukësit dhe Zyrih-ut dhe Kukësit dhe Stambollit. Qeveria nënshkroi në prill 2021 kontratën për ndërtimin e një aeroporti të tretë ndërkombëtar në Vlorë brenda Zonës së Mbrojtur Vjosa-Nartë, në jug të Shqipërisë (*shih Kapitullin 27 - Mjedis*).

Shqipëria është pjesërisht e harmonizuar me acquis për një zonë të vetme hekurudhore evropiane, ndërveprueshmërinë e sistemit hekurudhor dhe korridoret e transportit hekurudhor për mallra konkurruese. Është bërë përparim në miratimin e strategjisë së ITS-së për rrugët, megjithatë, duhet të bëhen përpjekje të mëtejshme për ta harmonizuar plotësisht vendin me Direktivën e ITS, për të zhvilluar një strategji kombëtare për vendosjen e ITS dhe për t'u përgatitur për zbatimin e strategjisë.

Shqipëria duhet të sigurojë që projektet e saj të rrjetit të transportit të zbatohen në përputhje me

kuadrin rregullator TEN-T dhe planet e veprimit TCT, duke kontribuar në Axhendën e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor. Investimet aktuale dhe të ardhshme në infrastrukturë duhet të jenë në përputhje me standardet e BE-së për prokurimin publik, ndihmën shtetërore, si dhe VSM-të dhe VNM-të. Investimet duhet të zbatohen në përputhje me analizat e kostos/përfitimit të kryera në përputhje me praktikën më të mira të BE-së. Projektet kanalizohen përmes një projekti të vetëm, duke konfirmuar orientimin strategjik të vendit drejt TEN-ve. Duhet të merren masa më serioze për sigurinë rrugore, veçanërisht për të eliminuar 'pikat e zezë' të identifikuara në rrugë me shkallë të lartë aksidentesh që rezultojnë në vdekje dhe lëndime. Sfidë mbetet miratimi i planeve shumëvjeçare të mirëmbajtjes për të gjithë rrjetin bazë (hekurudhor).

Për rrjetet e energjisë, nevojiten përpjekje të mëtejshme për të miratuar vlerësimin strategjik mjedisor (VSM) dhe planin e identifikimit të projektit sipas planit master të gazit. Kjo do të ndihmojë zhvillimin e projekteve TEN-E. Gazsjellësi trans-Adriatik u bë funksional në dhjetor 2020, me 1 miliard metër kub (bcm) të transportuar tashmë deri në mars 2021. Masterplani i gazit parashikon projekte të mëdha ndërlidhëse të gazit si gazsjellësi Jon-Adriatik dhe gazsjellësin ndërlidhës Shqipëri-Kosovë (ALKOGAP) të cilat janë në një fazë të hershme të planifikimit.

Është arritur progres në përmirësimin e infrastrukturës për transmetimin e energjisë. Shqipëria ka linja funksionale të interkonjeksionit të energjisë me Greqinë dhe Malin e Zi. Linja 400 kV ndërmjet Shqipërisë dhe Kosovës u bë funksionale në dhjetor 2020, pasi operatori i sistemit të transmisionit të Kosovës KOSTT SA nënshkroi një marrëveshje të re për kyçje me Rrjetin Evropian të Operatorëve të Sistemit të Transmisionit ENTSO-E në prill të vitit 2020. Me këtë marrëveshje, KOSTT dhe Kosova përfundimisht janë larguar nga blloku i kontrollit të Serbisë, Malit të Zi dhe Maqedonisë së Veriut dhe iu bashkuan bllokut të kontrollit Kosovë-Shqipëri, i cili gjithashtu i hapi rrugën KOSTT-it për t'u integruar në tregun rajonal të energjisë dhe për të marrë pjesë në Bursën Shqiptare të Energjisë (ALPEX), e cila pritet të jetë funksionale deri në vitin 2021.

Qeveria miratoi ndërtimin e një linje 400 kV midis Elbasanit në Shqipëri dhe Manastirit në Maqedoninë e Veriut në qershor 2016, por ndërtimi është vonuar shumë. Përzgjedhja e ofertuesve fitues për fazën e parakualifikimit ka përfunduar në vitin 2019. Kontrata për Lotin 1 dhe Lotin 2 janë nënshkruar përkatësisht në janar 2021 dhe prill 2021. Përfundimi pritet 24 muaj pas hyrjes në fuqi të kontratës. Procedura e fazës teknike është ende në vazhdim. Linja parashikohet të kushtojë 70 milionë euro dhe projekti është planifikuar të përfundojë deri në fund të vitit 2022.

Shqipëria merr pjesë në EUSAIR, në kuadër të së cilës përmirësimi i lidhjes rajonale (rrjetet e transportit dhe energjisë) është një prioritet kryesor.

Kapitulli 27: Mjedisi dhe ndryshimet klimatike

BE-ja promovon veprim të fortë klimatik, zhvillim të qëndrueshëm dhe mbrojtje të mjedisit. Ligji i BE-së përmban dispozita që adresojnë ndryshimet klimatike, cilësinë e ujit dhe ajrit, menaxhimin e mbetjeve, mbrojtjen e natyrës, ndotjen industriale, kimikatet, zhurmën dhe mbrojtjen civile.

Shqipëria tregon **një farë niveli përgatitjeje** në këtë fushë. Është bërë **progres i kufizuar** në përafrimin e mëtejshëm të politikave dhe legjislacionit me acquis, në fusha të tilla si menaxhimi i ujit, kimikatet, krimi mjedisor dhe mbrojtja civile. Megjithatë, nevojiten ende përpjekje të konsiderueshme për zbatimin dhe përforcimin, veçanërisht në menaxhimin e mbetjeve, cilësinë e ujit dhe ajrit dhe ndryshimet klimatike.

Rekomandimet e vitit 2020 mbeten të vlefshme dhe në vitin e ardhshëm, përveç adresimit të mangësive të përcaktuara më poshtë, Shqipëria duhet veçanërisht:

→ të përafrohet më tej me direktivat kryesore të ujit duke miratuar paketën ligjore të përgatitur rishtazi; të miratojë strategjinë e re për ujësjellës kanalizime 2021-2030; të rrisë ndjeshëm burimet buxhetore dhe kapacitetin zbatues të agjencive të saj kryesore kombëtare për Menaxhimin e Burimeve Ujore dhe për Infrastrukturën e Furnizimit me Ujë, Kanalizimeve dhe

Mbetjeve, si dhe të agjencive kombëtare për zbatimin e një programi kombëtar të monitorimit të ujit të financuar përmes një linje buxhetore të krijuar për këtë qëllim; hartimi i një plani të menaxhimit të basenit për lumin Vjosa;

- të marrë masa të menjëhershme për të rishikuar dhe përmirësuar vlerësimet e ndikimit mjedisor dhe strategjik në projektet, planet dhe programet ekzistuese dhe të planifikuara, veçanërisht në sektorët e hidrocentraleve, ndërtimit, turizmit, transportit dhe minierave;
- të marrë masa të menjëhershme për të luftuar krimin mjedisor dhe për të rritur politikat dhe zbatimin e ligjit për mbrojtjen e natyrës dhe biodiversitetit, veçanërisht në zonat e mbrojtura;
- të zbatojë strategjinë kombëtare për ndryshimet klimatike dhe planet e veprimit përkatës për zbutjen dhe përshtatjen, të miratojë legjislacionin përkatës dhe të zhvillojë dhe miratojë planin e tij kombëtar të integruar të energjisë dhe klimës në përputhje me detyrimet e Komunitetit të Energjisë.

Mjedisi

Për sa i përket **çështjeve horizontale**, Shqipëria duhet të shtojë përpjekjet për të arritur harmonizimin dhe zbatimin e plotë në shumicën e fushave. Zbatimi i Direktivave të Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis (VNM) dhe Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM) duhet të përmirësohet ndjeshëm në lidhje me projektet konkrete përpara ndërtimit dhe funksionimit, veçanërisht për projektet e mëdha të infrastrukturës në sektorët e energjisë, transportit, turizmit dhe minierave. Lidhja e habitateve dhe korridoret ekologjike rrallë merren në konsideratë duke shkaktuar fragmentim të habitatit dhe duke ndikuar në popullatat e shumë specieve. VNM-ja për Aeroportin e Kukësit u dorëzua në janar të 2021-ës, ndërkohë që punimet e ndërtimit ishin duke u zhvilluar tashmë. Pjesëmarrja e publikut dhe konsultimi në vendimmarrje duhet gjithashtu të përmirësohet, veçanërisht në nivel lokal. Zbatimi i ligjit për ndryshimin e Kodit Penal të vitit 2019 dhe transpozimi i plotë i Direktivës për mbrojtjen e mjedisit përmes ligjit penal duhet të përmirësohet pasi vetëm një pjesë e vogël e atyre krimeve të raportuara çojnë në dënime. Zbatimi i parimit ndotësi paguan në legjislacionin dytësor është i dobët. Procesi i miratimit të standardeve të informacionit gjeografik në përputhje me Direktivën për krijimin e Infrastrukturës për Informacionin Hapësinor në Komunitetin Evropian (INSPIRE) ka përfunduar në fund të vitit 2020. Nevojitet progres i mëtejshëm për të arritur harmonizimin e plotë me direktivën për përgjegjësinë mjedisore. Pas një riorganizimi të inspektoratit mjedisor në vitin 2020 dhe ndryshimit të përgjegjësiave, pjesa e kompetencave për zbatimin e mjedisit duhet të qartësohet dhe vetë zbatimi duhet të forcohet me shpejtësi, veçanërisht për të trajtuar në mënyrë më efektive krimet mjedisore. Buxheti tashmë i kufizuar i shtetit për mjedisin dhe ndryshimet klimatike u reduktua më tej për vitin 2021 me më shumë se 7% deri në 8.9 milionë euro. Ai duhet të rritet për të përmbushur të gjitha kërkesat e direktivave të BE-së.

Shqipëria duhet të bëjë më shumë përpjekje për të përafruar me **acquis** për **cilësinë e ajrit**, duke përfshirë zgjerimin dhe përmirësimin e sistemit të monitorimit të ajrit. Zbatimi i strategjisë kombëtare të cilësisë së ajrit 2014 është ende në pritje. Plani aktual kombëtar për menaxhimin e cilësisë së ajrit i miratuar në qershor 2019 nuk parashikon një sistem monitorimi funksional dhe fokusohet kryesisht në masat e transportit. Për shkak të mungesës së fondeve, monitorimi i ajrit nuk është në përputhje me standardet e BE-së për cilësinë e ajrit. Një Plan Veprimi për Cilësinë e Ajrit paraqet gjendjen aktuale të shtrirjes, detyrat që do të kryhen në periudhën afatshkurtër (2021-2023) dhe afatmesme (2024-2027) dhe burimet njerëzore dhe financiare të nevojshme për të përmbushur detyrat përkatëse. Shqipëria tregoi një interes të madh për t'u përfshirë më shumë në punimet e Konventës së Ajrit (Konventa UNECE për Ndotjen Ndërkufitare të Ajrit me rreze të gjatë - CLRTAP) dhe zbatimin e Konventës dhe protokolleve të saj. Shqipëria duhet të forcojë kapacitetet e saj administrative për të përcaktuar tavanet kombëtare të emetimeve dhe për t'u përafruar me Direktivën Kombëtare të Angazhimeve për reduktimin e Emetimeve. Zbatimi i Direktivës për

përmbajtjen e squfurit në disa lëndë djegëse të lëngshme është në vazhdim, ndërsa zbatimi i Direktivës 94/63/EC për kontrollin e emetimeve të përbërjeve organike të paqëndrueshme (VOC) që rezultojnë nga depozitimi i benzinës dhe shpërndarja e saj nga терминаlet në stacionet e shërbimit dhe 2009/126/BE në fazën II të rikuperimit të avullit të benzinës gjatë furnizimit me karburant të automjeteve në stacionet e shërbimit duhet të fillojë.

Kuadri ligjor për **menaxhimin e mbetjeve** është pjesërisht i harmonizuar. Mbyllja e një numri të madh të deponive dhe venddepozitimeve të papërshtatshme mbetet sfidë. Grumbullimi i seleksionuar i rrjedhave të mbetjeve dhe instrumentet ekonomike për të nxitur riciklimin dhe ripërdorimin dhe për të parandaluar gjenerimin e mbetjeve mbeten të kufizuara. Ndërtimi i një inceneratori të ri, përveç dy atyre ekzistues në Elbasan dhe Fier, paraqet shqetësime në rritje për sa i përket përputhshmërisë me acquis të BE-së për mbetjet, duke përfshirë parimin e hierarkisë së mbetjeve dhe objektivat e riciklimit. Shqipëria duhet të promovojë ekonominë rrethore dhe duhet të stimulojë parandalimin, reduktimin dhe riciklimin e mbetjeve për të reduktuar depozitimin e mbetjeve. Zbatimi i legjislacionit për rrjedhat e mbetjeve duhet të përshpejtohet. Roli i zbatimit dhe i kontrollit të përputhshmërisë i institucioneve duhet të qartësohet dhe forcohet, me personelin dhe buxhetin e duhur. Rekomandimet e masterplanit të mbetjeve janë ndonjëherë në kundërshtim me legjislacionin kombëtar të mbetjeve dhe acquis të BE-së për mbetjet. Kjo duhet rishikuar.

Për **cilësinë e ujit**, niveli i shtrirjes u rrit lehtësisht me miratimin e një vendimi të ri të Këshillit të Ministrave në dhjetor 2020, por mbetet ende i pandryshuar dhe i pjesshëm në nivel global. Një Grup Ligjor ndërinstitutional nën drejtimin e Agjencisë së Menaxhimit të Burimeve Ujore (AMBU) është krijuar në prill 2021 për të miratuar një paketë të re ligjore për menaxhimin e integruar të ujit. Planet specifike të zbatimit janë planifikuar të jenë të disponueshme në vitin 2022 për dy direktivat e BE-së ku kërkohen investime të mëdha për pajtueshmërinë (Direktiva e Ujit të Pijshëm dhe Direktiva e Trajtimit të Ujërave të Zeza Urbane). AMBU duhet të rrisë rolin e saj kombëtar dhe të strukturojë dhe forcojë burimet dhe kapacitetet e saj për menaxhimin e pellgjeve lumore dhe zbatimin e acquis të BE-së për ujë. Shqipëria duhet të fillojë menjëherë zbatimin e planeve të menaxhimit të pellgjeve të lumenjve Drin-Bunë dhe Seman, pas miratimit të tyre në fund të vitit 2020, dhe të vazhdojë me përfundimin dhe miratimin e katër planeve të mbetura të menaxhimit të pellgjeve lumore. Në përputhje me Axhendën e Gjellbër për Ballkanin Perëndimor, Shqipëria duhet të forcojë menaxhimin e baseneve ndërkufitare me fqinjët e saj dhe të zhvillojë një plan të menaxhimit të basenit për lumin Vjosa, duke pasur parasysh rëndësinë e tij rajonale, vlerën e tij të lartë ekologjike dhe potencialin eko-turistik.

Rrjeti i monitorimit të cilësisë dhe sasisë së ujit, si dhe sistemet e raportimit dhe licencimit duhet të përmirësohen në mënyrë thelbësore dhe të përafrohen me kërkesat e acquis. AMBU, së bashku me Agjencinë Kombëtare të Mjedisit dhe agjenci të tjera, duhet të programojnë dhe zbatojnë urgjentisht një program kombëtar të monitorimit të ujit të financuar përmes një linje buxhetore kombëtare për këtë qëllim. Shqipëria duhet të përforcojë dhe përshpejtojë më tej masat e reformës së ujit për të rritur performancën dhe qëndrueshmërinë e shoqërive dhe nivelin e shërbimit të ofruar për të gjithë qytetarët. Veçanërisht, Ligji për ujësjellës-kanalizime, strategjia kombëtare për ujësjellës-kanalizime 2030 dhe kodi i rishikuar i ujit duhet të miratohen në vitin 2021.

Ndërmarrjet e ujësjellës-kanalizimeve përballen me sfida të tilla si mungesa e licencimit dhe tarifimit për trajtimin e ujërave të zeza, funksionimi dhe mirëmbajtja e pamjaftueshme dhe të ardhurat dhe ndikimi i kufizuar për shkak të rrjeteve të pazhvilluara të kanalizimeve dhe lidhjeve shtëpiake. Ekziston një nevojë urgjente për të siguruar përputhje të plotë me Direktivën e Trajtimit të Ujërave të Zeza Urbane, zgjerimin e rrjeteve të kanalizimeve, licencimin dhe aplikimin e tarifave të përshtatshme për të gjitha impiantet e trajtimit të ujërave të zeza dhe ndërtimin e të rejave, veçanërisht në zonat urbane dhe bregdetare me zhvillim të lartë turistik. Për ta arritur këtë, Agjencia Kombëtare e Infrastrukturës së Ujësjellës-Kanalizimeve dhe Mbetjeve duhet të strukturojë dhe forcojë burimet dhe kapacitetet e saj.

Përafrimi me acquis në fushën e **mbrojtjes së natyrës**, në veçanti Direktivat për Habitatet dhe

Zogjtë, është avancuar. Politikat dhe zbatimi i ligjit mbeten përgjithësisht të dobëta, pavarësisht nga aktivitetet e shumta të ndërtimit të kapaciteteve dhe asistencës teknike. Legjislacioni për investimet strategjike ngre shqetësime për mbrojtjen e biodiversitetit, pasi mund të lejojë investime të mëdha turistike dhe industriale në zonat e mbrojtura. Në prill 2021, Shqipëria nënshkroi kontratën për ndërtimin e Aeroportit të Vlorës brenda Zonës së Mbrojtur Vjosa-Nartë, në kundërshtim me ligjet kombëtare dhe konventat ndërkombëtare për mbrojtjen e biodiversitetit që Shqipëria ka ratifikuar. Kjo Zonë e Mbrojtur është kandidatë për rrjetin e zonës Emerald, i cili ofron strehim për më shumë se 62 lloje zogjsh të listuar në direktivën e BE-së për Zogjtë. Lumi Vjosa, si një nga lumenjtë e fundit të egër të Evropës, duhet të marrë statusin e duhur të mbrojtjes. Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura ka ende kapacitete dhe instrumente financiare shumë të kufizuara. Progres i mirë është arritur me miratimin e grupit të rregullave për menaxhimin e të ardhurave të krijuara nga tarifat e paguara në Zonat e Mbrojtura dhe krijimin e Fondit Special për Zonat e Mbrojtura. Në dhjetor 2020, Këshilli Kombëtar i Territorit miratoi pa konsultime të duhura publike hartën e kufijve të rishikuar të Zonave të Mbrojtura, ku shumë zona të mbrojtura parashikohen të jenë më të fragmentuara dhe më të vogla në përmasa, pavarësisht rritjes së përgjithshme të përmasave. Kjo rrezikon funksionalitetin ekologjik të zonave të caktuara të mbrojtura. Shqipëria duhet të marrë parasysh komentet e komunitetit shkencor dhe aktorëve të tjerë përpara se të marrë një vendim për rishikimin e kufijve të Zonave të Mbrojtura. Shqipëria duhet të sigurojë zbatimin e ligjeve për pyjet dhe prerjet e pyjeve dhe të ndjekë penalisht shkelësit dhe zjarrvënësit. Raportimet e krimeve mjedisore janë rritur gjatë vitit 2020 dhe gjysmës së parë të 2021, veçanërisht për shpyllëzimin, prerjen e pyjeve, zjarrvënien, gjuetinë dhe shitjen e kafshëve të egra dhe specieve të mbrojtura, nxjerrjen e zhavorrit nga shtretërit e lumenjve dhe hedhjen e mbeturinave në lumenj. Gjuetia e një individi rrëqebulli në Elbasan në maj 2020, nuk është ndjekur ende penalisht deri më sot. Moratoriumi i gjuetisë pritet të përfundojë në korrik 2021 pa një plan dhe procedurë të qartë vijuese.

Investimet në hidrocentrale duhet të jenë në përputhje me detyrimet kombëtare dhe ndërkombëtare të mjedisit, mbrojtjes së natyrës dhe menaxhimit të ujit, të përfshijnë pjesëmarrjen dhe konsultimet e duhura të publikut dhe të jenë objekt i raporteve të VSM-së dhe VNM-së që përfshijnë vlerësime me cilësi të lartë të ndikimeve kumulative në natyrë dhe biodiversitet. VSM-të mungojnë pavarësisht nga numri i madh i instalimeve hidrocentrale ekzistuese dhe të planifikuara në të gjitha pellgjet e lumenjve. Ato duhet të kryhen përpara se të jepet ndonjë licencë aktiviteti për projekte të veçanta. Mungon inspektimi dhe monitorimi i prurjeve minimale ekologjike nga hidrocentralet aktuale.

Përafrimi me legjislacionin e BE-së për **ndotjen industriale dhe menaxhimin e riskut** është ende në një fazë të hershme. Kufizimet e kapacitetit po pengojnë përparimin në zbatimin e legjislacionit për parandalimin e aksidenteve të mëdha që përfshijnë kimikate të rrezikshme. Të dhënat e kufizuara për ndotjen industriale mbështeten në vetë-monitorimin dhe deklaratat e kompanive. Kapaciteti zbatues i Agjencisë Kombëtare të Mjedisit dhe Ministrisë së Brendshme është shumë i kufizuar.

Për **kimikatat**, Shqipëria vazhdoi të përafrohet me Rregulloren e BE-së për regjistrimin, vlerësimin, autorizimin dhe kufizimin e kimikateve (REACH). Në prill 2021, Shqipëria miratoi listën e substancave kandidatë dhe grupeve të substancave. Megjithatë, legjislacioni zbatues mbetet për t'u miratuar dhe struktura administrative adekuate për t'u krijuar.

Shqipëria ka kryer gjatë periudhës raportuese monitorim të **zhurmës** urbane në disa qytete dhe bashki në përputhje me Programin Kombëtar të Monitorimit dhe sipas OBSH-së dhe standardeve kombëtare. Ajo duhet të forcojë kapacitetin e saj administrativ për përgatitjen e hartave strategjike të **zhurmës** dhe planeve të veprimit.

Ligji i 2019-ës për **Mbrojtjen Civile** ka çuar në vitin 2020 në krijimin e një Agjencie Kombëtare për Mbrojtjen Civile (NACP). Ai kërkon një rishikim të shpejtë të strategjisë kombëtare dhe planit kombëtar të vjetëruar dhe një rishikim të planeve të emergjencës përkatëse prefekturale dhe lokale. Kapaciteti administrativ, infrastruktura dhe sistemet për paralajmërim të hershëm, parandalim, gatishmëri dhe reagim janë ende të pamjaftueshme. Përmbytjet e rregullta në dekadën e fundit dhe

tërmetet e vitit 2019, si dhe zjarret e fundit në pyje kanë nxjerrë në pah urgjencën e ndërtimit të sistemeve efikase të mbrojtjes civile dhe reduktimit të rrezikut nga fatkeqësitë (DRR) dhe integrimin e tyre në sektorë kyç, në mënyrë që të rritet qëndrueshmëria e vendit ndaj fatkeqësitë natyrore dhe krizat, duke përfshirë urgjencat shëndetësore si pandemia Covid-19. Shqipëria duhet të përafrohet më tej me Direktivën e Përmblytjeve, veçanërisht të zhvillojë plane për menaxhimin e rrezikut nga përmblytjet në të gjitha basenet, të përmirësojë parashikimin e përmblytjeve dhe funksionimin dhe qëndrueshmërinë e rrjetit të stacioneve kombëtare të monitorimit dhe të rregullojë urgjentisht shërbimet e tij të paralajmërimit të hershëm dhe hidrometeorologjik. Shqipëria inkurajohet të përshpejtojë përgatitjet për anëtarësimin në Mekanizmin e Mbrojtjes Civile të Bashkimit (UCPM). Ajo duhet të kërkojë të krijojë shërbime të sigurta trans-evropiane për telematikën ndërmjet administratave (STESTA), e cila është një parakusht për t'u lidhur me Sistemin e Përbashkët të Komunikimit dhe Informacionit të Emergjencave (CECIS). PKVD duhet të pajiset me kapacitet të plotë për këtë qëllim.

Ndryshimi i klimës

Shqipëria ka arritur një nivel përgatitjeje për trajtimin e ndryshimeve klimatike duke miratuar në dhjetor 2020 ligjin për klimën, por përafrimi me *acquis* mbetet ende i kufizuar. Strategjia kombëtare 2019 për ndryshimet klimatike fokusohet në energjinë, transportin, bujqësinë, përdorimin e tokës dhe pylltarinë, me një objektiv 32% të energjisë së rinovueshme, ndërsa ligji për klimën synon uljen e emetimit të gazeve serrë, përshpejtimin e përshtatjes ndaj ndryshimeve klimatike, respektimin e detyrimit ndërkombëtar dhe krijimi i një kuadri ligjor në përputhje me legjislacionin e BE-së për klimën. Strategjia do të kërkojë përditësim në përputhje me Axhendën e Gjellbër për Ballkanin Perëndimor kur Shqipëria t'i afrohet anëtarësimit, për shkak të objektivave të reja klimatike të vendosura nga BE. Zbatimi i ligjit për klimën do të varet kryesisht nga legjislacioni dytësor i ardhshëm, rregulloret dhe masat që i delegohen ministrit të mjedisit. Mungesa e strukturave specifike administrative dhe stafit në dispozicion për trajtimin e çështjeve të ndryshimeve klimatike mbetet një çështje shqetësuese.

Shqipëria ka filluar të rishikojë dhe përmirësojë Kontributin e saj të Përcaktuar Kombëtar (NDC) për paraqitje në Sekretariatit e Konventës Kuadër të OKB-së për Ndryshimet Klimatike në tremujorin e tretë të vitit 2021. Shqipëria po përgatit komunikimin e saj të katërt kombëtar i cili do të fokusohet në skenarët e ndryshimeve klimatike për bashkitë krahas lumit Vjosa, dhe raporti i tij i parë i përditësuar dyvjeçar me inventarin e GS.

GRUPI 5: BURIMET, BUJQËSIA DHE KOHEZIONI

Ky grup mbulon: bujqësinë dhe zhvillimin rural (Kapitulli 11); siguria ushqimore, politika veterinare dhe fitosanitare (Kapitulli 12); peshkimi (Kapitulli 13); politika rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore (Kapitulli 22); dhe dispozitat financiare dhe buxhetore (Kapitulli 33). Shqipëria ka një nivel përgatitjeje në shumicën e fushave të lidhura me **burimet, bujqësinë dhe kohezionin**, përkatësisht bujqësinë dhe zhvillimin rural, sigurinë ushqimore, politikat veterinare dhe fitosanitare, peshkimin dhe dispozitat financiare dhe buxhetore. Ai është përgatitur në mënyrë të moderuar për sa i përket politikës rajonale dhe koordinimit të instrumenteve strukturore. Shqipëria ka bërë progres të mirë në fushën e peshkimit, jo më pak me futjen e sistemit të monitorimit të anijeve. Është bërë njëfarë progresi në dispozitat financiare dhe buxhetore, si dhe në fushat e bujqësisë dhe zhvillimit rural, por regjistri i fermave duhet të krijohet. Progresi ishte i kufizuar gjatë periudhës së raportimit për politikën rajonale dhe koordinimin e instrumenteve strukturore.

Ky grup përfshin politika të lidhura me zhvillimin territorial të qëndrueshëm dhe gjithëpërfshirës, si dhe sistemin e financimit të BE-së, që kërkon përgatitje të veçantë për zhvillimin e kapaciteteve për të marrë përgjegjësitë e një Shteti Anëtar të ardhshëm.

Kapitulli 11: Bujqësia dhe zhvillimi rural

Politika e përbashkët bujqësore (PPB) mbështet fermerët dhe zhvillimin rural. Kjo kërkon sisteme të forta menaxhimi dhe kontrolli. Ekzistojnë gjithashtu rregulla të përbashkëta të BE-së për politikën e cilësisë dhe bujqësinë organike.

Shqipëria ka **një farë niveli përgatitjeje** në bujqësi dhe zhvillim rural. Është arritur **njëfarë progresi** duke siguruar kapacitete administrative për zbatimin e instrumentit për asistencën e para-anëtarësimit për programin e zhvillimit rural (IPARD II). Shqipëria mori besimin për masën ‘Asistencë Teknike’. Progres u arrit gjithashtu në përafrimin e mëtejshëm të kuadrit ligjor për prodhimin organik me acquis të BE-së. Rekomandimet e Komisionit nga viti 2020 nuk janë zbatuar plotësisht dhe mbeten të vlefshme, edhe nëse është bërë progres në zbatimin e IPARD II.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- të krijojë një regjistër fermash maksimumi deri në fund të vitit 2021, të përmirësojë më tej regjistrat e kafshëve dhe të miratojë një plan zbatimi për të krijuar rrjetin e të dhënave të kontabilitetit të fermave (FADN) për të siguruar të dhëna të vërtetuara për politikëbërje;
- të sigurojë kapacitetin administrativ të nevojshëm për të përgatitur programin IPARD III dhe për t'i dorëzuar për besim masat përkatëse të disponueshme sipas tij;
- Të plotësojë kuadrin ligjor për vreshtat dhe verërat, për skemat cilësore dhe prodhimin organik; të sigurojë kapacitetin institucional dhe administrativ për zbatimin e tyre.

Për sa i përket **çështjeve horizontale**, kërkohet ndërtim i vazhdueshëm i kapaciteteve të autoriteteve IPARD për të marrë besimin për zbatimin e masave të reja në kuadër të programit IPARD. Duhet të sigurohet një bashkëpunim i fortë ndërmjet autoriteteve kombëtare përgjegjëse për të lehtësuar zbatimin e suksesshëm të programit IPARD. Stafi i plotë, vazhdimësia e biznesit dhe memoria institucionale duhet të sigurohen si për strukturat operative ashtu edhe për menaxhimin dhe kontrollin.

Ka pasur progres të kufizuar drejt krijimit të një regjistri fermash. Një regjistër plotësisht funksional i fermave mbetet një prioritet kyç dhe duhet të krijohet maksimumi deri në fund të vitit 2021. Ky është një element i sistemit të integruar të administrimit dhe kontrollit (IACS), por mund të jetë një ndihmë për zbatimin e programit IPARD III. Shqipëria nuk ka shënuar progres në krijimin e një sistemi identifikimi të parcelave të tokës (LPIS) dhe nuk ka rrjet të të dhënave të kontabilitetit të fermave (FADN). Vazhdoi disa punë përgatitore bazë për këtë të fundit, por mbetet për t'u arritur miratimi i një plani zbatimi me një afat kohor konkret për krijimin e FADN-it.

Pagesat direkte të shoqëruara me prodhimin dhe që nuk i nënshtrohen rregullave të ndër-përputhshmërisë u ulën nga viti 2020 në 2021 si në terma absolutë ashtu edhe në krahasim me mbështetjen indirekte (d.m.th. shpërndarja e naftës për fermerët). Buxheti kombëtar i bujqësisë vazhdon të jetë i ulët dhe IPARD nuk duhet parë si zëvendësues i mbështetjes kombëtare. Një strategji e qartë ende nuk është miratuar për të përfunduar reformën e sistemit këshillimor.

Nuk ka pasur përparim në **organizimin e tregut të përbashkët (CMO)**. Projektligji për verërat mbetet për t'u miratuar dhe Shqipëria duhet të ndërmarrë hapa shtesë për të harmonizuar këtë sektor me acquis të BE-së.

Për **zhvillimin rural**, më 28 qershor 2020, BE i dha Shqipërisë besimin e plotë të masës ‘Asistencë Teknike’ në kuadër të programit IPARD. Zbatimi i IPARD në Shqipëri vazhdoi në mënyrë të kënaqshme për sa i përket numrit të kontratave të nënshkruara si dhe vlerës së tyre përkatëse të kontraktuar. Shqipëria përdori veprimet afatshkurtra të vëna në dispozicion nga Komisioni për të kundërshtuar efektet negative të krizës COVID-19 dhe përfundimisht për të rritur numrin e projekteve të investimeve të financuara nga IPARD të finalizuara dhe të paguara. Mbështetur nga një zgjatje njëvjeçare e vlefshmërisë së fondeve të dhëna nga Komisioni dhe përmes mobilizimit të kapaciteteve kombëtare, humbja e financimit të programit IPARD II u shmang në fund të vitit 2020. Megjithatë, nevojiten ende përpjekje të mëtejshme pasi mbetet rreziku i mosangazhimit për vitin 2021.

Për **politikën e cilësisë**, Shqipëria miratoi legjislacionin zbatues për zbatimin e skemës tradicionale të garantuar të specialitetit. Legjislacioni i Politikës së Cilësisë mbetet pjesërisht i harmonizuar me *acquis* të BE-së.

Niveli i përafrimit me *acquis* të BE-së për **bujqësinë organike** mbetet i ulët. U miratua legjislacioni i përafuar pjesërisht, duke vendosur rregulla të detajuara për prodhimin e ushqimit të përpunuar biologjik për kafshët, majasë biologjike dhe rregullat e përjashtimit. Shqipëria vazhdoi mbështetjen për bujqësinë organike në vitin 2021.

Kapitulli 12: Siguria ushqimore, politika veterinare dhe fitosanitare

Rregullat higjienike të BE-së për prodhimin e produkteve ushqimore sigurojnë një nivel të lartë të sigurisë ushqimore. Shëndeti dhe mirëqenia e kafshëve dhe siguria e ushqimit me origjinë shtazore ruhen së bashku me cilësinë e farërave, materialin mbrojtës të bimëve, mbrojtjen nga organizmat e dëmshëm dhe ushqimin e kafshëve.

Shqipëria ka **një farë niveli përgatitjeje** në këtë fushë dhe ka bërë **njëfarë progresi** gjatë periudhës së raportimit. Shqipëria krijoi Autoritetin Kombëtar të Veterinarisë dhe Mbrojtjes së Bimëve, por autoriteti nuk ka fituar ende kapacitet të plotë operacional. Shqipëria nuk ka bërë asnjë hap të rëndësishëm për të hartuar një politikë sektoriale koherente ose për të nisur përafrimin e *acquis* të BE-së për kontrollet zyrtare, shëndetin e kafshëve dhe shëndetin e bimëve. Shqipëria ka bërë disa përparime në rekomandimet e vitit 2020, por ato mbeten të vlefshme pasi nevojitet më shumë progres.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- të plotësojë personelin e shërbimit veterinar për ta bërë shërbimin plotësisht funksional në përputhje me detyrat dhe funksionet e përcaktuara nga rregulloret përkatëse;
- të krijojë një kapacitet mbikëqyrës efektiv për sëmundjet kryesore infektive të kafshëve duke përfshirë tërbimin;
- të vazhdojë zbatimin me efikasitet të programit të vaksinimit të tërbimit (2020-2022);
- të fillojë hartimin e ligjeve përkatëse për kontrollet zyrtare, shëndetin e kafshëve dhe shëndetin e bimëve në përputhje me *acquis* të BE-së në kuadrin e një politike të konsoliduar kombëtare të sigurisë ushqimore.

Për **sigurinë e përgjithshme ushqimore**, Autoriteti Kombëtar i Ushqimit ka kryer kontrole të rregullta zyrtare në përputhje me planin vjetor të bazuar në risk. Megjithatë, nuk ka progres në lidhje me miratimin e një metodologjie të përmirësuar të vlerësimit të riskut, edhe për shkak të mungesës së sistemeve të nevojshme operationale të teknologjisë së informacionit që nuk mund të kompensohen me burimet ekzistuese njerëzore që kërkojnë për të analizuar të dhënat. Autoriteti Kombëtar ende nuk ka përmirësuar cilësinë e statistikave të inspektimit, duke mos e kufizuar në numrin e inspektimeve apo masave të marra për shkeljet.

Autoriteti Kombëtar i Ushqimit kryen kontrole zyrtare në pikat e kontrollit kufitar duke përfshirë produkte me origjinë shtazore, joshtazore, kafshë të gjalla, produkte mjekësore veterinare, materiale për shumëzimin e bimëve dhe produkte për mbrojtjen e bimëve. TRACES përdoret rregullisht.

Nuk ka përparim në lidhje me vlerësimin shkencor të riskut. Ndonëse një detyrë e tillë është konfirmuar në Vendimin përkatës të Këshillit të Ministrave të datës 9 shtator 2020 “Për Organizimin dhe Funksionimin e Autoritetit Kombëtar të Ushqimit”, as Bordi dhe as Kolegjet Shkencore nuk janë mbledhur siç parashikohet në dispozitat e aktit. Në këtë drejtim, stafi i Autoritetit Kombëtar të Ushqimit do të ketë nevojë edhe për trajnime për kryerjen e vlerësimeve të shpejta të riskut për të siguruar që vendimet e menaxhimit të riskut të kenë një bazë ligjore dhe shkencore.

Për sa i përket **politikës veterinare**, qeveria miratoi ngritjen dhe funksionimin e Autoritetit

Kombëtar të Veterinarisë dhe Mbrojtjes së Bimëve. Megjithatë, stafi i strukturës nuk ka përfunduar ende.

Programet për monitorimin e brucelozës dhe tuberkulozit në tufat e gjedhëve me më shumë se 10 krerë kanë vazhduar edhe gjatë vitit 2020. Vaksinimi kundër sëmundjes së lëkurës me gunga të gjedhët dhe brucelozës tek kafshët e zëvendësuara të ripërtypësit e vegjël ka vazhduar edhe gjatë vitit 2020. Me mbështetjen e BE-së përfunduan dy fushatat e para të vaksinimit kundër tërbimit për periudhën 2020-2022. Vaksinimi i tretë pritet të bëhet në nëntor 2021. Duke marrë pronësinë e plotë të këtyre fushatave të vaksinimit, Shqipëria duhet të kalojë në përdorimin e mjeteve të veta për fushata të tilla të ardhshme vaksinimi në përputhje me detyrimet për të harmonizuar me acquis përkatëse të BE-së. Verifikimi dhe regjistrimi i numrit të kafshëve në Shqipëri po zbatohet në mbarë vendin dhe vendi ka bërë një progres të mirë në regjistrimin dhe identifikimin e ripërtypësve dhe derrave, megjithëse kjo është ende në vazhdim. Gjithashtu, raportimi i sëmundjeve të kafshëve dhe lëvizjes së kafshëve është përmirësuar. Megjithatë, regjistri i kafshëve duhet të përfshijë më shumë informacion për kafshët e tjera, të tilla si derrat, kuajt, shpendët dhe kafshët e tjera siç referohen në Ligjin përkatës të BE-së për Shëndetin e Kafshëve.

Nuk ka përfunduar ende reforma në shërbimin veterinar, duke përfshirë personelin në të gjitha nivelet dhe miratimin e procedurave të brendshme operacionale. Është e rëndësishme të krijohet një strukturë koherente me kërkesat e ligjit të BE-së për shëndetin e kafshëve. Në këtë drejtim, Shqipëria duhet të krijojë kapacitetet e nevojshme për mbikëqyrjen pasive dhe aktive, duke përfshirë vlerësime të besueshme të prevalencës së sëmundjeve, analiza të plota të të dhënave dhe hartimin, planifikimin dhe zbatimin e duhur të sistemeve efektive për parandalimin dhe/ose çrrënjosjen e sëmundjeve.

Për sa i përket **vendosjes në treg të ushqimeve, ushqimeve për kafshë dhe nënprodukteve shtazore**, Plani Kombëtar i Monitorimit të Mbetjeve, duke përfshirë produktet mjekësore veterinare, mbetjet e pesticideve, metalet e rënda dhe mykotoksinat në kafshët e gjalla dhe produktet me origjinë shtazore është zbatuar rregullisht në përputhje me kërkesat dhe metodat analitike të vërtetuara.

Autoriteti Kombëtar i Ushqimit merr rregullisht mostra nga objektet që eksportojnë produkte peshku, të cilat analizohen për përmbajtjen kimike dhe mikrobiologjike duke përfshirë histaminat.

Është rritur kapaciteti për të monitoruar nivelin maksimal të mbetjeve pesticide në produktet me origjinë bimore. Instituti i Veterinarisë dhe Sigurisë Ushqimore teston mostra mbi një numër të konsiderueshëm substancash kimike në përputhje me udhëzimet e Komisionit për kontrollin analitik të cilësisë dhe procedurat e vërtetimit të metodave për mbetjet e pesticideve dhe analizat e ushqimit dhe për ushqimin e kafshëve. Shqipëria duhet të adresojë zëvendësimin e planit vjetor të monitorimit me një plan kombëtar kontrolli bazuar në faktorë shtesë rreziku, duke përfshirë konsumin nga grupet vulnerabël dhe fazat e përpunimit para konsumit.

Për sa i përket **rregullave të sigurisë ushqimore**, Shqipëria ka vazhduar me ndryshimet në aktet e mëparshme rregullatore kombëtare në lidhje me kërkesat specifike të higjienës për mishin dhe produktet e mishit, qumështin dhe produktet me bazë qumështi, molusqet e gjalla dhe bivalve dhe peshqit dhe produktet e peshkimit për të siguruar një përafrim të pjesshëm me Rregulloren (KE) Nr. 2074/2005.

Në **politikën fitosanitare**, Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural ka vazhduar miratimin e substancave aktive të produkteve për mbrojtjen e bimëve në përputhje me Rregulloret Zbatuese përkatëse të Komisionit. Shqipëria nënshkroi një marrëveshje me Maqedoninë e Veriut për njohjen e certifikatave fitosanitare. Pas reformës në këtë sektor, shërbimi fitosanitar është përfshirë edhe në Autoritetin Kombëtar Veterinar dhe Mbrojtjen e Bimëve (NVPPA) duke kryer detyra lidhur me monitorimin dhe verifikimin e gjendjes fitosanitare për çdo dëmtues bimor në vend, duke mbikëqyrur përdorimin e lëndëve të rrezikshme. Mbrojtja e bimëve për produktet që paraqesin rrezik të lartë për shëndetin e njeriut dhe mjedisin, dhe lëshimin e certifikatave fitosanitare për

eksport.

Për sa i përket legjislacionit për **ushqimin ose organizmat e modifikuar gjenetikut**, miratimi i vendimit për “Rregullat për etiketimin e ushqimit për kafshët që përdoren për ushqim, përfshirë ato që janë ose përmbajnë OMGJ” i majit 2020, nuk është ndjekur nga akte të tjera që i referohen procedurës së autorizimit, përgjegjësi, organizimit dhe kompetencave të autoriteteve kompetente.

Kapitulli 13: Peshkimi

Politika e përbashkët e peshkimit përcakton rregulla për menaxhimin e peshkimit, mbron burimet e gjalla të detit dhe kufizon ndikimin mjedisor të peshkimit. Kjo përfshin përcaktimin e kuotave të kapjes, menaxhimin e kapacitetit të flotës, rregullat për tregjet dhe akuakulturën dhe mbështetjen për peshkimin dhe komunitetet bregdetare.

Shqipëria ka **një farë niveli përgatitjeje** në peshkim. Shqipëria ka bërë **progres të mirë** duke ndërmarrë masa korrigjuese në lidhje me rekomandimet e raportit të Komisionit 2020, veçanërisht për riaktivizimin e Sistemit të Monitorimit të Anijeve (VMS). Shqipëria si palë kontraktuese e Komisionit të Përgjithshëm të Peshkimit për Mesdheun (GFCM) po zbaton plotësisht rekomandimet e saj për të kontrolluar përpjekjet e peshkimit. Rekomandimet e Komisionit nga viti 2020 mbeten pjesërisht të vlefshme.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- të plotësojë personelin e shërbimeve të peshkimit dhe krijimit të kapaciteteve të nevojshme administrative të sektorit të peshkimit për të zbatuar politikën kombëtare në përputhje me Politikën e Përbashkët të Peshkimit të BE-së (CFP) dhe marrëveshjet ndërkombëtare;
- të ndërmarrë hapa konkretë për zbatimin e Planit Rajonal të Veprimit për peshkimin në masë të vogël.

Për sa i përket **menaxhimit të burimeve dhe flotës**, regjistri i anijeve dhe të dhënat e prodhimit të peshkimit mirëmbahen dhe përditësohen rregullisht. Janë nxjerrë një sërë aktesh ligjore për të rregulluar menaxhimin e kapaciteteve tregtare të peshkimit. Shqipëria nënshkroi një marrëveshje me Maqedoninë e Veriut për menaxhimin e përbashkët të peshkimit në liqenin e Ohrit dhe Liqenit të Prespës. Janë nxjerrë urdhra të posaçëm ministror që miratojnë ndalimin sezonal të peshkimit për të mbrojtur rezervat e peshkut në liqenet kryesore nga peshkimi i pakontrolluar. Për sa i përket peshkimit në masë të vogël, asnjë hap i rëndësishëm nuk është bërë që nga ndryshimet ligjore në Ligjin e Peshkimit në vitin 2019.

Kapaciteti i **inspektimit dhe kontrollit** është përmirësuar. Sistemi i monitorimit të anijeve (VMS) u rivendos dhe është plotësisht funksional që nga maji 2021. Ai do të lejojë kontrolle më të mira të peshkimit në ujërat detare dhe rikuperimin e rezervave. Qeveria ka nxjerrë një urdhër për rritjen e numrit të personelit të angazhuar në inspektimin dhe kontrollin e peshkimit. Procedurat e rekrutimit të inspektorëve të rinj të peshkimit janë zbatuar dhe shërbimet përkatëse pritet të punësojnë personelin e munguar brenda gjysmës së dytë të vitit 2021.

Pas ndryshimeve në strukturën e Ministrisë së Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, u krijua drejtoria për shërbimin e peshkimit. Drejtoria përbëhet nga dy sektorë, përkatësisht sektori i politikës së peshkimit dhe akuakulturës dhe sektori i Monitorimit, Përpunimit dhe Analizës së të Dhënave. Megjithatë, kapaciteti i të dy sektorëve për të interpretuar dhe zbatuar legjislacionin kombëtar ose CFP të BE-së mbetet i dobët dhe ka pasoja në mbledhjen e të dhënave, gjë që ka nevojë për fuqizim të mëtejshëm.

Qeveria miratoi planin e zonave të alokuara për akuakulturën në shkurt 2021. Megjithatë, liçencimi i sipërmarrjeve të akuakulturës do të bazohet në zona të përcaktuara në mënyrë specifike pas diskutimeve me ministrinë e linjës.

Për **politikën e tregut**, rregulloret për organizimin e tregjeve dhe shitjen e produkteve të peshkimit dhe akuakulturës janë miratuar në vitin 2019, por ende nuk ka përfunduar infrastruktura përkatëse. Shitjet në këto tregje me shumicë pritet të fillojnë gjatë vitit 2021.

Lidhur me **marrëveshjet ndërkombëtare** për menaxhimin e peshkimit, një marrëveshje bashkëpunimi midis Shqipërisë dhe Maqedonisë së Veriut është lidhur në fund të vitit 2020. Shqipëria është palë kontraktuese e GFCM dhe ka zbatuar plotësisht rekomandimet e saj për të kontrolluar përpjekjet e peshkimit. Shqipëria duhet të vazhdojë të marrë pjesë në mënyrë aktive dhe të zbatojë veprimet dhe rekomandimet e GFCM, duke përfshirë masat për të kufizuar përpjekjet e peshkimit në rezervat e vogla pelagjike dhe miratimin e planeve shumëvjeçare të menaxhimit për ruajtjen dhe shfrytëzimin e qëndrueshëm të ngjallës evropiane dhe aktivitetet e peshkimit në fund të detit Adriatik.

Gjithashtu, Shqipëria vazhdon të përmbushë kërkesat në lidhje me rekomandimet e Komisionit Ndërkombëtar për Ruajtjen e peshkut Ton të Atlantikut, duke përfshirë përgatitjen e një plani shumëvjeçar të menaxhimit për peshkun Ton në Atlantikun Lindor dhe Detin Mesdhe.

Kapitulli 22: Politika rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore

Politika rajonale është mjeti kryesor i BE-së për të investuar në një rritje ekonomike të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse. Shtetet Anëtare janë përgjegjëse për zbatimin e tij, gjë që kërkon kapacitet të përshtatshëm administrativ dhe menaxhim të shëndoshë financiar të hartimit dhe ekzekutimit të projektit.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e politikës rajonale dhe koordinimit të instrumenteve strukturore. Është bërë **progres i kufizuar** gjatë periudhës raportuese, veçanërisht me miratimin e Ligjit për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin.

Rekomandimet nga viti 2020 mbeten pjesërisht të vlefshme. Në vitin e ardhshëm, vendi duhet në veçanti:

- të përgatitet për zbatimin efektiv të *acquis* sipas Kapitullit 22 dhe të faktorizojë kërkesat e fondeve të ardhshme strukturore/të kohezionit në strukturën institucionale, sistemet e menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe kapacitetin administrativ, duke siguruar që të gjitha instrumentet dhe fondet e tij të bëhen gradualisht në përputhje me kërkesat e BE-së për sa i përket programimit dhe parimeve të partneritetit. Në funksion të kësaj, koordinimi ndër-institucional për asistencën e para-anëtarësimit ka nevojë për përmirësim, dhe çështjet duhet të adresohen në lidhje me planifikimin strategjik, zbatimin dhe kapacitetin monitorues të projekteve të infrastrukturës në kuadër të Planit Ekonomik dhe Investiv;
- të vazhdojë me hartimin e Strategjisë dhe Planit Kombëtar për Zhvillimin dhe Kohezionin Rajonal (2021-2027) dhe të plotësojë Planin e Zhvillimit Rajonal (2021-2024) të cilat duhet të nxisin potencialin e zhvillimit të të gjitha rajoneve në Shqipëri me synimin për t'u ofruar atyre mundësi për të zhvillojnë vetë dhe vazhdojnë me ndërhyrje të decentralizuara bazuar në plane dhe strategji të integruara lokale dhe/ose rajonale;
- të forcojë më tej kapacitetet administrative të organeve qendrore, rajonale dhe vendore, veçanërisht në nivel qendror për sa i përket Njesisë Qendrore të Financave dhe Kontraktimit (CFCU), Zyrës Mbështetëse të Nëpunësit Kombëtar Autorizues, Autoritetit të Auditimit dhe Zyrës për Mbështetjen e Koordinatorit Kombëtar të IPA-së, në veçanërisht duke siguruar personel adekuat;

Për sa i përket **kuadrit legjislativ** për politikën rajonale, Shqipëria është në proces rishikimi të strategjisë së saj kombëtare për zhvillimin dhe integrimin, si dhe disa strategji reformash sektoriale. Zyra e Zëvendëskryeministrit (DPMO) dhe Fondi Shqiptar i Zhvillimit (FSHZH), si institucionet kryesore përgjegjëse për axhendën e Zhvillimit Rajonal në Shqipëri, kanë avancuar reformën me miratimin e Ligjit për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin në shtator 2020. Ka përfunduar Vlerësimi i Ndikimit Rregullator paraprak që synon të sigurojë cilësinë e strukturës ligjore dhe institucionale të politikës së zhvillimit rajonal si dhe transparencën në marrjen në konsideratë të risqeve, kostove dhe përfitimeve. Mbetet për t'u ngritur në nivel kombëtar dhe lokal kapacitetet e duhura bashkëfinancuese për programet e BE-së.

Në **kuadrin institucional**, aktet nënligjore përkatëse për krijimin e një sistemi gjithëpërfshirës të zhvillimit rajonal duhet të miratohen për të përcaktuar rolin dhe përgjegjësitë e secilit prej aktorëve të përfshirë në politikën e kohezionit. Si një mjet për të siguruar përgatitjet praktike ndërkohë, duhet të krijohet një koordinim më sistematik për integrimin në BE dhe ndihmën e BE-së ndërmjet entiteteve kombëtare, në veçanti Zyrës Mbështetëse të Koordinatorit Kombëtar të IPA-së, Njësive IPA dhe CFCU. Shqipëria gjithashtu duhet të trajtojë çështjet me planifikimin strategjik, zbatimin dhe kapacitetin monitorues të projekteve infrastrukturore të financuara nga Plani Ekonomik dhe i Investimeve.

Për **kapacitetet administrative**, stafi i strukturave të përfshira në menaxhimin indirekt vazhdoi të trajnohej. Kapaciteti administrativ për koordinimin dhe monitorimin e reformës sektoriale nëpërmjet grupeve të integruara të menaxhimit të politikave dhe komiteteve drejtuese sektoriale është në proces përmirësimi. Përfshirja e partnerëve të zhvillimit, qeverive vendore dhe organizatave të shoqërisë civile në dialogun sektorial ka ende nevojë për përmirësim.

Duhet theksuar gjithashtu se Shqipëria është një nga pesë vendet anëtare pjesëmarrëse në Strategjinë Evropiane të Rajonit të Adriatikut Jon (EUSAIR), e cila promovon bashkëpunimin dhe sinergjitë midis vendeve pjesëmarrëse të BE-së dhe jo-BE.

Për sa i përket **programimit**, nevojiten më shumë përpjekje për të zhvilluar një kapacitet programues autonom në periudhën në vijim (2021-2027). Projekti kombëtar i investimeve, përfshirë ato për zhvillimin rajonal, nuk është ende plotësisht në përputhje me programin buxhetor afatmesëm dhe planifikimin dhe menaxhimin e investimeve publike mbarëkombëtare. Një element kyç për suksesin e procesit të zhvillimit rajonal do të jetë ndërtimi i pronësisë së aktorëve publikë dhe privatë në nivel kombëtar dhe nën-kombëtar. FSHZH dhe DPMO organizuan një Fushatë Ndërgjegjësimi për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin me palët e interesuara dhe partnerët e zhvillimit (aktorë institucionalë dhe jo-institucionalë) me synimin për përditësimin dhe finalizimin e Planit Kombëtar për Zhvillimin dhe Kohezionin Rajonal dhe Planet e Zhvillimit Rajonal.

Për **monitorimin dhe vlerësimin**, komiteti sektorial i monitorimit nxori rekomandime operacionale për të gjithë sektorët e IPA-s. Megjithatë, stafi i Zyrës Mbështetëse të Koordinatorit Kombëtar të IPA-s mbetet i pamjaftueshëm për të lejuar monitorimin adekuat të gamës së plotë të aktiviteteve të programit në baza ditore. Zyrat mbështetëse të Nëpunësit Kombëtar Autorizues dhe Koordinatorit Kombëtar të IPA nuk kanë krijuar ende një listë të operatorëve kryesorë të performancës operacionale për të vlerësuar performancën e operacioneve.

Për **menaxhimin financiar, kontrollin dhe auditimin**, ligji për Autoritetin e Auditimit duhet të ndryshohet për të siguruar që kompetencat e menaxhimit t'i mbeten Drejtorit të Përgjithshëm dhe të mos jenë në varësi të Këshillit Mbikëqyrës. Nëpunësi Kombëtar Autorizues duhet të sigurojë që deklarata e tij e menaxhimit të pasqyrojë në mënyrë adekuate rezultatet e mbikëqyrjes dhe monitorimit të sistemeve të menaxhimit dhe kontrollit. Zyra për Mbështetjen e Zyrtarit duhet të vendosë ende procedura për të siguruar shpërndarjen e menjëhershme dhe zbatimin nëpër institucione të çdo guide, udhëzimi apo rekomandimi të nxjerrë nga Komisioni në lidhje me kontrollin e brendshëm. Parregullsitë ende duhet të regjistrohen plotësisht dhe pa vonesë në sistemin e menaxhimit të parregullsive dhe dobësitë e kontrollit të brendshëm dhe ngjarjet e mospërputhjes ende nuk raportohen sistematikisht në një regjistër të dedikuar.

Kapitulli 33: Dispozitat financiare dhe buxhetore

Ky kapitull mbulon rregullat që rregullojnë financimin e buxhetit të BE-së ("burimet e veta"). Këto burime kryesisht përbëhen nga: (i) kontributet e bazuara në të ardhurat kombëtare bruto të çdo Shteti Anëtar; (ii) detyrimet doganore; (iii) burimi i plastikës së pa ricikluar dhe (iv) një burim i bazuar në tatimin mbi vlerën e shtuar. Shtetet Anëtare duhet të kenë kapacitetin e duhur administrativ për të koordinuar dhe siguruar në mënyrë adekuate llogaritjen, mbledhjen, pagesën dhe kontrollin e duhur të burimeve të veta.

Shqipëria ka **një farë niveli përgatitjeje** në këtë fushë. Është bërë **njëfarë progresi** në fushat kryesore të politikave që ndikojnë në funksionimin e sistemit të financimit të BE-së, nëpërmjet progresit në zbatimin e Ligjit Organik të Buxhetit 2016, rregullit fiskal dhe vazhdimet të reformës së menaxhimit të financave publike. Përafrimi me acquis të BE-së në fushat kryesore të politikave vazhdoi. Shqipëria ka bërë disa përparime në rekomandimet e vitit të kaluar, pasi është bërë përparim në përafrimin me standardet ESA 2010, por ato mbeten të vlefshme pasi nevojitet më shumë progres.

Përveç adresimit të mangësive të përcaktuara më poshtë, në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet në veçanti:

→ të vazhdojë harmonizimin e të dhënave për Llogaritë Kombëtare me ESA 2010 (Sistemi Evropian i Llogarive) dhe përmirësimi i gjithëpërfshirjes së transmetimit të të dhënave në Eurostat;

→ të harmonizojë legjislacionin e tij me dispozitat e BE-së për TVSH-në dhe detyrimet doganore.

Është bërë njëfarë progresi në fushat kryesore të politikave që ndikojnë indirekt në sistemin e **burimeve të veta** (shih kapitujt: 16 Tatimet, 18 Statistikat, 29 Bashkimi Doganor dhe 32 Kontrolli financiar). Shqipëria ka struktura për vendosjen e detyrimeve doganore në pikën e importit. Ajo operon një sistem kombëtar të TVSH-së. Megjithatë, ajo ende nuk e ka finalizuar Strategjinë afatmesme të të Ardhurave (MTRS) që ishte parashikuar të miratohej në vitin 2020.

Për sa i përket burimit të të ardhurave kombëtare bruto (AKB), është bërë përparim i mëtejshëm në përafrimin me standardet ESA 2010, por Shqipëria duhet të përmirësojë më tej përputhshmërinë me ESA 2010 dhe të fillojë hartimin e Inventarit AKB, në bazë të përshkrimit ekzistues të burimeve dhe metodat e përdorura për të përpiluar llogaritë e saj kombëtare. Ka bërë përmirësime metodologjike në statistikën dhe në përmirësimin e shpejtësisë së publikimit të tyre, si dhe në rritjen e numrit të tabelave statistikore që raportohen në Eurostat. INSTAT ka punuar për rishikimin e radhës standarde të llogarive kombëtare dhe ka përgatitur një politikë të harmonizuar rishikimi në koordinim me Bankën Qendrore të Shqipërisë dhe Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë (MFE). Për shkak të pandemisë Covid-19, rishikimi i standardit të parashikuar të miratohej në vitin 2020 u shty për në vitin 2024.

Shqipëria vazhdoi përgatitjet për përmirësimin e vlerësimit të ekonomisë së saj të pavëzhguar. Një projekt pilot për përmirësimin e rregullimeve shteruese të vlerësimeve të PBB/GNI, i projektuar veçanërisht për të zhvilluar vlerësime të reja eksperimentale mbi aktivitetet e paligjshme dhe auditimin fiskal, është duke u zbatuar. Po ndërmerren gjithashtu përpjekje për të përmirësuar shterueshmërinë e vlerësimeve të llogarive kombëtare. Nevojiten përpjekje të vazhdueshme për të garantuar marrjen e masave efektive për formalizimin e ekonomisë informale, përmirësimin e shterimit të llogarive kombëtare dhe llogaritjet e PBB/AKB dhe për të luftuar evazionin fiskal dhe mashtrimin me detyrimet doganore.

Për **infrastrukturën administrative**, MFE ka përgjegjësinë e përgjithshme për çështjet financiare dhe buxhetore. Shqipëria do të duhet të punojë për krijimin e institucioneve përkatëse të përfshira në sistemin e burimeve të veta, një organ koordinues të burimeve të veta dhe rregullat zbatuese. Këto janë të nevojshme për të siguruar që, me anëtarësimin, do të jetë në gjendje të llogarisë, të parashikojë, të mbledhë, të paguajë, të kontrollojë dhe t'i raportojë BE-së, mbi burimet e veta në përputhje me acquis.

GRUPI 6: MARRËDHËNIET E JASHTME

Ka dy kapituj në këtë grup: 30-Marrëdhëniet e jashtme (Kapitulli 30); politika e jashtme, e sigurisë dhe e mbrojtjes (Kapitulli 31). Shqipëria ka një nivel të mirë përgatitjeje në lidhje me këtë të fundit, pasi vijoi të ruajë përputhshmërinë e plotë me të gjitha vendimet dhe deklaratat përkatëse të BE-së të Politikës së Përbashkët të Jashtme dhe të Sigurisë të BE-së. Vendi ka bërë përparim të mirë dhe ka arritur një nivel të mirë përgatitjeje për kapitullin e marrëdhënieve të jashtme, i cili mbulon politikën e përbashkët tregtare dhe tregtare të BE-së ndaj vendeve të treta, si dhe ndihmën

humanitare dhe politikën e saj të zhvillimit. Shqipëria në veçanti ka miratuar dhe ratifikuar protokollin shtesë të CEFTA-s dhe ka punuar për zgjerimin e Korsive/Korridoreve të Gjellbërta me shtetet anëtare të BE-së.

Kapitulli 30: Marrëdhëniet e jashtme

BE-ja ka një politikë të përbashkët tregtare dhe tregtare ndaj vendeve të treta, bazuar në marrëveshje shumëpalëshe dhe dypalëshe dhe masa autonome. Ekzistojnë gjithashtu rregulla të BE-së në fushën e ndihmës humanitare dhe politikës së zhvillimit.

Për sa i përket *acquis* për marrëdhëniet me jashtë, Shqipëria ka një **nivël të mirë përgatitjeje**. Pas kryesimit të suksesshëm të Marrëveshjes së Tregtisë së Lirë të Evropës Qendrore (CEFTA) nga Shqipëria në vitin 2019, u arrit një **progres i mirë** në adresimin e rekomandimeve të raportit të 2020. Shqipëria miratoi dhe ratifikoi Protokollin Shtesë të CEFTA-s (AP) 6, dhe certifikimi i operatorëve të parë ekonomikë të autorizuar (OAE) sipas AP 6 u përfundua me sukses. Puna përparoi gjithashtu për zgjerimin e Korsive/Korridoreve të Gjellbërta me shtetet anëtare të BE-së. Progres u arrit gjithashtu në rritjen e politikës tregtare në lidhje me kapacitetet administrative dhe aktivitetet e komitetit kombëtar të lehtësimit të tregtisë duke krijuar një njësi tregtare të dedikuar, si dhe Shqipëria miratoi listën e saj kombëtare të kontrollit të mallrave me përdorim të dyfishtë në përputhje me *acquis* të BE-së. Gjithashtu, Shqipëria miratoi edhe ndryshimet e MSA-së për përditësimet mbi rregullat preferenciale të origjinës të Konventës Pan-Euro-Mesdhetare lidhur me përcaktimin e konceptit të "produkteve origjinuese" dhe metodave të bashkëpunimit administrativ.

Në vitin e ardhshëm Shqipëria duhet veçanërisht:

- të vazhdojë zbatimin e planit kombëtar të veprimit për koordinimin dhe lehtësimin e politikave tregtare dhe forcimin e kapaciteteve administrative;
- të vazhdojë harmonizimin e legjislacionit përkatës me *acquis* në fushën e kontrollit të eksportit të mallrave me përdorim të dyfishtë;
- të përfundojë negociatat dhe më pas miratojnë CEFTA AP 7, vazhdojnë zbatimin e veprimeve sipas planit të veprimit të Tregut të Përbashkët Rajonal (CRM) 2021-2024 për zhvillimin e një Zone Ekonomike Rajonale, duke përfshirë njohjen reciproke të kualifikimeve profesionale, lehtësimin e tregtisë në shërbimet e ofruara nga agjencitë e udhëtimit dhe operatorët turistikë për heqjen e kërkesave të lejeve të punës për veprimtari profesionale sipas AP6 dhe promovimin e e-commerce, si dhe vazhdimin e zbatimit të Planit Kombëtar të Veprimit për Investimet.

Për sa i përket **politikës së përbashkët tregtare**, Shqipëria vazhdoi të koordinojë pozicionet e saj dhe të përafrojë politikën e saj nga afër me ato të BE-së, duke përfshirë brenda Organizatës Botërore të Tregtisë (OBT) në lidhje me mirëkuptimin për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve (MZM), mekanizmat e propozuar të MZM dhe të Deklaratës së Përbashkët për Rregulloren e Brendshme të Shërbimeve. Shqipëria ratifikoi Marrëveshjen e OBT-së për Lehtësimin e Tregtisë dhe njoftoi listën e saj të angazhimeve. Për shkak të masave të krizës COVID-19, në mars 2020 Shqipëria miratoi urdhrin për ndalimin e eksportit të barnave dhe pajisjeve mjekësore, i cili mbetet në fuqi. Shqipëria bashkëpunon me vendet e Grupit OTAWA për përgatitjen e nismës së OBT-së për tregtinë dhe shëndetin në kuadër të përpjekjeve globale për të luftuar situatën pandemike.

Shqipëria miratoi listën e saj kombëtare të kontrollit të mallrave me përdorim të dyfishtë në përputhje me rregulloret e BE-së. Në janar 2020, Këshilli i Ministrave miratoi rregulloren për organizimin, funksionimin dhe statusin e Autoritetit Shtetëror të Kontrollit të Eksportit, procedurën e shkëmbimit të informacionit dhe mbledhjes së opinionëve me institucionet e tjera të përfshira në transferimin ndërkombëtar të mallrave të kontrolluara, si dhe procedurat për garancitë shtetërore dhe kontrollet. Nevojitet harmonizim i mëtejshëm me *acquis* të BE-së për kontrollet e eksportit të

mallrave me përdorim të dyfishtë. Në Drejtorinë e Antitrafikut të Drejtorisë së Përgjithshme të Doganave u ngrit një njësi e veçantë për trajtimin e mallrave të rrezikshme, përdorimit të dyfishtë dhe trafikut të paligjshëm. Ndërkohë që nuk pati përparim në pjesëmarrjen e saj në regjimet e kontrollit shumëpalësh të eksporteve, Shqipëria e përafroi listën e saj me listat e BE-së të mallrave me përdorim të dyfishtë dhe artikujve ushtarakë që rrjedhin nga këto regjime. Në lidhje me pjesëmarrjen në Marrëveshjen e Wassenaar, Shqipëria kreu një analizë të plotë dhe arriti në përfundimin se do të aplikonte për anëtarësim. Shqipëria përgatiti një projektligj për të harmonizuar legjislacionin e saj me acquis të BE-së për tregtinë e mallrave të caktuara që mund të përdoren për dënim me vdekje, torturë ose trajtime ose dënime të tjera mizore, çnjerëzore ose degraduese. Shqipëria ia dha Komisionit për komente këtë projektligj. Struktura e Autoritetit Shqiptar të Kontrollit të Eksportit është krijuar që nga viti 2014 dhe ka një staf prej 19 punonjësish.

Nuk ka progres në fushën e garancisë së **kredisë për eksport**, ndërkohë që bankat e nivelit të dytë ofrojnë garanci të tilla si garancia e pagesës, garancia e performancës/kontratës dhe garancia e ofertës. Nuk ka asnjë ofrues sigurimi të kredisë për eksport të mbështetur nga shteti. Bankat kanë pak interes për të dhënë këtë lloj garancie pa u siguruar nga një organ tjetër.

Shqipëria nënshkroi tre **marrëveshje të reja dypalëshe me vendet e treta** për bashkëpunimin ekonomik/tregtar/technik. Në tetor 2020, Shqipëria nënshkroi memorandumin e bashkëpunimit ekonomik me Shtetet e Bashkuara të Amerikës për projekte dhe blerje në Shqipëri. Një marrëveshje për bashkëpunimin ekonomik ndërmjet Shqipërisë dhe Emirateve të Bashkuara Arabe u nënshkrua në nëntor 2020. Shqipëria lidhi një Marrëveshje Partneriteti, Tregtie dhe Bashkëpunimi me Mbretërinë e Bashkuar të Britanisë së Madhe dhe Irlandës së Veriut që hyri në fuqi më 3 maj 2021, si rezultat i daljes së kësaj të fundit nga Bashkimi Evropian, me të cilin Shqipëria ka në fuqi Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit (MSA). Ajo tani ka 39 marrëveshje të tilla, duke përfshirë 13 me shtetet anëtare të BE-së. Shqipëria ka traktate dypalëshe investimi me 45 vende dhe shtatë traktate janë në negociatë me Sllovakinë, Iranin, Kanadanë, Marokun, Libanin, Arabinë Saudite dhe Islandën. Negociatat për ndryshimin e marrëveshjes së tregtisë së lirë (MTL) me Turqinë vazhduan, me fokus në tregtinë e shërbimeve dhe investimeve, dhe zbatimin e rregullave të origjinës sipas Konventës Pan-Euro-Med si dhe në koncesione të mëtejshme reciproke për produktet bujqësore. Në korrik 2020, Kuvendi i Shqipërisë ratifikoi ndryshimet në Protokollin II të MTL-së ndërmjet Shqipërisë dhe Turqisë në lidhje me përkufizimet e “produkteve origjinuese” dhe “metodave të bashkëpunimit administrativ”. Në janar 2021, Shqipëria nënshkroi një deklaratë për krijimin e Këshillit të Bashkëpunimit Strategjik të Nivelit të Lartë me Turqinë, duke i ngritur kështu marrëdhëniet në nivelin e partneritetit strategjik. Kjo përfshin nënshkrimin e pesë marrëveshjeve dypalëshe me fokus sigurinë dhe luftën kundër terrorizmit, arsimin dhe trashëgiminë kulturore si dhe bashkëpunimin në fushën e mjekësisë. Në maj 2021, Këshilli i Ministrave miratoi vendimin për të amenduar MSA-në për të marrë parasysh përditësimet mbi rregullat preferenciale të origjinës të Konventës Pan-Euro-Mesdhetare në lidhje me përcaktimin e konceptit të "produkteve me origjinë" dhe metodave administrative. bashkëpunimi, i cili u ratifikua nga Kuvendi më 7 korrik 2021.

Interesi u shpreh për krijimin e marrëveshjeve të përbashkëta të komitetit/bashkëpunimit ekonomik me Algjerinë, Egjiptin, Kubën, Indinë, Norvegjinë, Gjeorgjinë, Ukrainën dhe Libanin. Kanë nisur negociatat me Kazakistanin për një rishikim të mundshëm të marrëveshjes së vitit 2015 për bashkëpunimin tregtar dhe ekonomik.

Në vitin 2019, Shqipëria mbajti me sukses kryesimin e CEFTA-s, në fund të së cilës komiteti i përbashkët miratoi, ndër të tjera, miratimin e CEFTA AP 6 për tregtinë e shërbimeve dhe vendimin për vendosjen e procedurës së vlefshmërisë për njohjen reciproke të Palëve të CEFTA-s. Operatorët Ekonomik të Autorizuar Kombëtar (OAE). Shqipëria vazhdoi fushatën e saj ndërgjegjësuere me përfaqësues të sektorit privat në lidhje me procedurat dhe përfitimet e aplikimit për OAE dhe ka regjistruar 12 aplikime nga bizneset vendase. Katër operatorët e parë ekonomikë të autorizuar janë certifikuar nga Drejtoria e Përgjithshme e Doganave dhe kanë filluar përgatitjet për njohje reciproke nga palët e CEFTA-s. Shqipëria vazhdoi të punojë në përputhje me angazhimet e saj në kuadër të

Planit Shumëvjeçar të Veprimit të Ballkanit Perëndimor për zhvillimin e një Zone Ekonomike Rajonale (REA). Qeveria krijoi një mekanizëm për zbatimin dhe monitorimin e REA dhe më vonë, të Tregut të Përbashkët Rajonal (CRM). Ka filluar punën për lehtësimin e tregtisë elektronike rajonale dhe për njohjen reciproke të kualifikimeve profesionale, duke filluar nga inxhinierët e ndërtimit, dhe ka krijuar një grup pune për liberalizimin e tregtisë në sektorin e turizmit. Së bashku me palët e tjera të CEFTA-s, Shqipëria ka punuar për zgjerimin e Korsive/Korridoreve të Gjelbërta me shtetet anëtare të BE-së, përkatësisht me Greqinë në pikën kufitare Kapshticë - Kakavijë; ka përgatitur dhe dërguar në Sekretariatit e CEFTA-s listën prioritare të produkteve farmaceutike, vaksinave dhe testeve për COVID që do të kalojnë nëpër korridoret e gjelbra; U bënë përpjekje për të reduktuar kohën e pritjes në pikat kufitare të kamionëve dhe për të harmonizuar orarin e punës së të gjitha autoriteteve inspektuese me palët fqinje CEFTA. Aktualisht, autoritetet shqiptare po shqyrtojnë një projekt pilot për zgjerimin e korridoreve të gjelbra midis portit të Durrësit dhe portit italian të Ankonës.

CEFTA AP 6 u ratifikua nga parlamenti në prill 2020 dhe hyri në fuqi në janar 2021. Në kuadër të planit të veprimit CMR 2021-2024 për Ballkanin Perëndimor 6, Shqipëria ka shprehur angazhimin e saj për të bashkuar përpjekjet në zhvillimin e kriterëve rajonale të orientimit dhe procedurat për mekanizmat e shqyrtimit të IHD-ve bazuar në standardet dhe politikat e reja të BE-së dhe duke marrë parasysh prioritetet e politikave të ekonomisë individuale dhe rajonit. Shqipëria vazhdoi përpjekjet e saj për zbatimin e Vendimit të Komitetit të Përbashkët të CEFTA-s për Lehtësimin e Tregtisë së Frutave dhe Perimeve, pjesë e të cilit është edhe regjistrimi deri më 31 mars 2021 i operatorëve eksportues të gatshëm të përfshihen në eksportimin e listës së rënë dakord të frutave dhe perimeve për të cilat gjendja fitosanitare në të gjitha Palët është e ngjashme. Si pjesë e zbatimit të planit kombëtar të veprimit të investimeve (IRAP), Shqipëria ka punuar për përgatitjen e një liste të stimujve për investime, e cila është publikuar në faqen e internetit të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, si dhe ka kryer një analizë të boshllëqeve ligjore dhe një raport diagnostikues për mekanizmin e ankesave në Shqipëri. Në janar 2021, Shqipëria ka krijuar një ekip negociator dhe ka marrë pjesë në diskutimet mbi CEFTA AP 7 për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve dhe ka marrë pjesë rregullisht në raundet e negociatave.

Janë bërë disa përpjekje për të forcuar kapacitetet administrative për politikat tregtare duke krijuar një njësi tregtare, e cila përbëhet nga një drejtues njësie dhe dy ekspertë, si pjesë e Drejtorisë së Politikave të Zhvillimit Ekonomik. Njësia merret me politikat tregtare, duke përfshirë BE-në, CEFTA-n dhe OBT-në, nën mbikëqyrjen e drejtorit të drejtorisë së zhvillimit ekonomik. Dy ekspertë të njësisë së tregtisë së bashku me një ekspert nga drejtoria e doganave formojnë Sekretariatit Teknik të Komitetit Kombëtar për Politikën dhe Lehtësimin e Tregtisë. Nevojiten përpjekje të mëtejshme për të forcuar kapacitetet administrative dhe operacionale.

Komiteti Kombëtar i Lehtësimit të Tregtisë (KKTF), me një vendim të Këshillit të Ministrave të gushtit 2020, ka zgjeruar mandatin dhe fushëveprimin e punës së tij, duke përfshirë tregtinë e shërbimeve si një aspekt të rëndësishëm të lehtësimit të tregtisë, dhe për rrjedhojë duke iu përshtatur zhvillimet e CEFTA-s në lidhje me fillimin e zbatimit të PV 6 për Tregtinë e Shërbimeve. Gjatë periudhës raportuese janë zhvilluar dy takime virtuale të KKTF-së për shkak të pandemisë COVID-19, ku anëtarët e saj kanë diskutuar rezultatet e arritura deri në fund të vitit 2020 dhe planin afatmesëm të aktiviteteve 2021-2023. Anëtarët e NTFC kanë rënë dakord të fokusohen në zbatimin e Planit të Veprimit CMR dhe janë marrë në konsideratë propozimet nga shoqatat e biznesit dhe dhomat e tregtisë. Si pjesë e planit NTFC për 2021-2023 Shqipëria ka përfshirë në Marrëveshjen e Lehtësimit të Tregtisë së OBT-së (neni 7) edhe angazhime të tilla si përpunimi para mbërritjes, auditimi/kontrolli pas zhdoganimit, inspektimi i bazuar në risk, masa e lehtësimit të tregtisë për operatorët e autorizuar, bashkëpunimin e agjencive të kufirit dhe një procedurë ankimi. Shqipëria nuk ka asnjë kuadër të **politikave zhvillimore** për bashkëpunim/ndihmë apo agjenci për bashkëpunimin zhvillimor. Vendi inkurajohet të krijojë një kornizë ligjore që mbulon bashkëpunimin ndërkombëtar dhe politikat e zhvillimit, si dhe ndihmën humanitare ndaj vendeve jo anëtare të BE-së, në përputhje me politikat dhe parimet e BE-së.

Ligji i vitit 2001 për Organizatat Jofitimprurëse njeh aktivitetet e mundshme të këtyre organizatave në fushën e **ndihmës humanitare** dhe i lejon ato të kryejnë aktivitete zhvillimore dhe ndihme humanitare në Shqipëri dhe gjetkë.

Kapitulli 31: Politika e jashtme, e sigurisë dhe e mbrojtjes

Shtetet anëtare duhet të jenë në gjendje të zhvillojnë dialog politik sipas politikës së jashtme, të sigurisë dhe mbrojtjes të BE-së, të përputhen me deklaratat e BE-së, të marrin pjesë në veprimet e BE-së dhe të zbatojnë sanksionet dhe masat kufizuese të dakorduara.

Për sa i përket politikës së jashtme, sigurisë dhe mbrojtjes të BE-së, Shqipëria ka një **nivel të mirë përgatitjeje**. Vendi mbajti kryesimin në detyrë të OSBE-së në vitin 2020 dhe u zgjodh anëtar jo i përhershëm i Këshillit të Sigurimit të OKB-së në 2022/2023, duke demonstruar përkushtimin e tij ndaj bashkëpunimit shumëpalësh. Shqipëria vazhdoi të marrë pjesë në misionet dhe operacionet e BE-së për menaxhimin e krizave. Ai vazhdoi të përafrohet plotësisht me të gjitha pozicionet e zbatueshme të BE-së dhe të zbatojë masat kufizuese të BE-së, pavarësisht presionit në rritje nga aktorët jo-BE. Është bërë **njëfarë progresi** duke e vënë në funksionim pikën qendrore të armëve të zjarrit të policisë dhe duke përfunduar përmirësimet e sigurisë të objekteve të ruajtjes së armatimit dhe municionit.

Në vitin e ardhshëm, vendi duhet në veçanti:

- të ruajë harmonizimin e plotë me politikën e jashtme, të sigurisë dhe të mbrojtjes të BE-së;
- të vazhdojë të zbatojë strategjinë kombëtare për armët e vogla dhe të lehta, dhe të shtojë hetimin dhe ndjekjen penale të trafikut të armëve të zjarrit.

Dialogu politik midis BE-së dhe Shqipërisë për çështjet e politikës së jashtme dhe të sigurisë vazhdoi, duke përfshirë angazhimin aktiv të Shqipërisë në dialogun rajonal të BE-së me Ballkanin Perëndimor në nivel të drejtorëve politikë (për më shumë informacion mbi marrëdhëniet me të tjerët vendet e zgjerimit dhe shtetet anëtare të BE-së, shih Kriteret politike — Çështjet rajonale dhe detyrimet ndërkombëtare). Shqipëria merr pjesë gjithashtu në seminarët informale të ekspertëve të CFSP të iniciuara nga BE në shkurt 2021.

Ministria e Shqipërisë për Evropën dhe Punët e Jashtme dhe Ministria e Mbrojtjes kanë strukturat e duhura për të marrë pjesë në politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë, si dhe në politikën e përbashkët të sigurisë dhe mbrojtjes. Për sa i përket **politikës së përbashkët të jashtme dhe të sigurisë (CFSP)**, kur u ftua, Shqipëria u përafhua me të gjitha vendimet përkatëse të Këshillit dhe deklaratat e Përfaqësuesit të Lartë në emër të BE-së, duke përfshirë masat kufizuese, dhe pavarësisht presionit në rritje nga aktorët jo-BE (përputhje 100%). Ky është një sinjal i fortë i përkushtimit të vendit në rrugën e tij drejt BE-së. Ajo zbaton sanksione të BE-së, OKB-së dhe të tjera ndërkombëtare. Një komitet për masat kufizuese ndërkombëtare i udhëhequr nga Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme u krijua në shtator 2020.

Shqipëria mban një marrëveshje dypalëshe imuniteti me Shtetet e Bashkuara, duke u dhënë shtetasve amerikanë përjashtime nga juridiksioni i **Gjykatës Penale Ndërkombëtare**. Duke vepruar kështu, ai nuk përputhet me qëndrimet e përbashkëta të BE-së për integritetin e Statutit të Romës ose me parimet drejtuese të BE-së lidhur me marrëveshjet dypalëshe të imunitetit. Prandaj nevojitet përafrimi me pozicionin e BE-së.

Shqipëria vazhdoi të zbatojë strategjinë e saj kombëtare dhe planin e veprimit për **armët e vogla dhe të lehta** të miratuar në shkurt 2019. Ajo gjithashtu mbeti e angazhuar në mënyrë aktive në zbatimin e Udhërrëfyesit Rajonal 2018 për një zgjidhje të qëndrueshme për posedimin, keqpërdorimin dhe trafikimin e paligjshëm të armëve të vogla dhe të lehta dhe municionet e tyre në Ballkanin Perëndimor, si dhe forma të tjera rajonale të bashkëpunimit, si platforma multidisiplinare evropiane kundër kërcënimeve kriminale (EMPACT) për armët e zjarrit.

Shqipëria përafroi më tej ligjin e saj për armët me acquis të BE-së nëpërmjet ndryshimeve të

miratuara në dhjetor 2020. Pika qendrore e armëve të zjarrit e Policisë së Shtetit Shqiptar u bë funksionale dhe regjistri kombëtar elektronik i armëve vazhdoi të ishte plotësisht funksional. Shqipëria ka bërë gjithashtu progres të mëtijshëm në përmirësimin e sigurisë së objekteve të magazinimit të armatimit dhe municionit. Kanë përfunduar përmirësimet e sigurisë së depove të Policisë së Shtetit në Mullet.

Shqipëria vazhdoi të marrë pjesë në disa, por jo të gjitha, marrëveshjet ndërkombëtare të kontrollit të eksporteve dhe instrumentet për mospërhapjen. Ajo filloi procedurat për t'u bashkuar me Marrëveshjen Wassenaar në shtator 2020 dhe duhet të përfundojë procesin me shpejtësi.

Shqipëria vazhdoi të angazhohej në mënyrë aktive me **organizatat ndërkombëtare**. Ajo mbajti Kryesimin në detyrë të Organizatës për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë në vitin 2020 dhe, në qershor 2021, u zgjodh për herë të parë anëtare jo e përhershme e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara në 2022/2023. Shqipëria mbajti një prani të fortë në një sërë misionesh të NATO-s, duke përfshirë disa me rëndësi strategjike për BE-në, dhe kontribuoi në Misionin e Kombeve të Bashkuara në Sudanin e Jugut.

Shqipëria vazhdoi të marrë pjesë në misionet dhe operacionet e BE-së për menaxhimin e krizave nën **politikën e përbashkët të sigurisë dhe mbrojtjes (CSDP)**, veçanërisht EUFOR Althea në Bosnje dhe Hercegovinë. Vendi planifikon të kontribuojë në grupet luftarake të BE-së në vitin 2024.

Për **kërcënimet hibride**, **Shqipëria** u angazhua në studimin e rrezikut hibrid të BE-së, me objektiv identifikimin e dobësive sistematike dhe përmirësimin e mëtijshëm të asistencës së ofruar nga BE-ja në këtë fushë.

ANEKSI I - MARRËDHËNIET MIDIS BE-së DHE SHQIPËRISË

Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit (MSA) ndërmjet Shqipërisë dhe BE-së hyri në fuqi në prill 2009. Periudha kalimtare e MSA-së përfundoi më 31 mars 2019 dhe që nga 1 prilli 2019, Shqipëria është e lidhur plotësisht me BE-në. Në periudhën raportuese, Shqipëria vazhdoi të zbatojë angazhimet e saj në kuadër të MSA-së. Dialogu i rregullt politik dhe ekonomik ka vazhduar përmes organeve përkatëse të përbashkëta në kuadër të MSA-së. Komiteti i Stabilizim-Asociimit u zhvillua më 9 dhjetor 2020. Diskutimet u fokusuan në progresin në zbatimin e MSA-së si dhe në zhvillimet më të rëndësishme të reformave. Këshilli i Stabilizim Asociimit u takua më 1 mars 2021. Komisioni Parlamentar i Stabilizim Asociimit nuk u mbledh gjatë periudhës raportuese.

MSA-ja dhe Marrëveshja e saj e Përkohshme, e aplikuar që nga viti 2006, kanë lejuar liberalizimin progresiv të tregtisë dhe aksesin e ndërsjellë pa doganë për shumicën e mallrave. Që nga viti 2000 Shqipëria ka përfituar edhe nga “Masat e Tregtisë Autonome”. Shqipëria është anëtare e OBT-së që nga viti 2000 dhe iu bashkua Marrëveshjes së Tregtisë së Lirë të Evropës Qendrore (CEFTA) në 2007. BE-ja është partneri kryesor tregtar i Shqipërisë, e ndjekur nga vendet e CEFTA-s. Integrimi tregtar me BE-në është i lartë. Në vitin 2020 BE mbeti partneri kryesor tregtar i Shqipërisë, duke zënë 63% të tregtisë totale të mallrave të Shqipërisë (75% të totalit të eksporteve dhe 58% të importeve totale). Kjo përfaqëson një rënie prej 9.4% në vitin 2020, e cila është tërësisht për shkak të krizës COVID-19 dhe është gjerësisht në përputhje me modelet e tregtisë gjetkë në rajon. Tregtia totale në vitin 2020 ishte 4.5 miliardë euro. Deficiti tregtar i vendit me BE-në arriti në 1.3 miliardë euro në vitin 2020. Në krahasim, tregtia e Shqipërisë me CEFTA-n përfaqëson 10.3% të tregtisë totale, një rënie prej vetëm 2.6%, që është shumë më pak se sa pritej dhe tregon një integrim të vazhdueshëm rajonal.

Shqipëria është vend kandidat që nga viti 2014. Në vitin 2018, Komisioni lëshoi një rekomandim të pakushtëzuar për hapjen e **negociatave të anëtarësimit**. Më 26 mars 2020, Këshilli Evropian miratoi vendimin e Këshillit për hapjen e negociatave të anëtarësimit me Shqipërinë. Më 12 maj 2021, Komisioni informoi Këshillin se ishin plotësuar të gjitha kushtet që duheshin përmbushur para mbajtjes së Konferencës së parë Ndërqeveritare të negociatave për anëtarësim, pasi Gjykata Kushtetuese ka rifituar funksionalitetin në dhjetor 2020.

Liberalizimi i vizave për qytetarët e Shqipërisë që udhëtojnë në zonën Shengen është në fuqi që nga dhjetori 2010. Një marrëveshje ripranimi midis BE-së dhe Shqipërisë ka qenë në fuqi që nga viti 2006. Raporti i katërt i Komisionit në gusht 2021 nën mekanizmin²⁷ e pezullimit të vizave arriti

²⁷ COM(2021)602 versioni përfundimtar and SWD(2021)206 versioni përfundimtar.

në përfundimin se Shqipëria vazhdon të plotësojnë kërkesat për liberalizimin e vizave.

Shqipëria është i vetmi vend nga rajoni që ka nënshkruar marrëveshje bashkëpunimi me të gjitha agjencitë e drejtësisë dhe të punëve të brendshme të BE-së. Oficeri i vetëm ndërlidhës i Europolit në Ballkanin Perëndimor u vendos në Tiranë në vitin 2019 për një mandat që vazhdon deri në vitin 2022. Kjo e intensifikoi më tej bashkëpunimin me Europolin. Një prokuror ndërlidhës u vendos në Eurojust në Hagë në janar 2021. Operacioni i parë i përbashkët i Frontex jashtë BE-së i vendosur në kufirin greko-shqiptar në maj 2019 u plotësua në mars 2021 me një operacion të përbashkët kufitar detar të vendosur pranë Durrësit. Në mars 2021 u nënshkrua një marrëveshje e re pune me FRONTEX. Një oficer i dytë ndërlidhës i FRONTEX në Ballkanin Perëndimor me një mandat që mbulon Shqipërinë, Kosovën dhe Maqedoninë e Veriut u vendos në Tiranë në janar 2021. Shqipëria vazhdon të bashkëpunojë me EMCDDA sipas marrëveshjes së punës të nënshkruar në mars 2019 për çështjet e lidhura me drogën. Shqipërisë iu dha statusi i vëzhguesit në Agjencinë për të Drejtat Themelore të BE-së me vendim të Këshillit të Stabilizim-Asociimit BE-Shqipëri në nëntor 2019. Shqipëria emëroi një vëzhgues në Agjenci në vitin 2020 dhe filloi një angazhim pozitiv me palët e interesuara shqiptare.

Shqipëria ka vazhduar të përafrohet plotësisht me të gjitha qëndrimet dhe deklaratat **e përbashkëta të politikës së jashtme dhe të sigurisë të BE-së**. Shqipëria vazhdoi të marrë pjesë aktive në misionet dhe operacionet e BE-së për menaxhimin e krizave nën politikën e përbashkët të sigurisë dhe mbrojtjes, veçanërisht EUFOR Althea në Bosnje dhe Hercegovinë dhe EUTM Mali.

Sipas **Instrumentit të Asistencës së Para-Aderimit** (IPA), Shqipëria përfiton nga ndarja treguese prej 758 milionë euro për periudhën 2014-2020. Në përgjigje të shpërthimit të COVID-19, 50.65 milionë euro u riprogramuan nga zarfet IPA 2019 dhe 2020, për të lejuar sigurimin e furnizimeve urgjente mjekësore dhe mbështetjen për zbutjen e ndikimit socio-ekonomik të krizës. Programe të tjera u riorientuan gjithashtu për të ndihmuar në uljen e ndikimit të pandemisë dhe Shqipëria nënshkroi një hua prej 180 milionë euro për Asistencë Makro Financiare, nga të cilat 90 milionë u disbursuan më 31 Mars 2021.

Komisioni caktoi 70 MEUR grante nga IPA II për partnerët e Ballkanit Perëndimor për të rimbursuar Shtetet Anëtare për rishitjen e dozave që ata morën në bazë të Marrëveshjeve të Blerjes Paraprake të BE-së me prodhuesit e vaksinave COVID-19, nga të cilat Shqipëria mori 11.2 milionë euro; vaksinat e para të ofruara në kuadër të këtij granti ishin gjithsej 649,350 doza Pfizer për rajonin (143,910 për Shqipërinë) të ndihmuara nga Austria, të cilat do të dorëzohen midis majit dhe gushtit 2021. Shtetet Anëtare të BE-së dhuruan 140,000 doza të tjera vaccine COVID-19 deri në shtator. Nisma e mbështetur nga BE-ja COVAX dërgoi gjithashtu mbi 143,400 doza në Shqipëri deri në të njëjtën datë.

Pas tërmetit të nëntorit 2019, BE-ja premtoi 115 milionë euro, të cilat janë përkthyer në dy programe. EU4Schools mbështet rindërtimin dhe rehabilitimin e objekteve arsimore të dëmtuara nga tërmeti. EU4Culture mbështet rehabilitimin e vendeve të trashëgimisë kulturore të dëmtuara rëndë nga tërmeti, si dhe aktivitetet ekonomike përkatëse për të mbështetur turizmin që lidhet me këto vende.

Ndërkohë që fokusi kohët e fundit ka qenë në mobilizimin e mbështetjes në përgjigje të goditjes së dyfishtë të tërmetit dhe pandemisë COVID-19, IPA ka vazhduar gjithashtu të ndihmojë vendin për të realizuar reformat kryesore si reforma në drejtësi, për shembull në procesin e rivlerësimit e gjyqtarëve dhe prokurorëve ("vetting"), dhe në mbështetjen e strukturave të specializuara kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar.

Për më tepër, Shqipëria përfiton nga programet shumë-vendëshe dhe rajonale të IPA-s dhe merr pjesë në pesë programe bashkëpunimi ndërkufitar, si dhe në programe të bashkëpunimit ndërkombëtar. Shqipëria merr pjesë me mbështetjen e IPA-s në programet e BE-së Erasmus+, Europa Kreative (Fijet e Kulturës dhe Medias), Punësimi dhe Inovacioni Social, Horizon 2020, Dogana 2020, Fiscalis 2020, Programi i Konkurrencës së Ndërmarrjeve dhe Ndërmarrjeve të Vogla

dhe të Mesme (COSME), Drejtësi ²⁸, Evropa për Qytetarët dhe Agjencia për të Drejtat Themelore të BE-së (FRA) (vëzhgues).

Rregullorja IPA III për periudhën financiare 2021-2027 do të vazhdojë të ofrojë mbështetje financiare për rajonin dhe gjithashtu do të financojë Planin Rajonal të Investimeve Ekonomike (PEI) për Ballkanin Perëndimor. EIP, i shoqëruar nga Axfenda e Gjellbër për Ballkanin Perëndimor, u miratua nga Komisioni dhe vendet e rajonit në tetor 2020 dhe synon të nxisë rimëkëmbjen afatgjatë ekonomike të rajonit, të mbështesë një tranzicion të gjellbër dhe dixhital dhe të nxisë integrimin rajonal dhe konvergjencën me Bashkimin Evropian.

Për më tepër, Shqipëria përfiton nga programet shumë-vendëshe dhe rajonale të IPA-s dhe merr pjesë në pesë programe bashkëpunimi ndërkufitar, si dhe në programe të bashkëpunimit ndërkombëtar. Shqipëria merr pjesë me mbështetjen e IPA-s në programet e BE-së Erasmus+, Europa Kreative (Fijet e Kulturës dhe Medias), Punësimi dhe Inovacioni Social, Horizon 2020, Dogana 2020, Fiscalis 2020, Programi i Konkurrencës së Ndërmarrjeve dhe Ndërmarrjeve të Vogla dhe të Mesme (COSME), Drejtësi, Evropa për Qytetarët dhe Agjencia për të Drejtat Themelore të BE-së (FRA) (vëzhgues).

Rregullorja IPA III për periudhën financiare 2021-2027 do të vazhdojë të ofrojë mbështetje financiare për rajonin dhe gjithashtu do të financojë Planin Rajonal të Investimeve Ekonomike (PEI) për Ballkanin Perëndimor. EIP, i shoqëruar nga Axfenda e Gjellbër për Ballkanin Perëndimor, u miratua nga Komisioni dhe vendet e rajonit në tetor 2020 dhe synon të nxisë rimëkëmbjen afatgjatë ekonomike të rajonit, të mbështesë një tranzicion të gjellbër dhe dixhital dhe të nxisë integrimin rajonal dhe konvergjencën me Bashkimin Evropian.

²⁸ Gazeta Zyrtare L 330, 20.9.2021.

TË DHËNA STATISTIKORE (më datë 09.09.2021)
Shqipëria

Të dhënat bazë	shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Popullsia (mijë)		2 958 s	2 886 s	2 876 s	2 877 s	2 870 s	2 862 s
Sipërfaqja totale e vendit (km ²)		28 748 w	28 748 w	28 748 w	28 748 w	28 748 w	28 748 w

Llogaritë kombëtare	shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Produkti i Brendshëm Bruto (PBB) (milion monedhë kombëtare)		1 080 676	1 434 307	1 472 479	1 550 646	1 636 731	1 691 729 p
Prodhimi i Brendshëm Bruto (PBB) (milion euro)		8 800	10 264	10 720	11 559	12 828	13 753 p
GDP (euro për frymë)		2 990	3 560	3 730	4 020	4 480	4 820 p
PBB për frymë (në standardet e fuqisë blerëse (PPS))		6 500	8 770	8 630	8 930	9 360	9 840 p
PBB për frymë (në PPS), në raport me mesataren e BE-së (EU-27 = 100)		25.3	30.5	29.8	29.9	30.4	30.8
Norma reale e rritjes së PBB-së: ndryshimi i vëllimit të PBB-së në krahasim me vitin e kaluar		:	:	:	:	:	:
Rritja e punësimit (të dhënat e llogarive kombëtare), në krahasim me vitin e kaluar (%)		:	:	:	:	:	:
Rritja e produktivitetit të punës: rritja e PBB-së (në vëllim) për person të punësuar, në krahasim me vitin e kaluar (%)		:	:	:	:	:	:
Rritja e kostos së punës për njësi, në krahasim me vitin e kaluar (%)		:	:	:	:	:	:
**Ndryshim 3 vjeçar (T/T-3) në indeksin nominal të rritjes së kostos së punës për njësi (2015		:	:	:	:	:	:
Produktiviteti i punës për person të punësuar: PBB (në PPS) për person të punësuar në raport me mesataren e BE-së (EU-27 = 100)		:	:	:	:	:	:
Vlera e shtuar bruto sipas sektorëve kryesorë							
Bujqësia, pylltaria dhe peshkimi (%)		19.4	22.5	22.6	21.8	21.1	21.0 p
Industria (%)		10.8	14.6	14.0	12.8	14.1	13.8 p
ndërtim (%)		18.2	10.1	10.2	10.5	10.3	9.8 p
Shërbimet (%)		51.5 s	52.7 s	53.2 s	54.9 s	54.6 s	55.4 ps
Shpenzimet e konsumit final, si pjesë e PBB-së (%)		93.5	91.8	92.2	91.1	90.4	91.2 p
Formimi i kapitalit fiks bruto, si pjesë e PBB-së (%)		33.9	24.4	24.4	24.6	23.9	22.3 p
Ndryshimet në inventarë, si pjesë e PBB-së (%)		1.8 b	1.4	0.9	0.5	0.0	1.3 p
Eksportet e mallrave dhe shërbimeve, në raport me PBB-në (%)		25.3 d	27.3	29.0	31.6	31.6	31.3 p
Importet e mallrave dhe shërbimeve, në raport me PBB-në (%)		52.1 d	44.5	45.8	46.6	45.2	45.0 p
Formimi bruto i kapitalit fiks nga sektori i qeverisë së përgjithshme, si përqindje e PBB-së							

Biznesi	shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Indeksi i vëllimit të prodhimit industrial (2015 = 100)	1)	40.1 w	100.0 w	82.0 w	81.4 w	96.6 w	95.5 w
Numri i ndërmarrjeve aktive (numri)	2) 3)4)	66 718 w	95 184 w	98 262 w	97 352 w	97 272 w	93 563 w
Shkalla e lindjeve: numri i lindjeve të ndërmarrjeve në periudhën e referencës (t) pjesëtuar me numrin e ndërmarrjeve aktive në t (%)	5)	18.5 w		19.5 w	15.3 w	12.5 w	10.8 w

Shkalla e falimentimit: numri i falimentimit të ndërmarrjeve në periudhën e referencës (t) pjesëtuar me numrin e ndërmarrjeve aktive në t (%)							
Njerëzit e punësuar në NVM si përqindje e të gjithë personave të punësuar (brenda ekonomisë së biznesit jofinanciar) (%)	2) 3)	81.8 sw	81.7 sw	81.4 sw	80.5 sw		
Vlera e shtuar nga NVM-të (në ekonominë e biznesit jofinanciar) (milion euro)	2) 3)	1 247 sw	2 083 sw	2 276 sw	2 520 sw	2 881 sw	3 263 sw
Vlera totale e shtuar (në ekonominë e biznesit jofinanciar) (milion euro)	2) 3)	2 201 w	3 124 w	3 388 w	3 687 w	4 187 w	4 511 w

Norma e inflacionit dhe çmimet e banesave	shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Indeksi i çmimeve të konsumit (CPI), ndryshim në krahasim me vitin e kaluar (%)				1.5 w	3.2 w	1.8 w	1.7 w
**Ndryshimi vjetor në indeksin e çmimit të banesave të defluara (2015 = 100)							

Bilanci i pagesave	shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Bilanci i pagesave: totali i llogarisë rrjedhëse (milion euro)		- 1 381.2 w	- 883.6	- 811.5	- 870.6	- 865.7	- 1 089.2
Llogaria rrjedhëse e bilancit të pagesave: bilanci tregtar (milion euro)		- 2 608.5 w	- 2 298.8	- 2 602.5	- 2 823.1	- 2 869.7	- 3 144.1
Llogaria rrjedhëse e bilancit të pagesave: shërbime neto (milion euro)		246.5 w	524.7	796.5	1 086.8	1 110.3	1 263.8
Llogaria rrjedhëse e bilancit të pagesave: bilanci neto për të ardhurat primare (milion euro)		44.0 w	122.2	174.0	18.3	- 13.6	- 180.3
Llogaria rrjedhëse e bilancit të pagesave: bilanci neto për të ardhurat dytësore (milion euro)		936.8 w	768.4	820.4	847.5	907.2	971.3
Bilanci neto për të ardhurat parësore dhe dytësore: nga të cilat transfertat të qeverisë (milion)		:	5.5	47.8	69.6	67.1	67.1
**Mesatarja lëvizëse 3 vjeçare e bilancit të llogarisë korrente në raport me PBB-në (%)		:			- 7.9	- 7.3	- 7.4
**Ndryshim pesë vjeçar në peshën e eksporteve botërore të mallrave dhe shërbimeve (%)		:	- 17.4 w	- 2.2 w	14.5 w	21.6 w	
Bilanci neto (nga brenda - jashtë) i investimeve të huaja direkte (IHD) (milion euro)		609.8 w	818.4 w	936.5 w	993.8 w	1 022.2 w	1 036.3 w
Investimet e huaja direkte (IHD) jashtë vendit (milion euro)		55.4 w	33.9	58.0	23.4	69.1	114.2
nga të cilat IHD të ekonomisë raportuese në vendet e BE-27 (milion euro)				9.9 w	14.6 w	32.4 w	39.1
Investimet e huaja direkte (IHD) në ekonominë raportuese (milion euro)		665.2 w	852.4 w	994.4 w	1 017.0 w	1 092.1 w	1 150.5 w
nga të cilat IHD të vendeve të BE-27 në ekonominë raportuese (milion euro)				163.0 w	404.7 w	248.0 w	649.4
**Pozicioni neto i investimeve ndërkombëtare, në raport me PBB-në (%)			- 43.3 w	- 44.3 w	- 47.1 w	- 49.4 w	- 50.1 w
Norma e ndryshimit nga viti në vit në fluksin bruto të remitancave (në monedhë kombëtare) nga punëtorët migrantë (%)			5.8 s	5.7 s	5.5 s	5.2 s	5.1 ps

Financa Publike	shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Deficiti/suficiti i qeverisë së përgjithshme, në raport me PBB		- 5.6 w	- 4.1 w	- 1.8 w	- 2.0 w	- 1.6 w	- 1.9 w
Borxhi bruto i qeverisë së përgjithshme në raport me PBB		51.8 w	68.8 w	68.8 w	67.0 w	65.0 w	63.8 w
Të ardhurat totale të qeverisë, si përqindje e PBB		26.9 w	26.4 w	27.6 w	27.8 w	27.5 w	27.4 w
Shpenzimet totale të qeverisë, si përqindje e PBB		32.5 w	30.5 w	29.5 w	29.8 w	29.1 w	29.3 w

Treguesit financiarë	shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Borxhi i jashtëm bruto i të gjithë ekonomisë			74.4 s	73.5 s	68.8 s	65.1 s	59.9 ps
Borxhi i jashtëm bruto i të gjithë ekonomisë		149.7 w	272.7 w	253.5 w	217.6 w	205.8 w	191.3 w
Oferta monetare: M1 (kartëmonedha		2 303.4 w	2 748.7 w	3 170.1 w	3 440.8 w	3 752.1 w	4 259.5 w

Oferta monetare: M2 (M1 plus depozitat me maturim deri në dy vjet, milionë euro)		4 519.6 w	5 173.6 w	5 365.1 w	5 508.2 w	5 732.2 w	6 160.4 w
Oferta monetare: M3 (M2 plus instrumente të tregtueshme, milionë euro)		6 642.5 w	8 703.1 w	9 198.2 w	9 444.2 w	9 906.4 w	10 717.6 w
Kredia totale nga institucionet financiare monetare për rezidentët (e konsoliduar) (milion)		3 200.8 w	3 983.1 w	4 046.4 w	4 086.0 w	4 223.7 w	4 514.2 w
**Ndryshim vjetor në detyrimet e sektorit financiar (%)		:	:	:	:	:	:
**Rrjedha e kredisë private, e konsoliduar, në raport me PBB-në (%)		:	:	:	:	:	:
**Borxhi privat, i konsoliduar, në raport me PBB-në (%)		:	:	:	:	:	:
Normat e interesit: norma e parave ditore, në vit (%)	6)	6.06 w	2.26 w	1.49 w	1.34 w	1.24 w	1.10 w
Norma e interesit të kredisë (një vit), në vit (%)	7)	11.75 w	7.77 w	5.89 w	5.98 w	5.66 w	6.27 w
Norma e interesit të depozitave (një vit), në vit (%)	8)	6.93 w	1.35 w	0.80 w	0.75 w	0.73 w	0.49 w
Kurset e këmbimit të euros: mesatarja e periudhës (1 euro = ... monedhë kombëtare)		122.800	139.740	137.360	134.150	127.590	123.010
Indeksi i kursit efektiv të këmbimit i ponderuar sipas tregtisë, 42 vende (2010 = 100)							
**Ndryshim 3 vjeçar (T/T-3) në indeksin e kursit efektiv të këmbimit të ponderuar sipas tregtisë, 42 vende (2010 = 100)							
Vlera e aktiveve rezervë (përfshirë arin) (milion euro)		1 675.4 w	2 880.0 w	2 945.0 w	2 995.9 w	3 399.0 w	3 359.6 w

Tregtia e jashtme e mallrave

shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Vlera e importit: të gjitha mallrat, të gjithë partnerët (milion euro)	3 796	3 882	4 169	4 648	5 026	5 269
Vlera e eksporteve: të gjitha mallrat, të gjithë partnerët (milion euro)	703	1 728	1 771	2 026	2 431	2 426
Bilanci tregtar: të gjitha mallrat, të gjithë partnerët (milion euro)	- 3 094	- 2 154	- 2 399	- 2 622	- 2 596	- 2 843
Kushtet e tregtisë (indeksi i çmimeve të eksportit / indeksi i çmimit të importit * 100) (numri)	98.3 sw	100.0 sw	96.9 sw	99.8 sw	103.6 sw	99.2 sw
Pjesa e eksporteve në vendet e BE-27 në vlerën e eksporteve totale (%)	73.9 s	75.3 s	77.7 s	77.0 s	75.9 s	76.4 s
Pjesa e importeve nga vendet e BE-27 në vlerën e importeve totale (%)	62.8 s	60.8 s	62.4 s	60.8 s	60.0 s	57.7 s

Demografia

shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Shkalla bruto e ndryshimit natyror të popullsisë (shkalla e rritjes natyrore): numri i lindjeve minus vdekjet (për një mijë banorë)	5.9	3.6	3.6	3.0	2.5	2.3
Shkalla e vdekshmërisë foshnjore të fëmijëve nën një vjeç (për një mijë lindje të gjalla)	11.1	7.1	8.7	8.0	8.9	10.3
Jetëgjatësia në lindje: mashkull (vjet)		76.3	77.1	77.1	77.4	77.6
Jetëgjatësia në lindje: femra (vjet)		79.7	80.1	80.1	80.5	80.7

Tregu i punës

shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Shkalla e aktivitetit ekonomik për personat e moshës 20	69.3 ew	71.3 ew	73.3 ew	73.9 w	74.8 ew	75.9 ew
*Shkalla e punësimit për personat e moshës 20	60.8 ew	59.3 ew	62.1 ew	63.9 w	65.6 ew	67.1 ew
Shkalla e punësimit të meshkujve për personat e moshës 20	72.1 ew	68.1 ew	69.4 ew	72.1 w	73.9 ew	74.7 ew
Shkalla e punësimit të femrave për personat e moshës 20	51.0 ew	50.7 ew	55.0 ew	55.6 w	57.4 ew	59.7 ew
Shkalla e punësimit për personat e moshës 55	44.0 ew	53.6 ew	54.8 ew	55.5 ew	58.2 ew	60.4 ew

Punësimi sipas sektorëve kryesorë							
Bujqësia, pylltaria dhe peshkimi (%)		:	41.3 ew	40.2 ew	38.2 ew	37.4 ew	36.4 ew
Industria (%)		:	11.6 ew	12.8 ew	12.5 ew	12.7 ew	13.1 ew
Ndërtimi (%)		:	6.9 ew	6.5 ew	6.9 ew	7.0 ew	7.0 ew
Shërbimet (%)		:	40.2 ew	40.5 ew	42.4 ew	42.9 ew	43.5 ew
Personat e punësuar në sektorin publik si pjesë e punësimit total, personat e moshës 20-64 vjeç (%)		:	16.7 ew	15.6 ew	16.4 ew	15.9 ew	15.3 ew
Personat e punësuar në sektorin privat si pjesë e punësimit total, personat e moshës 20-64 vjeç (%)			83.3 ew	84.4 ew	83.6 ew	84.1 ew	84.7 ew
Shkalla e papunësisë: përqindja e fuqisë punëtore që është e papunë (%)		13.0 ew	17.1 ew	15.2 ew	13.7 ew	12.3 ew	11.5 ew
Shkalla e papunësisë së meshkujve (%)		12.5 ew	17.1 ew	15.9 ew	14.6 ew	12.7 ew	11.6 ew
Shkalla e papunësisë për femra (%)		13.5 ew	17.1 ew	14.4 ew	12.6 ew	11.9 ew	11.4 ew
Shkalla e papunësisë tek të rinjtë: përqindja e fuqisë punëtore të moshës 15-24 vjeç që është e papunë		27.2 ew	39.8 ew	36.5 ew	31.9 ew	28.3 ew	27.2 ew
Shkalla e papunësisë afatgjatë: përqindja e fuqisë punëtore që ka qenë e papunë për 12 muaj ose më shumë (%)		8.5 ew	11.3 ew	10.1 ew	8.9 ew	8.3 ew	7.3 ew
Shkalla e papunësisë për personat (25-64 vjeç) që kanë përfunduar më së shumti arsimin e mesëm të ulët (nivelet ISCED 0-2) (%)		9.9 ew	12.0 ew	11.8 ew	11.2 ew	9.2 ew	8.6 ew
Shkalla e papunësisë për personat (25-64 vjeç) që kanë përfunduar arsimin e lartë (nivelet ISCED 5-8) (%)				13.3 ew	11.7 ew	11.5 ew	9.7 ew

Kohezioni social	shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Pagat dhe mëditjet nominale mesatare mujore (monedha kombëtare)	9) 10)	36 537 ew	47 900 ew	47 522 ew	48 967 ew	50 589 ew	52 380 ew
Indeksi i pagave dhe mëditjeve reale (indeksi i pagave dhe mëditjeve nominale pjesëtuar me indeksin e inflacionit) (2016 = 100)	10)		102.1 ew	100.0 ew	101.1 ew	102.3 ew	104.5 ew
Koeficienti GINI		28 w			37	35	34
Hendeku i varfërisë		2.4 w			33.4	32.4	28.6
*Të larguarit e hershëm nga arsimi dhe trajnimi: përqindja e popullsisë së moshës 18-24 vjeç me arsim të mesëm të ulët që nuk është në arsim ose trainim të mëtejshëm (%)		39.0 ew	21.3 ew	19.6 ew	19.6 w	17.4 w	16.3 w

Nivel i jetesës	shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Numri i makinave të pasagjerëve në raport me madhësinë e popullsisë (numri për një mijë banorë)		89.5 sw	139.9 sw	151.6 sw	146.7 sw	160.3 sw	174.5 sw
Numri i abonimeve të telefonit celular në raport me madhësinë e popullsisë (numri për një mijë banorë)		1 013.0 ew	1 658.6 w	1 836.2 w	1 934.4 w	1 445.6 w	1 183.8 w
Penetrimi i brezit të gjerë celular (për 100 banorë)							62.7 w
Penetrimi fiks i brezit të gjerë (për 100 banorë)			8 w	9 w	11 w	13 w	15 w

Infrastruktura	shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Dendësia e rrjetit hekurudhor (linjat në funksionim për mijë km2)		13.9 sw	13.2 sw	11.6 sw	11.6 sw	11.6 sw	5.9 sw
Gjatësia e autostradave (kilometra)							

Inovacioni dhe kërkimi	shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Shpenzimet publike për arsimin në raport me PBB-në (%)		3.5 sw	3.1 sw	3.1 sw	3.1 psw	3.2 psw	:
*Shpenzimet e brendshme bruto për R&D në raport me PBB-në (%)							:
Ndarjet buxhetore të qeverisë ose shpenzimet për R&D (GBAORD), si përqindje e PBB-së (%)							:
Përqindja e familjeve që kanë akses në internet në shtëpi (%)						84.0	85.0

Mjedisi	shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
*Indeksi i emetimeve të gazeve serrë, ekuivalenti i CO2 (1990 = 100)		93.0 ew					
Intensiteti energjetik i ekonomisë (kg ekuivalent naftë për 1 000 euro PBB me çmime konstante 2015)							
Energjia elektrike e prodhuar nga burime të rinovueshme në raport me konsumin bruto të		73.3	79.2	82.1	91.0	92.5	88.5
Pjesa rrugore e transportit të brendshëm të mallrave (bazuar në ton-km) (%)							

Energjia	shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Prodhimi primar i të gjitha produkteve energjetike (mijë TOE)		1 148	2 073	1 961	1 637	2 001	1 736
Prodhimi primar i naftës bruto (mijë TOE)		578	1 279	1 056	959	911	1 005
Prodhimi primar i lëndëve djegëse të ngurta (mijë TOE)		14	34	2	68	144	52
Prodhimi primar i gazit (mijë TOE)		7	27	35	40	35	58
Importet neto të të gjitha produkteve të energjisë (mijë TOE)		1 065 s	280 s	465 s	920 s	504 s	753 s
Konsumi bruto i energjisë së brendshme (mijë TOE)		2 140	2 199	2 272	2 371	2 353	2 355
Prodhimi bruto i energjisë elektrike (GWh)		3 797	5 895	7 782	4 526	8 553	5 206

Bujqësia	shënim	2008	2015	2016	2017	2018	2019
Indeksi i vëllimit të prodhimit bujqësor të mallrave dhe shërbimeve (me çmimet e prodhimit)							
Sipërfaqja bujqësore e shfrytëzuar (mijë hektarë)		1 156.7	1 175.0	1 181.7	1 174.1	1 174.0	1 174.1
Numri i bagëtive: gjedhe të gjalla (mijë krerë, fundi i periudhës)		541.0 w	505.8 e	497.0 p	475.2	467.3	415.6
Numri i bagëtive: derrat e gjalla (mijë krerë, fundi i periudhës)		161.0 w	177.4	183.6 p	180.1	184.1	183.9
Numri i bagëtive: dele dhe dhi të gjalla (mijë krerë, fundi i periudhës)		2 620.0 sw	2 850.0 es	2 912.7 ps	2 858.6 s	2 781.0 s	2 621.2 s
Qumësht i papërpunuar i disponueshëm në ferma (mijë ton)		1 040.0 w	1 131.0 w	1 145.0 w	1 156.0 w	1 144.4 w	
Prodhimi i korrur: drithëra (përfshirë orizin) (mijë ton)		608.5	695.5	698.4		678.2	666.1
Prodhimi i korrur: panxhar sheqeri (mijë ton)		0.0	0.0	29.6	0.0	27.5	30.7
Prodhimi i korrur: perime (mijë ton)		715.4 w	1 030.0 w	1 129.0 w	1 157.1 w	1 166.3 w	1 258.0 w

Burimi: Eurostat dhe autoritetet statistikore në Shqipëri

: = i padisponueshem

b = thyerje në seri d = përkufizimi ndryshon e = vlera e vlerësuar

p = të përkohshme

s = Vlerësimi i Eurostat

w = të dhënat e ofruara nga dhe nën përgjegjësinë e autoritetit kombëtar statistikor dhe të publikuara mbi bazën "siç është" dhe pa asnjë siguri në lidhje me cilësinë e tyre dhe respektimin e metodologjisë statistikore të BE-së

* = Treguesi i Evropës 2020

** = Treguesi i Procedurës së Çekuilibrit Makroekonomik (MIP).

Shënimet:

1. Aktiviteti B_D
2. Bazuar në NACE Rev. 1.1. Mbulimi është Divizionet 10 deri 74.
3. Bazuar në NACE Rev. 2. Mbulimi është Divizionet 05 deri në 82 dhe 95.
4. Qeveria shqiptare po zbaton një plan veprimi për reduktimin e ekonomisë informale. Si rezultat, 56 787 ndërmarrje aktive u regjistruan për herë të parë në regjistrin statistikor të bizneseve në vitin 2015. Shumica e tyre nuk janë subjekte të reja për vitin 2015 dhe kanë disa vite që operojnë në ekonominë informale.
5. Një direktivë i bëri disa fermerë pjesë të RSB-së. Reforma nga qeveria shqiptare për të reduktuar ekonominë informale si dhe regjistrimi i fermerëve rezultoi që RSB të mbajë vetëm ndërmarrjet e regjistruara brenda vitit dhe jo ndërmarrjet e reja. Si rezultat, lindshmëria nuk mund të llogaritet nga këto të dhëna.
6. Mesatarja vjetore e normës Tribor - norma ndërbankare për kreditë njëditore.
7. Norma mesatare e ponderuar e aplikuar për kreditë e reja 12-mujore gjatë muajit përkatës, me maturim 12-mujor.
8. Norma e interesit të depozitave përfaqëson normën mesatare të ponderuar për depozitat e reja të pranuar gjatë muajit përkatës, me maturim 12-mujor.
9. Vetëm sektori publik.
10. Burimi i informacionit: Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve, kontribuesit e sigurimeve shoqërore; Llogaritja e INSTAT